

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

NAZÎF
HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ ŞAHSİYETİ
VE DİVANI'NIN TENKİDLİ METNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Emine YENİTERZİ

Hazırlayan
Mehmet ELALDI

Konya-2005

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
KISALTMALAR.....	7

GİRİŞ

NAZÎF'İN YAŞADIĞI DEVRE TOPLU BİR BAKIŞ

A. SİYASÎ DURUM.....	9
B. KÜLTÜREL VE EDEBÎ DURUM.....	20

I. BÖLÜM

NAZÎF'İN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A. HAYATI	29
B. ESERLERİ	31
C. EDEBÎ ŞAHSİYETİ	32
D. NAZÎF MAHLASLI DİĞER ŞAİRLER	37

II. BÖLÜM

DİVAN İNCELEMESİ

A. TERTİBİ.....	40
B. ŞEKİL İNCELEMESİ.....	40
1. DİVANDA KULLANILAN NAZİM ŞEKİLLERİ	40
2. DİVANDA KULLANILAN VEZİNLER	40
C. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	42
1. AYET VE HADİSLER.....	42
2. EDEBÎ SANATLAR	43

III. BÖLÜM

A. DİVAN NÜSHALARI	47
B. TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA TUTULAN YOL	49
C. TENKİTLİ METİN.....	50
SÖZLÜK	278
SONUÇ	314

BİBLİYOGRAFYA	316
NAZÎF DİVANI'NIN TAŞBASMA NÜSHASI.....	319

ÖN SÖZ

İslamiyetin etkisi altında gelişen ve etkisini altı asır boyunca devam ettiren divan edebiyatı, on dokuzuncu asra gelindiğinde artık yerini batı etkisi altında gelişen edebiyata bırakmış, o eski şaşaalı dönemlerinden uzaklaşmıştır. On sekizinci asırda Nedim ve Şeyh Gâlib gibi iki büyük üstat yetiştiren divan edebiyatı, on dokuzuncu asırda ise ancak bu iki üstadın etkisi altında kalan şairler yetiştirebilmiştir. Fakat biz yine de bu yüzyılda yaşayan şairlerin şiirlerini okuduğumuzda damağımızda divan edebiyatının tadını, biraz nostaljik de olsa hissediyor ve zevk alıyoruz. İşte biz bu çalışmamızda, on dokuzuncu yüzyılda yaşamış ve bu yüzyılın ortalarında da çalışmamıza konu olan eserini kaleme almış şair Nazîf'in çoğu gazel tarzında yazılmış ve tamamen na'tlardan müteşekkil Divanı'nın tenkitli metnini hazırladık. Çalışmamızı "Giriş" bölümünden sonra üç bölüm halinde kaleme aldık. Giriş bölümünde Nazîf'in yaşadığı dönemin siyasî durumu ile kültürel ve edebî durumu anlatılarak eserin, tabî ki eseri kaleme alan yazarının çevresinde gelişen olaylar anlatıldı. Böylece Nazîf'in nasıl bir siyasî ve kültürel ortam içerisinde eserini oluşturduğu gösterilmeye çalışıldı.

I. Bölümde, incelediğimiz Divan'ın sahibi olduğu kanaatine vardığımız Nazîf'in hayatı ile bu sonuca varmamıza neden olan unsurları anlatmaya çalıştık. Aynı zamanda Divan'ın yazıldığı dönemde yaşamış Nazîf mahlaslı diğer şairleri de tanıtmaya çalıştık. Daha sonra da Nazîf Divanı'nın hangi özelliklere sahip olduğunu belirttik.

On dokuzuncu yüzyılda esnemeye, değişmeye başlayan divan edebiyatı kurallarının Nazîf Divanı'nda nasıl yer bulduğunu; şairin Divan'ını nasıl tertip ettiğini, hangi nazım şekilleri ve vezinlerle kaleme aldığını; ayetler, hadisler ve edebî sanatların Divan'da nasıl yer bulduğunu II. Bölüm olarak çalışmamıza ekledik.

Son bölüm olan III. Bölümde ise Nazîf Divanı'nın ulaşabildiğimiz tüm nüshalarının tanıtımına, nüshalar arasındaki farklılıklara yer verdik. Şüphesiz bu ve benzeri çalışmaların, ilmi çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından, tenkitli metin olarak hazırlanması zarurîdir. Biz de bu kriterden yola çıkarak öncelikle tenkitli metni hazırlarken nasıl bir yol tuttuğumuzu belirttik ve çalışmamızın en temel unsuru olan tenkitli metin kısmını da arkasına ilave ettik. Divan'ın muhteva unsurları bakımından kolaylıkla incelenebilmesi muhakkak ki metni anlamayı gerektirir. Bu yüzden metnin sonuna günümüzde pek kullanılmayan o döneme mahsus yabancı kelimeleri ve anlamlarını, tenkitli metnin hemen bitiminde Sözlük kısmı olarak çalışmamıza ekledik. Son olarak da Sonuç ve Bibliyografya kısmını da ekleyerek çalışmamızı sonlandırdık.

Bu çalışmamızı yaparken ilmi esaslara uymaya gayret ettik. Yüksek lisans derslerimiz boyunca bizleri bu konuda bilgilendiren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ahmet Sevgi'ye, yine çalışmamızda yardımlarını bizden esirgemeyen saygıdeğer hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Semra Tunç'a, özellikle yüksek lisans eğitimim başta olmak üzere tüm çalışmalarımda beni yönlendiren, yardımlarını esirgemeyen, yoğunluğuna rağmen vaktini bize ayırma lütfünde bulunan değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Emine Yeniterzi'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Mehmet ELALDI

KONYA-2005

KISALTMALAR

age.	: Adı geen eser
Ank.	: Ankara
b.	: Beyit
B.	: Beyazıt Kütüphanesi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Fak.	: Fakültesi
G.	: Gazel
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İst. kd.	: İstinsah kaydı
İst. th.	: İstinsah tarihi
İst.	: İstanbul
k.	: Kaside
K	: Konya Koyunoğlu Şehir Müze ve Kitaplığı
Ktp.	: Kütüphane, kütüphanesi
M	: Milli Kütüphane
msd.	: Müseddes
Müst.	: Müstensih
n.	: Nazım
s.	: Sayfa
S.	: Süleymaniye Kütüphanesi
SAV	: Salallâhu aleyhi ve sellem
T.	: Taş basma
Ün.	: Üniversitesi
Yay.	: Yayını
yz.	: Yazma

GİRİŞ

NAZÎF'İN YAŞADIĞI DEVRE TOPLU BİR BAKIŞ

A. SİYASÎ DURUM

Osmanlı Devleti, yakınçağ başlarında, eski gücünü kaybetmiş olmakla beraber, yine de Avrupa devletler dengesinde büyük ölçüde yeri olan önemli bir devletti. Sınırları; Asya'da, Yemen-Arabistan Yarımadası, Hint Okyanusu, Basra Körfezi, İran'dan geçip Kafkasya'dan Anapa'ya kadar; Avrupa'da, Dinyester nehrinin batı kıyılarından Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Arnavutluk'u içine alacak şekilde devam ederek Avusturya'ya dayanıyor; Afrika'da, hemen hemen Kuzey Afrika'yı, ayrıca Doğu Akdeniz ve Ege Denizi adalarının tamamını içine alıyordu. Görüldüğü gibi, Osmanlı Devleti üç kıtada toprakları bulunan, Karadeniz, Marmara, Ege Denizi ve Kızıl Deniz'e tam anlamıyla egemen olan ve Doğu Akdeniz'de söz sahibi bir devletti. Bu sınırlar ise yaklaşık 4 milyon kilometre kareyi kapsıyor ve üzerinde de yaklaşık olarak 25 milyon insan bulunuyordu.¹

Yakınçağlara gelindiğinde, Osmanlı Devleti sürekli bir gerilemenin içinde bulunuyordu. Bunda devletin mâlî ve ekonomik yönlerden zayıflaması, devlet örgütlerinin bozulması, ordunun, eğitim kurumlarının kendilerinin yenileyememeleri, ulaşım zorlukları gibi nedenler ile Avrupa'nın ekonomik ve siyasî yönlerden gittikçe güçlenmesi, buna karşılık Osmanlı Devletinin hemen her alanda bir duraklama dönemine girmiş bulunması önemli rol oynamaktaydı. Ülke içerisinde meydana gelen iç ayaklanmalar ise devleti gittikçe güçsüz bırakıyor ve zor durumlara sokuyordu. Bu da devlet merkezinin gücünü gittikçe azaltıyordu. Bu arada şunu

¹ Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C.V., Ankara 1961, s.1.

belirtmekte de yarar vardır: “On sekizinci yüzyılın sonlarına kadar dünyada iki bloğun bulunduğu söylenebilir. Bunlar; Osmanlı Devletinin koruyucusu olduğu İslam dünyası, yani Doğu bloğu ile Avrupa kültür ve uygarlığı etrafında toplanan Hristiyan dünyası, yani Batı bloğu idi.”²

On sekizinci yüzyılın sonlarında I. Abdülhamit Ukrayna’da Özi Kalesi’nin düşmesini ve sivil ahalinin kılıçtan geçirilmesini bildiren sadaret arizasını okurken, beyin kanaması geçirip öldü. Ardından 15 yıldan beri veliaht olan yeğeni 27 yaşındaki Üçüncü Selim tahta oturdu (1789).

Üçüncü Selim 1791 Ekim’inde, on dokuz Türk ve iki yabancidan devletin niçin eski gücünü kaybettiği, bu güce erişmek için şimdi hangi reformların yapılması gerektiği hakkında birer layiha istedi. 21 layiha tek noktada birleşti: Devlet eski gücünü kaybetmişti, müesseseleri bozulmuş veya işlemez hale gelmişti. Mutlaka ıslahat (reform) lazımdı. III. Selim reform hareketini ordudan başlattı, Nizâm-ı Cedîd adıyla yeni bir ordu ve bu ordunun masraflarını karşılamak için de hazineden buraya İrâd-ı Cedîd adıyla bir hazine kurdurdu (1793). 1795’te, topçu subayı yetiştirmek amacıyla Mühendishane-i Berr-i Hümayun kuruldu. Üç yıl sonra 1798’de Mısır seferine çıkan Napolyon Bonapart’ın İskenderiye’yi ele geçirmesi üzerine, III. Selim İngiltere ve Rusya ile anlaşarak Fransa’ya savaş ilan etti. Yapılan savaşlar neticesinde Osmanlı ordusu galip geldi ve Mısır tekrar Osmanlı Devletinin eline geçti. Bu arada Kara Yorgi liderliğinde bir Sırp isyanı çıktı. Karlofça Antlaşması’ndan sonra Osmanlı Devletinin Sırbistan’daki otoritesi azalmış, Rusya ve Avusturya’nın kışkırtmaları da Sırp isyanlarının başlıca nedeni olmuştur. 1806’da Osmanlı-Rus savaşında İngiltere, Rusya’yı desteklemiş; Osmanlı Devleti de Fransa’yı kendi tarafına çekmiştir. Yapılan savaşlar sonucunda daha önceden

² Rifat Uçarol, Siyasi Tarih, Filiz Kit., Beyazıt-İstanbul 1985, s.44.

görevden alınan Eflak ve Boğdan beylerine eski görevleri tekrar iade edilmiş, boğazlar da Rus gemilerine tekrar açılmıştı.

Yeniliklere karşı olan yeniçerilerin, din adamlarının ve esnafın Kabakçı Mustafa önderliğinde başlattıkları isyan sonunda III. Selim tahttan indirildi, yerine IV. Mustafa tahta çıktı (1807). “Napolyon’un ‘En saygın, en mükemmel, en büyük, muhteşem, ve yenilmez hükümdar’ olarak selamladığı III. Selim çok şey vaat etmiş, pek azını gerçekleştirebilmişti. Sonunda gelenekler ve önyargılar onun reform isteğini yenmişti. Bir bakıma Selim, geleceğini kurtaran kişiydi ve istenmemesi halkının onu anlayamamasından kaynaklanıyordu. Belki de sağladığı en büyük başarı, gelecekteki Osmanlı ıslahatçılarına işleri nasıl yönetmeleri gerektiğini gösteren bir uyarı, olumsuz bir örnek oluşturmasıydı.”³

IV. Mustafa’nın 14 aylık saltanat süresi, Osmanlı Devletinin acı olaylarla geçen bir dönemidir. Gericilik hareketlerine arka çıkması, isyancıları ödüllendirmesi ve ilerlemeyi durdurması en büyük hatasıdır. Başarılı hiçbir icraatı olmamıştır. Alemdar Mustafa Paşa tarafından tahttan indirilmiş, yerine II. Mahmut tahta oturmuştur (28.07.1808).

II. Mahmut Alemdar Mustafa Paşa’yı sadrazam tayin etti. Bu sırada devletin durumu tamamen içler acısıydı. Rumeli ve Anadolu hemen tamamen zorbarların eline geçmiş, devlet otoritesi tamamen sarsılmıştı. Deniz ve kara kuvvetleri perişan, hazine ise bomboştur. Durum öyle kötüydü ki sanki imparatorluk yıkılış aşamasına gelip dayanmıştı. Alemdar Mustafa Paşa, devlet düzeninin sağlanması işine İstanbul’dan başladı. Yenilik karşıtı olanlar sindirilip İstanbul’da belli bir düzen sağlandıktan sonra Alemdar, merkezi otoriteyi güçlendirmek için “meşveret-i ammeye” usulüyle valileri ve ünlü ayanları İstanbul’a davet etti. “Alemdar’ın toplantısına gelmeyen iki önemli kişi vardı. Biri Arnavutluk ve Yunanistan hakimi Tepedelenli Ali Paşa, diğeri

³ Alan Palmer, Son Üç Yüz Yıl Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye İş Bank. Kültür Yay., Çev. Belkıs Çorakçı Dışbudak, s.86-87.

ise Kahire’deki ünlü Kavalalı Mehmet Ali Paşa’ydi.”⁴ Ayanlarla yapılan meşveretten Sened-i İttifak denen ünlü vesika doğdu ve hepsi tarafından 1808’de imzalandı. “Bizim anayasacılarımız Sened-i İttifak’ı mutlak otoriteye ilk defa gem vuran bir Manga Charta olarak niteler ve anayasal gelişmemizin milat noktası olarak kabul ederler.”⁵ Sekbân-ı Cedîd adıyla Nizâm-ı Cedîd ordusu yeniden kuruldu. Fakat yapılan tüm bu yenilik çalışmaları başta yeniçeriler olmak üzere devlet içerisinde bulunan pek çok kişinin hoşuna gitmiyordu. Alemdar Mustafa Paşa’nın kendisine karşı büyüyen bu cepheyi görmemesi, hatta cephenin daha da genişlemesine sebep olacak zevk ve eğlence meclislerinden çıkmamak gibi hatalar yapması sonucunda ayaklanma patlak verdi. Çıkan ayaklanmada Alemdar Mustafa Paşa öldürüldü (15 Kasım 1808).⁶

1806’da başlayan bir süre duraksayan Osmanlı-Rus savaşı 1811’de yeniden başladı. Rus orduları pek çok yeri işgal ettikten sonra ancak Şumnu’da durdurulabildi. İki taraf arasında Bükreş Antlaşması imzalandı (1812). Bu antlaşmayla Sırlara bazı imtiyazlar tanındı, Prut ırmağı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında sınır kabul edildi. 1821’de Yunan isyanı başladı. “Yunan isyanında yeniçerilerin herkesin gözünden düşecek kadar beceriksiz ve dağınık olduğu bir kere daha görüldü. Bu dönemde başkent halkı ve ulema arasında da kapıkulu askerlerine karşı bir nefretin geliştiği görülmektedir. Mehmet Esat Efendi gibi vakanüvislerin kaleminden çıkan eserler kadar ünlü Koca Sekbanbaşı risalesinde en azından İstanbul halkının yeniçerilere duyduğu nefreti canlı sahneler halinde izlemek mümkündür.”⁷ Osmanlı Devleti isyanı bastıramayınca Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa’dan yardım istedi. M. Ali Paşa oğlu İbrahim Paşa’yı ayaklanmayı bastırmakla görevlendirdi. Nisan 1826’da Misolongi Kalesi ele geçirildi. Bu arada II. Mahmut

⁴ Alan Palmer, age., s.87.

⁵ İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yay., İstanbul 1983, s.18.

⁶ Osmanlı Ansiklopedisi, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, C.6, s.7-8-9-10.

⁷ İlber Ortaylı, age., s.19.

halkın da desteğini alarak yeniçeri ocağını kaldırdı (15 Haziran 1826). Bu olaya Vak'a-i Hayriye dendi. II. Mahmut yeniçeri ocağının yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kurdu. “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye’nin gerçekten modern bir ordu olduğunu söylemek güçtür. Bir kere kapıkulu askerlerinden olan topçu ve cebeciler bırakılmıştır. Eski yeniçeri subayları şimdi yeni kurulan ordunun komuta kademelerindeydiler. Buna karşılık eski reform denemelerinden kalan askeri eğitim kurumları halen ayaktaydılar.”⁸ İbrahim Paşa’nın ayaklanmaları bastırmadaki başarısı üzerine Rusya, İngiltere ve Fransa’dan oluşan bir donanma Navarin’de Osmanlı Devletine ve Mısır valiliğine ait donanmayı yaktı. Bu olaydan sonra İngiltere ve Fransa Osmanlı Devletiyle siyasi ilişkilerini keserken Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etti (1828). Şiddetli muharebeler sonrası Osmanlı Devleti, Rusya ile Edirne Antlaşması’nı imzaladı (14 Eylül 1829). Bu antlaşmayla Yunanistan tanındı ve Rus gemilerine boğazlardan serbestçe geçme hakkı tanındı. 1830’da Fransa Cezayir’i işgal etti. Önemli iç ve dış sorunlarla karşı karşıya bulunan Osmanlı Devleti, bu olayı sadece protesto etmekle yetinmek zorunda kaldı.

Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, isyan ederek oğlu İbrahim Paşa’yı Suriye üzerine yolladı. Suriye’yi rahatlıkla ele geçiren İbrahim Paşa, Kütahya’ya kadar ilerledi. II. Mahmut’un Rusya’dan yardım istemesi üzerine İngiltere ve Fransa da araya girerek II. Mahmut ile Mehmet Ali Paşa arasında anlaşma sağladılar. 1833’te imzalanan Kütahya Antlaşması’na göre Mısır ve Suriye valiliği M. Ali Paşa’ya, Adana valiliği de oğlu İbrahim Paşa’ya verildi. Böylece Osmanlı’nın bir iç meselesi olan Mısır meselesine tüm Avrupa ülkelerinin de burnu sokulmuş oluyordu. Yapılan Kütahya Antlaşması’ndan ne Osmanlı ne de M. Ali Paşa memnun kalmıştı. II. Mahmut bu sorundan kurtulmak için Rusya ile Hünkâr İskelesi Antlaşması’nı

⁸ İlber Ortaylı, age., s.25.

imzaladı (1833). Bu, boğazlarda Rusların elde ettiği büyük bir avantaj demektir. II. Mahmut ile M. Ali Paşa arasındaki anlaşmazlık Kütahya Antlaşması ile sona ermemiştir. II. Mahmut bir valisine yenilmenin üzüntüsü içindeydi. Bu yüzden Mısır valiliğine Hafız Mehmet Paşa'yı atayarak M. Ali Paşa'yı asi ilan etti. İki taraf arasında Nizip'te yapılan savaş İbrahim Paşa komutasındaki Mısır ordusu kazandı. II. Mahmut Nizip yenilgisini öğrenmeden 30 Haziran 1839'da öldü. Yerine oğlu Sultan Abdülmecit geçti. Zor durumda kalan Abdülmecit, M. Ali Paşa'yı affettiğini açıklayarak ona Mısır valiliğinin miras yoluyla soyuna bırakılacağını vaat etti. Daha başka tavizler isteyen Mısır valisine onlar da verildi.⁹

“II. Mahmut gerçekleştirdiği yeniliklerle devletin çöküşünü engellemeye çalıştı. Büyük bir iradeyle giriştiği yenilik hareketleriyle devlete yeni bir canlılık kazandı. Mahmut'un bu dönemde yaptıklarını okumak çok etkileyicidir. Hem ordu, hem de donanma modernleştirildi; düzenli aralıklarla Türkçe bir resmî saray gazetesi çıkartılmaya başlandı, yeni hükümet birimleri kuruldu. Bunlar arasında adalet, iç yönetim, maliye, ticaret ve dinî vakıflar da sayılabilir.”¹⁰

Abdülmecit 1 Temmuz 1839'da babasının ölümü üzerine, on yedi yaşında iken tahta geçti. Devlet idaresindeki tecrübesizliği, devletin o sırada içinde bulunduğu meseleleri halletmesini güçleştiriyordu. Zaaf ve aczini bilen genç padişah, devlet büyüklerine nasihatlerini dinleyeceğine ve kendilerine güveneceğine dair söz verdi. Londra ve Paris'te Osmanlı Devletindeki ıslahat hazırlıkları ve getireceği faydalar konusunda temaslarda bulunan Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa derhal İstanbul'a döndü. Mısır meselesinde Avrupa'nın yardımının sağlanması için onları memnun edecek bir reform programının ilanına genç padişahı razı etti. Mustafa Reşid Paşa bizzat hazırladığı Gülhane Hatt-ı Hümayunu veya Tanzimat Fermanı adı verilen reform programını bütün cemaat liderlerinin ve yabancı devlet sefirlerinin

⁹ Osmanlı Ansiklopedisi, age., s.21.

¹⁰ Alan Palmer, age., s.104.

huzurunda okudu (3 Kasım 1839). Tanzimat devrini açan bu belge, millî hakimiyet prensibini kapsamamakla birlikte şahsî ve mülkî emniyeti, bir kısım hakların korunması gibi esasları kabul ederek devlet ile fert arasındaki münasebetleri tayin edecek kanunların çıkarılacağını vaat ediyordu. Bazı iç ve dış olaylar sonucu ilan edilen Tanzimat Fermanı, keyfî idareye son vermeyi de amaçlıyordu. Bu fermanın sağladığı uygun hava, bir Avrupa meselesi halini almış olan Mısır meselesinin çözümünü kolaylaştırdı. İngiltere'nin teklifi üzerine beş büyük devlet Londra'da bir araya geldiler. Mısır valisinin destekleyen Fransa dışarıda bırakılarak İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya arasında Londra Antlaşması imzalandı (15 Temmuz 1840). Mısır valiliği veraset yolu ile Mehmet Ali Paşa'ya bırakılarak işgal ettiği topraklar ve Osmanlı donanması geri alındı. 13 Temmuz 1841'de yine aynı devletler Londra'da imzaladıkları Boğazlar Sözleşmesi ile Osmanlı Devletinin boğazlar üzerindeki hakimiyetini ve yabancı savaş gemilerinin boğazlardan geçemeyeceği esasını kabul etiler. Devletin ıslahat işleriyle meşgul olduğu bir sırada İngiltere ve Fransa'nın Ortadoğu'da giriştikleri nüfuz mücadelesi yüzünden Suriye ve Lübnan olayları patlak verdi(1845). Hariciye Nazırı Şekib Efendi Beyrut'a gönderilerek durum yatıştırılmaya çalışıldı.¹¹

Avrupa'da başlayan 1848 ihtilalleri sırasında Avusturya'ya karşı istiklal mücadelesi veren Macar milliyetçileri Türkiye'ye sığındı. Avusturya ve Rusya'nın harp tehditlerine rağmen Abdülmecit'in mültecileri iade etmemesi Avrupa'da Osmanlı Devleti lehine büyük yankı uyandırdı. Bu ihtilaller Eflak-Boğdan'a da yayıldı ve mesele Ruslarla yapılan Balta Limanı Antlaşması (1 Mayıs 1849) ile geçici bir sonuca bağlandı. Fakat bir süre sonra ortaya çıkan “mukaddes mahaller meselesi” Osmanlı Devleti ile Rusya'yı savaşa sürükledi. Kudüs'teki Katolikleri himaye etmek için müracaatta bulunan Fransa'ya karşı Rusya da Ortodoksların

¹¹Cevdet Küçük, “Abdülmecid” maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C.1., İstanbul 1988, s.259.

haklarını korumak iddiasıyla harekete geçti. Babıali'ye verdiği bir nota ile Ortodoks Osmanlı tebaasına geniş haklarla birlikte bunların himaye hakkının da kendisine verilmesini istedi. Osmanlı hükümeti bunu reddedince Eflak-Boğdan'ı işgal etti. Bunun üzerine Rusya'ya savaş ilan edildi (4 Ekim 1853). Tarihe Kırım Harbi olarak geçen ve 30 Mart 1856'da imzalanan Paris Muahedesi ile son bulan bu savaşta İngiltere, Fransa ve Piyemonte Osmanlı Devletinin yanında yer aldı. Avusturya ve Prusya ise tarafsız kaldı.¹²

Tanzimat Fermanı'ndan 17 yıl sonra, 1856'da yine Sultan Abdülmecit'in imzasıyla Islahat Fermanı adıyla bir ferman ilan edildi. "Bu ferman ilk bakışta Tanzimat Fermanı'nın mantıkî devamı gibi görülse de, hazırlandığı şartlar ve muhtevası çok farklıdır. Her şeyden önce Islahat Fermanı, Kırım Savaşı ertesinde, Rusya'ya karşı müttefiklerin desteğinin (İngiltere, Fransa ve Sardunya) bir kefareti olarak hazırlanmış ve ilan edilmiştir. Fermanın ele aldığı ve kökünde çözdüğü mesele, Müslim-gayrimüslim eşitliği meselesidir. Ferman'ın çözdüğü eşitlik meselesinin, geleneksel Osmanlı toplumunda siyasi, hukuki ve dinin çok geniş boyutları vardır. Bu ferman, kağıt üzerinde kalmayan ve hemen her sahada geniş tesirler bırakan önemli bir vesikadır. Avrupa devletlerinin baskısı sonucu ilan edilen bir ferman olduğundan bağımsız iç siyaseti kökünden yaralamış, Avrupa müdahalesine kapıları sonuna kadar açmıştır. Fermanın vaat ettiği reformlar, Tanzimat'ın başlattığı reformlar gibi ılımlı değil, köktencidir. Bu haliyle, On dokuzuncu asırdaki Osmanlı reform hareketini rayından çıkartan, başarısızlığa sürükleye zorlayıcı bir etkide bulunmuştur. 1856'dan sonra ortaya çıkan bütün siyasî ve fikrî hareketler ancak Islahat Fermanı'nın oluşturduğu menfî iklim göz önüne alınarak doğru bir şekilde anlaşılabilir."¹³

¹² Cevdet Küçük, age., s.260.

¹³ Osmanlı Ansiklopedisi, age., Haz. Mümtaz Er Türköne, s.164.

Ekim 1859'da İngiltere, Rusya, Fransa, Prusya ve Avusturya Babıali'ye bir nota vererek Islahat Fermanı'nda belirtilen yeni düzenlemelerin bir an önce gerçekleşmesi için ayrı ayrı müdahalede bulunacaklarını ifade ettiler. Ardından Şam, Lübnan, Cidde, Eflak ve Boğdan'da olaylar çıktı. Osmanlı Devleti dış müdahalelere çok açık, zayıf ve çatırdıyor görünüyordu. Devletin durumu böyleyken 1861'de Sultan Abdülmecit öldü. Yerine Sultan Abdülaziz tahta çıktı.¹⁴

Abdülaziz'in tahta çıktığı günlerde Osmanlı Devletinin durumu son derece karışıktı. Malî buhran son haddine varmış, Karadağ isyanı savaşa dönüşecek bir hal almıştı. Hersek eyaleti de büyük bir karışıklık içindeydi. Avrupa devletleri bunları bahane ederek müdahalelerini arttırıyor ve aracılık teklifinde bulunuyorlardı. Abdülaziz'in Tanzimat'tan vazgeçmesinden endişe eden büyük devletler daha da ileri gitmek eğilimindeydiler. Abdülaziz tahta çıktıktan birkaç gün sonra bu endişeleri gidermek için bir ferman neşretti. Sadrazama hitaben yazılan bu ferman Babıali'de törenle okundu. Padişah, fermanında Tanzimat'a devam etmek istediğini ve buna bir delil olmak üzere eski hükümeti aynen işbaşında bıraktığını bildiriyordu. Bu ferman, Batılı büyük devletlerin endişelerini kesmen de olsa ortadan kaldırdı.¹⁵

Sultan Abdülaziz döneminde de Sırp, Bulgar, Bosna-Hersek, Karadağ, Eflak ve Boğdan isyanları patlak verdi. Bu isyanlarla Osmanlı Devleti yeni yeni tavizler vermek zorunda kaldı. 1869'da Süveyş Kanalı açıldı. 1873'te ise Mısır valilerine "hıdiv" unvanı verildi. Ali Paşa'nın ölümü (7 Eylül 1871) üzerine sadarete getirilen Mahmud Nedim Paşa idaresi (1871-1876) ve Abdülaziz'in şahsî tasarrufu, devlet idaresindeki istikrarı süratle yıktı. Devlet dahilindeki dış müdahalelere yol açan krizlerin ağırlığına bir de mülkî idare de yapılan anlamsız icraat ve malî politikalarındaki hesapsızlıklar eklenerek devletin yalnızca mülkî değil, maliyesi de zaafa uğratıldı ve 1875'te büyük bir malî kriz yaşanmasına sebep olundu. Devletin

¹⁴ Cevdet Küçük, age., s.262.

¹⁵ Cevdet Küçük, "Abdülaziz" maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C.1., İstanbul 1988, s.179.

yirmi sene süren borçlanma macerasını mali iflas ile kapatması, Avrupa'daki alacaklılar kitlesini Osmanlı Devleti aleyhine büyük bir infiale sevk etti. Rus elçisi İgnatiev tarafından tavsiye edilen, borç ve faizlerin tam olarak ödenmeyerek bir ödeme tehiri kararı alınması, Osmanlı Devletini Rusya karşısında yalnız bırakacak olan usta bir manevraya dönüştü. Bosna-Hersek ve Bulgar ayaklanmaları ve krizleri, genel bir reform talebiyle bir araya gelen büyük devlet temsilcilerinin İstanbul'da toplanarak, devletin mukadderatıyla ilgili görüşmelerde bulunmaları ve toprak terki de dahil bazı önemli kararları dikte ettirtmek istemeleri (Tersane Konferansı, Aralık 1876), ufukta bir Osmanlı-Rus savaşının doğmakta olduğunu haber vermektedir. Abdülaziz yönetimine, kendisini de tahttan indirerek son vermiş olan devlet adamları, bu kötü gidişin, devletin anayasal bir idareye kavuşturulmasıyla engellenebileceğinin zannettiler. Ancak 1838 Tanzimat ve 1856 Islahat fermanlarının ilanı ile vaktiyle kendilerine bahşedilen siyasî zemindeki müsait havanın oluşmadığını gördüler. “Üç padişah yılı” olan 1876 senesi, 23 Aralık'ta Meşrutiyet'in ilanı ile sona ererken, İstanbul konferansına katılan devletlerin taleplerinin kabul veya reddinin seçimlerden oluşacak yeni meclise havale edilmek istenmesi, bir “Şark kurnazlığı” olarak yorumlanmış ve reddedilmişti. Bu anlamda, konferansın başarısızlığı, Rusya'nın savaş ilanı için olgunlaştırdığı anın gelmesi demektir. Bir darbeye tahtından indirilen Abdülaziz'in birkaç gün sonra intihar etmesi (4 Haziran 1876), yerine geçirilen liberal zihniyetteki V. Murad'ın ruhî bunalım ve “cünûn hali” sebebiyle üç ay sonunda tahtını kaybetmesi ve kendisine halef olarak anayasal bir yönetime taraftar görünen Abdülhamid'in cülûsu (31 Ağustos 1876) gibi olaylarla oluşan en üst derecedeki istikrarsızlık, bu kötü gidişi daha da vahim bir hâle soktu. Tunus'ta Muhammed Sadık Paşa zamanında ilan edilen anayasayla (Kanûnu'd-devle, 29 Ocak 1861), devletin bu uzak ve özerk köşesinde ilk defa meşrutî bir idare denemesine geçildiği bilinmekteydi. Aynı şeyin, şimdi Babıali idaresindeki geri kalan tüm devlet toprakları için geçerli kılınabilmesi,

iç şartların olgunlaşmasından çok dış politika kaygılarının zorlanmasıyla meydana gelmiş olması, açılan yeni devrin en büyük zafiyet noktalarından birini teşkil eder. Nitekim yeni padişahın ilk fırsatta meşrutiyet ve anayasanın baş mimarı sayılan Mithat Paşa'yı sadarettten azlederek (5 Şubat 1877) yurt dışına sürgüne yollaması; Rus harbinin ağır bir mağlubiyetle noktalanma safhasında da, özellikle uğranılan hezimetin ciddî tenkit ve infial odağı olma işaretini veren meclisi dağıtıp (13 Şubat 1878) anayasayı yürürlükten kaldırması ve kısa bir zamanda şahsî otoritesine dayanan sıkı bir rejim inşa etmesi, bu genel tepkisizlik halini teyit eder.¹⁶

¹⁶ Osmanlı Devleti Tarihi, Feza Gazetecilik Yay., Zaman, İstanbul 1999, C.I., s.101-102.

B. KÜLTÜREL VE EDEBÎ DURUM

On dokuzuncu yüzyılda Avrupa’da doğan, yayılan bilim buluşları, deney bilimleri yazın ürünlerinin biçimlenmesinde, yeni konuların aranmasında, bütün gözlerin insan varlığına yönelmesinde etkili oluyordu. Artık düşünce konusu olan insan, yalnız gönülde, bilinmeyen bir evrende soyut bir kavram olarak duran insan değil, toplumda yaşayan, sesi duyulan, kokusu alınan insandı. Bu insan, yalnız değildi, içinde yaşadığı toplumla iç içe, özözeydi. Bilimin işlediği, araştırdığı insan edebiyatın, öteki sanat dallarının, özellikle felsefenin başlıca konusu oluvermişti. Bütün direnmelere, karşı çıkışlara aldırmayan basım uygulamaları ülkeye girmiş, basımevleri açılmış, suç sayılan bu araçla, onu suçlayan düşünce ürünleri bile basılır, yayılır olmuştu. Osmanlı toplumu en ufak biriminden en büyüğüne değin gözleri üzerine çekmiş, gizliliklerin aralığından düşünce ışınları içerilere derinlere sızmaya başlamıştı. Edebiyatla uğraşanlarda ikiye ayrılma, bölünme, birbirine karşı çıkış doğal bir olay niteliği kazanmıştı. Daha on sekizinci yüzyıl sonlarında bile, Avrupa’ya öykünme, Avrupa insanı gibi düşünme, davranma eğilimleri belirmişti. Elçilerin, değişik görevlerle Avrupa’ya gidenlerin getirdikleri düşünce kırıntıları yeşeriyor, ilgi çekiyordu. On dokuzuncu yüzyıl başlarında bu ilgi , bir yaşama tutumuna dönüştü. Savaş araçlarında yapılan yenilik, edebiyat alanında, kimi sanat dallarında da etkisini gösterdi. Sarayın kutsallığı, dokunulmazlığı, çok cılız bir nitelikte de olsa, yerini toplumun gücüne, halkın ağırlığına, yüceliğine bırakıyordu. Şiir yeni konular bulma emeklemeleri gösteriyor, kimi toplum olayları halktan gizlenemiyor, sarayın kalın duvarları içinde saklanamıyordu. Saraydaki sesler dışardan da duyulmaya, dinlenmeye, dedikodu konusu olmaya başlamıştı. Divan şiirinin sürdürülmek istenen geleneğinde değişiklik başlamış, kimi günlük olaylar, aile yaşayışıyla ilgili konular şiire aktarılır olmuştu. Ancak, çok dar bir alanda kalan bu konuların, on dokuzuncu yüzyıl divan şiirine yeni bir içerik kazandırabilecek

olduğu da söylenemez. On sekizinci yüzyıl başında Nedim, sonunda Şeyh Galip, Osmanlı Türkçesiyle yapılabilecek olanı yapmış, soyut kavramların egemen olduğu bir anlayış ortamının son ucuna, bitim yerine varılmıştı. Ancak, on dokuzuncu yüzyıl şairi bu bitim yerinin bilincinde değildi denebilir. Eskiye sürdürmek, yeniyi anlamamanın bir özelliğidir, kaçınılmaz sonucudur. Uygarlık alanında görülen bütün yenilikler, gelişmeler birbirine açık kapılardan giren insan ürünleridir, insan başarılarıdır. Oysa on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı aydınlarının büyük bir bölümü, komşuya açık kapı bırakmayı bir eksiklik, bir dengesizlik sayıyordu.¹⁷

On dokuzuncu yüzyıl yenilik hareketlerinin çok yoğun bir şekilde görüldüğü yüzyıl olmuştur. Edebiyatın hemen her alanında yeni türler, yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır. “Yeni ortaya çıkan edebiyat eskiden tamamıyla kopmamış , özellikle şiirde eski ile yeni arasında önemli bir fark olmamıştır. Dil, vezin ve nazım şekilleri büyük ölçüde aynıdır. Ayrıca yeni edebiyatın önde gelen isimleri eskiyi öğrenerek yetişmiş olduklarından eski tarzdan yazmayı sürdürmüşlerdir. Bununla birlikte eski yeni ikiliği edebiyatta da ortaya çıkmış, ancak edebiyat alanındaki değişiklikler yavaş olmuştur.”¹⁸ Divan edebiyatı nazım şekilleri bu yüzyılda aynen kullanılmış, fakat bu nazım şekilleriyle anlatılan mevzular büyük oranda değişikliğe uğramıştır.

On dokuzuncu yüzyıl divan şiirini incelerken onu yaratan geçmişi bir yana atma, kendi çağıyla başlatma olanağı yoktur. Bu şiir; bir dönemin değil, bir geleneğin, belli bir dönemdeki uzantısı olan şiiridir. Bu şiir, on dokuzuncu yüzyıl çizgisi içinde kalmaz, değişmeden, yirminci yüzyıl başlarına, çok dar, içe kapalı bir alanda da olsa, ortalarına değin sürer. “Yirminci yüzyıl başlarında öğrenim görmüş aydınlar arasından çıkan şairler, yazarlar içinde eskiyi sürdürmek dileğiyle “gazel” yazanların sayısı az değildir. Nitekim on dokuzuncu yüzyıl ortalarına doğru bir yandan divan geleneğine bağlanan, bir yandan da Avrupa şiirinin etkisiyle halk dilini

¹⁷ İsmet Zeki Eyuboğlu, Divan Şiiri, Say yay., İstanbul 1994, C.2, s.407-408.

¹⁸ Mine Mengi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay., Ankara 1999, s.231.

kullanan şairler “eski ile yeni” olanı “yan yana” yürütme eğiliminden kurtulamamışlardı. Bunların etkisi yirminci yüzyıl ortalarına değin sürdü. Yahya Kemal’in “Eski Şiirin Rüzgariyle” adı altında toplanan şiirleri divan şiirinin ufak bir uzantısı sayılabilir. Bu davranış, Türk şiirinde “iki başlı” olmadan öteye geçemedi, sonunda da büsbütün bırakıldı. Dilde başlayan yenileşme, ulusallaşma akımı eski geleneği yendi. Divan şiiri bir “tarih varlığı” olarak kaldı. Bu tarih varlığını oluşturan düşünce öğeleri de beslenecek kaynak bulamadı, yeni uygarlık ortamının verileriyle geçinmeye elverişli bir yapısı yoktu.”¹⁹

On dokuzuncu yüzyılda divan edebiyatı ileri bir hamle gösterememiştir. Bu yüzyılda İran şiirinin Türk şiiri üzerindeki etkisi ortadan kalkmış, Türk Divan şiiri kendi başına, bağımsız kalmıştır. Aslında on dokuzuncu yüzyılda şiire malzeme teşkil edebilecek olaylar oldukça fazladır. Fakat divan şiiri bundan istifade edememiş, bu karışık ortamdan kendine bir pay çıkaramamıştır. “Bu asırda divan edebiyatı yeni meseleler karşısında, fakat eskilerin de yolunda bir edebiyat olamamıştır. Yine eski sözler tekrarlanmış; arada bir parlayışlar, hatta orijinal ışıldayışlar olmakla beraber, bunlar asrın Divan edebiyatında hakikî bir aydınlık derecesi alamamıştır.”²⁰

On dokuzuncu asrın ilk yarısında Türk şiirinin manzarası bir bakıma geçen asırlardan pek farklı değildir. Nedîm’den sonra arazı iyiden iyiye görülen, fakat başlangıcı daha evvelden çıkan bir zevk bozulması ve dağılışı, ilhamın umumiyetle küçük ve kelime, ifade oyunlarına dayanan buluşlardan öteye geçememesinden gelen bir yoksulluk, mesnevîlerde Nabî’den beri çalışılan fakat bir türlü sırrı bulunamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır. Hamlesini yöneltecek, dağınık tecrübelerine düzen verecek ana fikirden mahrum olduğu için bayağılıktan öteye geçemeyen bir realizm

¹⁹ İsmet Zeki Eyuboğlu, age., s.411.

²⁰ Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.II., s.829.

ve yerlilik zevki, daha ziyade değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri, söyleyecek hiçbir şeyi olmayan insanların vakit geçirmek için konuşmasını andıran yarenlik edası ilk göze çarpan şeylerdir. Ne halk ifadesine ve diline karşı gittikçe artan ilgi, ne nazirecilik dolayısıyla sık sık eserlerine dönülen eski şairlerin tesirleri ne de geçen asrın sonunda, yani Gâlib'in musammatlarla yapmağa çalıştığı geniş nefesli ve hamleli şiir tecrübesi ve yine onun tesiriyle hızını arttıran Mevlevî ve tasavvufî ilham bu çözülmüş manzarasını değiştiremez. Sanki bütün pınarlar kurumuş ve insan çırılçıplaktır. Ve sanki insanın yerine aruz vezninin bizzat kendisi ortada dolaşüyor, halk ağzından ve hayattan topladığı ifadeler üzerine tek başına küçük, mânâsız oyunlarını yapıyordu.²¹

Bu yüzyılda divan şiiri yeni edebiyat karşısında gücünü kaybetmiş, hatta kendi geleneği içinde bile değerini koruyamaz duruma gelmiştir. Yeni türler gümbür gümbür edebiyatımızdaki yerlerini alırken, divan şairlerinin sesleri kendilerinin bile duyamayacağı kadar cılız ve zayıf çıkmıştır. “Yüzyılın divan şairlerinin çoğu, on sekizinci yüzyılda Nedîm’le başlayan mahallileşme akımını sürdürme eğilimindedir. Bu tarzda yazan şairlerin en önemli özellikleri, halk söyleyişlerini şiire sokmada aşırılığa kaçmaları, şiirlerinin duygu derinliği ve hayal zenginliğinden yoksun olması ve vezne uydurulmuş kafiye sözler izlenimi vermeleridir.”²²

Bu dönemde ilk dikkat edilecek şey, nev’ilerin arasındaki yer ve mahiyet değişmesidir ki, hakikatte değerlere ait bir yer değiştirme saymak çok mümkündür. Bir kelime ile ifade edilecek olursa o zamana kadar eski şiirimizi idare eden “mutlak” hemen her sahada yıkılmıştır. Hiçbir devirde yetişme muhiti, hayat arızaları bu kısa zamanda olduğu kadar kültürün yerinin almamıştır. Şair, hayat karşısındaki o gayrı şahsî ve ağırbaşlı duruşunu –umumî, hatta resmî manzara daima bu idi birdenbire bırakır. Nükte birdenbire karikatüre kaçır. Acayip bir safdilânelik ifadeyi

²¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, 19’uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kit., İstanbul 1988, s.77.

²² Mine Mengi, age., s.231.

değiştirir. O zamana kadar daha ziyade bir nevî tecessüs ve maharet gösterme hevesiyle gidilen ve bir yığın mısra temrinlerine yol açan halk kaynakları –dil, hayat şekli, pitoresk- şiirin hemen hemen bütününe kaplar, hatta daha ileri geçer, Vâsıf’da olduğu gibi orta insanın çeşitli portrelerini çizer. Diğer taraftan hayat ve kader karşısında fertte, hiç de eskinin devamı olmayan yeni bir duruş peyda olur. Mûsikinin de yardımıyla hızını arttıran çok kuvvetli bir sentimentalizme, yavaş yavaş kader karşısında hiç de eskinin devamı olmayan yeni bir duruş ve davranış şekline girer.²³

İzzet Molla’nın Keşan yolculuğu esnasında arabasının aynasında kendisini görmesi ve tasvir etmesi herhangi bir buluştan çok ileri gider, bütün bir sembol olur.

Refikim idi bir sühanver kişi

Bana mahrem olsun mu ya her kişi

...

Müşâbih bana sûret ü siyreti

Hünerde hemen andırır İzzet’i

Uzun boylu, kösec cesimü’l-vücûd

Cihanda adîli adîmü’l-vücûd

Edebiyatımızda ilk defa olarak şair bu kırık dökük mısralarda kendi kendisiyle baş başa kalır. Bu mısraların hakikî manası, şairin başlangıcını İran veya diğer Müslüman masallarının kahramanlarından alan bir duruşun mümessili olmaktan çıkması, artık Ferhad ve Mecnun’unkine benzemeyen çizgilerle, kendi eti ve kemiğiyle kendisi olarak yaşamak istemesidir. Vakıa, hemen arkasından gelen beyit ile, yani arabanın ilk sarsıntısında şair bu hayali kaybeder. Realitenin aynası çarçabuk “mir’at” gazelinde “vahdet”in aynası olur. Fakat, bu hiçbir şey ifade etmez;

²³ Ahmet Hamdi Tanpınar, age., s.79.

çünkü insan bir kere kendisiyle karşılaşmıştır. Unutmayalım ki, Avrupalı resmin devletçe resmen kabul edildiği, yahut edileceği devredeyiz.²⁴

Eski edebiyatımızın kuruluş döneminde olduğu gibi çöküş döneminde de dinî-tasavvufî şiire ilgi artmıştır. Bu dönem şairleri arasında herhangi bir tarikata mensup olmayan şair hemen hemen yok gibidir. Dolayısıyla her şairin divanında tasavvufî şiire rastlanabilir. Öte yandan tasavvufla ilgisi olmayan şairler de tasavvufun alışlagelmiş telmih ve mecazlarından bolca yararlanmışlardır. Ancak bu dönemde ne mutasavvıf şairler ne de öteki şairler tasavvuftan yararlanma ve tasavvuf terimlerini kullanma konusunda kendilerinden önceki şairlere ulaşamamışlardır.²⁵

Batı edebiyatını örnek alarak yeni bir edebiyat anlayışı getirme arayışlarının yanı sıra, eski usta şairleri, özellikle on yedinci yüzyılın büyük ustalarını örnek alarak şiire yeniden can verme çabaları bu yüzyılın divan şiiri açısından dönemin en başarılı hareketidir. Bu amaçla 1861 yılında kurularak çalışmalarını bir yıl aksatmadan sürdüren ve adına “Encümen-i Şuarâ” denilen şairler topluluğu içinde, Leskofçalı Gâlib Bey, Hersekli Ârif Hikmet Bey, Osman Şemsî Efendi, Koniçeli Kâzım Paşa, Manastırlı Hoca Nâilî Efendi, Halet Bey, Recâîzâde Celâl Bey, Yenişehirli Avnî Bey, Üsküdarlı Hakkı vardır. Daha sonra Encümen-i Şuarâ toplantılarına Nâmık Kemal ile Ziyâ Paşa da katılmışlardır. Bu toplantılara katılan şairler kendi aralarında şiirler okuyarak şiirle ilgili eleştiri ve tartışmalar yaparlardı. On dokuzuncu yüzyıl divan şiirinin bazı önemli temsilcileri Encümen-i Şuarâ’da yer alan şairler arasından yetişmiştir.

On dokuzuncu yüzyılda kullanılan nazım şekillerinde de eskiye göre bir farklılık olmuş, bazı nazım şekilleri daha çok kullanılırken, bazı nazım şekillerinin kullanımında bir düşüş görülmüştür. Mesnevî bu dönemde en az kullanılan nazım

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, age., s.80.

²⁵ Mine Mengi, age., s.231-232.

şekillerinden biri olmuştur. Çokça kullanılan nazım şekilleri ise terakib-i bend, terci-i bend ile şarkı ve tarih kıtalarıdır.²⁶

Bu asırda da halk edebiyatı da Egin türküleri gibi uzayıp giden bir eski teranedir. Esasen son asırlarda, halk şiirinin ne bir derviş Yunus'u, ne Pir Sultan Abdal'ı, ne de bir Karacaoğlu'nu vardır. Gerçi bu asırda âşık tarzı söyleyiş, yine bir Erzurumlu Emrah, bir Dadaloğlu veya bir Bayburdlı Zihnî yetiştirmekten geri durmamıştır. Bununla beraber on dokuzuncu asrın halk şiiri, divan şiirini daha çok taklit eden bir melezleşme devresi içindedir.²⁷

On dokuzuncu yüzyılda nesir, önceki yüzyıllarda başladığı gelişimini sürdürür. Değişik türlerde yazılan mensur eserler arasında biyografi türü eserler bu yüzyılda ön planda yer alırlar. Biyografik eserler arasında tezkire sayısının çokluğu ile tezkirecilik geleneği önlemini korumaktadır. Bu yüzyılda da önceki yüzyıllarda yazılmış olanlara benzer şuarâ tezkireleri yazılmıştır. Ancak yeni yazılanlarda artık eleştirel bakış ve üslup yönünden bazı farklılıklar da görülmektedir.

On sekizinci yüzyılda yazılmaya başlanan sefâret-nâmeler bu yüzyılda da önemlerini koruyarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Çeşitli yerlere elçi olarak giden devlet adamlarından bazıları sefâret-nâmeler yazmışlardır.

On dokuzuncu asrın mensur eserlerinin dilleri birkaçının dışında genelde dilleri ağırdır. Uzun ve secili cümle kullanımı sanatlı anlatımın parçası olarak sürmektedir. Ancak bu yüzyılda nesir dilinin anlaşılır olması yolunda çalışmalar da vardır. On dokuzuncu yüzyılda nesirde sadeleşme bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış olmakla birlikte süslü nesir geleneğini sürdüren yazar sayısı az değildir. Ancak şurası önemlidir ki bu yüzyılda herkesin anlayabileceği şekilde yazmanın gittikçe güçlenen

²⁶ Mine Mengi, age., s.232.

²⁷ Nihad Sami Banarlı, age., s.831.

bir eğilim haline gelmiş olmasıdır. Gazeteciliğin başlaması da sadeleşme eğiliminin artmasında önemli bir etkindir.²⁸

Sonuç olarak on dokuzuncu yüzyıl başları divan şiirinin son yıllarıdır ve yaratıcı olmayan şairlerin taklit içinde koşuştukları bir dönemdir. Gerçi on dokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyıl başlarına kadar Divan tertip edenler eksik değildir. Fakat, onlar bu şiire bir yenilik katamazlar. Nazirecilik ederler. Divan şiirinin çöküş zamanı elbet, kesin bir tarihe bağlanamaz. Belki yaklaşık olarak 1860'lı yıllar üstünde durulabilir. Çünkü Batı etkisinde Türk edebiyatının ilk verimleri o yıllarda başlamıştır. Ancak edebiyat değişimlerinin de öbür sosyal hadiselerle sıkı ilgisi düşünülürse hiçbir edebiyat çılgırının birkaç yılda kurulamayacağı gibi, birkaç yılda yıkılamayacağı anlaşılır. Nitekim Divan tarzında şiirler günümüzde bile yazılmaktadır. Yirminci yüzyıl başlarında Yahya Kemal, “Eski Şiirin Rüzgariyle” kitabında divan tarzına (özdeki yenilikle beraber) en güçlü bir dönüşü gerçekleştirmiştir. Daha yakın bazı şairlerin de (Behçet Necatigil, Turgut Uyar) divan şiirinin bazı şekil ve muhteva unsurlarına yöneldikleri görülmüştür.²⁹

On dokuzuncu yüzyıl, divan şiirinin yavaş yavaş tarih alanından çekilerek, yerini yeni Türk şiirine bıraktığı dönemdir. Yüzyılın başlarında genel anlamda on sekizinci yüzyıl edebiyatının özellikleri sürmektedir. Günlük konuşma dilini kullanmak, halk deyimlerine ve söz kalıplarına başvurmak, halk zevkine inmek, İstanbul'un yaşayışını, yerli duyularını yansıtan öğelere yer vermek gibi konularda daha da ileri gidilmiştir. Ancak izlenen bu yol sanat gücü olmayan şairler elinde edebiyatı bayağılaştırmış ve zevksizliğe düşürmüştür. Beş yüz yıldır yapılabilecek her şey yapılmış, söylenecek her şey söylenmiştir. Belli konular, belli mazmunlar tekrarlana tekrarlana tükenmiştir. Bu yüzyıla gelinceye kadar divan edebiyatında büyük şairler yetişmiş ve her alanda olgun eserler verilmiştir. Divan şiirinin dar ve

²⁸ Mine Mengi, age., s.241-242.

²⁹ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul-1990, C.II., s.613.

kuralcı çerçevesi içerisinde yeni bir şey yaratmak imkansız bir duruma geldiği için şairler, eski büyük üstatlara değersiz nazireler yazmaktan ileri gidememişlerdir. Bu dönemin en belirgin özelliği, eski şairlerin üslubunu taklit ve şiirin eskimiş malzemesini hiçbir yenilik göstermeden tekrardır.³⁰

³⁰ Cem Dilçin, “Divan Şiirinde Gazel”, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-416-417, Ank. 1986, s.192-193.

I. BÖLÜM

NAZÎF'İN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ ŞAHSİYETİ

A) HAYATI:

İncelediğimiz Divan'da kullanılan mahlas Nazîf, yer yer de Nazîfî'dir. Türk edebiyatında Nazîf ya da Nazîfî mahlasını kullanmış onlarca şair vardır. Fakat incelediğimiz Divan'ın ilk na'tının 8. ve 9. beyitlerinde, şair, Sultan Abdülmecid'e övgülerde bulunmuştur:

Hîç degil şâh-ı cihân 'Abdülmeçîd Hân 'asrına
Düşmesi bürhân-ı kıatı' oldu ihlâşdan yaña (1/8)

Rahm-ı şefkatde mişâliñ görmemiş rûy-ı zemîn
Böyle bir şultân-ı 'âlem böyle bir 'âlem-bahâ (1/9)

Divan'ın taş basma nüshaları 1266/1850 tarihlidir. Yine Divan'ın Konya Koyunoğlu Şehir Müze ve Kitaplığında bulunan yazma nüshasının istinsah tarihi 1272/1855-56, Milli Kütüphane'deki nüshasının ise 1255/1839'dur. Bu da gösteriyor ki elimizdeki Divan'ın, Sultan Abdülmecit'in tahta çıktığı tarihte, yani 1839'da tertiplenmiş olma ihtimali yüksektir. Yine, elimizdeki divanın şairi Sultan Abdülmecit döneminde yaşamış Nazîf'lerden biri olmalıdır. Sultan Abdülmecit 1839-1861 yılları arasında Osmanlı tahtında bulunmuştur. O halde eserin; İstanbullu Miralay Ahmet Nazîf (öl. 1842), İstanbullu Mehmet Nazîf (öl. 1848), Sahaflar Şeyhi-zade Ahmed Nazîf (öl. 1858), Hasan Nazîf Dede Efendi (öl. 1861) veya Karamanlı Müderris Mehmed Nazîf Efendi (öl. 1861) tarafından yazılmış olma ihtimali vardır.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde eser Hasan Nazîf Dede Efendi üzerine kayıtlı bulunmuştur. Millet Kütüphanesi'nde ise eser, adı Hasan Nazîf Dede'nin eserlerinden biri olan "Divançe-i Nazîf" adıyla kaydedilmiştir. Fakat yaptığımız incelemelerde, söz konusu bu eserin Hasan Nazîf Dede'ye ait olan Divançe-i Nazîf'le bir alakasının olmadığı tespit edilmiştir. Eser, Divançe-i Nazîf'in bir

parçası ya da devamı değildir. Millet Kütüphanesi'nden edindiğimiz bilgilere göre bu taşbasma nüshalar, 1925-1930 yıllarında Yahya Efendi Dergahı'ndan kütüphaneye bağışlanan kitaplar arasında Hasan Nazîf Dede Efendi üzerine kayıtlı olarak gelmiştir. Fakat eserin içeriğinde, eserin Hasan Nazîf Dede'ye ait olduğunu gösteren bir ibareye rastlamadık. Kaldı ki Hasan Nazîf Dede Mevlevîdir. Eserde Mevlevîliğe ait terimler kullanılmadığı gibi Hz. Mevlâna'nın adı da hiç geçmemektedir. Bu yüzden kanaatimizce eser, Hasan Nazîf Dede'ye ait değildir.

Eserin, Sahaflar Şeyhi-zade Ahmet Nazîf Efendi'ye ait olması en güçlü ihtimal olarak görülmektedir. Tuhfe-i Nâîlî'de Sahaflar Şeyhi-zâde Ahmed Nazîf Efendi'ye ait bir na'tın şu beyitlerine yer verilmiştir:

Ya Resûlallâh ravzañ huld-ı cennetdir seniñ
Nuṭṭ-ı cân-baḥşıñ ser-â-ser ḥayr u ḥikmetdir seniñ

Mihr ü meh fermân-berdür ey şeh-i “levlāk” saña
Mâhı iki şakḳ iden şol bir işaretdir seniñ

Bâr-ı isyân ile mihmânıñ Nazîf-i derd-mend
‘Âciz ü bî-çâre muḥtâc-ı şefâ‘atdır seniñ³¹

İncelediğimiz Divan'da da “seniñ” redifli şiir vardır, ama yukarıdaki dizeler Divan'da bulunmamaktadır. Bununla birlikte eserin yazıldığı tarih ile Sahaflar Şeyhi-zade Ahmed Nazîf Efendi'nin yaşadığı tarihler arasındaki uyumluluk, şairimiz Nazîf'in Divan'ının na'tlardan müteşekkil olması, “seniñ” redifli bir şiirinin bulunması ve bu şiirler arasındaki üslup benzerliği bizi bu eserin yazarının Sahaflar Şeyhi-zade Ahmed Nazîf Efendi olduğu fikrine götürmüştür.

Ahmed Nazîf Efendi İstanbulludur. Ser-müsevvid müteveffâ Mustafa Efendi'nin oğlu,³² Sahaflar Şeyhi-zade vak'a-nüvis Es'ad Efendi'nin biraderidir.³³

³¹ Nail Tuman, Tuhfe-i Nâîlî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, C.II, s. 1074-1075.
Dâvûd Fatîn Efendi, Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D. No: 2270, s.414

³² Nail Tuman, age., s.1074.

³³ Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul-1333, Matbaa-i Âmirîn, C.II., s.463-464.

1246 senesinde eğitimine başlamış, 1257 senesinde Kudüs mevleviyeti'ne, 1267 senesinde Şam mevleviyetine, 1268'de itmâm-ı müddet etmek üzere Mekke-i Mükerreme mevleviyetine atanmıştır. 1275'te vefat etmiştir.³⁴ Şairin elimizdeki Divan'ından başka çoğu tercüme olan on yedi eseri vardır.

B) ESERLERİ

- 1) **Ser-âgâz-ı Hicâz:** Eser manzumdur.³⁵
- 2) **Tercüme-i Elf El-Leyle Ve'l-Leyle:** Meşhur Arap hikayesi Bin Bir Gece Masalları'nın tercümesi mahiyetindedir.³⁶
- 3) **Sefinetü'l-Vüzerâ:** Kaptan-ı Deryâ tercümelerini içerir. Eser Türkçedir.³⁷
- 4) **Tercüme-i Ta'lîmu'l-Müte'allim:** 228 sayfadan oluşur. Konusu felsefe ve mantıktır.³⁸
- 5) **Ukûdu'l-Le'âl Fi-Tercemeti'l-Simâri'l-Emsâl:** Sûmâru'l-Kulûb Fî'l-Muzâf Ve'l-Mensûb adlı eserin tercümesidir. 401 sayfadan ibarettir ve el yazması halindedir.³⁹
- 6) **Nisâbu'l-İhtisâb Tercümesi:** Eser Türkçe olup el yazması halindedir. 79 sayfadan ibarettir. Fetva ve fıkıh konularıyla ilgili yazılmıştır.⁴⁰
- 7) **Tercüme-i Tabakât-ı Şernûbî:** Türkçe olup 119 sayfadan ibarettir.⁴¹

³⁴ Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmanî, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D.No: 17138, C.IV., s.565., Bağdatlı İsmail Paşa, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin, İstanbul-1955, Maarif Basımevi, C.I., s.188.

³⁵ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Şemsaddin Sâmî, Kâmûsu'l-A'lâm, C.6, s.4590., Bağdatlı İsmail Paşa, s.188; Nüshası: Konya Şehir Müze ve Kitaplığı, Nu: 12306.

³⁶ B. M. Tâhir, s.463; Nüshaları: Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nu: 14601; Konya Yusufâğa Kütüphanesi, Nu: 1474-1475; Kültür Bakanlığı Köprülü Kütüphanesi, Mehmet Asım Bey Katalogu, Nu: 400-401.

³⁷ Ş. Samî, s.4590; Eserin sadece adının geçtiği diğer kaynaklar: M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463; Bağdatlı İsmail Paşa, s.188; Nüshası: Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bölümü, Nu: 245.

³⁸ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590, Bağdatlı İsmail Paşa, s.188; Nüshası: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Yeniler Kitaplığı, Nu: 1827.

³⁹ B. M. Tâhir, s.464; Nüshaları: İzmir Milli Kütüphane, Yazmalar Bölümü, Nu: 1292; Kültür Bakanlığı Köprülü Kütüphanesi, Mehmed Asım Bey Bölümü, Nu: 405.

⁴⁰ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590, Bağdatlı İsmail Paşa, s.188; Nüshası: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Bölümü, Nu: 1202.

⁴¹ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590, Bağdatlı İsmail Paşa, s.188; Nüshaları: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Yeniler Kitaplığı, Nu: 1761; İstanbul Belediye Kütüphanesi, Osman Ergin Yazmaları Bölümü, Nu: 305.

8) **Tercüme-i Risâle-i Kevâkibi:** Ahmet Nazif Efendi'nin tercüme ettiği bu eserin asıl yazarı Kevâkibi Muhammed'dir. Millet Kütüphanesi'nde bulunan nüshası 6 sayfadan ibarettir.⁴²

9) **Riyâzu'n-Nukabâ:** Mensur olarak kaleme alınmıştır. Nakîbü'l-eşrâfların terâcim-i ahvâlini içerir.⁴³

10) **Sefer-nâme:** II. Mahmud'un Edirne seyahatine dair bir risaledir.⁴⁴

11) **Tercüme-i Telhîsü'l-Ma'ânî**⁴⁵

12) **Şerh-i Mevâridü'l-Kelim**⁴⁶

13) **Tercüme-i Şerh-i Kaside-i Lamiye**⁴⁷

14) **Lugat-ı Kafiye**⁴⁸

15) **Sûr-name-i Meserret-i Allame**⁴⁹

16) **Tercüme-i Melikü's-Seyf Zü'l-Yezen**⁵⁰

17) **Tercüme-i Nuhbetü'l-Fikr**⁵¹

C) EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Ahmet Nazîf Efendi, divan şairlerinin seslerinin çok cılız çıktığı bir dönemde, karşımıza, velûd bir şair olarak çıkmaktadır. Elimizdeki Divan'la birlikte 18 eser kaleme alan şair Arapçayı ve Farsçayı çok iyi bilir. Zaten yazmış olduğu eserlerin çoğu Arapçadan tercümedir. Elimizdeki Divan'da da nazımlar rediflerinin alfabetik sıralamasına göre yazıldığından her harf başlangıcında şair, bir Arapça ve bir Farsça şiir kaleme almış, sonrasında da Türkçe şiirlerini yazmıştır.

⁴² M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590; Nüshası: Kültür Bakanlığı Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Bölümü, Nu: 1018.

⁴³ B. M. Tâhir, s.463; Eserin sadece adının geçtiği diğer kaynaklar: Fatîn, s.415; Ş. Sâmî, s.4590, Bağdatlı İsmail Paşa, s.188.

⁴⁴ B. M. Tâhir, s.463.

⁴⁵ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590, Bağdatlı İsmail Paşa, s.188;

⁴⁶ B. M. Tâhir, s.463.

⁴⁷ Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590.

⁴⁸ Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590

⁴⁹ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590

⁵⁰ B. M. Tâhir, s.464.

⁵¹ M. Süreyyâ, s.565; Fatîn, s.415; B. M. Tâhir, s.463.; Ş. Sâmî, s.4590., Bağdatlı İsmail Paşa, s.188.

Şurası muhakkak ki tercüme edilen eserlerin konuları hakkında müterciminde muhakkak bilgi sahibi olması gerekmektedir. Ahmet Nazîf Efendi; fıkıh, felsefe, mantık, kafiye, astronomi gibi çok farklı konularda eserleri tercüme etmiştir. Bu da gösteriyor ki, şairin ilmî yeterlilik noktasında hiçbir sıkıntısı yoktur. Fakat şairliği noktasında aynı şeyi söylemek güçtür. Tuhfe-i Naîlî’de ve Fatîn Tezkiresi’nde şairden bahsedilirken onun “senin” redifli birkaç beytine de yer verilmiş, fakat şairliği noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. On dokuzuncu yüzyıl şairlerinden bahseden Esmâ’ü’l-Mü’ellifin, Sicill-i Osmanî, Osmanlı Müellifleri ve Kâmûsu’l-A’lâm gibi eserlerde de şairin hayatı verildikten sonra eserlerinden birkaçının adı zikredilmiştir. Söz konusu bu kaynaklar dışında şairin üslubundan, şairliğinden bahseden, onu bu dönem büyük şairleri arasında sayan kaynaklara rastlanılmamıştır. Kendisinden bahseden kaynak azlığından da şairin güçlü bir şair olmadığı kanaatine varılabilir.

Ahmet Nazîf Efendi’nin Divan’ı incelendiğinde, yer yer çok başarılı bir şekilde kafiye oluşturduğuna, bununla birlikte bazen de kafiye konusunda şaşılacak derecede bir acemiliğe düştüğüne şahit olunur. Mesela “ol meh-rû” redifli 141. gazelde şairin ilk iki beyitten sonra kafiye bulmakta sıkıntı çekmesinden ötürü redifî kafiye olarak nasıl kullandığına bakalım:

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

Cemî’-i ‘âlemiñ icâdına bādîdir ol meh-rû

Bu bir feyz-i sa‘âdet nâ’ibi bārîdir ol meh-rû

O meh-rûyı Hudâ halk eyledi envâr-ı maḥẓından

Bu nisbetle hemân aḡyârdan ‘âlîdir ol meh-rû

O meh-rûya sebep eflâkde âḡâz itdi devrâna

Bunuñla “raḥmeten-lil-‘âlemîn” kânıdır ol meh-rû

O meh-rûnuñ yedinde cümleñiñ maḡşûdı ‘âlemde

Şefî’u’l-müzñibîn esmâsına mâlikdir ol meh-rû

Naẓīf āzürde-i ‘aşk olmak ister kim huzûrunda
Muḥibb ü muḥlişîñ feryâdını sâmi‘dir ol meh-rû

143. gazelde “becâ”, 144. gazelde ise “âşinâ” kelimelerini şair, aynı gazel içerisinde iki defa kafiye oluşturacak şekilde kullanır:

Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lû

...

Nedir ol kâfirîñ küfri nedir mü‘minde ol îmân
Bilürsin qadrini izdâd ile keşfe becâdır o

Eger ḥalk olmasa dūzaḥ cinânîñ qadri olmazdı
Kişi kendüyi bilmezdi reh-i Ḥaḥḥa hüdâdır o

Naẓīf de dâmeniñ telvîş idüp ‘işyân ile aḡdem
Bu yüzden yalvarup Ḥaḥdan niyâza bâ-becâdır o (G 143)

Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün Mefâ’lün

....

‘Uşâta rûz-ı maḥşerde şefâ‘at isteyüp Ḥaḥdan
Niyâz-ı “Ḳâbe qavseyn”de qarîne âşinâdır o

Odur maḥbûb-ı ‘âlem mâlikü’l-mülk(üñ) vekîli-kim
Cihânîñ defteri dest-i mu‘allâya rehâdır o

Mezâyâ-yı ulûhiyyetde her ne olduḡın îmâ
İle nûr-ı tecellîde cemâle âşinâdır o (G 144)

Şair, kafiye oluşturan kelimelerin aynı dilden olmasına da özen göstermez. Farklı dilden kelimelerle de kafiye oluşturur. Bu durum 62. gazelde şu şekildedir:

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Ne 'aceb 'ālemiñ aḥvāli fenā-ḥāl olmuş
 Kanda bir saḥte vaḳār var ise ḥoş-ḥāl olmuş

Nice mechül neseb bulmada her vech ile kām
 Zurefā zümresi anı göricek lāl olmuş

Zī-ma'ārif bulamaz nān-ı tehī bir loḳma
 Heme aşḥāb-ı riyāñız ile zī-bāl olmuş

Devr-i ebvāb eden erbāb-ı melāmet cümle
 'İndlerinde ruḥ-ı dilberde zihī ḥāl olmuş

Gūşe-i vaḥdetde kendüyi çeken fāzıllar
 Zır ü pāda ne 'aceb züll ile pā-māl olmuş

Ḥaḳ bize eyledi bir mürşid-i kāmīl iḥsān
 Dü cihān ehli onuñ pāyına rū-māl olmuş

Ne bilür böyle olan ḳadr-i Ḥabība'llāhı
 İ'tibārı heme rūz ḳıldığı ez-bāl olmuş

Bu reviş bu ḥareket bu 'uḳalā ḥāl(i) degil
 Bilemem devr-i felek 'aksine bir ḥāl olmuş

Ahmet Nazîf Efendi'nin Divanı'nda yer yer vezin kusurlarına da rastlanır.

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

'Araḳ-rīz-i vücūduñ misk-i ezfer-i aşl olduḳda
 Esen bād-ı şabā zāt şemmesidir yā Resūla'llāh (G 173/3)

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Hāşilî ben fānî dünyâyı ser-â-pâ aňladım

Yoğdur aşlā bî-vefālîkda buna mānend-i li'ām (G 198/4)

Divan konu itibarıyla tamamen na'tlardan müteşekkil bir divandır. Belki de bu yüzdendir ki en çok ve en başarılı kullanılan sanatlar hüsn-i talil ve mübalağa sanatlarıdır. Bunlar haricindeki sanatlarda şairin pek başarılı söyleyişler vücuda getirebildiği söylenemez. Fakat şurası da muhakkak ki hüsn-i talil sanatının çok güzel örnekleri, bazen Fuzûlî'yi anımsatan parıldayışlar Divan'da yok değildir.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki, on dokuzuncu yüzyıl divan edebiyatının zayıf durumuna Ahmet Nazîf Efendi'de bir çare olamamıştır. Hatta devrin güçlü divan şairlerinin de gerisinde kalmış, daha zayıf ve cılız bir sesle ancak sesini duyurabilmiştir. Ahmet Nazîf Efendi daha çok ilmî yönüyle dikkat çekicidir. Şairliği yetersiz olsa bile ilmi yeterliliği sayesinde çok sayıda eser ortaya koyabilmiştir. Gerçi yukarıda da belirttiğimiz gibi bazen bir Fuzûlî, bir Bâkî tadında beyitleri onun Divan'ının içerisinde bulmak mümkündür. Ahmet Nazîf Efendi'nin yer yer o güzel beyitleriyle divan edebiyatının o parlak dönemlerindeki tadı damağımıza bırakması bu dönem divan edebiyatına yaptığı en büyük katkıdır.

D) BU DÖNEMDE YAŞAMIŞ NAZÎF MAHLASLI DİĞER ŞAİRLER

MEHMED NAZÎF EFENDİ: İstanbulludur. Bir müddet Hırka-i Şerif hizmetinde bulunduktan sonra H. 1265/M. 1845 tarihinde Enderun'da Hazine Kethudalığı yapmıştır. Yine aynı tarihte Soğuk Çeşme civarında meydana gelen yangında vefat etmiştir. Bir miktar şiiri elimizde mevcuttur.⁵³ Üsküdar'da Eski Menzilhane'de medfundur.⁵⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Mâ'il-i gerden ü sîmîn-berînim yok haberîñ
Ben senüñ bende-i fermân-berinim yok haberîñ

Güzel ammâ bu temâyül arada kaçma ne yâ
'Âşık-ı şâdık-ı ra'nâ-teriñim yok haberîñ⁵⁵

HASAN NAZÎF DEDE EFENDİ: Mahmud Efendi-zade Yenişehir-fenar müftüsü Hacı Halil Efendi'nin oğludur. H. 1209/M. 1794 tarihinde Yenişehir-fenar'da doğdu. İlim tahsil etmiş, 1246'da Hicaz'a gitmiştir. Dört defa âsitani Mevlânâ'ya ziyaretle hilafete nail olmuştur. Yenişehir'de Köstem suyu kenarında Mevlevîhane yaptırmış, burada uzun süre şeyhlik yapmıştır. Mehmet Said Hemdem Çelebi tarafından post-nişinliğe tayin olunmuş, on iki sene dervişâne talîmi tarikat eylemiştir.⁵⁶ Osmanlı Müellifleri'yle Sicil vefat tarihini H. 1277/1861 M. gösteriyorlar. Beşiktaş Mevlevîhanesi'ne defnedilmişken Mevlevîhane mahalli yerine Çırağan Sarayı yapılması üzerine Bakiye-i İzami evvela Maçka Mevlevîhanesi'ne, son olarak da Bahariye Mevlevîhanesi'ne nakledilmiştir.

Dede Efendi; şair, zarif bir merd-i nazif idi. Huruf-ı hecâ ile müretteb ve 1 münacât, 1 na't, 1 medhiye-i Ali, 1 medhiye-i Mevlana ve 44 gazelden mürekkebe

⁵³ Fatîn, s.413.; M. Süreyyâ, s.564-565.

⁵⁴ Nail Tuman, s. 1074.

⁵⁵ Fatîn, s.412-413.

⁵⁶ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İst.-1937, Devlet Basımevi, C.4-6, s.1114.

olan divançesi üniversite kütüphanesindedir. “Târifü’s-Sülûk” isimli risalesi, müridlerinden Edirneli Hayri Efendi tarafından şerh ve 1276’da tab’ olundu.⁵⁷

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

Tecellî eyleyüp ol demde kim didâr göstermiş
Hıatın teksîf idüp bürhân içün envâr göstermiş

Zehî nakşâş-ı kudret eyleyüp rûh-ı revân-ı taşvîr
Nesîm-i feyz-i kurbâ şîve-i reftâr göstermiş⁵⁸

MEHMED NAZÎF EFENDÎ: Karaman’da doğmuştur. Hadim’de ilim tahsil etmiş, 1241 senesinde Müderrislik yapmış, 1278 H./1861 M. yılında vefat etmiştir. Kelâm-ı mevzûn kabilinden olarak bir kıt’a divan-ı matbu’ı vardır.⁵⁹

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

Ne hâcet vaşf-ı dil-dârı beyâna inceden ince
Niçün ‘arz eyleyem hâli beyâna inceden ince

Bu bâğ-ı bî-vefâda berg-i gülden bahş ider bülbül
Zamîrûñ ile efgânı miyâna inceden ince⁶⁰

AHMED NAZÎF BEG: İstanbulludur. 1240 tarihlerinden sonra Mısır, Kahire taraflarında askerlik yapmış, miralaylık rütbesine kadar yükselmiş, 1258/1842 tarihinde vefat etmiştir. Müntehebât-ı Nazîf adıyla bir matbu eseri vardır.⁶¹

⁵⁷ İbnülemin, s.1115.

⁵⁸ Nail Tuman, s.1075.

⁵⁹ Fatîn, s.415.

⁶⁰ Nail Tuman, s.1077.

⁶¹ Fatîn, s.412.; Nail Tuman, s.1074.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ṭuhūr-ı haṭṭuñ ey meh muḥtasār manzūmedir şimdi

Peyām-ı vaşluñ anda nükte-i mektūmedir şimdi

Kenār-ı ârızında ḥāl-i şebbūyuñ kıyās itdim

Heyülādan mürekkeb nüshā-i mevhūmedir şimdi

SÜLEYMAN NAZÎF EFENDİ: Diyarbakırlı İbrahim Cehdî Efendi'nin oğludur.⁶² 1788'de doğdu. Diyarbakır müftüsü Seyyid Kasım Efendi'nin ahfadından olup Muş mutasarrıfı Diyarbakırlı Said Paşa'nın pederidir. İlim tahsil etti. Mahkeme-i Şer'ie baş katibi oldu. Diyarbakır valiliğine tayin olunan Behram Paşa'ya şikâyet-nâme yazdığından dolayı bir cezaya uğrayacağını düşünerek bir müddet gizlendi. Sonra İstanbul'a savuşdu. Valinin haber vermesi üzerine Rodos'a sürüldü. 6 ay kadar burada kaldı. Serbest kaldıktan sonra Niş valisi Osman, Silistre muhafızı Abdürrahim, Sivas valisi Koca Hakkı, İnce Bayrakdâr-zâde Mehmed, Diyarbakır valisi Salih ve Keban madini emini Osman Paşa'ların divan katibi oldu. Hastalık sebebiyle Osman Paşa'nın divan katipliğinden istifa ve birkaç ay sonra da 1248/1832⁶³ tarihinde vefat etti.⁶⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ḥasretiñle eşk-i ḥünīnim rīzân oldu hep

Sû-be-sû baḥr-ı ḡamıñ emvâc-ı ṭufân oldu hep

Çeşm-i merdüm-geş-i nigāh ḥānümān sūz oldu hep

Reh-zīnân-ı ḥüsn ü ān âfet-i cān oldu hep⁶⁵

⁶² Fatin Tezkiresi'nde ve Sicil'de babasının ismi Vecdi olarak kaydedilmiştir.

⁶³ Vefat tarihini Tuhfe-i Naili 1248/1832, Fatin 1260/1844, Sicil 1265/1844 olarak göstermiştir.

⁶⁴ İbnülemin, s.1111.

⁶⁵ Nail Tuman, s.1073.

II. BÖLÜM

DİVAN İNCELEMESİ

A. TERTİBİ:

Divan’da kaside, gazel ve müseddes nazım şekillerine yer verilmiştir. Divan’da 2 kaside, 4 müseddes ve 198 gazel yer almaktadır. Divan’ın elimizdeki tüm nüshalarında ilk nazım bir kasidedir. Sonrasında da iki gazel yazılmış, dördüncü nazım ise tekrar kaside olarak tertip edilmiştir. Bu ikinci ve son kasideden sonra gazeller yazılmaya başlanmış, dört müseddes de gazeller arasına serpiştirilmiştir. Son olarak da Divan’ın sonuna bir tarih konulmuştur. Divan’a 3 de takriz yazılmıştır. Bu takrizler; taşbasma nüsha ile M’nin baş tarafında, K’de ise sonda yer almaktadır.

Divan konu itibarıyla tamamen na’tlardan müteşekkildir. Tertipte dikkati çeken husus her kafiye harfinin başlangıcında 1 Arapça ve 1 Farsça gazelden sonra Türkçe gazellerin yer almasıdır. Bir diğer önemli husus ise şairin Arapça ve Farsça gazelleri “Ez-‘Arabî” ve “Ez-Fârisî” başlıklarıyla verdikten sonra Türkçe gazellere “Ez-Âcemî” başlığını atmasıdır.

B. ŞEKİL İNCELEMESİ

1. **NAZIM ŞEKİLLERİ:** Nazîf Divanı kullanılan nazım şekilleri bakımından fazla bir çeşitlilik arz etmez. Divan’da 2 kaside, 198 gazel ve 4 müseddes, yer almaktadır. Divan’da hem İlk kaside hem de Mi’raciye olan ikinci kaside 22 beyit olarak kaleme alınmıştır. Divan’da 83 Türkçe, 8 Arapça , 13 Farsça nazım bulunmaktadır. Arapça ve Farsça nazımların tamamı gazeldir. Müseddeslerin ilki yedi, ikincisi beş, üçüncüsü dört, sonuncusu ise üç bentten oluşmuştur.

2. VEZİN

Divan’da sadece 3 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. 62. gazel *Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün* kalıbıyla yazılmış, diğer tüm nazım şekilleri *Fâ’ilâtün*

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün veya Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
kalıplarıyla kaleme alınmıştır.

C. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ:

A. AYETLER: Divan’da iktibasların yanı sıra, ayetlere de yer verilmiştir.

İktibas edilen ayetler şunlardır:

- 1- Len terānī, A‘rāf 7/143, “Beni (asla) göremezsın.”⁶⁶
- 2- Faḥla‘, Taha 20/12, “Ayakkabılarını çıkar.”⁶⁷
- 3- Lā yus‘al ‘ammā yef‘al, Enbiya 21/23, “Allah yaptığından sorumlu olmaz.”⁶⁸
- 4- Raḥmeten-lil-‘ālemīn, Enbiya 21/107, “Alemlere rahmet olarak (gönderdik.)”⁶⁹
- 5- Lā-taḥnaṭū, Zümer 39/53, “Allah’ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin.”⁷⁰
- 6- Yevmu’t-tenād, Mü’min 40/32, “Ve ey kavmim!. Ben sizin üzerinize o bağırsıp çağırışma gününden korkuyorum.”⁷¹
- 7- Ḳabe ḳavseyn, Necm 53/9, “Derken iki yay kadar veya daha yakın oluverdi.”⁷²
- 8- İnnē’l-ebrāre lefī na‘īm ve inne’l-fuccāre lefī caḥīm, İnfitar 82/13,14, “İyiler mutlaka nimet içindedirler. Kötüler de yakıcı ateş içindedirler.”⁷³
- 9- Yu‘ḫıke Rabbük, Duhā 93/5, “Pek yakında Rabb’in sana verecek de hoşnut olacaksın.”⁷⁴

B. HADİSLER : Tek bir hadis tespit edilmiştir.

Levlāke levlāke, Bir kutsi hadisten alınmış olup Hz. Muhammed’e hitaptır. (Levlāke levlāke lemā halakt-ül- eflāke: Sen olmasaydın sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım. Hadis-i Kutsi).⁷⁵

⁶⁶ G 87/1

⁶⁷ G 90/4

⁶⁸ G 4/7

⁶⁹ K 1/3; Benzer örnekler için bkz: G 4/2; M 1/VI/1; G 108/4; G 141/3; G 181/4

⁷⁰ G 24/3

⁷¹ G 33/5

⁷² K 2/15; Benzer örnekler için bkz: G 2/8; M 2/II/2; M 4/II/1; G 69/5; G 132/4; G 144/3; G 159/2; G 182/2

⁷³ T’de ve K’de giriş beyti olarak yazılmıştır.

⁷⁴ G 3/7

⁷⁵ M 4/II/1; Benzer örnekler için bkz: M 1/IV/1; G 98/6; G 130/3; G 150/2; G 164/2

2. EDEBÎ SANATLAR

Nazîfî Divanı, edebî sanatlar bakımından oldukça zayıf bir eserdir. Göze çarpan birkaç sanatlı beyit dışındaki diğer sanatlı beyitler sıradanlıktan kurtulamamıştır. Sanatların gerisindeki hayal dünyası Fuzûlî'deki, Bâkî'deki gibi geniş ve etkileyici değildir. Şurası muhakkak ki, şairin başarılı bir şekilde kullandığı sanatların başında mübalağa ve hüsn-i talil sanatı gelir. Özellikle hüsn-i talil sanatında şair oldukça başarılıdır.

1) MÜBALAĞA

Rahm u şefkatde mişâliñ görmemiş rûy-ı zemîn	
Böyle bir şultân-ı 'âlem böyle bir 'âlem-bahâ	K 1/9
Şad hezâr üşkûfede vâki' muţayyeb râyiha	
Olmaya bâ'is vücûdı 'anber-efşânım tabîb	G 9/5

2) TEZAT

Dest-be-dest mü'min muvaḥḥid cennete 'âzim iken	
Ehl-i nâr ağlarken onlar gülmesi ağreb 'acîb	G 10/7
Sû'-i akrânda biri oldı 'adûnuñ ey Nazîf	
Göz göre eyler 'adâvet şüretâ sevdâ-yı döst	G 14/7

3) TELMÎH

Akıdup engüşt-i vâlâdan o dem 'aynu'l-ḥayât	
Şad hezâr teşne şaḥâbe nûş ile îḳâna bes	G 60/2
Gelüp da'vet ile Mûsâ o demde Tûr-ı Sînâya	
Seniñ mi'râciñ ey nûru'l-hüdâ heft âsumân aşmış	G 64/5

4) HÜSN-İ TALİL

Açıldı sāye-i ‘uẓmāda gül sūnbül hezār hoş bû
Temāşā kılmasa rûy-ı mūnīriñ nev-bahār olmaz G 59/3

Yüzüñ nūrundan ay mihr ü cihān böyle ‘ayān olmuş
Vücūduñ ‘izzetine nüh felek devr-i zamān olmuş G 68/1

5) İSTİARE

Ġālibā pervāne fehmi itdi denī dūnyāyı kim
‘Azm ile dār-ı fenādan buldı firqatde feraḥ G 26/3

Nedir ey bülbul-i şeydā idersin gülden istimdād
Gelünce nev-bahār ğonce güle kıl ḥālını ta‘dād G 31/1

6) TEŞBİH

Ah n’olaydı eylesem ‘aşk ile nālān rûz u şeb
‘Andelīb-āsā rehinde kılsam efġān rûz u şeb G 7/1

Ben ne teşbîh eyledim māha cemālīñ nūrını
Münşî-i şems ü kāmersiñ dīnim imānım ṭabīb G 9/4

7) TEŞHİS

Neden bād eylesün taḥmīl o dem taḥt-ı Süleymānı
Egerçi gelmeseñ o Āşaf-ı bin Berḥıyā gelmez G 57/2

Seniñ bağında feryād eyleyen bülbul nizār olmaz
Mübārek dest-i vālāya geçen gül tārumār olmaz G 59/1

8) MECÂZ-I MÜRSEL

Yok yere taşma ‘adâvet halkasın gerdânına
Çok ‘adâvetle kulûbı kul yıkar Allâh yapar G 45/3

Şem‘a-i nûr-ı hidâyet dâ‘imâ pâr pâr yanar
Şemşîr-i şân-ı şerî‘at ‘âdetâ pâr pâr yanar G 47/1

9) İKTİBAS

Cümle mevcûdâtıdan kıldı mu‘allâ şânını
Ey Nazîf “yu‘tîke Rabbük” onu kıldı rızâ G 3/7

Destime “lâ-taknatû” naşsın alıp girsem yola
Söylesem erham lenâ ya hâlıkâ’n-nûru’ş-şabâh G 24/3

10) TENÂSÜB

Yüzüñ nûr-ı nehâra bâdî olmuşdur bu ‘âlemde
Dağı zülfüñ siyâhıdır leyâl-i ‘âleme bâ‘is G 18/3

Yok yere taşma ‘adâvet halkasın gerdânına
Çok ‘adâvetle kulûbı kul yıkar Allâh yapar G 45/3

11) NİDÂ

Gel ey bedre’d-dücâ mişliñ cihân bâğına ber gelmiş
Vücûduñ gelmeden evvel cemâliñden haber gelmiş G 67/1

12) TECÂHÜL-İ ÂRİF

Zât-ı vâlâ kim diye Hâk oña maḥbûbım benim
Ol demez mi gel civârımda nişîn ol dâ‘imâ G 1/6

13) TEKRİR

Gül midir bülbul midir sünbül midir zātın senin

Gül iken bülbul olur bülbul iken gülzâr-ı gül

G 103/6

14) CİNAS

Gel ey bedre'd-dücā mişliñ cihān bāğına ber gelmiş

Vücūduñ gelmeden evvel cemāliñden haber gelmiş

G 67/1

III. BÖLÜM

A. DİVAN NÜSHALARI: Nazîf Divanı'nın iki yazma nüshası bir de taşbasma matbu nüshası tespit edilmiştir.

1) K: KOYUNOĞLU ŞEHİR MÜZE VE KİTAPLIĞI,13735: Nüshanın baş tarafında 99 sayfadan oluşan Nazîfî Divanı yer almaktadır. Sonlarında ise 10 sayfadan oluşan ve Hayâlî Muhammed Beg'e ait gazeller ve terkeb-i bendler ile terci-i bendler yer almaktadır. Nazîf Divanı'nda 83 Türkçe, 8 Arapça , 13 Farsça nazım bulunmaktadır. Arapça ve Farsça nazımların tamamı gazeldir. Taşbasma nüshalarda başta yer alan takrizler bu nüshada Nazîf Divanı'nın sonunda yer almaktadır.

Baş: “İnne'l-ebrâre lefî na'îm
Ve inne'l-fuccâre lefî caḥîm”

Son: Ḥayâli küçe-i meyḥânede bir ṭoḡru yol buldum
Götürdüm ayağı 'işret diyârına ḳadem çekdim

Müst: Kaşıkçı-zâde
İst. th.: 15 Cumâde'l-âḥir 1272/1856
İst. kd: Şöhret-i nâm olup dünyâda
Eşer-i kilik-i Kaşıkçı-zâde
Tamâm şûd be-'inâyetu'llâh
Sene 1272/1856 15 Cumâde'l-âḥir

2) M: MİLLÎ KÜTÜPHANE 06 MİL YZ A 2262: Serlevha kaba müzehheb, ilk iki cetvel yaldızlı, cetvel ve sözbaşlıkları kırmızı mürekkepledir. Kahverengi meşin sırtlı, desenli kâğıt kaplı eski mukavva cilt içindedir. Başta diğer nüshalarda olduğu gibi Nakibüleşraf Tahsin Bey, Kemal Efendi ve Derendevî Saib Efendinin takrizleri vardır. 7 Arapça, 11 Farsça ve 149 Türkçe gazel ve 4 müseddesten oluşan eser 1255'te tedvin edilmiştir. Bu nüshada Divan'ın taşbasma nüshasında ve Koyunoğlu nüshasında yer alan ve 33 gazelden

oluşan “Ḥarfü’l-vāv” ve “Ḥarfü’l-hā” kısımları yer almamaktadır. Bu yüzden eksik bir nüshadır. Bu nüsha diğer nüshalardan farklı olarak harekelidir, fakat çok miktarda yanlış harakelendirme mevcuttur. K’de Divan’ın sonunda yer alan takrizler burada Divan’ın başındadır. 42 varaktan oluşan bu eserde 44-46a boştur. 46b’de 1 dua, 48a’da İbrahim Lutfi’nin Adana valisine yazdığı şiir, 1a’da Hacı Hüseyin Efendizâde Mehmed Efendi’nin mülkiyet kaydı bulunmaktadır.

Baş: “İnne’l-ebrâre lefî na‘îm
Ve inne’l-fuccâre lefî caḥîm”

Son: Söyledim mu‘cemle ben târîḥ-i zîbâ şöyle kim
Ḥamd ola Ḥaḳḳa Dîvânçem buldı luṭf ile ḥitâm

İst. th: 1255/1839

İst. kd: ---

Müst: ---

3) **T: TAŞBASMA NÜSHA⁷⁶**: 1266/1850 yılında basılmıştır. Divan 113 sayfadan oluşmuş olup baş tarafına bir düzeltme cetveli konmuştur. K’de Divan’ın sonunda yer alan takrizler M’de olduğu gibi burada da Divan’ın başındadır. K’de yer alan kaside, gazel ve müseddeslerin sayısı ile sıralanışları nasılsa bu nüshada da aynı şekildedir.

Baş: “İnne’l-ebrâre lefî na‘îm
Ve inne’l-fuccâre lefî caḥîm”

Son: Söyledim mu‘cemle ben târîḥ-i zîbâ şöyle kim
Ḥamd ola Ḥaḳḳa Dîvânçem buldı luṭf ile ḥitâm

Yayınlanma tarihi: 1266/1850

⁷⁶ Taşbasma Divan’ın bulunduğu kütüphaneler: 1) Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Katalogu, Nu: 3769; 2) Millet Kütüphanesi, Mzm 452/I Ali Emiri Efendi Katalogu A. 1853 Fb. 270; 3) Koyunoğlu Şehir Müze ve Kitaplığı, Nu: 51965; 4) Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Nu: 2260

B. TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA TUTULAN YOL

1- Yurt içi kütüphane kataloglarını taradık ve Nazîf Divanı'nın 2 yazma nüshasını, ayrıca 1266 tarihinde basılmış taşbarmasını tespit ettik. Orijinal nüshayı tespit etmek amacıyla tüm nüshaları dikkate aldık.

2- Nüshaları, bulundukları kütüphanenin baş harflerine göre simgeledik. Taşbarmayı da T harfiyle gösterdik.

3- Divan'daki nazım şekillerini divanlardaki sıraya göre sıraladık. Buna göre önce kasideleri, sonra gazelleri ve müseddesleri, son olarak da takrizleri yazdık ve kendi kategorisinde numaralandırdık. Her bir nazımın, hangi nüshanın kaçınıcı sayfasında yer aldığını sayfa altlarında gösterdik. Vezinleri şiirlerin baş kısmında, nüshaların sayfa numaralarını ise sayfaların başlangıç beytinin sağ tarafında gösterdik.

4- Nüshalarda görülen farklılıkları dipnotta belirttik.

5- Ayet ve hadis iktibaslarını tırnak işareti içerisine aldık ve bunları da dipnotta süre ve ayet numaralarını da belirterek anlamlarıyla birlikte gösterdik. Ayrıca Divan'da geçen tüm ayet ve hadisleri II. Bölüm'de ayrı bir başlık altında topladık.

6- Vezin ve anlam gereği düzeltilmesi gereken yerleri de düzelttik ve bunları dipnotta belirtmeyi uygun gördük.

7- Nüshaların bazılarında tamlama eki (i) ı harfiyle gösterilmiştir. Yer yer de belirtme hali eki (i) ve tamlayan eki (-in) gösterilmemiştir. Biz gösterilmesi gereken bu ekleri () işareti içerisine alarak gösterdik.

8- Metni yazarken on dokuzuncu yüzyıl dil özelliklerini dikkate aldık.

9- “için” ve “ile” kelimeleri vezne göre yer yer ayrı, yer yer de bitişik yazılmıştır. Bitişik yazıldığında eklendiği kelimeyle arasına (-) işareti konmuştur.

10- Ön ekleri (-) işaretiyle ayırdık: bî-çâre, na-çâr gibi.

11- Benzetme edatlarını (-) işaretiyle ayırdık: pervâne-veş, nûr-veş.

C. TENKİTLİ METİN

DİVÂN-I MUHAMMEDÎ *

B'ismi'llâhi'r-Raḥmāni'r-Raḥîm

“İnne'l-ebrâre lefî na'im

Ve inne'l-fuccâre lefî caḥîm” **

KASİDELER

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Na't-ı pāk-i Ḥazret-i faḥr-ı risālet Muṣṭafā
Tā ezel kendüye maḥbûb eyledi Bārī Hudā
- 2 Sûy-ı Haḳdan Cebre'ıl teblîğ-i aḥkāmla gelüp
Emr ü nehy(i) zātına kıldı bu hengāmda 'aṭā
- 3 Didi olduñ her cihetle “raḥmeten-lil-'ālemîn”
Gelmeseñ olmazdı bu 'ālem bu gûne rûşenā
- 4 Bu sebebden nāzıma her bir cihet ğayret gelip
Vaḳt-i merhûna ḳadar her hefte na't-ı Müctebā

K 1, M 1, T 1

* Başlık M, T, DİVÂN-I MUHAMMEDÎ NÂ-YÂB MENENDİ K.

** “İyiler mutlaka nimet içindedirler. Kötüler de yakıcı ateş içindedirler.” İnfitâr, 82/13-14.

2a aḥkāmla gelüp: aḥkām eyleyüp M.

3a “raḥmeten-lil-'ālemîn”: “Alemlere rahmet olarak (gönderdik.)” Enbiya 21/107

- 5 Yādigār olsun diyü inşādan ‘āzim olunup
Ḥamdüli’llāh şimdilik buldu dīvānçem intihā
- 6 Ba’d-ezīn her bir sünūhātım vüķū‘ buldukça çün
Eyleye maķbūl dem-ā-dem ol Cenāb-ı Kibriyā
- 7 Bundan aķdemden gūzeşte merd-i kāmīl ehl-i dil
Olmadı bu resme tertībe muvaffaķ ġālibā
- 8 Hīç degil şāh-ı cihān ‘Abdulmecīd Ḥān ‘asrına
Düşmesi bürhān-ı kātī‘ oldı iķlāşdan yaña
- 9 Raḥm u şefķatde mişālīñ görmemiş rüy-ı zemīn
Böyle bir şultān-ı ‘ālem böyle bir ‘ālem-bahā
- 10 Her taraf in‘ām-ı “lā-yuḥşā”sına mazḥar olup
Çaġrışurlar pādişāhım şevketüñle biñ yaşa
- 11 Çün vekīl-i Ḥazret-i Faḥr-i Risālet olmada
Lāzım oldu mü’minīne her dem izhār-ı şenā
- 12 Aşlın evşāfın Ḥudā bir bir beyān etmiş iken
Nāzımıñ kaşdı teberrük yādigār olmuş ola
- 13 Bu’l-‘aceb bu nazmıma nāzır olan ehl-i suḥan
Taḥṭi’e eylerse elbetde ḥaṭā olur oña
- 14 İddi‘ā ehline teslīm eylemek güç gelse de
Ḥāh u nā-ḥāh pek münāsib denmesi lāzım helā

8a: K’de sayfa numaraları buradan itibaren yazılmış, ilk sayfaya numara verilmemiştir.

9a Raḥm-ı şefķatde: Şefķati raḥmında K.

- 15 Nefsine tābi‘ olup redde cesāret eyleyen
İşte budur diyerek ol demde göstere sin baña
- 16 Olmadı nefsime bi’llahī menāfi‘ celb için
Maḥẓ bir ḥidmet murādım yokdur ondan mā‘adā
- 17 Vardı pençāh sāle sīnem zerre rāḥat bulmadı
‘İllet ile kılllet ile oldu ‘ömrüm ber-hevā
- 18 Ben ilerde nā’il olsam devlete şimden girü
Kim yiyip kimler kazandı diyü bir emşāl ola
- 19 Hem okur hem ezber eyler tuḥfemi ‘āşık olan
Zīrā budur rabṭ-ı ḳalbe bir vesīle dā’imā
- 20 Pende dā’ir ba‘zı imlāya cesāret olsa da
Bend ü pende aḥvec olduğum cihet olur hebā
- 21 Ben vazīfemden ziyāde bir kelāma cür’etim
Olmadı bundan murādım olduğ-u-çün bir du‘ā
- 22 Pek dırāz etme yeter elverdi ‘unvānıñ seniñ
Ey Nazīf varsa riyāya cümle geçmez bir pula

2

MÎ'RÂCIYYE

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey meḥāsin mefḥarī ey merkez-i bâbu'l-'alā
İftihār eyler seniñle nüh felek ehl-i semā
- 2 Görme misin leyle-i mi'rācda ebvāb-ı semā
Fetḥ olup cümle melā'ik geldiler sağdan şola
- 3 Dediler müştākıyız vech-i müniriñ yā Ḥabīb
Ḥalk olalı ārzū eylerdik yüzüñ şubḥ u mesā
- 4 Ḥaḳ bizi tebcīl için gösterdi rüy-ı 'izzetiñ
Şaf şaf olduk seni görmek için yā Muştafā
- 5 Şad hezārān biz gibi 'āşıklar efgān itmede
Çağrışırılar vuşlatıñ iḥsān kıl bizden yaña
- 6 Cümleden biri Burāḳ'ıñ gūşına vāşıl olup
Yā Muḥammed diyü gā'ibden gelince bir nidā
- 7 Yemez içmez uyumaz oldu firāḳıñla seniñ
Tā beşāret eyleyince Ḥazret-i Cibrīl oña
- 8 Söyledi Cebrā'ile izhār-ı 'aşḳ ile Burāḳ
Āteş-i hicrān ile yanmaḳda ḳalbim dā'imā

K 3, M 3, T 4

- 9 Çün anı Cibrîl alıp geldi huzûr-ı Hâzrete
Didi Hâk da‘vetle gönderdi beni bu dem saña
- 10 Gûş edince da‘vet-i Raḥmân’ı ol demde Ḥabîb
Der-‘aḳab oldu süvâr şemsü’ḍ-ḍuḥâ bedrû’d-dücâ
- 11 ‘Âzim oldu sūy-ı Aḳşāya Resûl-ı Muḥterem
Enbiyâ ervâhına oldu îmâm nûru’l-verâ
- 12 Hem edâ idüp iki rek‘at namâz onlarla kim
Didiler mi‘râcını kılsın mübârek Kibriyâ
- 13 Her birin bir bir beyâna gerçi âgâz eylesem
Cümle eşcâr olsa aḳlâm vaşf-ı zâtında helâ
- 14 Yazsalar mümkün degil evşâfın itmâm eylemek
Kışşa meşhûrdur delîle ihtiyâc yok evvelâ
- 15 “Ḳâbe ḳavseyn”e vuşûl bulduḳda memdûhu’ş-şiyem
Nice tevḳîrle oña didi Ḥabîbim müctebâ
- 16 Böyle mi‘râca selefden kimse nâ’il olmadı
Saña maḥşûş oldu böyle luṭf ile böyle ‘aṭâ
- 17 Her ne isterseñ hemân iste Ḥabîbim sen benim
Ben dirîğ etmem ne isterseñ olur cümle revâ
- 18 Didi yâ Rabbe’l-Berâyâ yâ İlahe’l-‘Âlemîn
İstemem bir şey hemân vir ümmetim yâ Rab baña

- 19 Az vâkıtte bu za‘îf ümmetlerim dünyâda çok
Eylediler cürm ü ‘işyân dem-be-dem yâ Rabbenâ
- 20 Defter-i ‘işyânların mahv eyleyüp eyle kerem
Çünkü Settâru’l-‘Uyûb sen olduñ ey Bâr-ı Hudâ
- 21 Didi ol dem bir avuç toprağa minnet eylediñ
‘Âleme kılmış iken zât-ı şerîfiñ muqtedâ
- 22 Cümlesin ‘afv eyleyüp virdim şefâ‘at mülkini
Her neye râzî olursañ râhına kıldım fedâ
- 22 Böyle bir yâver saña in‘âm ede Hayyu’l-ebed
Ey Nazîf olmak neden ‘işyâna dâ’im mübtelâ

GAZELLER

1

ḤARFÜ'L-ELİF EZ-'ARABÎ

- 1 جَنَّتْ لِلنَّاسِ بِشِيرًا مِّنْذَرًا يَا مُصْطَفِي
أَمَّا أَنْتَ حَبِيبُ يَانَبِيَّ الْأَنْبِيَا
- 2 خَالِقُ الْأَشْيَاءِ يَقُولُ فِي عُلُوثَانِكُمْ
زِدْتُ فَضْلَكَ يَا حَبِيبِي كُنْتُ فِي فَوْقِ الْعُلَا
- 3 قَدْ جَعَلْتُ خَتَمًا بِأَنْزَالِ قُرْآنِ الْكَرِيمِ
كُنْتُ مُحِبُّوبًا لِّلنَّاسِ حَبِيبِي مِنْ تَشَا
- 4 قُلْتُ فِيهَا لَنْ تَنَالَ الْبَرْحَتِي تَنْفَقُوا
أَنْ تَكُنْ أَنْفَقْتُ مَلَا نَلْتُ بَرَاذِلَ الْعَطَا
- 5 أُمَّتُهُ كَانَتْ نَظِيفٌ آخِرٌ غَيْرُ الْأُمَمِ
رَجَّحْتُ أَفْضَالَكُمْ أَفْضَالَ غَيْرِ الْأَنْبِيَا

2

ḤARFÜ'L-ELİF EZ-‘ACEMÎ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey şefā‘at melce‘i ey nūr-ı pāk-i Kibriyā
Bāb-ı luṭfuṇdan ser-ā-pā eyledim ben ilticā
- 2 Zāhiren evşāfinı ta‘dāda cür‘et eyledim
Bāṭına eyle ‘ināyet bŷy-ı ‘aşkıñdan baña
- 3 Böyle bir ‘āşī günehkār bī-mürüvvet ümmetiñ
‘Afv idüp sürseñ n’olur firdevs-i a‘lādan yaña
- 4 Bu revişle kim nedir ızhār-ı eltāf eyleseñ
Mücrime olur şefā‘at didiler öñden şöña
- 5 Āsumāndan bir işāretle eden māhı dü nīm
Eylemez mi mādiḥin luṭf ile iḥsāna sezā
- 6 Zāt-ı vālā kim diye Ḥaḳ oña maḥbūbum benim
Ol demez mi gel civārımda nişīn ol dā‘imā
- 7 İşidince cümle aḥcār ile eşcārdan selām
Diñlemez mi iltimāsım rŷz u şeb baḥru‘l-vefā
- 8 “Ḳābe ḳavseyn”e ‘urŷc etmiş iken bir laḥẓada
Söylemez mi meskeniñ olsun seniñ fevḳa‘l-‘alā

K 2, M 3, T 3

- 9 Düşmüş olsa bu Nazîf ol dem zebânî destine
Tekdîr olmaz mı ne yüzden eylediñ aña cefâ

3

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Maḥzen-i feyż-i hidāyet menfez-i bābu'l-'alā
Cālis-i kürsiyy-i hikmet menba'-ı baḥru'l-'aṭā
- 2 Haḳ Ḥabībimle dem-ā-dem şānını terfī' idüp
Bunca maḥlūkdan onuñ ismine düşdü Muştafā
- 3 Zātına maḥşüş iken kıllarınıñ ḥamdi bütün
Pek begendi nāmını kıldı Muḥammed ibtidā
- 4 Nice böyle nām-ı vālā ile tevķır eyledi
Enbiyānıñ ekmeli budur didi Bār-ı Hudā
- 5 Nüh felek devrānına bādī kıılınca zātını
Hīç olur mı kendüye mānend cihānda mā'adā
- 6 Gerçi vardır enbiyānıñ efḍali Mūsī gibi
Görme misin ümmet olmaḳ istedi 'İsā oña
- 7 Cümle mevcūdātdan kıldı mu'allā şānını
Ey Nazīf “yu'ṭike Rabbük” onu kıldı rızā

K 4, M 5, T 6

7b Yu'ṭike Rabbük, Duhā 93/5:“Pek yakında Rabb'in sana verecek de hoşnut olacaksın.”

4

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey yüzi gül kâmeti Tübâ Muḥammed Muştafâ
Dü cihānıñ ḥalkına oldu vücūdun ibtidâ
- 2 En-nihāye geldiñ ammâ “raḥmeten-lil-‘âlemîn”
Nāmını virmekle şânıñ kıldı Ḥatmü'l-Enbiyâ
- 3 Var mıdır gayride böyle nām-ı vālâ bir daḥi
Kıldı mı dīgerde maḥbûb kendüye Ḥaḥ evvelâ
- 4 Muḥbir-i şādık seni tavşif ederken böylece
Münkiriñ inkāra var mı zerrece bir yol bula
- 5 Ġālibâ bed-ıynet üzre nefsine maḡlûb olup
Böyle böyle herze- gûlûkde olurlar dâ'imâ
- 6 Çün bedel kıldı cināna düzaḥı Ḥayyu'l-Ebed
Olmasa münkir-i lâ-mel'āna olur mu becâ
- 7 Ḥaḥ bilür Ḥaḥ yapıdığın sen ne bilirsin ey Naẓif
Dikḡat et “lâ yus'al 'ammâ yef'al” u şubḡ u mesâ

K 5, M 6, T 7

6b Bu mısraı vezin ve anlam yönüyle çözemedik.

7b Lâ yus'al 'ammâ yef'al, Enbiya 21/23: “Allah yaptığınan sorumlu olmaz.”

ḤARFÜ'L-ELİF EZ-FĀRİSĪ

- 1 کن عنایت یا رسول از جرم من آلوده را
حق بجشاید بهر موجود آن دست ترا
- 2 گفت ایزد یاجیبی توتیای این جهان
من نهداریم آسمان را بی ستون فوق العلا
- 3 این همه موجود کجا کردی تعیش از زمین
کی بیامد آدم عیسی و موسی ذوالعصا
- 4 رحمته للعالمین کر دم ترا خیر البشر
فخر کردانید دو کیتی دید رویت مصطفی
- 5 فخر کردانید ترا ابو بکر عمر شمس و قمر
افتخاری این نظیف مدحت کند صبح و مس

6

ḤARFÜ'L-BĀ' EZ-'ARABĪ

- 1 يا حبيبى يا رسول اشفع لنا يوم الحساب
انزل القرآن عليك قلت يا اهل الكتاب
- 2 اى شئ تكفرون آيته من ربكم
انما الله شهيد هل تخافون العذاب
- 3 لم يكن لله شرك واجتناب فى الرسول
يوجب الطاعات فيما عنده ام الكتاب
- 4 يغفر الله و يشفع للعصاة كاملا
هل تكاسلتم نبى سمي فصل الخطاب
- 5 امته كانت نظيف اخير غير الامم
لم نجد امثاله والله اعلم بالصواب

7

ḤARFÜ'L-BĀ' EZ-'ACEMĪ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ah n'olaydı eylesem 'aşk ile nālān rūz u şeb
'Andelīb-āsā rehinde kılsam efgān rūz u şeb
- 2 Gerçi dirler āteş-i 'aşka taḥammül eylemek
Müşkil işdir yana yana olma giryān rūz u şeb
- 3 Lezzet-i hicrānda taḥşīl eylemek oldu hūner
Vuşlat üzre bī-muhābā oldu 'işıyān rūz u şeb
- 4 Bu maḳālātım benim 'aşk-ı mecāzdan baḥş ider
Yohsa 'aşku'llāhda oldu başka erkān rūz u şeb
- 5 Virmiş olsa 'aşkı'nı 'āşık reh-i Ḥaḳ'dan yaña
Hem Ḥabību'l-lāha kılsa bī-şek īmān rūz u şeb
- 6 Dū cihānda var mıdır bundan ziyāde iftiḥār
Mesken olur her cihetle 'arş-ı Raḥmān rūz u şeb
- 7 Sen hemān böyle şayıḳla rāh-ı erkānı Naẓīf
Tutmadığın rāh(ı) ḥalḳa eyle i'lān rūz u şeb

8

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Virseler alma saña bir aqçeye dünyâyı hep
Köhn'olur her dem giyersen aţlas dibâyı hep
- 2 Ehl-i taqvāya Hudā va'd eyledi firdevsde
Her ne isterlerse onda viririm zībâyı hep
- 3 Hiç kıyās itmek olur mı dār-ı 'uqbāda hemān
Virdiği ihsān mü'ebbed kıldığı a'ţâyı hep
- 4 Pek bilirsñ dār-ı dünyānñ metā'ı fānīdir
Fānī kıılma sen fenāya meyl ile ibkâyı hep
- 5 Nefs-i bed her ne ħabā'ış var ise meyl etmede
Güş ider taĥrībne her bir cihet 'uqbâyı hep
- 6 Arz-ı mebsūţı Hudā baş eyledi kıllarına
Bu nedir onda temekkün eyledi eşyâyı hep
- 7 Cümle mevcūdu dem-ā-dem ondan icād eyledi
Hem rücū' etdirmede gör kudret-i Mevlâyı hep
- 8 Bitirip her bir nebāt(1) virdi erzāk kıllara
Bağ ne yüzden eyledi merzūk hemān iĥyâyı hep

K 7, M 8, T 9

1b atlas dibâyı: atlasa dünyâyı M.

- 9 Şöyle kim oldu semānıñ zevcesi rüy-ı zemīn
İzdivāc eyler maţarla añla sen ma‘nāyı hep
- 10 Kendiden tevlīd ider in‘ām-ı lā-yuḥṣā bütün
Yine kendiden qarār eyler işit da‘vāyı hep
- 11 Bu ni‘amdan ġāfil olmağda dem-ā-dem müşrikīn
Ehl-i nār olduklarıçün urdılar tamğayı hep
- 12 Cümleñiñ icādına oldu Ḥabībū’llāh sebeb
Öyl’olunca sen hemān şāvdir oña sevdāyı hep
- 13 Dil ver ‘āşık ol yan Allāh ‘aşkına her rüz u şeb
Rāh-ı Aḥmedle bulursun maqşad-ı aqşāyı hep
- 14 Bu cihānıñ teşnesi ḥammārını degmez ise
Ey Naẓīf terk eyle alma bir pula dünyāyı hep

9

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Eyle bīmārı tımār ey nūr-ı Raḥmānım ṭabīb
Dū cihānıñ yāveri maḥbūb-ı Yezdānım ṭabīb
- 2 Görmüşüz dünyā ṭabībı kızıb ile ālūdedir
Şādıķu'l-va'du'l-emīn şānıñda sulṭānım ṭabīb
- 3 Bir ṭabībısin kim cihān ma'dūm iken mevcūdına
Bādī kıldı Ḥaķ seni ey māh-ı tābānım ṭabīb
- 4 Ben ne teşbīh eyledim māha cemāliñ nūrını
Münşī-i şems ü kāmersiñ dīnım īmānım ṭabīb
- 5 Şad hezār üşkūfede vāki' muṭayyeb rāyiḥa
Olmaya bā'is vücūdı 'anber-efşānım ṭabīb
- 6 Ben ne yüzden ḥasb-i ḥāl etsem seniñ dergāhına
Bu 'alīli sen şifā-yāb eyle loķmānım ṭabīb
- 7 Bir ṭaraf cūrm ile ma'lūl bir ṭaraf emrāz-ı ten
Bu Naẓīf ālūde-dāmān baḥr-ı 'irfānım ṭabīb

10

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dār-ı mihnetde ferāḥ-yāb olması ağreb 'acīb
Fısk ile firdevse mā'il olması ağreb 'acīb
- 2 Kudret ile fāsıķı afv eylemek ağreb degil
Bī-vesīle 'afva nā'il olması ağreb 'acīb
- 3 Parlaķ iķbāl ile dünyāda açılmış gül olup
"İrci'ī" emriyle bir dem şolması ağreb 'acīb
- 4 İğtirār-ı māl ile her bir taraf şevķde iken
Füc'eten zīr-i türāba girmesi ağreb 'acīb
- 5 Uğraşıp dā'im hevāsıyla gürüh-ı eşķıyā
Bū'l-füzül emriyle nehy(i) bilmesi ağreb 'acīb
- 6 Dem-be-dem baḥr-ı hevāda eyleyüp yelken-küşād
Bī-ḥaber peyk-i cām-ı ecel şunması ağreb 'acīb
- 7 Dest-be-dest mü'min muvaḥḥid cennete 'āzim iken
Ehl-i nār ağılarken onlar gülmesi ağreb 'acīb
- 8 Ḥaķ bize in'ām ile rāh-ı Resül-ı Ekremi
Müstakīm rāhdan saķīme dönmesi ağreb 'acīb

K 9, M 9, T 10

6a cām-ı ecel: Metinde ecel cām, vezin ve anlam gereği düzeltilmiştir.

- 9 ‘Āşīyim diyü Nazīf āh eyler iken rûz u şeb
 ‘Afv olup şağdan berāt(ı) gelmesi ağreb ‘acīb

11

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Birdir ancağ cümle mevcūdāt(ı) ihyāya sebeb
Kılmadı ondan diğir bir merd-i a'tāya sebeb
- 2 Fānī dünyāyı Hudā mi'yār için halk eyleyüp
Bu cihet oldı 'amelde zīr ü bālāya sebeb
- 3 Olsa ef'âlde rızā'u'llāha evfağ bir 'amel
Didiler böyle olur firdevs-i a'lāya sebeb
- 4 İ'tikād-ı cāzim ile olsa eger a'māl-i dūn
Bī-muḥābā rāh-ı Hāğda olmaz ihşāya sebeb
- 5 Nā'il-i maḫṣūd olup dār-ı na'īme girse ger
Muttakīler zümresinden olmaz imzāya sebeb
- 6 Var yanaş Hāğğa'l-yakīne sen taḫarrüb ede gör
Çün taḫarrüble olur diğerden aḫşāya sebeb
- 7 Söylemek mi düşdi şān ile Nazīfī sādece
Sen de ğayret eyle bul bir sūy-ı Mevlāya sebeb

K 9, M 10, T 11

4a "eger": ger T,K.

12

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Vāşıl olmak var mıdır 'işıyān ile Hākka 'aceb
Yokdur ammā halk ne yüzden uğraşır fışka 'aceb
- 2 Ğālibā bed-tıynet olmakla hevāya ğark olup
Nefse dūçār olmasıyla cān virir zevke 'aceb
- 3 Hīç demez kim bu fenānıñ fānī kılmaktadır işi
Şarf-ı efkār eylemez bākīd'olan şevke 'aceb
- 4 Bu nedir kim düşmeni dost tutmaya ğayret ider
Söylemişken nefis ü şeytān(1) Hudā halka 'aceb
- 5 Merd iseñ rāh-ı hākīkat üzre nāzır ol Nazīf
Rāh-ı Hākda kim nedir olsa libās hırka 'aceb

ḤARFÜ'L-BĀ' EZ-FĀRISĪ

- 1 می‌وزد باد نسیم از کوی دلدار روز شب
دل شکوفه غنچه و شر از سوی ازهار روز شب
- 2 توهمه موجود از نیست هست کردانیده
ناله زداینه همه یارب غفار روز شب
- 3 بنده کی کرمی نکرد و سوی تو ایشانرا
که رود بر نفس را که میکند زار روز شب
- 4 رحم دار امت محمدرا بدی تا مش حبیب
کربزه آلوده عفوت بدیدار روز شب
- 5 این نظیف عابدنشد بوده است او روی سیاه
رنج را رنجیده شد خواستست تیمار روز شب

14

ḤARFÜ'T-TĀ' EZ-'ACEMĪ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ṭutma dünyāda hemān iḳbāl(1) sen vālā-yı dōst
Köhne olmaz didiler dā'im olan kālā-yı dōst
- 2 Pāyidār olmaz seniñle her ne olsa fānīde
Bir 'amel kim ola 'uḳbāda saña a'lā-yı dōst
- 3 Dost mudur düşmen midir bildirmeden bu nefs-i bed
Şayd idüp şüretde eyler ḥaylice icrā-yı dōst
- 4 Pek 'adū olduğunu fehm eyleyince 'āḳibet
Pür-ğazab söylersiñ aña bu mudur ma'nā-yı dōst
- 5 Çün beni emmāre bi's-sū' ile tevbīḥ eyledi
Sen neden kıldıñ bu ḥāl ile baña da'vā-yı dōst
- 6 Ḥaḳ beni İblīse hem-rāḥ eyledi bilmez misin
Sen beni kılmak nedendir kendüye aḥrā-yı dōst
- 7 Sū'-i aḳrānda biri oldı 'adūnuñ ey Naẓīf
Göz göre eyler 'adāvet şüretā sevdā-yı dōst

K 11, M 11, T 13

7b aḥrā-yı dost: icrā-yı dost M.

15

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ḥamdüli'llāh geçmedi Ḳur'ān-ı zī-şān dest-be-dest
Sūy-ı Ḥaḳdan nāzil olmak üzere el-ān dest-be-dest
- 2 Çünkü ta'rīfden onu taḥlīş edip Bārī Ḥudā
Bunca sāl olduğu vechiyle nümāyān dest-be-dest
- 3 Dem-be-dem İncīl-i 'İsāyı muḥarrik kılmagın
Rāh-ı bāṭıl üzere dā'im oldu i'lān dest-be-dest
- 4 Her biri ol vech-ile rāh-ı saḳīmi ḥaḳ bilüp
Ehl-i aşnām olmada oldu perīşān dest-be-dest
- 5 Ḥazret-i 'İsāya İbnu'llāh diyü isnād idüp
Virdiler dest-i zebānīye giribān dest-be-dest
- 6 Baḳ şu ḥumḳa kim Yahūdī ḳavmini tevbīḥ idüp
Didiler 'İsāya anlar itmez īmān dest-be-dest
- 7 Āşikār olmuş Resūl-i Ekremi onlar daḥi
Eyleyüp inkār yehūdla oldu aḳrān dest-be-dest
- 8 Hem ararlar rāh-ı Ḥaḳḳı hem giderler bāṭıla
Böyle bir ḳavm-i müzebzeb hem-çü ḥayvān dest-be-dest

- 9 Rûz-ı maḥşerde yanaş sen dâr-ı fîrdevse Naẓîf
Âh u efgân eyler iken ehl-i evşân dest-be-dest

16

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bū'l-‘aceb rūy-ı zemīnde oldı ekser put-perest
Cümle edyāndan ziyāde oldı ekfer put-perest
- 2 Hīç cemādātı şerīk kılmak olur mı Hālīga
Dağı ‘İsā Meryemi şirketde söyler put-perest
- 3 Hālīga nisbet neden maḥlūk ile mevşūf iken
Olmasın mı cümle edyāndan muḥakkak put-perest
- 4 Hem ararlar rāh-ı Hakkı hem giderler bātıla
Böyle giderse kırar başında mermer put-perest
- 5 Uğraşırlar bātıla her bir cihetle Hakk gibi
Bilmediler küfrünü kılmakda evfer put-perest
- 6 Bir de ‘İsānıñ hayātıyla ederler iftiḥār
Hay olup durmak ne şüret bilmediler put-perest
- 7 Her ne şüret olduğıñ tefhīme kalkışma Nazīf
Bir varak bulmuş saḳīmden ezber eyler put-perest

ḤARFÜ'T-TĀ' EZ-FĀRISĪ

- 1 بو سم ازدنیا و عقبی روز شب دامان دوست
دارم امیداز عطوفت لب بلب احسان دوست
- 2 مجرمم من خواهم ازدوان محشر عفو کرد
کردنم بسته ثده است درزیران چوکان دوست
- 3 سرکشادم درکشیدن رنج را از راه عشق
من بخواهم یافتن احسان در ایان دوست
- 4 آفریند دوست را از نور خود عز و جل
پس نویسد نام خود بانام والأشان دوست
- 5 سن نظیفم کفتمی درحق او نعم شنید
نیست این دفتر نوشتن دیگر از عنوان دوست

K 12, M 13, T 15

18

ḤARFÜ'S-SĀ'

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥabīb-i Ḥazret-i Raḥmān olupdur 'āleme bā'is
Yedinde mu'ciz-i Qur'ān olupdur 'āleme bā'is
- 2 O deñlü luṭfa maẓhar oldı o dem sūy-ı Mevlādan
Didi sen olmasañ olmazdı hīç bu 'āleme bā'is
- 3 Yüzüñ nūr-ı nehāra bādī olmuşdur bu 'ālemde
Daḥi zülfüñ siyāhıdır leyāl-i 'āleme bā'is
- 4 Nedir o kāmetiñ zıllına vākıf olmadı kimse
Ḥaḳīkat nūrına maḥz olmadur bu 'āleme bā'is
- 5 Naẓīfā nūr-ı Ḥaḳdan ḥalk olunca zāt-ı 'ulyāsı
Dirīğ olmaz dem-ā-dem olması bu 'āleme bā'is

K 13, M 13, T 15

19

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Rāh-ı fānīye revān olmağda bir yoldur 'abeş
Gitme ol vādī hemān pür-rīk bir çöldür 'abeş
- 2 Görmüşüz haylī revān oldukların ol vādiden
İrtikāb itme amān bir başkaca züldür 'abeş
- 3 Çünkü 'uqbāda mü'ebbed dār-ı 'ulyā var iken
Şemm olunmaz bu fenā dünyāda bir güldür 'abeş
- 4 Görme misiñ bir iki gün zevk için āh eyleyüp
İşidirseñ dā'imā feryād-ı bülbüldür 'abeş
- 5 Rabṭ-ı ıalḃ it bir güle şoldurmasun evrākını
Ey Nazīf şağa rücū' it dem-be-dem şoldur 'abeş

K 15, M 16, T 18

5b şağa: şama T,K.

ḤARFÜ'L-CĪM EZ-FĀRISĪ

- 1 ارمیدن بوداین دار فناسه روز پج
مهمان آسا بود آرا مراروز سپنج
- 2 مینماید نو عاروس آسا دلارام دلپسند
پس کند ازرده دلرا چون براند تیوررنج
- 3 عارضش ازسوی تو دار دیکو ید تو ببوس
زین مرادش قامتت دو تا نمودن بر شکنج
- 4 دل مده جزراه احمد بر شدن راه صواب
نبداز دیکر رسیده سود داند نکته سنج
- 5 زیز بودن جام دولت غم نمیخورد نظیف
چون سراب آسانماید این جهان دلرا مرنج

K 15, M 16, T 18

21

ḤARFÜ'L-CĪM EZ-‘ĀCEMĪ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 İsm-i zātiñ hürmetine eyle bu derde 'ilāc
Kalmadı şabra karar olsa vücūd eşcār-ı sâc
- 2 Dem-be-dem Eyyüb-veş şabr itmede oldum ise
Ben ne haddim ol cihetle vireyim şabra revâc
- 3 Kā'inātiñ menşe'i nūr-ı Muḥammed 'aşkına
Rāzī kılmakda bırağdıñ başına ol demde tâc
- 4 Bu 'ilelle az u çok a'mâl-ı şâlih eylesem
Almak ister rāh-zen İblīs dağı andan da bac
- 5 Bir 'ilel āzürdesi kem-ter Naẓīfîñ cürmüne
Bağmayıp kabre varınca vir aña yâ Rab sirâc

K 16, M 16, T 19

22

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 İ'tikād-ı cāzime gūş eyle yā Hū kılma lec
Ol şırāt-ı müstaķīmde olmasun rāhıñda kec
- 2 Bu misāfir-ḥānede kimse karar itmez geđer
Görme misin mīhmānıñ müddeti oldu sipenc
- 3 Şevķ ile meyl eyler iseñ bu fenā dünyāya sen
Rağbetiñle gösterir Bārī Hudā 'uķbāda renc
- 4 Ehl-i fışkıñ fışkına ta'zīb olur ehl-i vera'
Söylenir ey rind ü kallāş bu hevādan turma gec
- 5 Bildiler maḥbūb-ı Raḥmānu'r-Raḥīm sensin ḥabīb
Ey Nazīf eyle ne bilsin olmadıķça nūkte-senc

K 16, M 17, T 19

23

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Saña ey nūr-ı Raḥmān ser-firāz-ı enbiyā muḥtāc
Semavātda melā'ik rūy-ı arzda evliyā muḥtāc
- 2 Seni tavşīf ile Allāh didi “levlāke levlākı”
Bu yüzden fehmi olan bu cümle mevcūdāt saña muḥtāc
- 3 Günehkār u perīşān ümmetiñ muḥtācın olmaz mı
Olurken zāt-ı ‘ulyāya cemī’-i aşfiyā muḥtāc
- 4 Na‘īm-i dār-ı firdevsiñ bütün evşāfını gördüm
Didiler ins ü cin her vech ile oldı aña muḥtāc
- 5 Cihān varsın anıñ muḥtācı olsun ey Nazīfī kim
Sen olma her cihet maḥbūb-ı Hāqdan mā-‘adā muḥtāc

24

ḤARFÜ'L-ḤĀ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Olmadı bir dem müyesser ḥāne-i ḳalbe ṣalāḥ
Ḥaḳ bize bilmem ne yüzden ḳıla ol demde felāḥ
- 2 İhtiyāc(ı) var mıdır ḥāṣā 'amel ihdāsına
Teng-dest rūy-ı siyehle varsam eylesem niyāḥ
- 3 Destime "lā-taḳnatū" naṣṣın alıp girsem yola
Söylesem erḥam lenā ya ḥālīḳa'n-nūru'ş-şabāḥ
- 4 İşde budur ümmet-i ḥatmü'r-rüsül nūru'l-verā
'Afvına maḡrūr olarak ḳaṭ' idüp geldim mesāḥ
- 5 Böylece i'zāra her kim olsa ol demde naṣīb
Ey Naṣīf heşt-i behişt olmaz mı onlara mübāḥ

K 17, M 18, T 20

1b bize: bunu K.

3a Lā-taḳnatū, Zümer 39/53: "Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin."

25

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Her taraf eyle icābet ehline yā Rab fütūh
Mücrimiñ olmaz qararı tevbesi olsa Naşūh
- 2 Eylediñ her bir nebīniñ kavmini ğamdan beri
Cümleden buldu necāt keştiyle ol dem kavm-i Nūh
- 3 Söylediñ āhir zamān peygamberi hatmü'r-rüsül
Ey habībimle muhātab eylediñ kable'l-vüsūh
- 4 Viridiñ İsmā'ile ol demde bedel kebş-i 'azīm
Emrine rām olmağ ile oldı İbrāhīm zebūh
- 5 Kudretiñle bī-peder 'İs'ibn-i Meryem halk olup
Enbiyādan oldı mümtāz nām(1) olmak üzre rūh
- 6 Tūra da'vet ile Mūsā kıldı zātıñla kelām
Bu Kelīmimdir diyü tuğrāsına başdıñ bedūh
- 7 Cümlesine bā'ış ol fahr-i risālet Muştafā
Hürmetine ey Nazīf oldı mesā vaqtü's-şabūh

26

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Kālb-i 'uṣṣākı Hūdāya eyle her demde feraḥ
 Āteş-i 'aşkıñla yansın gitmesün dilde feraḥ
- 2 Çün neşātı kâlb-i 'uṣṣākıñ dem-â-dem yanmada
 Olduğuñ pervāneden şor buldı riḥletde feraḥ
- 3 Ġālibā pervāne fehm itdi denī dūnyāyı kim
 'Azm ile dār-ı fenādan buldı firḳatde feraḥ
- 4 Būlbüle şorsañ şafāyı gülde buldum der ise
 Bī-ḥaber bilmez hūner bulmak ile ğamda feraḥ
- 5 Şem'a-i nūr-ı Hūdā pervānesi olsañ Nazīf
 Hīç olur mı andan a'lā bāğ-ı gülşende feraḥ

27

ḤARFÜ'L-ḤĀ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Olmaz 'uṣṣākīñ dili kāṣānesinde beste yaḥ
Olmuş olsa maḥv olur dil-ḥānesinde beste yaḥ
- 2 Āteş-i 'aşka taḥammül etmeyüp efsürdegān
Zāb olur destind'olan peymānesinde beste yaḥ
- 3 İste Mevlā'dan ḥaḳīḳat rāhını her rūz u şeb
Olma ḥod-bīn sūfī-veş dil-ḥānesinde beste yaḥ
- 4 Cān viren faḥr-i risālet Muştafāya dem-be-dem
Olmaya ḥaḳḳa'l-yaḳīn şīrāzesinde beste yaḥ
- 5 İşde maḡbūn olmuşuz nefsiñ elinden yā Resūl
Var ise çiz bu Naẓīf dīvānesinde beste yaḥ

28

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Nedir bu nāz u istignā nedir bu nev-edā ey şeyh
Cināndan gel diyü gelmiş gibi saña nidā ey şeyh
- 2 Hezār dāne murakka‘ tesbīhiñ destinde pīç-ā-pīç
Edersiñ ġālibā celb etme maṭlūbuñ ġıdā ey şeyh
- 3 Eger ‘āşık iseñ setr eyle ‘aşkıñ ġayriden dā’im
Degildir sahte eṭvār üzre ızhār-ı riyā ey şeyh
- 4 Nedendir o seriñde bār-ı girān tāc muḳallaḳ kim
Ya o şōf-ı siyeh destār u u‘cūbe ‘abā ey şeyh
- 5 Nigāh it bülbüle efgān ile ızhār-ı ‘aşḳ eyler
Anıñ-çün eyledi ma‘şūkuñ üç günde fedā ey şeyh
- 6 Yüri pervāne-veş yan rāh-ı ‘aşḳda nār-ı hicrāna
Yanar tütmez görürsüñ gelmez andan hīç şadā ey şeyh
- 7 Ne mümkin ‘arz-ı ḫāl itmek Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳa
Şefi‘iñ var iken Aḫmed Muḫammed Muştafā ey şeyh
- 8 Varup aldanma pīr midir diyü pīr-i ‘azīzāna
Daḫi anlar da oldı dem-be-dem muḫtāc aña ey şeyh

K 19, M 19, T 22

- 9 Naẓīf’iñ bu maḳālın diḳḳat eyle etme rū-gerdān
Umūruñ Ḥaḳḳa tefvīz et disünler merḥabā ey şeyḥ

ḤARFÜ'D-DĀL EZ-'ARABĪ

- 1 ربّنا انت الكريم اكرم لنا يوم التناد
وارحم اللّهم فى الدارين وانظر للعباد
- 2 بعضهم لم يرفعوارأسالما يعصونهم
بعضهم لم يظهر وا اعمالهم للارتداد
- 3 بعضهم يبكون فيما يفعلو الاعتزار
بعضهم يخشون فيما يظلمو افوق الزياد
- 4 يرعش ابدان بعضالمجرمون فيما يرا
يضحك بعضالموحدّ فى كمال الاعتقاد
- 5 واغفراللهم واهلا بالهدى قلب النظيف
ربّ فاعف والديه بالعطا يوم المعاد

K 20, M 20, T 23

30

ḤARFÜ'D-DĀL EZ-‘ACEMÎ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ḥudāyā cān u dilden emrine rām olmadır maḳṣūd
Ulūhiyyet saña maḳṣūs bu ‘ālem içre yā Ma‘būd
- 2 Nebiyyü'l-enbiyā tācu'l-verā ib'āşına bādī
Muḳaddem enbiyāyı rüy-ı arza eylediñ memdūd
- 3 Ḥabībīñ Muştafā oldı müreccaḥ cümle mürselden
Olan in'ām u iḥsān olmadı bir vech ile maḥdūd
- 4 Ḳabül etdiñ niyāzın her ne şüret istese senden
Şefā'at mülkünün ğayr-ı maḳāmın ḳılmada maḥmūd
- 5 Ser-ā-pā ümmetin sā'ir ümemden eyleyüp efḍal
Nuşuş ile anıñ rüçḥānını ḳıldı Ḥudā meşhūd
- 6 Semā esrārına vāḳıf olurdı bī-edeb İblīs
Melā'ik recm-i necm ile semādan ḳıldılar maṭrūd
- 7 Naẓīfā bu 'ināyet bu luṭuf faḥr-i risāletde
Muḳarrer olduĝın ḥabl-i metinde ḳıldı Ḥaḳ mevcūd

K 20, M 20, T 23

31

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Nedir ey bülbül-i şeydā idersin gülden istimdād
Gelünce nev-bahār gonce güle kıl hālını ta'dād
- 2 Di vādī-i muḥabbetde beni hicrāna dūş itdiñ
Neden sen bī-vefālıķla beni sen idesin berbād
- 3 Nazar kıldım güle ben açmadan evrāķını dökmüş
'Acebdir bī-vefā gülden dem-ā-dem istiyor imdād
- 4 Baña kalsa cihān cümle göründi 'andelīb-āsā
İki gün zevķ için dār-ı beķādan eyler istib'ād
- 5 Şaķın aldanma bu dehrin hezārān reng ü būyına
Meger İblīs ile bir anadan olmuş gibi hem-zād
- 6 Nuşūşında 'adū oldukların Allāh beyān itdi
Resūlu'llāh ḥaber virdi bulardır müfsidü'l-ecsād
- 7 Nigāh etme amān iğvāsına İblīs-i bed-aşlıñ
Nazīfā rüz-ı maḥşerde kılarısn dem-be-dem feryād

K 21, M 21, T 24

2a Di: Niçin K.

2a itdiñ: itdi K.

32

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ferāḡat eyle dil-dār-ı fenādan herçi bādā bād
Geç anda olmada zevk u şafādan herçi bādā bād
- 2 Emel vādīsini her bir cihet endīşeden vāz gel
Temennīyle temellukla cefādan herçi bādā bād
- 3 Nedir bu ehl-i cāha put-perest-āsā tapınmağlar
Ben itmem olsa da hırkam 'abādan herçi bādā bād
- 4 Hūdā ben rāzıkam diyü tekeffül kıldığı üzre
Niçin maṭlūb edem ehl-i hevādan herçi bādā bād
- 5 Egerçi ben ḡanī olsam ederdim nefsime isrāf
O dem güm-rāh olurdu dil ḡidādan herçi bādā bād
- 6 Bi-ḡamdi'llāh ben fāḡr-i risālet bendesi oldum
Dü 'alemde ne olmaz Muştafādan herçi bādā bād
- 7 'Ubūdiyyetde ben kāmīl olam dersin ḡuzūrunda
Naṡīfā dest-bend it māsivādan herçi bādā bād

33

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ṯarz-ı küstāḥāne üzre eyleme mülkin küṣād
Destine geçmez seniñ bu vech ile ḥabl-i murād
- 2 Kibr eden merdūd olup cāh-ı mu'allā bulsa da
Görme misin sen 'Azāzil oldı dūzaḥda evtād
- 3 Kibriyā birdir iki olmaz anıñ mānendi kim
Ḥālıķu'l-eşyāya maḥşūş oldı dā'im böyle ad
- 4 Yerde maḥlūḳdan Ḥudā mümtāz kıldı birini
İsm-i pākidir Muḥammed Muştafā ḥayru'l-'ibād
- 5 Āh u zār etsin anıñ 'aşkıyla nāzım kem-teri
Bu Naẓīf ārzū-yı vuşlatda “ilā-yevmu't-tenād”

K 22, M 22, T 25

2b dūzaḥda: dūzaḥdan T,K.

4a Yerde: Bir de M.

5b Yevmu't-tenād, Mü'min 40/32,:“Ve ey kavmim!. Ben sizin üzerinize o bağırsıp çağırma gününden korkuyorum.”

34

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dil-pezīr-i dü cihān maḥbūbuyuz dā'im meded
Bī-meşīl 'ālā nişān mergūb-ı Sübhānım meded
- 2 Dize dize 'āşıkān rāhında qurbān oldu hep
Ceste ceste nūr-ı Raḥmān dilde mihmānım meded
- 3 Ol Ebā Bekr u 'Ömer 'Oşmān 'Aliyyü'l-Murtażā
Dād-ger dil-cū dilāver çār erkānım meded
- 4 Oldu Şiddīk yār-ı gārrāyıla ol Bū Bekir
Hem 'Ömer Fārūk u zī'n-nūreyn 'Oşmānım meded
- 5 Eyledi bir ḥamlede maḥhūr o küffār leşkerin
Ey Nazīf söyle 'Alī ser-tāc-ı merdānım meded

K 22, M 22, T 26

3b çār erkānım: īn çehār yārim T,M.

35

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Tār-ı zülfünden bize bir şemme ihsānım meded
Olmadı senden füzün bir rûy-ı rahşānım meded
- 2 Sen sebebsin Hāzret-i Yūsuf cemāline o dem
Daḥi eflāk u zemīn olmaḫda sulṭānım meded
- 3 Olmasa tefvīz bu 'ālem dest-i vālāya hemān
Olmaz idi dār-ı dūzaḫdan necāt cānım meded
- 4 Rāhına cānın fedā etmez mi hīç mücrim olan
Yalvarıp söyler dem-ā-dem dīnım īmānım meded
- 5 Bir saña teshīr edince 'ālemi Bārī Hudā
Ḳīl ü ḳāl na'tında olmaz māh-ı tābānım meded
- 6 Ey ḥabībimle ḥiṭāb zāt-ı mu'allā üzre ḥāşş
Olduḡu zāhirdir ey maḥbūb-ı Raḥmānım meded
- 7 Deşt ü şahrāda Nazīf ah etmiyor bilmem neden
Cām-ı 'aşḳıñ şun āña ey cur'a-efşānım meded

ḤARFÜ'D-DĀL EZ-'FĀRİSĪ

- 1 بدیدم مصطفی نور نبوت از خدا دارد
فزونش شد فضائل از فضیلت ماعدا دارد
- 2 کجایا بد بمانندش به پرسیدن دو کیتیرا
دو عالمراشدی رحمت هزار عالم بها دارد
- 3 اگر آینده نبود اونیا بد این جهان خوشبو
نمی تابند مه مهرونه از افلاک ضیا دارد
- 4 خدا داده ست مرا اور اشرف بهترز موجودات
اگر ایمان ندارندش زشیطان اولیا دارد
- 5 بخواندی توا کر قرآن بد انستی ازور جهان
نظیف کود زهر برهان محمد مصطفی دارد

K 23, M 23, T 27

37

ḤARFÜ'Z-ZĀL

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Var mıdır dār-ı fenāda rūy-ı Mevlādan lezīz
Oldu maḥbūb-ı Ḥudā firdevs-i aḳşādan lezīz
- 2 Bāğ-ı firdevsiñ nümāyān kıldı evşāfın Ḥudā
Añladım bildim ki 'uḳbā oldu dünyādan lezīz
- 3 Dem-be-dem 'uḳbāyı taḥrīb etmege İblīs bize
Söylüyor dünyā hemīşe oldu 'uḳbādan lezīz
- 4 Lezzetin bilmem hele ben zerre rāḥat bulmadım
Keydine ben vāḳıf oldum cām-ı şahbādan lezīz
- 5 Böyle bir mel'un kim ḥālā şekāvet defterin
Durmayıp okur bu fānī sūy-ı ibḳādan lezīz
- 6 Bu denī dünyāya meyl üzre cihān bulsa qarār
Ben dimem ednālğı her demde a'lādan lezīz
- 7 Ḥaḳ dimişken bu cihān olmaḳdadır dār-ı meḥīn
Bu Naẓīf söyler mi hīç sīr oldu helvādan lezīz

ḤARFÜ'R-RĀ' EZ-'ARABĪ

- 1 كان مختاراً نبياً محمّداً في البشر
ضياء وجه الارض من انوار ذاته والقمر
- 2 ان في الشمس ضياء زاد الف قطعه
فيه حريطبخون كلّ شئ والشمر
- 3 عدّ من هذين ربّي آيتين عبرة
واقسم الله هما من عنده كان الكبر
- 4 كلّ شئ يعرفون ربّهم حتّى النمل
صباح الاشجار والاحجار والطين والمدر
- 5 يشكر الله و يسئل حيّه قلب النظيف
ربّنا يعطى السؤال زاد في الرزق من شكر

39

ḤARFÜ'R-RĀ' EZ-'ACEMĪ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Fahr-i 'ālem 'ālemiñ derdine dermān gösterir
Rāh-ı Ḥaqqā 'āzim olmuş 'āl-ı kervān gösterir
- 2 Pek eyü bilmekdesin kim fānī olmağda cihān
'Ālem-i bākīde bitmiş bağ u būstān gösterir
- 3 Fāniye meyl eyleyen söyler fenānıñ lezzetin
İ'timād etdirmeye her dürlü bürhān gösterir
- 4 Çünkü üstād eylemiş İblīsi kendüye 'aceb
Durmayıp kendüyi her demde Süleymān gösterir
- 5 Fi'l-ḥaqqā devr-i ebvābdır seni ta'līm ile
Öpmege her dem aña bir dest ü dāmān gösterir
- 6 Şad-hezār dāmāna pā-māl olsa da olmaz murād
E'n-nihāye fānī bākī cümle zindān gösterir
- 7 Böyle bir rāh-ı müzebzebden güzār itdiñ mi hīç
Sālik olma ey Nazīf bu rāhı şeyṭān gösterir

K 24, M 25, T 28

40

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Göñül rāh-ı ھاḳıḳatde bulunmaz meh-cemāl ister
O hengām içre ‘ālemde ne hoş ḥāl ü ne māl ister
- 2 Ne de dār-ı fenānıñ lezzetinden aldı bir zerre
Ne dil-beste olup zülf-i dil-ārāma vişāl ister
- 3 Ciger yansa kebāb olsa ḥarāret üzre ‘ālemde
Dimez kim āteşiñ iṭfāsına āb-ı zülāl ister
- 4 Dem-ā-dem ister evşāf-ı Ḥabıbu’llāhla uğraşmak
Pey-ā-pey vaşf-ı dil-dāra ḥuceste nev-maḳāl ister
- 5 Dırāz itdiyse destin bir güle bāğ-ı hüviyyetde
Fürü-bürde için ol dem Naẓıfı nev-nihāl ister

K 25, M 25, T 29

41

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Kimiñle ھاsbihāl etseñ dem-ā-dem miḥnetin söyler
Zimām-ı devletin tutmaḡda dā'im şöḡbetin söyler
- 2 Tefekkür eylemez bu fānīdir ifnā ider bir gün
Hemān celb-i menāfi'le pey-ā-pey rif'atin söyler
- 3 Dimez kim olmadı itmām-ı kām her bir gelenlerde
Olur olmaz temennīyle viṣāl(in) lezzetin söyler
- 4 'Aceb dār-ı beḡāya şarf-ı himmet eylemez kimse
Ne rāḡıb 'illetiñ añlar ne 'ārif ḡikmetin söyler
- 5 Ḥudā i'lān iderken rāh-ı bāḡī-bār-ı ümmīdir
Neden rāh-ı fenānıñ her gelen bir 'izzetin söyler
- 6 Ḥabīb-i ḡālīḡu'l-eşyā şefī'-i 'ālem olduḡda
Cenāb-ı Kibriyā onuñ cihāna raḡmetin söyler
- 7 Naẓīf vaşşāf olup dergāh-ı vālā-yı risāletde
Mübārek zātına dā'ir zebān-zed ḡürmetin söyler

K 25, M 25, T 29

5a bāḡī: bāḡīyi T.

42

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bu fenā 'ālemde āyā bilmedim bilmem ne var
Cān virüp ārzūya dā'ir bilmedim bilmem ne var
- 2 Herkese kıldım nigāh etmekde berbād 'ömrünü
Rāh-ı fānīde ḥaḳīḳat bilmedim bilmem ne var
- 3 Ḥaḳ ḥabībine beyān etmiş iken rāh-ı şavāb
'Āzim olmaḳda saḳīme bilmedim bilmem ne var
- 4 Çün beḳāsı olmadı dār-ı fenānıñ kimseye
Her gelen gitmekde ammā bilmedim bilmem ne var
- 5 Bārī sen şarf-ı naẓar kılmeyl-i dünyādan Naẓīf
Tecrübe kıldım cihānı bilmedim bilmem ne var

43

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Her ne geldi yā gelür aḥvālını Allāh bilür
'Abdiniñ her kıldığı ef'ālını Allāh bilür
- 2 Tahtasın başına çalsun bī-edeb remmāl kim
Reml ile bilmez rumūz āşārını Allāh bilür
- 3 Bilmediler ol müneccim-ḥānesinde n'olduğın
Āsumān içre felek edvārını Allāh bilür
- 4 Cümlesin bir bir beyān itdi Ḥudā maḥbūbuna
Didi bundan mā-'adā esrārını Allāh bilür
- 5 Ğaybı bilmek 'ayb olur erbābınıñ ğayra 'aceb
Deşt ü şahrāda biten ezhārını Allāh bilür
- 6 Faḥr-i 'ālem 'ālemiñ faḥr(ı) ḥabīb-i Kibriyā
Olduğı-çün 'āşıkıñ feryādını Allāh bilür
- 7 İtse cāngāh-ı Naẓīf(i) āteş-i 'aşqdan şerār
Rūz u şeb efgān ile i'zārını Allāh bilür

44

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Rāh-ı 'aşk 'uşşākı dā'im baħr u ummāna çeker
Bilmez aħvāli hemīşe sūy-ı Ken'āna çeker
- 2 Görmemiş midir Züleyhā hālını bu rāh-ı 'aşk
Cān virür Yūsuf yoluna bir de zindāna çeker
- 3 Böyle böyle 'āşıkı bīmār iderken rāh-ı 'aşk
Bir taraf çengālını taķmaķla hūbāna çeker
- 4 Taķsa bir ma'sūķa kim olsa onuñla pāyidār
Diķķat eyle bu sözüm maħbūb-ı Raħmāna çeker
- 5 Fī'l-ħaķīķa āteş-i 'aşķına yanmaķa sezā
Olmağ-ile Ĥaķ anı mi'rācda dīvāna çeker
- 6 Bir vefādār kim vefāsı 'āleme şāmil iken
Rūz u şeb her ne olursa rāh-ı īmāna çeker
- 7 Sen de dīl-beste olup eyle fedā cānıñ Nazīf
Böyle bir maħbūb-ı 'ālem sūy-ı Rıdīvāna çeker

45

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hāne-i albi dem-ā-dem ul yıkar Allāh yapar
Dest-i udretle bināyı ul yıkar Allāh yapar
- 2 Eyleme rencide bir ferdin dil(i) kāşānesin
Pek bilirsin her umūrı ul yıkar Allāh yapar
- 3 Yok yere akma 'adāvet alkasın gerdānıña
Çok 'adāvetle ulūbı ul yıkar Allāh yapar
- 4 Şayma Ādemden dili mecrūh eden bī-perde(y)i
Nice ef'ālī görürken ul yıkar Allāh yapar
- 5 Neyledi fahr-i cihāna ol münāfık kör gibi
Bilmediler ey Nazīfī ul yıkar Allāh yapar

46

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hışk-dil zāhid gurūr-ı zühd ile yoldan şapar
İstiķāmet rāh-ı şağ üzre iken soldan şapar
- 2 Söylese rāh-ı tevekkülden öte itmez kelām
Uğrasa dıyķ-ı ma'āşa nīm cū yoldan şapar
- 3 Gerçi dir Aḥmed Muḥammed Muştafā maḥbūb-ı Hāķ
Çün ziyāretle giderse varmadan çölden şapar
- 4 Birleyen 'aşķ ile zühdü dā'imā dil-ḥānede
Mā-sivāyı terk ile her rāh-ı mechülde şapar
- 5 Nā'il olmuş olsa bu ḥāle Nazīfī kemteri
'Andelīb-āsā fiğāna başlasa gülden şapar

K 28, M 28, T 32

1b şoldan: yoldan T,M.

47

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şem'a-i nūr-ı hidāyet dā'imā pār pār yanar
Şemşīr-i şān-ı şerī'at 'ādetā pār pār yanar
- 2 Bir nigeble 'āleme eyler Ḥudā sulṭān-ı dīn
Nūr-ı maḥbūb-ı cenāb-ı Kibriyā pār pār yanar
- 3 İktibās eyle o nūr ile çerāğ-ı muzlimi
Ḥaşre dek iṭfāsı olmaz pūr-ziyā pār pār yanar
- 4 Yağmayan dil şem'asın nūr-ı hidāyetle 'aceb
Nār-ı dūzaḥla ser-ā-ser bī-ḥayā pār pār yanar
- 5 Nā-ümīd olmaz dem-ā-dem isteyen yāre vişāl
Vuşlat ārzū eyleyen dil gālibā pār pār yanar
- 6 Fānī dünyāya hevesle 'ömrini gārāt eden
Şoñ nedāmetde vücūd-ı ber-hevā pār pār yanar
- 7 Sūy-ı Ḥaḳdan vaż' olan mihr-i nübüvvet 'aşkına
Bu Naẓīf pervāne-veş şubḥ u mesā pār pār yanar

48

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Eger bir derde dūçār olsa herkes bir devā söyler
'Aceb emrāza evfağ bir 'ilācdan mā-'adā söyler
- 2 Ma'āzallāh reh-i Ḥağdan 'udül bir başka rencdir kim
O bīmārın devāsı dār-ı dūzağdan yaña söyler
- 3 Bu derde uğrama Allāh Resūlu'llāha sa'y eyle
O derde dā'imā anlar mü'eşşir bir devā söyler
- 4 O bülbül gül için başlar fiğāna nev-bahār içre
O gülde bülbülün feryādını bād-ı hevā söyler
- 5 Bilir kim 'ömr üç günde hevāya gitmede dā'im
Nedendir bī-vefāya 'andelīb şad āşinā söyler
- 6 Yanarsañ sen Ḥabīb-i Kibriyāya cān fedā eyle
Ḥudā maḥbūbuna dā'im Ḥabībim Muştafā söyler
- 7 Naẓīf ol bāğ-ı vaḥdetde güle bir bāğbān olsa
Yanar pervāne-veş bülbülce bir nev-ḥoş edā söyler

49

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hakkā vuşlat isteyen bu fānī dünyādan geçer
İstemez mülk-i fenāyı belki 'uqbādan geçer
- 2 Böyle bir āteş ki o 'aşk āteşi ta'bīri güç
Cān virir maḥbūbuna her dürlü da'vādan geçer
- 3 Rāh-ı Hakkā 'aşkını taḥvīl ile Mecnūn-veş
Lāne yapmışken başında rüy-ı Leylādan geçer
- 4 Bir nebī kim aña maḥbūbum diye Bārī Hudā
Ser virir rāhında 'āşık başka ḥülyādan geçer
- 5 Nā'il olsa āteş-i 'aşkına nāzım kemteri
Bu Nazīf ağlar yanar fırdevs-i a'lādan geçer

50

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hābību'llāh seniñ zāt-ı şerīfīñ bir gelendendir
Şefī'u'l-müznibīn nāmıyla nāmıñ bir gelendendir
- 2 Sevād oldı siyāh-ı zūlfūñ ile ol leyāl(i) kim
Ziyā viren nehāra nūr-ı hüsñüñ bir gelendendir
- 3 'Aceb hīn-i vilādetde seni irzā eden murzi'
Didi baħru'l-vefā vech-i müniriñ bir gelendendir
- 4 Zuhūra geldi ol demde nice dürlü 'alāmet kim
İşāret 'āleme efzā-yı fażlıñ bir gelendendir
- 5 Seniñ 'aşkıñla feryād eyleyüp ağlar hezār ammā
İçinde ümmetiñ 'āciz Naẓīf' iñ bir gelendendir

ḤARFÜ'R-RĀ' EZ-FĀRISĪ

- 1 تحفه کردم سوی احمد رازین هفتم هزار
باغبانم نوفدان غرسم براید نوبهار
- 2 عندلیبم من برانم اسب همت وصف اوست
من کشیدم تیغ غیرت برزدم مشرک شمار
- 3 چون نخواستست گفت کودرد صف او کویدخدا
گفت رویم راجیبی تو بیابین بر قرار
- 4 از نخستین ترانی گفت بر موسی کلیم
کرد تعلیق بر حیل ای باعث لیل و نهار
- 5 من نظیفم من نظیفم من او عبد عاجزم
زیر و پای آوردنم من زین جهان سوی چهار

K 32, M 33, T 38

52

ḤARFÜ'Z-ZĀ'

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 *Zāt-ı pākiñ ḥazretine ḥidmetim a'lāya yaz*
Yā Resūla'llāh yedimde ḥüccetim aqşāya yaz
- 2 Kimseden itmem ümīd ancak mu'allā zātına
Dil-peẓīr olsun ḥuẓūra minnetim a'lāya yaz
- 3 Yazmasan sen kim yazar bu mücrimiñ feryādını
Ḥaṭ keşīd it 'arz-ı ḥāle şoḥbetim vālāya yaz
- 4 İmtiyāz etdi seni Ḥaḳ mücrime kıldı şefī'
Ey şefā'at menba'ı 'afvım benim tuğraya yaz
- 5 Söyle kim dünyāda rāḥat bulmadı nāẓım Naẓīf
Sūy-ı Ḥaḳқа bu cihetle ḥürmetim a'lāya yaz

K 33, M 33, T 38

53

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bu gönül dār-ı cināndan başka bir dār istemez
Rûz u şeb dilde Hudādan ğayri aġyār istemez
- 2 İstese nûr-ı Habîbu'llāh ile hem-rāh olup
Dem-be-dem bāb-ı rızādan diger efkār istemez
- 3 Uġraşıp dā'im hevā-yı nefis ile şubḥ u mesā
Meclis-i Hakkā gelince hakk(ı) ızhār istemez
- 4 Çünkü 'ilmu'llāh ile her bir taraf oldu muḥîṭ
Hak bilirken başka dürlü halka inkār istemez
- 5 Bu Nazîf 'aşk ile nālān olmasın ister müdām
Dilde ıķān olmadıkça sözde ikrār istemez

54

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sū-be-sū tıtdı cihānı nāle vü efgānımız
Bir daḡı gelmez cihāna böyle meh-tābānımız
- 2 Ḥamduli'llāh bende kıldı ḡālīku'l-kevneyn bizi
Rūz u şebde yā Ḥabību'llāh bizim erkānımız
- 3 Baḡmazuz dār-ı fenānıñ zerrece emvāline
Şōf yündür hırka-pūş üzre olur unvānımız
- 4 Birdir Allāh bir de maḡbūb-ı Ḥudā-yı lem-yezel
Bu cihetle tā ezel oldu güzel īmānımız
- 5 Şarf-ı efkār ile bu dār-ı fenādan ey Naẓīf
Olmaya bāḡ-ı vişālden ḡayri bir nālānımız

K 33, M 34, T 39

55

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Bağan nūr-ı Hūdāya ğayri bir ef'āline bağmaz
 oğan bŭy-ı viřāli mŭnkiriñ inkārına bağmaz
- 2 Gŭren evřāfını firdevs-i a'lānıñ beķā ire
 Ne mŭmkin bu fenānıñ zevķ-i pŭr-ezvāķına bağmaz
- 3 Bağarsa nŭr-ı vağdetden opan Aħmed Muħammed kim
 Anıñ dīdārınıñ ğayri cihān emvāline bağmaz
- 4 Ne bağsun bir iki gŭnde şunar cām-ı ecel peyki
 O hengām sevdigi ehl-i 'ıyāl evlādına bağmaz
- 5 Nağīf pervāne-veş sŭz u gŭdāza eylese āğāz
 Dŭner ağlar yanar bu 'ālemin aħvāline bağmaz

K 34, M 34, T 40

2b pŭr-ezvāķına: ber-ezyāķına K,T,M; anlam gereği dŭzeltildi.
 5a sŭz u gŭdāza: sefed gŭdāza T, sefed-gŭzāra K.

56

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Temessük eyleyen bāb-ı vişāline ḥalel gelmez
Yakīn bildim bu milletden daḥi a'lā milel gelmez
- 2 Hezār evşāf ile mevşūf olunca ümmet-i Aḥmed
Muḥammed Muştafā senden füzūn bir mübtecel gelmez
- 3 Hemān cidd eyleyüp ef'ālini şer'a muvāfıḳ kııl
Bu ma'nādan öte bir üstüvār olmuş temel gelmez
- 4 Fenā aḥvālını bir bir gidenlerden su'āl eyle
Gelürse vaḳt-i merhūnuñ yarım sā'at mehel gelmez
- 5 Naẓīfā sen ne yüzle böyle ḥalka pende ḳalkışdıñ
Seniñ cürmüñle ālūde cihāna bir bedel gelmez

K 35, M 36, T 41

4a gidenlerden: gelenlerden T,K.

57

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūr-veş Haḳdan cihāna bir 'aṭā gelmez
Vücūduñdan füzün bu 'āleme bir reh-nümā gelmez
- 2 Neden bād eylesün taḥmīl o dem taḥt-ı Süleymānı
Egerçi gelmesen o Āşaf-ı bin Berḥıyā gelmez
- 3 Ḥadīdī eylesün taḥmīr ne mümkin Ḥazret-i Dāvūd
Ṭulū'ıñ olmasa cāna ğıdā andan şadā gelmez
- 4 Seniñ bābıñda leysu'llāha mazḥar olmasa Ḥaydar
Yedinde Zü'l-feḳār ile 'Aliyyu'l-Murtażā gelmez
- 5 Şıgınmaḳ olmasa rüz-ı ḥaşrde sūy-ı "levlāk"e
Ne ḥācet dār-ı ğamnāke Naẓıf-i bī-ḥayā gelmez

58

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Hārāb olmuş gönülde zerrece şevkden nişān olmaz
Açılmaz gonca kim bir bāğçe anda bāğ-bān olmaz
- 2 Muşaykal kıl dil-i vīrāne-i 'aşk-ı hüviyyetle
Bilürsin çekmeden hadden 'ayār-ı sīm 'ayān olmaz
- 3 Şerī'at rāhını tut olma andan bir kadem mehcūr
Tarīk-i müstakīm dā'im bu vādide nihān olmaz
- 4 Fenāya meyl edende fānī olmağda görürken sen
Temennī kıl beķāyı bundan a'lā imtiḥān olmaz
- 5 Kanā'at kıl Nazīfā her ne gelse sūy-ı Mevlā'dan
Gelür geçer cihānda geçmemiş hiç bir zamān olmaz

K 36, M 37, T 42

59

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Seniñ bāğıñda feryād eyleyen bülbül nizār olmaz
Mübārek dest-i vālāya geçen gül tārūmār olmaz
- 2 Hemān zī-rūḥ degildir bende Ḥatmü'l-Enbiyā üzre
Egerçi gelmese bu 'āleme nūr u nehār olmaz
- 3 Açıldı sāye-i 'uẓmāda gül sūnbül hezār hoş bū
Temāṣā kılmasa rŭy-ı münīriñ nev-bahār olmaz
- 4 Hezārān mu'cizātiñ rŭ'yetiyle olmasa taṣdīḳ
Ḥudāniñ kendi nūrundan ṭulū'ūñ pāyidār olmaz
- 5 Beḳāyı dem-be-dem taḳdīm eden dār-ı fenā üzre
Dü 'ālemde Naẓīfā andan a'lā iftiḥār olmaz

60

ḤARFÜ'S-SÎN

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Süy-ı Ḥaḳdan yā Ḥabība'llāh saña iḥsāna bes
Menba'-ı bāb-ı merāḥim manzar-ı Raḥmāna bes
- 2 Aḳıdup engüşt-i vālādan o dem 'aynu'l-ḥayāt
Şad hezār teşne şaḥābe nüş ile îḳāna bes
- 3 Bi'setinden evvel aña sāye şalmışdı seḥāb
Hep gören didi Ḥabīb-i Ḥazret-i Raḥmāna bes
- 4 Yār-ı ğār-ı Ḥazret-i nūru'l-hüdā tācu'l-verā
Ol Ebā Bekr ü 'Ömer 'Oşmān 'Alī merdāna bes
- 5 Ehl-i küfre Zü'l-feḳārı ḥamle itdikde 'Alī
Zümre-i evşān bu hengām kıldığı efgāna bes
- 6 Göricek mü'min muvaḥḥid münhezim oldukların
Şevḳ u zevḳ ile dem-ā-dem anları seyrāna bes
- 7 Yā şefi'a'l-müznibīn bu müznibi anlar ile
Ey Nazīf her bir cihetle söyle sen iḥsāna bes

ḤARFÜ'Ş-ŞĪN

- 1 روزشب رحمت نموده است این دیگرانبودش
امّت ازرحمت رهافتن این دیگرانبودش
- 2 چون نشتن قاب قوسین رابوداور اهماں
دیگر ازوی انبیاو اولیارانبودش
- 3 رحمته للعالمین درشان اوبودست نام
هم شفیع المذنبین اوست دیگریرا نبودش
- 4 میزند مهر نبوت از بیافتن امتیاز
بودن این ازمه گذاریدن جهانرانبودش
- 5 رنج رادوچاربوده است این نظیفراده علاج
توبدانی رنج اورا این آنرا نبودش

62

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Ne 'aceb 'ālemiñ aḥvālī fenā-ḥāl olmuş
Kanda bir saḥte vaḳār var ise ḥoş-ḥāl olmuş
- 2 Nice mechül neseb bulmada her vech ile kām
Zurefā zümresi anı göricek lāl olmuş
- 3 Zī-ma'ārif bulamaz nān-ı tehī bir loḳma
Heme aşḥāb-ı riyāñız ile zī-bāl olmuş
- 4 Devr-i ebvāb eden erbāb-ı melāmet cümle
'İndlerinde ruḥ-ı dilberde zihī ḥāl olmuş
- 5 Gūşe-i vaḥdetde kendüyi çeken fāzıllar
Zır ü pāda ne 'aceb züll ile pā-māl olmuş
- 6 Hāḳ bize eyledi bir mürşid-i kāmīl iḥsān
Dü cihān ehli onuñ pāyına rū-māl olmuş
- 7 Ne bilür böyle olan ḳadr-i Ḥabība'llāhı
İ'tibārı heme rūz kıldığı ez-bāl olmuş
- 8 Bu reviş bu ḥareket bu 'uḳalā ḥāl(i) degil
Bilemem devr-i felek 'aksine bir ḥāl olmuş

K 38, M 38, T 44

- 9 Bu Naẓīf feh̄m idicek ẓadr-i ‘aẓīmü’ş-şānın
Deheni vaşf-ı şerīf üzre şeker bal olmuş

63

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥudā esrārına tab‘-ı münīriñ āşınā kılmış
Mu‘izz ü men teşā ‘izz ile zātıñ reh-nümā kılmış
- 2 Seniñ-çün āsumānı bī-sütün halk eylemek üzre
Zemīnde cümle mevcūdāt(1) destine ‘aṭā kılmış
- 3 Egerçi dūzaḥıñ iṭfāsını Ḥaḳdan niyāz itseñ
Ḳabūlünde seni burhān-ı ḳāṭi‘le rızā kılmış
- 4 Ne mümkin ğayriye bu vech ile en‘ām-ı lā-yuḥṣā
‘İbādu’llāha zātıñ her cihetle Muşṭafā kılmış
- 5 Olunca nām-ı vālāsı Ḥabību’llāh dü ‘ālemde
Naṣīfā Ḥaḳ ğubār-ı ravzasın ‘ayn-ı şifā kılmış

64

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Seniñ evşāfıñ ey nūru'l-verā bāğ-ı cinān aşmış
İşitdim 'ömr-i dünyādan öte hayli zamān aşmış
- 2 Vücūduñ 'ālemi tenvīr idüp envār-ı feyziñle
O yüzden būy-ı ta'īriñ 'aceb kevn ü mekān aşmış
- 3 Ümemden mā-mazā bende olunca zāt-ı 'ulyāya
Selefden enbiyā fazlına fazlıñ bī-gümān aşmış
- 4 İşitmiş Hāzret-i 'İsā olan talṭīf-i Allāhdan
Zemīnde şevk ile seb'a semavāt u nihān aşmış
- 5 Gelüp da'vet ile Mūsā o demde Tūr-ı Sīnāya
Seniñ mi'rāciñ ey nūru'l-hüdā heft āsumān aşmış
- 6 Şefi'ü'l-müznibīn nāmıyla olduñ müznibe şāfi'
Hele bāb-ı merāhimde nüfūzuñ dü cihān aşmış
- 7 Naẓīfā sen de uğraşma hevā-yı nefse dūçarla
Bilür bilmez seniñ cürmüñ hezārān nerdübān aşmış

65

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Dü 'ālemde risālet enveri Allāh seni sevmiş
İşitdim enbiyānıñ mefharı Allāh seni sevmiş
- 2 Seniñ ib'āşına bā'ış vücūda geldi mevcūdāt
Olunca sen şefā'at mazharı Allāh seni sevmiş
- 3 Ser-efrāz-ı risālet hem Ḥabību'llāh sen olduñ
Cemī'-i mürselīniñ reh-beri Allāh seni sevmiş
- 4 Cinān u dūzaḥ u dünyā vü 'uḳbāya sebeb sensin
Rızāña oldı 'ālem müşterī Allāh seni sevmiş
- 5 Dem-ā-dem luṭfına maḡrūr olur 'iṣyānla ālūde
Naẓīfī ümmetiñ bu kemteri Allāh seni sevmiş

66

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Resūlullāh saña in‘ām(1) Hāk rūz-ı ezel virmiş
İşitdim añladım bildim bu luṭfı pek güzel virmiş
- 2 Seniñ hulk-ı ‘azîmiñ şânına ḥaş olduğı üzre
Ne virdiyse seni tebcîle dā’ır bî-bedel virmiş
- 3 Huşûşā zāt-ı vālāñı beyān üzre ‘ibādına
Ḥabîbimle saña bāb-ı şefā‘atde emel virmiş
- 4 Ne şüretde ricā oldıysa Hākka zāt-ı vālādan
O şüretde ḳabûlünde daḥi a‘lā maḥal virmiş
- 5 Ma‘āşîden nedāmetle seniñ bābıñda ıslāḥa
Naẓîf-i ‘ācizi kemter gibi bir mübtezel virmiş

K 40, M 40, T 47

4a Hākka zāt-ı vālādan: Hākdan zāt-ı vālāya M.

67

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Gel ey bedre'd-dücā mişliñ cihān bāğına ber gelmiş
Vücūduñ gelmeden evvel cemāliñden haber gelmiş
- 2 Felek devr eylemezdi gelmese şāhib-sa'ādet kim
Muḳaddem enbiyā bāb-ı vişālinden eşer gelmiş
- 3 Cemāliñ nūrına şems ü ḳamer ḫayrān olup ol dem
'Aceb 'aks eyleyüp anlara ol dem zīb ü fer gelmiş
- 4 Anıñla ḳıldı bu seb'-i şidādı ḫālıḳu'l-aşbāḫ
Semāvātdan zemīn envārına şems ü ḳamer gelmiş
- 5 Naẓīfā zīr-i zıllında hemān yalvar sen Allāha
Miyān-ı dūzaḫa nūr-ı Ḥabība'llāh siper gelmiş

68

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Yüzüñ nūrundan ay mihr ü cihān böyle 'ayān olmuş
Vücūduñ 'izzetine nüh felek devr-i zamān olmuş
- 2 Hudā rūḥuñ dem-ā-dem eyledi ityān-ı ervāḥdan
Neden zāt-ı şerīfīñ gelmesi āḥir zamān olmuş
- 3 Vişāline taḳarrüb hem füzün-ı 'ömrüne dā'ir
O dem ib'āşına bādī bu vech ile beyān olmuş
- 4 Buña mebnī cemāl-i Yūsuf'a 'āşık Züleyḥā'dır
Seniñ rūyuña dil-beste efendim dü cihān olmuş
- 5 Naẓīfā dem-be-dem evrādını ezber idüp söyler
Şefī'im dü cihānda cümleden 'ālī nişān olmuş

69

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hābīb-i Kibriyā rüçhānıñ devr-i zamān görmüş
Felek devrinden evvel rūḥ-ı pākiñ 'āşıķān görmüş
- 2 Yed-i kudret ile Ādem Şafıyyu'llāhı taşvīrden
Nice yüz biñ sene aķdem seni kevn ü mekān görmüş
- 3 Seniñ nūruñla dā'im iftiḥār etmekde mevcūdāt
Onuñ bir kıt'asından bu ķamer şems ü cihān görmüş
- 4 Hūzūr-ı 'izzete Cibrīl saña da'vetle geldikde
Burāķ'ı dār-ı firdevsde yedinde pāsbān görmüş
- 5 O demde "Ḳābe ķavseyni ev ednā"ya 'urūc ile
Naẓīfā rūy-ı zībāsın Hudā-yı lā-mekān görmüş

K 41, M 42, T 48

5a Ḳabe ķavseyni ev ednā, Necm 53/9: "Derken iki yay kadar veya daha yakın oluverdi."

70

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥudā birdir diyü zāt-ı şerīfñ üzre ḥaṭ çekmiş
Vücūduñla cihānda ehl-i şirkiñ üzre sed çekmiş
- 2 Seni sevmiş saña virmiş zemīnde ehl-i tevḥīdi
Senin-çün āsumān içre kevākibden nuḡaṭ çekmiş
- 3 Açıldı ğoncaler zıll-ı ḥimāyeñde o deñlü kim
Ṭulū'ından muḡaddem enbiyā ḥatmına ḥad çekmiş
- 4 Seni setr eylemekde ol Cenāb-ı Ḥaẓret-i Allāh
Gürūh-ı 'ayn-ı a'dāya o hengāmda remed çekmiş
- 5 Nevāzişle bu talṭīfler sañadır yā Resūla'llāh
Naẓīfā ümmetine sā'ir ümmetle ḥased çekmiş

71

ḤARFÜ'Ş-ŞÂD

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Merd iseñ her vārıñı Allāh için meydāna aş
Dilde pinhān kıldıgıñ ikrārını ıķāna aş
- 2 Hoķķa-bāz-āsā cihān olmuş idi zıll u hayāl
Çaņası destinde ise çengeli şeytāna aş
- 3 Aşma dūzaḥda olan eşcār-ı zaķķūma berāt
Var yanaş dār-ı na'imde gerden-i Rıdvāna aş
- 4 Kullarıñ mi'yārını ta'yīne mebnī nüh felek
Devrini bildiñse kalbiñ maḥfil-i Raḥmāna aş
- 5 Şer'-i pāk-i Ḥazret-i Maḥbūb-ı Raḥmāna Nazīf
Pek yapış a'māl-ı pākiñ ḥüsn ile mīzāna aş

72

ḤARFÜ'D-ḌĀD

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Rāzi kılmakda Hudāyı fānī dünyādan ğaraż
Sū-be-sū bulmak 'aṭāyı dār-ı 'uqbādan ğaraż
- 2 Ba'zı bī-hūş nefis-i bed ef'āline dūçār ile
Didi bu oldu zemīne gelme da'vādan ğaraż
- 3 Böyle böyle 'ömrünü ifnā idüp eyvāh ider
Ḥaḳḳa vāşıl olmak imiş merd-i dānādan ğaraż
- 4 Geçmeden bāb-ı nedāmetden Ḥabību'llāha gel
Dü cihān icādına o oldu ihyādan ğaraż
- 5 Durmayup bezm-i ḥaḳīḳat üzre gel nāzım Naẓīf
İşte bu bāğ-ı fenāyı görme ma'nādan ğaraż

73

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Eyledim her hefte ben aḥvālīmī cānāna 'arz
Bilmezem 'indinde maḳbūl oldu mı dīvāna 'arz
- 2 Bī-kes ü bī-çāre 'āciz bendesiyim ḥālīkīñ
Ben ne ḥaddim sūy-ı Ḥaḳḳa ḥālīmī i'lāna 'arz
- 3 Etsem etsem işte bu ḥayru'l-beşer faḥr-i cihān
Dü cihānīñ menşe'i şāyān olur her yana 'arz
- 4 Nā-ümīd olmaz ğubār-ı pāyına yüzler süren
Redd olur mu hīç Ḥabīb-i Ḥazret-i Raḥmāna 'arz
- 5 Bende ol sen bende-i Maḥbūb-ı Yezdāna Naẓīf
Yaz dirīğ olmaz ḥuzūr-ı Ḥazret-i Raḥmāna 'arz

74

ḤARFÜ'Ṭ-ṬĀ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dil-peẓīr olsun Ḥudāyā virdigim cānāna ḥaṭ
Rūz u şeb taşdıķiñ üzre çekdigim dīvāna ḥaṭ
- 2 Māla meyl idüp zemīne gitmede Ḳārūn kim
Çekme yā Rab ben ġarībe çekdigin Hāmāna ḥaṭ
- 3 Dem-be-dem Hārūt-veş oldum ise nefse esīr
Ben ne Mārūtum onuñla yazma sen aķrāna ḥaṭ
- 4 İster iseñ yaz Şefī'u'l-Müznibīniñ çākeri
Olmağa birlikde sen vir Ḥaydār u 'Oşmāna ḥaṭ
- 5 Almadı dār-ı fenā içre naşībiñ zerrece
Bāri çek 'afva Naẓīfe virdigiñ fermāna ḥaṭ

75

HARFÜ'Z-ZÂ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Olmasun mı millet-i İslâmıñ imānında hāz
Setr-i tevḥīde dem-ā-dem rāh-ı erkānında hāz
- 2 Nūr-ı vaḥdetden bize teblīg-i aḥkāmıla gelen
Ol Muḥammed Muṣṭafā Maḥbūb-ı Raḥmānında hāz
- 3 Siyyemā sūy-ı hüviyyetden bize in'ām için
Dest-i pāk ile gelen Ḳur'ān-ı zī-şānında hāz
- 4 Hīç edā olmaz bu vech ile 'aṭāsı ḥāl-ııñ
Olmayınca dilde her dem rūy-ı īkānında hāz
- 5 Olma sen meşreb felek-veş ey Naẓīf bī-çāre kim
Devr iderse olmaz aṣlā çarḥ-ı iz'ānında hāz

76

ḤARFÜ'L-‘AYN

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dem-be-dem iz'āc ider bu 'ālem-i sūy-ı ıama'
Koıma sen elden gelürse rüz u ŧeb bŷy-ı ıama'
- 2 Olsa ger 'aŧı-ı hüviyyet ŷzre iıbālın senin
Bu cihetle pek güzeldir didiler hŷy-ı ıama'
- 3 ŧarf-ı efkār eyleseñ dā'im Ḥabıba'llāha sen
Hiı bulunmaz bu cihānda böyle dil-cŷy-ı ıama'
- 4 Ba'zı sersem bu fenāda māl u cāha meyl ile
'Ömrüni ifnā ider bī-fā'ide rŷy-ı ıama'
- 5 Meyl idüp bu vādīye 'azm eyleme cānım Naızıf
Cümle 'indinde müzebzeb oldu bu sŷy-ı ıama'

77

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hāfız-ı nār-ı cehīm ıklīm-i ābdānda vera'
Bā'ış-i dār-ı na'īm ol naşş-ı Qur'ān'da vera'
- 2 Nev 'arūs-āsā bezenmiş sū-be-sū endāmını
Şekl-i yāķūtda görünmüş bağ-ı 'iz'ānda vera'
- 3 Zerrece meyl eylemez erbābınıñ ğayre 'aceb
Pek vaķūrāne görüldi sūy-ı 'irfānda vera'
- 4 Ğālibā faħr-i risāletden tevellüd eylemiş
Olmağ-ile söylenürdi rüy-ı iķānda vera'
- 5 Elde olsun sa'y ile o cevher-i yektā Nazīf
Bir daħi geçmez giderse rāh-ı imānda vera'

K 44, M 45, T 52

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yā Resūlallāh sen ol gün kıldıñ aşhāba vedā'
Āsumān içre melā'ik rūy-ı arz buldı şadā'
- 2 Āh bizi kıldı fedā maḥbūb-ı Rabbu'l-ālemīn
Diyerek düşdi kulūb-ı mü'minīne irtibā'
- 3 Siyyemā münkir münāfiḳ küfrüne ağāz ile
Az ḳalup dīn-i metīne gülle oldum inḥidā'
- 4 Şāni'u'l-eşyā ḥabībūñ birleyüp sevmiş iken
Nice māra iledür a'dāsını Ḥaḳ ibtilā'
- 5 Ben gedāyam gitmezem rāh-ı müşevveşden Naẓīf
Eylerem her dem şırāt-ı müstaḳīme ittibā'

79

ḤARFÜ'L-ĞAYN

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sūy-ı Ḥaḳdan ursalar bu ḳalb-i hicrān üzre dāğ
Nūş ider 'aşḳıñ şarābıñ bilmez olur şol u şağ
- 2 Bir pula dünyāyı virseñ istemez 'āşık olan
Rāh-ı Ḥaḳdan ğayri bilmez olsa her gūne mesāğ
- 3 Yā Resūla'llāh nidāsiyla derūnıñ ḥūn idüp
Dīde bārān olmağ-ile ter olur her dem dimāğ
- 4 Sū-be-sū envār-ı Ḥaḳla pūr olan bir bendesi
Bu fenāya meyl ider mi olmuş olsa bāğ u rāğ
- 5 Maḥv-ı işbātda 'ināyet ḳıl Nazīfī kemtere
Dār-ı 'uḳbāda ola nūruñ Ḥabība'llāh sürāğ

80

ḤARFÜ'L-FĀ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şāni' 'ālem ü cihānı kıldı īmānla Nazīf
Sırr-ı tevḥīdle kulūbı kıldı īḳānla Nazīf
- 2 Gerçi müşrik şirk ile meşgūl olursa bir taraf
Bir taraf oldu dem-ā-dem baḥr-ı 'irfānla Nazīf
- 3 Çün cinānı eyleyüp dūzaḥla iḥzār kullara
Bu sebep ehl-i cinān olmaḳda iḥsānla Nazīf
- 4 Siyyemā nūr-ı Muḥammed Muştafāsın sevk ile
Zümre-i İslām muḥaḳḳaḳ oldu iz'ānla Nazīf
- 5 Öyle bir nūr kim cihān emsālini görmiş degil
Enbiyā üzre o nūrı kıldı efşānla Nazīf
- 6 Öyle bir nūr kim Hudādan intiḳāl itmek ile
Ümmeti sā'ir ümemden oldu bürhānla Nazīf
- 7 Cürm ile oldum Ḥabīb-i Kibriyā vaşşāf(ı) ben
Aḡlayup bu āsitāna geldi 'iṣyānla Nazīf

81

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bu cihānda kıldı Hāḳ izhār-ı dīdār bir ʔaraf
Vāşıl olmadı vişāle beste inkār bir ʔaraf
- 2 Bir ʔaraf kıldı Hudā tevḥīd ūzre i'tiḳād
Bū'l-'aceb şālis selāşda oldı işrār bir ʔaraf
- 3 Bir ʔaraf naşş ile şābit emre eyler imtişāl
Bilmeyüp Lāt ile 'Uzzā'ya heves-kār bir ʔaraf
- 4 Bir ʔaraf faḥr-i cihānla iftiḥār etmektedir
Uḡraşur Mūsā vü 'İsā ūzre her-bār bir ʔaraf
- 5 Pek bilürsin ey Naẓīf Faḥr-i Cihān oldı sebeb
Olmasa 'ālemde olmazdı bedīdār bir ʔaraf

82

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Mücrime şāfi' Ḥabību'llāhdır Allāh laṭīf
'Āleme rahmet şefi'u'llāhdır Allāh laṭīf
- 2 Zāt-ı bī-çün ber-güzide eyleyüp kıldı Ḥabīb
Böyle bir faḥr-i nebīyyu'llāhdır Allāh laṭīf
- 3 Bir gice indi ḥużūra meh iki pāre onuñ
Didi ḥaḳḳā bu Resūla'llāhdır Allāh laṭīf
- 4 Leyle-i Mi'rācda Cibrīl-i Emīn geldi didi
İşte bu da'vet saña fi'llāhdır Allāh laṭīf
- 5 Tarfetü'l-'ayn içre devr itdi semāvāt(ı) bütün
Ey Nazīf bu Ḥaḳḳa vuşlatgāhdır Allāh laṭīf

83

ḤARFÜ'L-KĀF

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey gönül bāğ-ı ḥaḳīḳatde biten ḥadrāya bak
Būy-ı gül sünbül daḥi andan hezār a'lāya bak
- 2 Dār-ı firdevsde cemāl-ı Ḥaḳḳa mazḥar olmağa
Āteş-i 'aşḳ ile yanmış 'āşık-ı şeydāya bak
- 3 Yoḥsa hırş ile fenāya meyl eden ehl-i hevā
Dūzaḥ içre kıldığı feryād-ı bī-hem-tāya bak
- 4 Bakma eş'ārına İblīs'in ḍalāletden yaña
Ol 'adāvet pīşe destinden öte ma'nāya bak
- 5 Seyyidü'l-Kevneyn Muḥammed Muştafāmız var iken
Bakma ḡayra ey Nazīf o maḳşad-ı aḳşāya bak

84

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Faḥr-i 'ālemden öte hīç olmadı a'lā-yı 'aşk
Ḥaḳḳa vāşıl olmağa yokdur diğeri ra'nā-yı 'aşk
- 2 Hīç olur mı Ḥaḳ ḥabībim ile anı Furḳānda
Nice evşāf ile dīğerde ola da'vā-yı 'aşk
- 3 Gerçi var 'aşk-ı mecāz ammā o da nefsanīdir
İrmedi ḥayra o nefis içre olan şeydā-yı 'aşk
- 4 'Āşık ol bir zāta kim olsun seniñle pāyidār
Yohsa dü se sālde hem-rāh ola ol mīnā-yı 'aşk
- 5 Böyle böyle derde dūçār eyleyüp nefsüñ seni
Kibr-i tenden ğayri olmaz zerrece ma'nā-yı 'aşk
- 6 Cān u dilden ğayret eyle 'āşık (ol) Allāha sen
Ol Ḥabību'llāha olsun dem-be-dem sevdā-yı 'aşk
- 7 Geç o vādiden Naẓīf bezm-i ḥaḳīḳat üzre gel
İste Mevlādan hemān ola saña ibḳā-yı 'aşk

K 47, M 48, T 55

85

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Gel ey bŷy-ı viřāle eyleyen āh u fiġān 'āşıķ
Bilürsin niceden bŷlbŷl ġŷle oldu hemān 'āşıķ
- 2 ġŷl ise pāy-dār olmaz murād-ı 'āşıķān ŷzre
Nedendir bī-vefāya ola bŷlbŷl bī-ġŷmān 'āşıķ
- 3 İşitdik sen beķānıñ ni'meti bākī olur cŷmle
Neden esbābına olmaz cinānıñ bu cihān 'āşıķ
- 4 Hābīb-i Kibriyā Maħbŷb-ı Raħmān u Raħīm ŷzre
Olan dil-bende çekmez dŷ cihān iķre ziyān 'āşıķ
- 5 Naẓīf bī-ķāre dil-sŷz olmak isterdi o vādīde
Anuñ-ķŷn vaşfa āġāzla olam dir rāyegān 'āşıķ

K 48, M 48, T 56

3b cinānıñ: cihānıñ

86

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūrına oldı dem-ā-dem nev-bahār 'āşık
Ne şayf u ne şitā pervāne-veş leyl ü nehār 'āşık
- 2 Firākıñ ġālibā te'sīr-i leyle olduğı üzre
Siyāh pūşīdelerle itmede her demde zār 'āşık
- 3 Vişāliñ nūrına vāşıl olunca rūzı her rūzda
Ziyā-efşān ider bu 'āleme dā'im nehār 'āşık
- 4 Egerçi olsa da görse idi ehl-i zemīn rūyuñ
Olur bir nīm nigāh ile saña sūy-ı çehār 'āşık
- 5 Naẓīfī 'izzetiñe vāķıf oldukça Hudādan kim
Seniñ bābında devr eyler döner ağlar yanar 'āşık

87

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cenāb-ı “len terānī”den haber-dār olmadı fāsık
Hudā in‘āmına zerre nigh-dār olmadı fāsık
- 2 Neden böyle revişle fażl-ı Hāk’dan dūr eden kendin
Neden rāh-ı hākīkat üzre dil-dār olmadı fāsık
- 3 Muḥammed nūr-ı mevcūdāta bā’iş olduğı üzre
Ne hikmet rāh-ı iḥlāşa heves-kār olmadı fāsık
- 4 Meger bŷy-ı hidāyet ile meşām(ı) olmaya ta’tır
Aña mebnī hezār bŷrhānla bīdār olmadı fāsık
- 5 Naẓīf sen de bilŷrsin ḥaylice fışk ile uğraşdıñ
Ve-līkin sen gibi ‘azme ḥarīdār olmadı fāsık

K 49, M 49, T 57

1a Len terānī, A‘rāf 7/143: “Beni (asla) göremezsın.”

HARFÜ'L-KÂF

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Kılma yâ Rab ben ġarîbi rāh-ı şeytāna şerîk
Luţf idüp itme beni da'vî-i buţlāna şerîk
- 2 Müşrikiñ şirkinde āzürde olur ehl-i şavāb
Bu nedir Lāt ile 'Uzzā ola Raḥmāna şerîk
- 3 Tab' ile bilmediler vaḥdetiñ ḥāli nedir
Hiç olur mı ḥālîku'l-eşyâyı aḳrāna şerîk
- 4 Olsa nūrından Muḥammed Muştafā sen ḥalk idüp
Enbiyā olmaz daḥi zātında iḥsāna şerîk
- 5 Āteş-i 'aşk ile yansam çağlasam deryā gibi
Mevc urup olsam dem-ā-dem baḥr-ı 'ummāna şerîk
- 6 Bu Bekir gibi şiddîku't-tab' u Fāruku's-şiyem
Ben de olsam n'ola zî'n-nüreyn 'Oşmāna şerîk
- 7 Ol 'Aliyyu'l-Murtaẓā olsun şefî'im yâ Resûl
Rûz-ı maḥşerde Naẓîfî eyle Kur'āna şerîk

89

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Görmeyem ismim Hudāyā defter-i vālāda ḥak
İster iseñ kıl 'uṣāt ile beni iḥṣāda ḥak
- 2 Gerçi emrine muḥālif olması oldu muḥāl
İrtikāb etmese nehyiñ eylesin imlāda ḥak
- 3 Ben ne ḥaddim nūr-ı pākiñden ḥabībiñ ḥalk idüp
'Āleme ṣāfi' iken hīç ben olam imzāda ḥak
- 4 Belki İblīs dāmına bilmem düşürdise beni
Ol 'adāvet-pīşe 'iğvāsını kıl icrāda ḥak
- 5 Raḥmetiñ baḥrına nisbet mūr olur kūh-ı 'azīm
Şermsār olur Nazīf kıl cürmüni iḥfāda ḥakk

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dü cihāna gelmedi mānend-i aḳrānıñ seniñ
Kimseye olmaz müyesser 'ilm ü 'iz'ānıñ seniñ
- 2 Faḥr-i 'ālemde mülakḳab olmadı eslāfıñuz
Bu cihetle enbiyāda olmaz 'unvānıñ seniñ
- 3 Hażret-i Nūḥuñ necātı şol sefīne üzre kim
Olmasa levḥinde olmaz nām-ı zī-şānıñ seniñ
- 4 Hażret-i Mūsāyı da'vet eyledi "fāḥla'" ile
Saña "lā-taḥli'" füzün kılmakda iḥsānıñ seniñ
- 5 Hażret-i İsāya ta'dād eyledi evsāfıñı
Āsumānı kendüye kıldı mekān şānıñ seniñ
- 6 Fi'l-ḥaḳıḳa nüh felek ins ü melek cümle cihān
Bādīdir icādına ol rüy-ı raḥşānıñ seniñ
- 7 Bu Naẓıfī 'ācizi bī-çāre kemter ümmetiñ
Būsına ārzü ider her demde dāmānıñ seniñ

K 50, M 50, T 58

4a Fāḥla', Taha 20/11: "Ayakkabılarını çıkar."

91

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Devrine bādī Muḥammed Muştafâdır ey felek
Münşî-i bûy-ı hidāyet müctebâdır ey felek
- 2 Çün olunca seyyidü'l-kevneyn mebādī devrine
Sende devriñ şer'a taṭbîka becâdır ey felek
- 3 Ba'zı devriñ 'aksine olmaqla bu dār-ı fenā
Ehline her bir cihetle şad belâdır ey felek
- 4 Kıl tefekkür şıdķ ile nūr-ı nübüvvetle cihān
Halk olunca luṭf ile devre sezâdır ey felek
- 5 İşte bu nāzım Naẓīfe dā'imā devriñ seniñ
Ġālibā 'aksine olduğı nümâdır ey felek

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Virme yā Rab ben ġarībe dīn ü īmānında şek
İtmesün tevḥidiñ üzre ḳalb-i hicrānında şek
- 2 Enbiyādan her biri bir ḳavm(i) īḳāz eylemiş
Olmağ ile ḳalkdı cümle rāh-ı īḳānında şek
- 3 Bā-ḥuşuş nūr-ı Muḥammedle cihānı ḥalk ile
Ḳalmadı bir zerre mevcūdātıñ īḳānında şek
- 4 Bir alay mücrim eger inkāra āğāz itse de
Kec-nihād olmağla oldı sūy-ı bürhānında şek
- 5 Pek yapışdı bu Naẓīf şāḥib şerī'atden yaña
Germ ü serdinde cihānıñ ḳılma iz'ānında şek

K 51, M 51, T 59

3b īḳān: erkān K.

93

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yā Resūla'llāh seni ārzū ider ins ü melek
Zātūña bā'ış dem-ā-dem devr ider bu nüh felek
- 2 'Ālemiñ sulṭānı sensin ey Resūl-ı Kibriya
Ḥāk-i pāyīñdan niyāza rüz u şeb çekdim emek
- 3 Kendi nūrından Ḥudā halk eylemek üzre seni
İlticā ile digər bāba temelluḡ ne dimek
- 4 Sen şefī'u'l-müznibīn olmuş iken bu 'āleme
Neyler aḡyārdan ide bī-fā'ide her dem dilek
- 5 “Raḡmete'n-lil-'ālemīn” nāmıyla olduḡda Nazāif
Var mıdır bābıñdan a'lā bāb(ı) ārzū eylemek

ḤARFÜ'L-LĀM EZ 'ARABĪ

- 1 نحمد الله على كل النعم في كل حال
نشكر الله على من يعطي الرزق الحلال
- 2 ان فعلنا الخير عندك زد ولا تنهرلنا
ان فعنا الشرفا سترفاعف عنا ذوالجلال
- 3 ربنا سهل سؤال المنكرين عند الرجوع
واعط سيرافى الصراط كالبرق يامن لامثال
- 4 واجعل اللهم بيتافى الجنان عند الحبيب
قلت فى حق العلى اعطيته كل السؤال
- 5 زولنا قول النظيف يارب فى الشرع القويم
نسئل الله العظيم فى الجنان عرض الجمال

ḤARFÜ'L-LÂM EZ 'ACEMÎ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Murğ-ı dil nālân ile efğāna geldi yā Resûl
Şad hezār ehl-i şanem îmāna geldi yā Resûl
- 2 Hürmetiñ eşcār u eşmāra Hudā izhār ile
Cümlesi na'tın bilüp dīvāna geldi yā Resûl
- 3 Olmadı mı zāt-ı pākiñ cümleden efḍal seniñ
Ġār içinde mār daḡı dīvāna geldi yā Resûl
- 4 Dest-i pākiñde ta'ām tesbīḡ ü tehlīl eyleyüp
Re's-i 'ulyāda şehāb bürhāna geldi yā Resûl
- 5 'Ömrini virdi hevāya bu Naẓīf dirler ise
Diyeler nādim olup iz'āna geldi yā Resûl

K 52, M 52, T 61

96

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Cānlara minnet seniñ rāhında qurbān yā Resūl
Olmağı ārzū ider 'ālemde merdān yā Resūl
- 2 Sen degil misin cihān devrinde mānend olmayan
Sen degil misin risālet üzre bürhān yā Resūl
- 3 Sen degil misin Hudānıñ sevgili bir dānesi
Sen degil misin şefi'-i ehl-i imān yā Resūl
- 4 Sen degil misin maṭāf-ı kudsiyān-ı rūy-ı arz
Sen degil misin murād-ı āl-ı ıķān yā Resūl
- 5 Ben degil miyim seniñ 'aşkıñla efgān isteyen
Ben degil miyim Naẓıf ālūde dāmān yā Resūl

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey meḥāsin menşe'i ey şāḥib-i peyk-i Celīl
Dü cihānda luṭfuna maẓhar düşen olmaz zelīl
- 2 Bi'setiñden evvel ol mevlūd-ı zī-şānında kim
Nice āyātla saña Ḥaḳ eyledi luṭf-ı cemīl
- 3 Cümleden biri zemīnde ḳalmadı deyr ü şanem
Ḥāke rū-māl olmağ ile oldı buṭlāna delīl
- 4 Zātına ḥürmet Ḥudā emr eyleyüp İbrāhime
Ka'be(y)i bünyād ile Ḥaḳ eyledi nāmın Ḥalīl
- 5 Ḳıbleniñ taḥvīli tebcīl oldı vālā şānına
Olmadı bundan muḳaddem böyle bir ecr-i cezīl
- 6 Bu cihet dār-ı fenāya sen sebebsin yā Resūl
Dār-ı 'uḳbāda daḡi hīç olmadı saña meşīl
- 7 Dem-be-dem vaşfıñla ālūde Naẓīf bu kemteri
Rūz-ı maḥşerde Şefī'u'l-Müzniḇīn itme ḡacīl

K 53, M 53, T 62

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Nicelerden nūr-ı zātın kıldı saña intikāl
Şāhib-i evvel sen olduñ ey Ḥabīb-i lā-yezāl
- 2 Bu işaretdir cihānıñ mebdē'i sen olmağa
Olmasa Ādem seniñ nūruñdan olmazdı bu ḥāl
- 3 Ḥazret-i Ādem vücūda gelmesi oldu sebep
Nūh felek devrine hem ikşār-ı evlād u 'ıyāl
- 4 Şoñra Şite naql idüp Nūh buldı tūfāndan necāt
Böyle böyle gūne zīnet virdi şāni' bī-mişāl
- 5 Cümlesi nūruñla ḥalk oldu ḥabīb-i muḥterem
Bu ne luṭf u bu ne hürmet bu ne dürlü ibticāl
- 6 Fehm olan "levlāke levlāk" münşi'i bu oldu kim
Olmasañ olmazdı mevcūdāt(ı) icāda maḳāl
- 7 Faḥr-i mevcūdāta ḥaş bende olam dirseñ Naẓīf
Bunı böyle cezm idüp sen itme ašlā kıl u ḳāl

K 53, M 54, T 62

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yā Ḥabība'llāh seniñ evşāfına gelmez ḥalel
Çün vesīle sensin icād olmağa cümle milel
- 2 Emr-i Ḥaqq'a senden aqdem nice kavm i'rāz ile
Kimisini ğarķ ile zīr ü zemīn oldu maḥal
- 3 Kimine imhāl idüp Ḥaqq āsumāna atdı tīr
Bir ba'ūzuñ dehşetiyle şoñra oldu muzmaḥal
- 4 Böyle böyle niceler açdı şekāvet defterin
Dü cihānda her biri oldu müzebzeb mübtezel
- 5 Ol Ḥabība'llāhıñ Allāh şānına ta'zīm için
Eyledi Qur'ān-ı zī-şānda ḥikāyet bī-bedel
- 6 Fıkr idüp eslāfını her dem Ḥabībim ümmeti
İtmeye emre muḥālif hem sünen üzre kesel
- 7 Çün bunu böyle bilince ey Nazīf kemter 'ayār
Bu ne olsun başdığın dā'im maḥal oldu vaḥal

100

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sensin ol şāhib-risālet menfez-i rāh-ı kabūl
Oldı Bu Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī hāmī Resūl
- 2 Kaşr-ı dīn oldı Hābīb-i hāl-ı kevneyn kim
Çār yār oldı 'imād bu çār erkāna uşul
- 3 Kurretü'l-'ayn-ı Muḥammed Muştafā kim Şāh Hüseyin
Kerbelāda oldı firdevs-i mu'allāya vuşul
- 4 Ol Yezīd-i bī-edeb havf etmeyüp Allāhdan
Kendini kendi yediyle dūzaḥa kıldı duḥul
- 5 Az kalup bu vech ile dīn-i mübīn üzre halel
Virmege yol bulmuş idi kec-nihād-ı bū'l-füzul
- 6 Hīç ola mı kendi nūrıyla ḥabīb-iñ ḥalk idüp
Dīn-i Aḥmed bir ālāy ehl-i nifāk ile zuhul
- 7 Bunları efkār ile ḥande ider aḡlar mısın
Ey Nazīf var mı 'aceb böyle müzebzeb bir cehul

101

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sensin ol 'ālem-bahā-yı merci'-i me'vā-yı kül
Zāt-ı pākiñdür seniñ bu 'āleme aqşā-yı kül
- 2 Nūr-ı vaḥdetden kopardı ḥālıķu'l-eşyā seni
Olmadı fevķinde rūyuñdan füzün a'lā-yı kül
- 3 Tār-ı zülfün şemm eden mest-i müdām olmaz mı hıç
Görmemiş bādi sümüm aşlā 'aceb şahbā-yı kül
- 4 Dār-ı firdevse revāyiḥ cism-i pākiñden gider
Nuṭķ-ı pākidir cinān içre hemān efzā-yı kül
- 5 'Andelīb-āsā fiğāna başla ey kemter Naẓīf
Bir gelür dār-ı fenāya böyle bir ra'nā-yı kül

102

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Mest ider 'uṣṣāķı rüyında olan elvān-ı gül
Vechine taḥṣīṣ degil hep gördiler her bān-ı gül
- 2 Hāṣā-li'llāh kim ola dār-ı fenānıñ gülleri
Öyle üç günde ide bād-ı ḥazān tālān-ı gül
- 3 Öyle bir güldür ki gül sünbül daḥi cümle cihān
Hürmetine ḥalk olup hīç olmadı aķrān-ı gül
- 4 'Andelīb etsin fiġān bād-ı hevāya rüz u şeb
Gözlesün tursun n'ola āh gelse ol āvān-ı gül
- 5 Kıldı bende bir güle bu 'ālemi Bārī Ḥudā
Şolmaz evrāķı dem-ā-dem gelmede devrān-ı gül
- 6 Ba'zı sersem ḳadrini bilmez hevāya ġarķ olup
Nefse dūċār olmaġ-ile eylemez iz'ān-ı gül
- 7 Eylese bir kerre istiṣmām o verdiñ büyunu
Deşt ü şahrāda Nazīf eyler idi efgān-ı gül

K 55, M 56, T 64

4b āvān-ı: elvān-ı M.

6a olup: olur K,T.

103

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ser-te-ser bu 'ālemi iḥyā eden envār-ı gül
Dü cihānuñ münşī'i oldu hemān esrār-ı gül
- 2 Nice sāl izmār-ı ezhāra 'alāyim olsa da
Olmadı bir ferde iḥsān olması ebşār-ı gül
- 3 Sāyesinde nice dem oldu küşāde goncalar
Her biriniñ olmadı fevķinde bir āşār-ı gül
- 4 En-nihāye birleşüp verd-i Muḥammedden yaña
Cümlesi bende olup hem kıldılar ikrār-ı gül
- 5 Dediler biz senden olduk sen de envār-ı Hudā
Bu cihet maķbūl olur her vech ile a'zār-ı gül
- 6 Gül midir bülbül midir sünbül midir zātıñ seniñ
Gül iken bülbül olur bülbül iken gülzār-ı gül
- 7 Şemm edip büyüñ Naẓīf bī-çāre nāẓım serserī
Deşt ü şahrāda hemān dem eylese ezķār-ı gül

104

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sū-be-sū tıtdı cihānı revnaḡ-ı nā-yāb-ı gül
Ṭıb-i enfāsa naṣīb olmaḡdadır bu nāb-ı gül
- 2 Görmez ālūde ṣiken eşkāl-i verdi zerrece
Ṭuymaz evrāḡında pinhān būy pūr-ādāb-ı gül
- 3 Bu cihānıñ verdine herkes ider dest-i dırāz
Maḡv-ı işbātla dem-ā-dem uğraşur ensāb-ı gül
- 4 Bir güli şemm eyle kim olsun seniñle pāy-dār
Ḥaşre dek dilde ḡarār itmiş ola şād-āb-ı gül
- 5 Muştafā nūrıyla perverde olan eşcār-ı verd
Hıç fenāya meyl ider mi böyl'olan kūr-āb-ı gül
- 6 Ben gül-ābı eyledim teşbīh bu şer'-i Aḡmede
Ehl-i īmān üzre cārī olmada mīzāb-ı gül
- 7 Ḳoḡlasañ bir kez ḡaḡḡat verdiniñ sen būyını
Ey Naḡīf eyler idiñ 'uḡbāda bir meh-tāb-ı gül

105

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 'Āşık-ı bezm-i haķīkat rūy-ı dil-dār bunda gel
Meclis-i 'aşķa münāsib tavr-ı eṭvār bunda gel
- 2 Būy-ı vaḥdet üzre perverde olup şāhib-cemāl
Yūsufa me'ḥaz olan maḥbūb-ı Ğaffār bunda gel
- 3 Okusun Qur'ān-ı Zī-şān isteyen yāre visāl
Nice bürhān dest-i vālāda be-dīdār bunda gel
- 4 Zātına ḥürmet dem-ā-dem nüh felek devr itmede
Olmada şems ü kamer ḥüsnüne devvār bunda gel
- 5 Şer'-i pāk(i) pāk ider ecsām-ı ḥāşākden Nazīf
Dü cihānıñ maķşadı mergüb-ı settār bunda gel

ḤARFÜ'L-LĀM EZ-FĀRISĪ

- 1 شد نیازم در که والای توشاه رسل
من نمی بنیم دیگر را از چو من باد در غفل
- 2 بگذرد عمرم هوای نفس را پنجاه سال
از کجایا فتم ندیدم سوی تو دیگر سبل
- 3 خدمتم کن دلپذیر ای منبع جود سخا
من علیم در جهان از پایی بندم در قفل

K 57, M 58, T 67

ḤARFÜ'L-MĪM EZ-'ARABĪ

- 1 جاد بالبشرى لنا نور من الله العظيم
انعم الله علينا كلّ انعام مقيم
- 2 ليت لى ان اشكر الله على كلّ النعم
كان لى ان اسكن فى الآخرة دار النعيم
- 3 لم يمت بالله محب فى الامور الآخرة
ان يشأ يرحم ويهد يها الصراط المستقيم
- 4 احسن الله الشفيع امته مرحومة
نحمد الله على من يحيى العظم الرميم
- 5 ذولنا يارب خبا من له الشرع النظيف
كلّ حال نعبداً يا ربّ الرحيم

108

ḤARFÜ'L-MİM EZ-‘ACEMÎ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey risālet ḥātemi maḥbûb-ı Raḥmānu'r-Raḥîm
Vey nübüvvet maḥṭa'ı sâhib-risāletde muḳîm
- 2 Var mıdır bu nüh felek devrinde mânendiñ seniñ
Belki eflāk devrine olduñ sebeb Allāh 'alîm
- 3 Cümle ervāḥdan muḳaddem ḥalk idüp rûḥuñ seniñ
Bu cihetle Ḥazret-i Ḥallāka olmuşduñ nedîm
- 4 “Raḥmeten-lil-'âlemîn” şânında şâyân olduġuñ
Eyledi bir bir beyân iḥyâ eden 'azm-i remîm
- 5 Çün bunu böyle bilüp inkâr eden aḥmaḳ pelîd
Olmasun mı meskeni ol dâr-ı 'uḳbâda caḥîm
- 6 Ḥāşe-li'llāh eylemez zulm(ü) Ḥudâ bir ḳulına
Kesb ider kendi yediyle bû'l-'aceb nâr-ı elîm
- 7 Münkir-i İslām olan âh eylesün ṭursun Naẓîf
Sen du'â eyle beḳâda dehşeti olsun 'azîm

K 58, M 58, T 68

109

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yā Resūla'llāh seni Hāḡ kıldı maḥbūb-ı ḡadīm
Leyle-i Mi'rācda olduñ Ḥazret-i Hāḡḡa nedīm
- 2 Zāt-ı pākiñ gelmeden eslāf-ı vālā şānına
İzdiyād-ı ḡürmetiñ kıldı beyān Rabbü'r-Raḡīm
- 3 İḡtibās itdi seniñ nūruñdan ol şems ü ḡamer
Ol sebeb dār-ı fenā oldu ziyāsiyla muḡīm
- 4 Gelmedi gelmez saña mānend Ḥabīb-i Kibriyā
Her ne şūret ile elḡāfiñ seniñ oldu 'amīm
- 5 Dār-ı 'uḡbāda daḡi şāfi' kılup ḡullarına
Zīr-i ḡākde nice sālden ḡayy ider 'azm-i remīm
- 6 Ḥamdü-li'llāh ḡāk-rūb olduḡsa bāb-ı luḡfuna
Rūşen ola nūr-ı zātıñla şırāt-ı müstaḡīm
- 7 Zāt-ı pākiñ ḡürmetine bu Naḡīf kemter daḡi
Vaḡt(i) geldikde aña mesken ola dār-ı na'im

110

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Tab'a evfaḵ ey felek devriñde iz'ān isterem
Muştafā nūrını dā'im dilde pinhān isterem
- 2 Virseler firdevs-i a'lādan beşāret istemem
Ben gideyim 'izz ile dīdār-ı rahmān isterem
- 3 Çün beḵāsı olmayan 'izzet baña lāzım degil
Bu fenāda olduğım ḥāl ile mihmān isterem
- 4 Dergeh-i bāb-ı şefā'atde tolaşsam ağlasam
Yā Muḥammed diyü ben 'aşḵ ile nālān isterem
- 5 Sū-be-sū mevc urmaḡa 'aşḵ-ı hüviyyetle o dem
Çār eṭrāf nā-bedīd bir baḡr-ı 'ummān isterem
- 6 Rāh-ı Ḥaḵ'dan dūr olup ef'āl-i bāṭıllar için
Elde bir seyf-i sa'ādet bir de peykān isterem
- 7 Bāḡ-ı vuşlatdan baña bir zerrece olsa ḡaber
Ser-küşāde_ey Naẓīf rāhında giryān isterem

111

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bāğ-ı vuşlatdan digər bir bāğ u bustān istemem
'Andelīb olsam daği gülşende efgān istemem
- 2 Ol Hābīb-i lā-yezāl bir zā'il olmaz ni'meti
Gösterirken bu fenāda fānī ihsān istemem
- 3 Bir iki gün zevk için 'uqbāyı tahrīb eyleyüp
Ol 'adū nefsiñ söziyle rāh-ı şeytān istemem
- 4 Bülbül-i şeydā 'aceb gülşende efgān eyledi
Gül gibi gülşende evrākı perīşān istemem
- 5 Bir nebī ib'āş idüp Hāq kullara akrān(ı) yok
Ol risālet şāhibinden gayr(ı) fermān istemem
- 6 Söyledi bir bir beķā mülkinde bākī 'izzeti
Bākī Raḥmānu'r-Raḥīmdir başķa Raḥmān istemem
- 7 Çākeri oldum Resūl-i Ekremiñ rāhında ben
Ey Nazīf bundan digər bir gūne dīvān istemem

112

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Nefs-i emmāre söziyle rüy-ı dildār neylerem
H̱āb-ı ğafletden yine ğafletle bīdār neylerem
- 2 Dilde 'aşķu'llāh ile āh u fiġān itmek ola
Olmadan dilde ħarāret sözde iķrār neylerem
- 3 Sū-be-sū ef'āl-i bed şādır olurken kendiden
Çār eķrāfı yemīnle ķaşd-ı inkār neylerem
- 4 Ol Resūl-i Kibriyā kim Hāķ ħabīb itmiş iken
Bū'l-'aceb rāh-ı saķīmde devre ıķrār neylerem
- 5 Bu cihānıñ mebdē'ı dār-ı beķāya i'tiķād
Eylemek iken hevā-yı nefse dūçār neylerem
- 6 Niceler maġrūr olup emvāl-i cāha fānīde
Şoñ nefesde dest-i İblīse giriftār neylerem
- 7 Şer'-i pāk-i ħazret-i faķr-i risālet var iken
Ey Nazīf ef'āl-i bāṭıl üzre i'zār neylerem

113

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Kāni' olmaz vaşfına dil ey Resūl-ı muhterem
Bu cihāna gelmedi senden füzūn ehl-i kerem
- 2 Çünkü zātında olan 'izzet gibi bir 'izzeti
Gayre ihsān itmedi ol Hālik-i levh ü kalem
- 3 Kudretin izhār idüp seb'a semavāt(ı) bütün
Bī-sütūn ref' ile kıldı kullara 'ayn-ı hikem
- 4 Başt idüp arz-ı mağārible meşārık beynine
Vāşıl olmaz bir taraftan bir tarafa kimse hem
- 5 Āsumāndan bū'l-'aceb şemsiñ ziyāsıyla Hudā
Ruy-ı arzı kıldı tenvīr şāni'-i nūr u zulem
- 6 Siyyemā icād-ı ezvācla olup kevn ü mekân
İzdivāc ile bu resme oldu tanzīm dem-be-dem
- 7 Böylece seb'a semavāt u zemīnle imtizāc
Eyledüp rahmetle kıldı kā'ināt(ı) pür-ni'am
- 8 Dağı böyle nice Haq izhār-ı kudret eyleyüp
Cümleñiñ ihyāsına bādī sen olduñ zü'l-himem

- 9 Sūy-ı Hāḳdan ‘izzetiñ böyle bilürken bu Naẓīf
Kime baş egsün Ḥabīb-i lā-yezāl ü lem-nüyem

114

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ey Ḥabīb-i Ḥālīk u eşyā-yı maḥlūk-ı 'adem
Āh olaydım āteş-i 'aşkıñla sūzān dem-be-dem
- 2 Aḳdemī nāzil olan Tevrāt u İncīl ü Zebūr
Cümlesi ruḥānına şāyed Resūl-ı muḥterem
- 3 Siyyemā ityānına ḳudret ta'alluḳ etmeyen
Mu'cizāt-ı bāhirāt ol rāfī'-i küfr-i zulem
- 4 İşte bu Ḳur'ān-ı Zī-şān kim anı Ḥaḳ zātına
Ḳıldı iḥsān ey mehābet maḥzen(i) şāḥib-i 'alem
- 5 Bir elinde seyf-i Ḥaḳ bir elde Ḳur'ān-ı Kerīm
Ehl-i küfrüñ başına yağdı o dem bārān-ı ğam
- 6 Rūz u şeb ṭabdıḳları hem istinād itdikleri
Sīm ü zer aşnām zemīne bū'l-'aceb düşünce hem
- 7 Kimi teb-dār kimi ser-sām kimi de mebhūt olup
Olmadılar bir cevāba muḳtedir lā vü ne'am
- 8 Ḥāşıl-ı küfr ile tuġyāndan zemīn taṭhīr olup
Sū-be-sū zīr-i cerīdeñ üzre sen çekdiñ raḳam

- 9 Nağme-sāz olsun seniñ rāhuñda bu kemter Naẓīf
Dā'imā yazsun nu'ūtuñ bāb-ı luṭfunda ẓālem

115

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Һаҙрет-и Һаҡ бi-ниһәе ҡылды лuғф u иғтирәм
Gelmedi mişliñ meşli ey Һабіb-и lā-yenām
- 2 Bunca münkirler seni taşdıqde inkār eylemek
Üzre iken seyf ile anlardan aldıñ intiқām
- 3 Mu‘cizātından onuñ ibā eden müşrikleri
Yek nazarla sū-be-sū ҡılmaқda olduñ inhizām
- 4 Bu Cehil gibi münāfiқ zāt-ı ‘ulyā ҡadriñi
Bil(me)yince İbn-i Mes‘ūd re’sine taқdı licām
- 5 Sürüyüp geldi Һuzūra Һаҙрет-и Cibril ile
İşte budur sū’-i ҡasd eden saña ғab’-ı ruḥām
- 6 Bū Leheb gibi müzebzeb ҡalsa Һüsrānda daғi
En-nihāye cümlesi oldu seniñ emriñe rām
- 7 Pāy-māl olsun seni tavşifle bu kemter Nażif
Luғfuna mażhar düşür ey mefḥar-ı faḥrū’l-enām

K 62, M 62, T 72

7b faḥrū’l-enām: ḥayru’l-enām M.

116

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bāb-ı luṭfundan dīger bir bāba rū-māl olmayam
Dāmeniñden ğayri bir dāmāna pā-māl olmayam
- 2 Dergehiñde yüz sürüp qalmıř bu mücrim bendeñi
Eyle şermende dil-i āzürde ez-bāl olmayam
- 3 Zāt-ı pākiñdir seniñ mebde' bu 'ālem ḥalkına
Nūr-ı pākiñdir amān bir zerre iġfāl olmayam
- 4 Yā Resūlallāh seni Hāḫ kıldı çün ḥayrū'l-beřer
Sāye-i luṭfuñla ben maḥřerde enkāl olmayam
- 5 'Ömrini virdi hevāya bu Nazīf dirler ise
'Afvına mazḥarla ol defterden imhāl olmayam

K 62, M 63, T 73

5a: 'Ömrüni virmiş hevāya bu Nazīf ümmetiñ T,M.

ḤARFÜ'L-MĪM EZ-FĀRISĪ

- 1 توبه کرده از معاصی ناله زد شیدا امنم
سیم بوده هرنحاسی رازدر کیمیا منم
- 2 دیده دیداز هربلا کوشم شنیداز هرجفا
تن کشید بر ماعدا آن خاک در صخرا منم
- 3 من نه چیدم غنجه دربستان دیگر یاحبیب
هردو عالم جان سپارندب همه یکر امنم

ḤARFÜ'N-NŪN EZ-'ARABĪ

- 1 صبّت امطار الغموم من من هوادار المحن
سحب الضمآن فيها شرب عذب فى الختن
- 2 يعرفون العاقلون لم يبق فيها لذّة
لذّة الفردوس يبقى ليس فى دار الفتن
- 3 من احبّ الناس شيئا يكثرّون ذكره
واذكروا لله كثيرا واشكروه ذوالمنن
- 4 ارسل الله نبيّا كلّ قوم للهدى
يشفع يوم القيامة من له فعل الحسن
- 5 لى نبيّ هاشمى افضل غير الرسل
يتبع الرّوم والعرب والارض كله واليمن
- 6 جاء للمعراج جبريل يقول يا حبيب
يطلب الله على من يمنع اهل الوثن

7 دینک دین نظیف لم یری امثاله
انت محبوب لمن کان له کل الوطن

119

ḤARFÜ’N-NŪN EZ-‘ACEMÎ

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Ey maṭāf-ı kudsıyān ey menba‘-ı rûy-ı zemîn
Vey nebiyy-i muḫtedā maḫşûd-ı eflāk u zemîn
- 2 Nüh felek şermende oldı maḫdem-i zātuñla kim
Sidreden geldi şadā-yı şad hezārān āferîn
- 3 Sen şefā‘at rāhınıñ esrārına vāşıl iken
Ümmet-i İsā vü Mūsāya daḫi olduñ mu‘în
- 4 Zātını Ḥaḫ zātına pādāş idüp kıldı ḥabīb
İsmiñi yazdı seniñ ismiñle Rabbü’l-‘Alemîn
- 5 Bu ne devlet maḥrem-i esrār ide şāni‘ seni
Bu ne ḥürmet ümmetini kıla sâ’irden yaḫîn
- 6 Bu nedir sāyeñde ola ins ü cîn cümle cihān
Bu nedir kim istediğñ ola firdevsde nişîn
- 7 Bu Naẓîf ‘aşḫ ile dā’im yanmasun da neylesün
Çünki sen olduñ cihānıñ mefḥarı sulṭān-ı dīn

K 64, M 64, T 74

120

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şüphe yok zāt-ı mu'allāya sebeb oldu cihān
Ey risālet melce'i maḥbūb-ı şāḥib-imtinān
- 2 Gelme bu 'āleme 'ālī-nişān-ı meḥaret
Faḥr ile kim iftiḥār idüp kıla vaşfin beyān
- 3 Mu'cizātından biri Qur'ān-ı Zī-şānında çok
Vaşfını kıldı seniñ ol Ḥāl-ı-ı kevn ü mekān
- 4 Fehm idüp cümle cihān maḥbūb-ı Yezdān olduğıñ
Didiler birden saña maḥşūd-ı 'ālem el-amān
- 5 Bāb-ı luṭfuñdan Nazīf-i kemteriñ imdādı'çün
Āh u zār ile niyāz etmekde oldu dīl-fiğen

121

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 'Āşık-ı bî-çāre kim āh itmesün de neylesün
Nefs elinden dā'im ikrāh itmesün de neylesün
- 2 Dem-be-dem İblīs oña ta'līm iderken kār-ı bed
Şer'-i pākiñ anı āgāh itmesün de neylesün
- 3 Olmasa şer'-i şerīfiñ görmezüz rāh-ı şavāb
Dīde-i fikr ile hem-rāh itmesün de neylesün
- 4 Vādī-i hūsrāndadır çok ehl-i taqlīd görmişüz
Yevm-i mev'ūd içre eyvāh itmesün de neylesün
- 5 Yā Resūla'llāh şefā'at rāhını i'lān ile
Bī-haber aḥvāl-i güm-rāh itmesün de neylesün
- 6 Dūzaḥiñ ta'zībine vāqıf olan ehl-i hevā
Rāh-ı Ḥaḳda 'ömr-i kūtāh itmesün de neylesün
- 7 Ḥālīḳu'l-mişbāḥ seni mir'āt idince zātına
Bu Nazīf vaşfını her gāh itmesün de neylesün

122

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bilmez evşāfıñ seniñ rāhında qurbān olmayan
'İzzetiñ fehm eylemez 'aşkıñla nālān olmayan
- 2 Pūteden cezbe olmayınca hālīş olmaz sīm ü zer
Cezbe-i 'aşka girer zātında iz'ān olmayan
- 3 Qābil-i cezbe olan rāh-ı rızāya cān atar
Qābiliyyet kesb ider mi ehl-i imān olmayan
- 4 Yā Resūla'llāh vücūduñ 'āleme raḥmet iken
Şūret-i a'mādadır ümmīd-i iḥsān olmayan
- 5 Bu nedir dār-ı fenāya dem-be-dem raḡbet ider
Hīç degil dār-ı beḡāya dilde ıḡān olmayan
- 6 Vāḡıf olur mı lisān-ı mūra bir ferd istese
Nā'il olmaz şun'-ı Yezdānla Süleymān olmayan
- 7 Bī-vecih da'vāya āḡāz eylemiş olsañ Nazīf
Qādir olmaz kim onuñ destinde fermān olmayan

123

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Nā'il olmaz feyz-i Hakkā dilde 'irfān olmadan
Gül açılmaz bāğ-ı kalbde tā ki bārān olmadan
- 2 Kudretinden bahş olunmaz hālīku'l-eşyāda kim
Kurb-ı Hakkda şun' ile maḥbūb-ı Yezdān olmadan
- 3 Yağmasa bārān dem-ā-dem ḥuşk olur rūy-ı zemīn
Revnaḳın bulmaz bahār emṭār-ı Raḥmān olmadan
- 4 Fī'l-meşel mülk-i vücūdı eyle işkā çeşm ile
Hār u ḥasla pür olursun dīde giryan olmadan
- 5 Bir 'ilel āzürdesiniñ rūyına kılsañ nazar
Dā'imā me'yūsdur ol derdine dermān olmadan
- 6 Bir alay cürm ile ma'lūl bu güneḥ-kār ümmeti
Yā Resūla'llāh ne yapsun senden iḥsān olmadan
- 7 Siyyemā bī-çāre kemter bu Nazāfī ümmetiñ
Şād olur mı bir vakit luṭfuñda īḳān olmadan

K 66, M 66, T 76

124

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Cānib-i Hāḳdan cihāna ālī-şāndır bu gelen
Rāh-ı bātıldan reh-i Hāḳḳa resāndır bu gelen
- 2 Bu gelen birdir iki olmaz didi Bārī Hūdā
Vaşf(ı) Ḳur'ān-ı Kerīmde müstebāndır bu gelen
- 3 Bu gelendir da'vet-i Raḥmān ile bir laḫzada
'Arş u kürsī levḫ-i maḥfūza revāndır bu gelen
- 4 Şāfi'-i evlād-ı Ādem mefḥar-ı mürsel budur
Münşī-i nūr-ı nübüvvet mihribāndır bu gelen
- 5 Hāzret-i faḫr-i risālet maḳşad-ı 'ālem olup
Sırr-ı tevḫīde dem-ā-dem āşinādır bu gelen
- 6 Bunca eslāf-ı ümem ısr ile olmuşken zebūn
Ümmetinden bī-muḫābā sālībāndır bu gelen
- 7 Ey ḥabībimle saña kıldı ḫiṭāb 'azze ve cell
Bu ḫiṭābla ey Naẓīf 'ālī-nişāndır bu gelen

125

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Gör neler oldu cihāna zāt-ı 'ulyā gelmeden
Gam ile tıldu zamāne kıadd-i Tübā gelmeden
- 2 Çün bunu bir bir beyān kıldı saña 'azze ve celle
Cümle Tivrāt u Zebūr İncıl-i 'İsı gelmeden
- 3 Kıavmine ihbār için Kıur'an(ı) ityān eyledi
'İzzetiñ oldu seniñ ğāyetle ra'nā gelmeden
- 4 Sen sebebsin yā Resūla'llāh cihān icādına
Yohsa Ādem gelmez idi zāt-ı vālā gelmeden
- 5 Bu sebep oldu cināndan Hāzret-i Ādem berī
Olmağ ile fahr-i 'ālem dendi haqqā gelmeden
- 6 Nūh nebiyyu'llāh necāt(ı) oldu rüyüñdan seniñ
Enbiyā-yı dıgere olduñ 'aťāyā gelmeden
- 7 Bu Nazıf evşāfin evrād ile meşğul olsa da
Niceler vaşfiñla oldu andan a'lā gelmeden

K 67, M 67, T 78

6a necāt(ı) oldu: necāt buldu K.

126

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Zātını kıldı Hudā maḥbûb-ı 'âlem görmeden
Nûrını halk eyledi evlād-ı Âdem görmeden
- 2 'Arş u kürsî levḥ-i maḥfûz(u) seniñ nûruñ ile
Eyledi icād-ı rūḥuñ 'âlem ecsām görmeden
- 3 Geldi firdevsden Burāk mi'râc-ı 'âlî-şânına
Âteş-i 'aşk ile yanmışdı dem-â-dem görmeden
- 4 Gūş idüp vaşfiñ seniñ 'Îs'ibni Meryem dem-be-dem
Bu sebeble âsumāna oldu i'zām görmeden
- 5 Şöyle cevlân eyledi 'aşkıñ saña bir demde kim
Ümmetiñ olmaḡda Haḡḡa kıldı ibrām görmeden
- 6 Ğā'ibāna kıldı imān ehl-i imān zümresi
Cân fedā itdi rehiñde cümle İslām görmeden
- 7 Âteş-i Nemrūd gülzâr eyledi İbrāhîme
Hem maṭâyâ kıldı İsmâ'ile ikrām görmeden
- 8 Hāşıl-ı mevcûd-ı icāda sebebsin yâ Resûl
Nüh felek devr eyledi rûyını ecrām görmeden

K 67, M 68, T 78

1b evlād-ı: evladım K.

7: -M-

- 9 H̱asta-dil bī-çāre nāzım bu Naẓīf kemter daḡı
 Dā'imā evşāfıñ üzre oldı in'ām görmeden

9a Naẓīf kemter daḡı: Naẓīf kemteri M.

ḤARFÜ'N-NŪN EZ-'FĀRİSĪ

- 1 رانديد از در آهر منير اسجده ندارد ز ادم شنيدن
بهتر شدي اواز سوي ايزد بس سرکش رانددديدن
- 2 بدبخت باشد از دست خود است شدا و نحسين بر قرب وحدت
مهتر نمايد خود را فضيلت از در حقيقت دارد بر يدين
- 3 اولاد او را کرد و نذاغوا العنت برو شد از روی مولا
اکه شده است آن فرصت شمارا شرمش ندارد از افریدن
- 4 امت محمد از سوي معبود رحمت نمود دست و زهرچه موجود
ابليس برانيد از قهر ممدود چاره نباشد از وی رهيدن
- 5 بزرگ نباشد ديگر خدا را از ديگر يرا نبود مدارا
و زهرچه موجود از دست او را خواهد نظيف اين در آرميدن

K 68, M 68, T 79

- 1 چشم من بیدار کن یار حمتہ للعالمین
بود نا بود دست اورا شد همه روی زمین
- 2 نه فلك دوران ننداری او نیامد این جهان
این جهان نبود نبودی صادق الوعد الامین
- 3 این جهانرا دل مده ازمینماید سرخ زرد
طفل رامیل میکندانیهاشود کوتاه بین
- 4 ابلها نرامینماید هر دم ابلیس این جهان
باغ فردوسرانیست نیست رادیکر همین
- 5 این نظیف باور کنداز دل بهشت راپایدار
چون سراب آساجهان میداند انرا خرده بین

K 68, T 80

129

ḤARFÜ'L-VÂV EZ-'ACEMÎ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Şefî'-i rûz-ı maḥşer mebdе'-i dâr-ı fenâdır bu
Cemî'-i enbiyânıñ ser-firâzı Muştafâdır bu
- 2 Şereflendi vücûdundan cihânda her ne olduysa
Ḥużûr-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳa o demde reh-nümâdır bu
- 3 Nizâ'ı ḥîn-i bi'setde münâfıḳ bî-ḥayâdan şor
Nuşûşla kendüye i'lân olan 'âlem-bâhâdır bu
- 2 Mü'ebbed kıldı Ḥaḳ ehl-i nifâḳı derk-i esfelde
'Adûdan intikâmı cânib-i Ḥaḳdan 'aṭâdır bu
- 5 Murahḥaş bir nebî bu sūy-ı Mevlâdan Naẓîfâ kim
Şefâ'at her ne dürlü olsa maḳbûl-ı Ḥudâdır bu

130

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Semavāt u zemīniñ mefharı fahr-i risālet bu
Şerī'at bāğınıñ bir bülbül-i bāğ-ı hidāyet bu
- 2 Maţāf-ı kudsiyādır merkad-i şāhib-sa'ādet kim
Gürüh-ı enbiyāya rüz-ı maşşerde himāyet bu
- 3 Budur haqqında kim “levlāke levlāk” münşi'i ol dem
Budur maţlūb-ı 'ālem mücrime şāhib-şecā'at bu
- 4 Nevāzişle o dem imāna da'vet eylemek üzre
Cenāb-ı sūy-ı Mevlādan bize mevhūb 'ināyet bu
- 5 Mehābetle halāş eden dem-ā-dem dām-ı inkārdan
Nice müşrik yedinde nā'il-i feyz-i mehābet bu
- 6 Şerī'at seyf-i kâṭı' dest-i 'ulyāda yanar par par
Temessükle dālālet ehline rāh-ı selāmet bu
- 7 Ne cür'et eyledi evşafını ta'dāda bu kemter
Naẓīfī bende-i rüy-ı siyāh ehl-i cesāret bu

131

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Huzūr-ı Hāzret-i Hākda şefī'-i bahr u berdir bu
Rumūz-ı sırr-ı tevḥīdi beyāna bir eşerdir bu
- 2 Ne mümkin 'arz-ı ḥāl itmek Cenāb-ı "Len-terānī"den
O ḥīnde Hāzret-i Mūsā bu dem ḥayr-ı beşerdir bu
- 3 Mu'azzez muḥterem beyne'l-ḥalā'ik maḫşad-ı 'ālem
Miyān-ı nār-ı düzaḥda berāyāya siperdir bu
- 4 Raḥīm-i Hāzret-i Raḥmān ḥabīb-i münzil-i Furḫān
Mu'allā münşī'-i 'irfān şefā'atde maḫardır bu
- 5 Naẓīfñ maḫşadı 'arz-ı 'ubūdiyyet ḥakīmāne
O bir faḥr-i risālet bā'ış-i ḥayr-ı ḥaberdır bu

132

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Nebī'niñ hātemi şāhib-risālet Muşafādır bu
Hudāniñ kendi nūrundan cihāna bir 'aţadır bu
- 2 Bu rütb'olmadı eslāf-ı nebīde kâţı'-ı bürhān
Nedir ol secde-i aşnām imām-ı enbiyādır bu
- 3 Hele aḥcār u eşcārıñ lisāna gelmesi olsun
Yā bir demde semāyı seyr eden baḥr-ı vefādır bu
- 4 Nihāyet “Kābe kavseyn”e 'urūc u naşş ile şābit
Daḥi andan öte Ḥaḳkıñ ḥuzūrına rehādır bu
- 5 Bu şūretde Naẓīfiñ bī-edeblik vaşfa āġāzı
'Ubūdiyyetle dem-sāzı niyāzla ilticādır bu

133

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ğubār-ı hāk-i pāyı dīdeye bir tūtiyādır bu
Bulunmaz bī-naẓīr nūr-ı Hūdā 'ālem-bahādır bu
- 2 Ḥabīb-i lem-yezel maḥbūb-ı 'ālem zāt-ı 'ulyāsı
Nebīler intihāsı şāfi'-i rūz-ı cezādır bu
- 3 Cebīninden ziyā buldı semānıñ şems ile māhı
Dü kevne bādī vallāhī Muḥammed Muştafādır bu
- 4 Murād itse idi bir dem iderdi düzaḥı itfā
Budur faḥr-i rüsül Ḥaḳḳa mu'īn-i aşfiyādır bu
- 5 O bir güldür Naẓīfā kim kıopardı nūr-ı vaḥdetden
Cihāna süy-ı 'izzetden mu'allā muḳtedādır bu

134

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hābīb-i Kibriya bedrū'd-dücā şemsü'l-verādır bu
Risālet merkezi şāhib-şerī'at müctebādır bu
- 2 Beşāretle nezāret kendüye tefvīz olduḡda
Celāl ile cemāliñ miḥver(i) feyz-i Hudādır bu
- 3 Cinānla dūzahıñ miftāhını destinde kıldıḡda
Sā'id ile şaḡī tefrīḡini emre sezādır bu
- 4 Nifāḡ-ı ṭab'ı Hāḡ i'lān idüp aña nuşuşında
Hudānıñ sırrına bir bir muḡaḡḡaḡ āşinādır bu
- 5 Naḡīfī cān fedā itmez de neyler bāb-ı luṭfunda
O bir baḡr-ı kerem merḡūb-ı 'ālem-pīşvādır bu

135

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūrını kıldı o dem kevn ü mekân ārzū
Dehānuñ ğoncesinden nüh felek devr ü zamān ārzū
- 2 Feşān oldı lebiñden āyet-i “seb‘a’l-meşānī” kim
Söyündür dūzaḥı ey meh-cebīn saña cinān ārzū
- 3 Temennā-yı vişāliñle nice dil-bende āh eyler
Güşād eyle niķābūn şad hezārān ‘aşıķān ārzū
- 4 Cemāl-i Yūsufa me’ḥaz seniñ vech-i müniriñdir
Bilürsin rüyına çekdi ķamer şems ü cihān ārzū
- 5 Nüfüz etmekdedir nuṭķuñ dem-ā-dem seng-i ḥārāya
Mu‘aṭṭar çeşm-i ḥamrāya cinānda pāsban ārzū
- 6 Melā’ik şaf şaf oldı ruḥuñ seyrine Mi‘rācda
Çeker seb‘a semāvātla melā’ik her zamān ārzū
- 7 Efendim zerrece ‘aşķıñ Naẓīf bī-çāre görsün de
Metā’-ı vaşluñı kılsun amān ile hemān ārzū

136

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Rūhı rengīniñe çekdi peyā-pey nev-bahār ārzū
Hemīşe ins ü cīn eyler lebiñ leyl ü nehār ārzū
- 2 Zebān-zed na'tıñı ta'dād iderken gül hicābından
Kızardı 'ömrüni üç günde itdi tār u mār ārzū
- 3 Kebūd oldı benefşe rüy-ı Hāqdan 'izzetiñ gördi
Başın egdi zemīne kıldı luţfuñ āşikār ārzū
- 4 Yeşiller giydi ol reyḥān-ı hoş-bū yevm-i bi'setde
İki kat kıldı kıddin yāsemīni nāle zār ārzū
- 5 Hevādan geç Naẓīfā bu fenā da bir hevādandır
Cemāl-i yār(i) kıl dār-ı beḳā vü bī-şümār ārzū

137

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Emīn olduñ “elest”de sun‘-ı Hāḫla ey kemān-ebrū
Vücūduñ ‘ālemiñ iḥyāsına bā‘iş nişān ebrū
- 2 Dil-i ‘uṣṣāḫı āmāc eyleyüp ol tūr-i müjgānıñ
O demde kıldı ḫaddın kendüye mānend kemān ebrū
- 3 ‘Aceb mi iḫtidā itmek ḫaşın miḥrābına dā‘im
Bu yüzden ‘ālemiñ miḥrāb(ı) oldı her zamān ebrū
- 4 Hilāl(i) māh-ı ebrūya müṣābih ḫılmada Şāni‘
Rümūzla ḫüsnüni imāyadır ‘anber-feşān ebrū
- 5 Nazīfā ebr-veş ‘aşḫ ile eyle ḫāmetiñ dü-tā
Ṭaḫar çevgānına bir gün çeker sūy-ı cinān ebrū

138

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cihānı fevc fevc kendüye celb etmekdedir ebrū
Dil-i 'uṣṣāka çevgānın ıakup çekmektedir ebrū
- 2 Hilāl-i māh müşābih olduğı-çün resm-i ebrūya
Ziyāsıyla zemīni dem-be-dem rüşendedir ebrū
- 3 Sevād itmiş yüzün varmış yanaşmış rüy-ı dil-dāra
Ta'aşşukla iki kat kāmetin kılmaaktadır ebrū
- 4 'Acebdir ser-güzeştin sār kılmağ üzre 'ālemde
Rikāb-ı ehl-i derde hep kemend atmaaktadır ebrū
- 5 Nazīf de kalb-i hicrāna bu dem çengālini atmış
Ciger kan ile bir defter yapup yazmaktadır ebrū

139

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cihānı sūy-ı Mevlādan mu‘aṭṭar eyledi hoş-bū
‘Aceb aḥvāl-i ‘uṣṣākı beyāna başladı hoş-bū
- 2 Bu hoş-bū ġālibā kopmuş gibi gūlzār-ı vaḥdetden
Ser-ā-ser sırr-ı tevḥīdi kemā-kān söyledi hoş-bū
- 3 Şükūfe bir giyāh iken neden hoş-būya nā’ildir
Meger bāġ-ı viṣāl içre giyāha uğradı hoş-bū
- 4 Ne kim būy-ı hidāyetle meşāmın eylese ta‘īr
Ṭarīk-i Ḥaḳda bir zelle cesāret virmedi hoş-bū
- 5 ‘Araḳ-rīz olmadan bezm-i İlāhīde Ḥabību’llāh
Cihān içre Naẓīfā ‘ālemi tutmuş idi hoş-bū

140

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cihān bāğına bādī faḥr-i 'ālem Muṣṭafā yā hū
Ḥabīb-i lem-yezel şāhib-şerī'at müctebā yā hū
- 2 Müfevveż oldı kevneyn dest-i pāk-i zāt-ı 'ulyāya
Bu bir sūy-ı hüviyyetden bulunmaz muḳtedā yā hū
- 3 Budur ḥayru'l-beşer ḥayru'r-rüsül ḥayru'l-verā ḥaḳḳā
Budur rüz-ı ḥaşirde şāfi'-i rüz-ı cezā yā hū
- 4 Budur būy-ı ḥaḳīḳatden gelen bir ğonca-i ra'nā
Budur būy-ı vişāle ibtidā vü intihā yā hū
- 5 Nazīfī pāy-māl olmaḳ diler bāb-ı sa'ādetde
Ne yapsun mücrimiñ derdine her demde devā yā hū

K 73, T 85

2b bir: --K--

5a Nazīfī: Nazīf

141

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemī'-i 'ālemiñ icādına bādīdir ol meh-rū
Bu bir feyz-i sa'ādet nā'ibi bārīdir ol meh-rū
- 2 O meh-rūyı Hudā halk eyledi envār-ı maḥzından
Bu nisbetle hemān aḡyārdan 'ālīdir ol meh-rū
- 3 O meh-rūya sebep eflākde āḡāz itdi devrāna
Bunuñla "raḥmeten-lil-'ālemīn" kânıdır ol meh-rū
- 4 O meh-rūnuñ yedinde cümleñiñ maḡşūdı 'ālemde
Şefī'u'l-müznibīn esmāsına mālīkdir ol meh-rū
- 5 Nazīf āzürde-i 'aşḡ olmak ister kim ḡuzūrunda
Muḡibb ü muḡlişīñ feryādını sāmī'dir ol meh-rū

142

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Mu'allā menzil-i bāğ-ı visāle āşinā dil-cū
Cinānda mü'mini 'arż-ı cemāle reh-nümā dil-cū
- 2 O dil-cū feyz-i Haqqıñ māliki oldı hüviyyetde
Anuñ-çün enbiyāya oldı o dem muqtedā dil-cū
- 3 O dil-cūdur miyān-ı ins ü cinde cümleden efḍal
Cihānda olmadı her demde andan mā-'adā dil-cū
- 4 O dil-cūya Hudā inzāl ile Qur'an-ı Zī-şānı
Semāvāt u zemīnde cümle derdliye devā dil-cū
- 5 Nazīf dil-bendesidir bāb-ı luṭfuñ dā'imā ammā
'İlel āzürdesi bu kemter ey 'ālem-bahā dil-cū

143

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Şefā'at ma'deni bāğ-ı belāğat Muştafādır o
Ġubār-ı ravzası 'ayn-ı 'alīle pür-cilādır o
- 2 Egerçi olmasa olmaz idi mevcūd ma'dūmdan
Bu gūnā devr-i eflāke sebebedr-i dūcādır o
- 3 Nedir ol kāfiriñ küfri nedir mü'minde ol īmān
Bilürsin qadrini izdād ile keşfe becādır o
- 4 Eger halk olmasa dūzaḥ cinānıñ qadri olmazdı
Kişi kendüyi bilmezdi reh-i Ḥaḳḳa hūdādır o
- 5 Nazīf de dāmeniñ telvīs idüp 'iṣyān ile aḳdem
Bu yüzden yalvarup Ḥaḳdan niyāza bā-becādır o

144

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥabīb-i Kibriyā nūru'l-verā baḥr-ı vefādır o
Muḥaḳḳaḳ āşinā-yı Ḥazret-i Bārī Ḥudādır o
- 2 Eger o olmasa bu olmaz idi şun'-ı ḥāl-ıḳda
Cemī'-i 'ālemiñ iḥyāsına bādī 'aṭādır o
- 3 'Uşāta rūz-ı maḥşerde şefā'at isteyüp Ḥaḳdan
Niyāz-ı "Ḳābe ḳavseyn"de ḳarīne āşinādır o
- 4 Odur maḥbūb-ı 'ālem māl-ikü'l-mülk(üñ) vekīli-kim
Cihān-ıñ defteri dest-i mu'allāya rehādır o
- 5 Mezāyā-yı ulūhiyyetde her ne olduḡın imā
İle nūr-ı tecellīde cemāle āşinādır o
- 6 Budur maṭlūb-ı 'ālem menba'-ı şāḥib-risālet kim
Nübüvvet mührüni taḳlīd Mevlāya sezādır o
- 7 'Aceb şāfi' olur mı bu Nazīfi ḳalb-i hicrāna
Emīnim seyyidim cāndan 'azīzim Muşṭafādır o

ḤARFÜ'L-VĀV EZ-FĀRISĪ

- 1 بوس خواهد خورده بین از لطف تودامان تو
یابد عشاق حقیقت دمبدم احسان تو
- 2 توبیاموز راه دین از شرع احمد رابدید
مصطفی ماجاء الارحمة درشان تو
- 3 هر که بنده باشدت ای مفخر باب العلا
مقبل اند عاصی دعابد سوبسو ایوان تو
- 4 چون ملاءك سجده دارند نقش آدم تا ازل
شد برای انبیا از هر جهت رجھان تو
- 5 کفتم اوصاف ترا ای منشی راه صواب
خواهم از دیوان محشر دلربا فرمان تو
- 6 سیّد الکونین ختم المرسلین خواند خدا
مطلب انس و بشر بر خاکپای ایوان تو

7 خاکیپایم من بکویم سرتسر نعت نظیف
 ده اجازت من بیوسم روز شب دامان تو

ḤARFÜ'L-HĀ EZ-'ARABĪ

- 1 ارسل الله رسولا لم نجد امثاله
كان لى يوم قيمته شافعا اطفاله
- 2 اسمه محبوب رحمان وجهه شمس الضحى
هاديا يوم الجزاء ناصرا اقواله
- 3 قال فى القرآن ربّ العرش رب العالمين
لى نبىّ هاشمى صادقاً اعماله
- 4 جأنصر الله للناس صار غفران لنا
نوره نور الهدى واحسن لنا افعاله
- 5 فى رسول الله وصف لم يكن احصائنا
انعم الله النظافه من يحب اجلاله

147

ḤARFÜ'L-HÂ EZ-'ACEMÎ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Vücûduñ menba'-ı feyz-i keremdir yâ Resûla'llâh
Ser-â-ser 'âleme rûyuñ ni'amdır yâ Resûla'llâh
- 2 Cihânda ber-güzîde eyledi zât-ı şerîfiñ kim
Şefâ'at melce'i "nûn ve'l-kalem"dir yâ Resûla'llâh
- 3 Nuşûşında 'aât kıldım didi kevser cinânı da
Bu bâbda şân-ı i'tinâ raqamdır yâ Resûla'llâh
- 4 Ne hâcet vaşfını ta'dâda Allâh vâşıf olmuşdur
Sebeb evşâfına hulû u şiyemdir yâ Resûla'llâh
- 5 Naẓîfî 'âciz ü bî-çâre bendeñde seni vaşfi
Hemân bir bendelik sūy-ı ehemdir yâ Resûla'llâh

K 76, T 89

¹ Başlık: -K-

148

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūduñ sāyesi olmak 'ademdir yā Resūla'llāh
Cihān sāyeñde halk olmak nedendir yā Resūla'llāh
- 2 Cemāliñ me'haz oldu sūre-i ve's-şemsü ve'l-fecre
Anuñ-çün sāye tutmaz dil-figendir yā Resūla'llāh
- 3 Cemī'-i enbiyā halk oldu taḥkīk nūr-ı maḥzından
Daḥi icād-ı eşyāya rehindir yā Resūla'llāh
- 4 Aña mebnī cihāniñ maḥşadı 'ālemde sen olduñ
Şefā'at menba'ı sūy-ı dehendir yā Resūla'llāh
- 5 Ricā eyler Naẓīfī bāb-ı luṭfindan şefā'at kıl
Dem-ā-dem ḥidmetiñ ārzū edendir yā Resūla'llāh

149

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ “ve’ḍ-ḍuḥā” “ve’l-leyl” zülfüñ yā Resūla’llāh
Zihī icād kıldı ḥüsn-i ḥulḳuñ yā Resūla’llāh
- 2 Daḥi şemsüñ ziyāsı muḳtebes olduysa vechinden
Niçin māha müşābih oldı rüyuñ yā Resūla’llāh
- 3 İşāret eyleyüp māha iki şakḳ eyleyen sensin
Olur mı ‘āciz ü bī-çāre keffüñ yā Resūla’llāh
- 4 Münāfıḳdan seni inkār eden bī-perde bakmaz mı
Şefā‘at menba‘ı olduğı nuṭṭuñ yā Resūla’llāh
- 5 Bu nuṭṭa mazḥar olmaḳ bu Nazīfe senden olmuşdur
Ola bu bendeñe her demde luṭfuñ yā Resūla’llāh

150

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hudā bir dānesi zāt-ı kerīmiñ yā Resūla'llāh
Meḥāsin melce'i ḥulḳ-ı 'azīmiñ yā Resūla'llāh
- 2 Seniñ vaşfıñdadır “levlāke levlāk”ıñ nişānı ol
Bunuñla enbiyā oldı nedīmiñ yā Resūla'llāh
- 3 Selefden enbiyā şer'ini mensūḫ eyledi şer'iñ
Gerek 'İsā gerek Mūsā Kelīmiñ yā Resūla'llāh
- 4 Nümāyān oldı ḥatmü'l-enbiyā şān-ı risāletde
Anuñla kıldı Ḥaḳ medḥ-i 'amīmiñ yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfī bendeñe bendem diyü bir kez nidā itseñ
O ḥāke yüz süren 'abd-i ḳadīmiñ yā Resūla'llāh

151

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Muḥaḳḳaḳ 'ālemiñ ser-tācı sensin yā Resūla'llāh
“Mu'izz ü men teşā” āmācı sensin yā Resūla'llāh
- 2 Müzill-i men teşā şān-ı risāletde nice tekrīm
İdüp bu kā'ināt muḥtācı sensin yā Resūla'llāh
- 3 Ḥużūr-ı 'izzete da'vet için Cibrīle emr itdi
Mu'anven nüh felek mi'rācı sensin yā Resūla'llāh
- 4 Bu ḥalātıñ vuḳūfında dem-ā-dem 'āşıkān ağlar
Ser-ā-pā dīdeniñ emvācı sensin yā Resūla'llāh
- 5 Ricā eyler Naẓīf imānıñ ibḳāsını her dem
Münāfık müşrikiñ tārācı sensin yā Resūla'llāh

152

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Mu‘aṭṭar ḥāk-i ravẓaṅ tūtiyādır yā Resūla’llāh
Rehiñde būd u nā-būd hep hebādır yā Resūla’llāh
- 2 Çün oldı būd-nā-būda mebādī zāt-ı zī-şānıñ
Hüveydā şān-ı “erselnā” ‘aṭādır yā Resūla’llāh
- 3 Selefden enbiyā kavmine taḥmīl eyleyüp ısrı
Nice şüretlere taḥvīl-nümādır yā Resūla’llāh
- 4 Ḥalāş olmak berāyā luṭfına mazharla olmuşdur
Ser-ā-pā ümmete şükri sezādır yā Resūla’llāh
- 5 Naẓīfī āteş-i ‘aşkıñla sūzān olmasın ister
Nice cān rāh-ı ‘aşkıñda fedādır yā Resūla’llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūr-ı 'uṣṣāka cilādır yā Resūla'llāh
Vücūduñ bŭy-ı āfāka rehādır yā Resūla'llāh
- 2 Dehāniñ ḥavz-ı kevser olduğı naṣṣ ile ṣābitdir
'Alīle lebleriñ 'ayn-ı ṣifādır yā Resūla'llāh
- 3 Ümemden iktidā eden ḳaṣiñ mihrābına elbet
Tecellā-yı cemāle rūṣenādır yā Resūla'llāh
- 4 Ne ḥaddim ḳāmetiñ eṣyāya teşbīh eylemek bir dem
Bütŭn eṣyā rehiñde hep fedādır yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf rūy-ı siyāh ile seni tavṣīfe ḳalkıṣmıṣ
Bu bī-ḳāre ḥaṭā-pūṣ bī-nevādır yā Resūla'llāh

154

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Sen olduñ âlemiñ merci' me'âbı yâ Resûla'llâh
Rehiñdir cümle râhıñ müsteţâbı yâ Resûla'llâh
- 2 Hudânıñ sevgili peygamberi bir dânesi sensin
Seniñ-çün kıldı Hâk bu nüh kıbâbı yâ Resûla'llâh
- 3 Nigâh itseñ hele diğkatle bir dem arz-ı mebsûta
Döşenmiş sũ-be-sũ ni'met hıbâbı yâ Resûla'llâh
- 4 'Acebdir kullar istişmâm için envâ'-ı üşküfe
Berî kıldıkça her bir ân niķâbı yâ Resûla'llâh
- 5 Bu kudretle seni kendüye maħbũb-ı Nazîf kıldı
İder dâ'im saña ħüsn-i ħiķâbı yâ Resûla'llâh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cihān firdevsidir ravẓa'n turābı yā Resūla'llāh
Dehānıñ nuṭkudur kevşer şarābı yā Resūla'llāh
- 2 Nice cānıñ fedā itmez rehiñde 'āşıkān cümle
Seniñ destiñde dūẓaḥ sedd ü bābı yā Resūla'llāh
- 3 Kıbirde münkirin dehşetle a'mālden su'ālinden
Biri Hāḳ bir de sen olduñ cevābı yā Resūla'llāh
- 4 Hābīb-i Kibriyā olduğına taşdıķle 'uķbāda
Sühūletle olur elbet ḥesābı yā Resūla'llāh
- 5 Eger imdādıñ olmazsa Nazīfi 'ācize bir dem
Ne mümkin Hāḳķa 'arz itmek şevābı yā Resūla'llāh

156

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūduñ 'āleme oldı hedāyā yā Resūla'llāh
Bu yüzden bizlere kıldı 'aṭāyā Resūla'llāh
- 2 Egerçi konmasa tāc-ı risālet zāt-ı 'ulyāya
Ne ḥāl olurdu aḥvāl-i berāyā yā Resūla'llāh
- 3 Seni tebşīr ü tenzīrle Huḍā kullarına irsāl
İdince āşikār oldı ḥafāyā yā Resūla'llāh
- 4 Ya mi'rāciñ muḳaddem bir nebiye olmadı iḥsān
Anuñ fevḳinde yokdur hīç ḥimāyā yā Resūla'llāh
- 5 Muḳaddem milletiñ İbrāhīme ol emr-i ta'cīzde
Saña ḥürmet zuhūr eden maṭāyā yā Resūla'llāh
- 6 Eger ol emr-i ta'cīzi o demde şābit olsaydı
Ümemden ḡāyet aş'abdı fedāyā yā Resūla'llāh
- 7 Naẓīfā i'tirāf eyler dem-ā-dem 'acz-i men'ūtda
Olur her demde ef'ālī ḥaṭāyā yā Resūla'llāh

157

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Dem-ā-dem dīdeden āb-ı feṣānım yā Resūla'llāh
Seniñ bābında yoḡdur bir niṣānım yā Resūla'llāh
- 2 Berāyā 'aşḡ ile neṣ'e bulupdur āb-ı luṭfundan
O cām-ı neṣ'eden ḡālī dehānım yā Resūla'llāh
- 3 Ḥabībimle seni tavṣīf idince Ḥālīḡu'l-eṣyā
Ne yüzden medḡ ide kemter zebānım yā Resūla'llāh
- 4 Faḡaṭ vaṣfiñla olmaḡdan ḡaraḡ bu 'abd-i memlūkuñ
Yed-i luṭfuñda bulmaḡdır 'inānım yā Resūla'llāh
- 5 Naḡīf bī-ḡāreden vāḡi' ḡuṣūra sen naḡar ḡılma
Esīr-i dām-ı nefsi fā'ikānım yā Resūla'llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Şerī'at rāhı bir rāh-ı ḥasendir yā Resūla'llāh
Cihāna vāşıl eyler bir resendir yā Resūla'llāh
- 2 Beyān itdi saña bir bir Ḥudā Kur'ān-ı Zī-şānda
Anı inkār eden ehl-i veşendir yā Resūla'llāh
- 3 Cemī'-i enbiyāya ser-firāz zāt-ı risāletdir
Ümemden cümlesi ḥasret-keşendir yā Resūla'llāh
- 4 Şefā'at bābınıñ miftāhına nā'il sen olmuşken
Kalan düzaḥda ālūde şikendir yā Resūla'llāh
- 5 Ğarīḳ-i baḥr-ı 'işyān bu Nazīfî kemter oldıysa
Be-ğāyet sālik-i Ḥaḳḳı sevindir yā Resūla'llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūduñ feyz-i Mevlānıñ nişānı yā Resūla'llāh
Sen olduñ bu cihānıñ pāsbānı yā Resūla'llāh
- 2 Maḳāmiñ “Ḳābe ḳavseyñi ev ednā” ile manşūşdur
Melā'ikdir cemāliñ āşıḳānı yā Resūla'llāh
- 3 Seḫāb-ı luṭfına mazhar düşen emṭār-ı feyziñden
Bulur maṭlūbına lāyık cinānı yā Resūla'llāh
- 4 Nedir ol kāfiriñ küfri nedir münkirde ol inkār
Bahāyim mi disem ben kāfirānı yā Resūla'llāh
- 5 Ta'accüb eyledi kāfirden ol ḥālī görüp mü'min
Naẓīf der anları ṭutsun zebānı yā Resūla'llāh

160

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Disem bir nuṭḡuna 'ālem-bahāsı yā Resūla'llāh
Çün oldıñ enbiyānıñ muḡtedāsı yā Resūla'llāh
- 2 Gerek Mūsā Kelīm olmak gerek 'İsāya Rūḡu'llāh
Dinilmek oldı zātıñ muḡtezāsı yā Resūla'llāh
- 3 Muḡalleddir heme edyān-ı bāṭıl ға'r-ı dūzaḡda
Münāfıḡ oldı bu 'ālem belāsı yā Resūla'llāh
- 4 Nedāmet üzre müşrikler fiḡān itdikçe nār içre
Semavāta çıkar eyvāh şadāsı yā Resūla'llāh
- 5 Şerī'at nūr-ı āfāḡa şu'ūd eyler iken dā'im
Nedir bu müşrikiñ şirk ibtilāsı yā Resūla'llāh
- 6 Seni taşdıḡden evvel eylese tevḡidini Ḥaḡḡın
Yine olmazdı dūzaḡdan rehāsı yā Resūla'llāh
- 7 Naḡīfā cām-ı 'aşḡıñ cur'ası ārzū idüp der ki
Penāhım melce'im derdim şifāsı yā Resūla'llāh

161

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Seniñ ravzañ cihānıñ nev-baḥārı yā Resūla'llāh
Vücūduñdur berāyā iftiḳārı yā Resūla'llāh
- 2 Muḥaḳḳaḳ zāt-ı 'ulyāya mümāsil olmadı kimse
Seniñle 'ālemiñ leyl ü nehārı yā Resūla'llāh
- 3 Seni te'yīd için Ḥaḳ çār-yārı eyledi in'ām
Ebā Bekr oldı ğārıñ yār-i ğārı yā Resūla'llāh
- 4 'Ömer 'Osmān ile dīn-i mübīne geldi bu rif'at
'Alī şīr-i Hudā şemşīr şī'ārı yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfī dā'imā 'iṣyān ile ālūde olduysa
Ḳo gitsün cennete kemter 'ayārı yā Resūla'llāh

162

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūrına cānlar fedādır yā Resūla'llāh
Dil-i 'uṣṣāka evṣāfiñ ğıdādır yā Resūla'llāh
- 2 Rehiñde cān fedā kılmak ma'ārifden degildir hıç
Ġubār-ı ravzaña 'ālem hebādır yā Resūla'llāh
- 3 Faķat Kıur'ān-ı Zī-şān içre maḥşüş olmadı nāmıñ
Zebūr Tivrāt u İncilde nümādır yā Resūla'llāh
- 4 Hele naşş ile Furķānda vücūduñ 'āleme raḥmet
Bu evṣāf ile nāzım ne gedādır yā Resūla'llāh
- 5 Cesāret eylemez 'āciz Nażīfı vaşfına ammā
O bīmāriñ murādı bir recādır yā Resūla'llāh

163

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Sen olduñ cümleñiñ 'ālemde varı yā Resūlallāh
Beḳāda mücrimüñ sensin medārı yā Resūlallāh
- 2 Şeb-i mevlūdına secde ile aşnām da baş koydı
Şanurḳan Tañrımız kāfir şumārı yā Resūla'llāh
- 3 Heme eşcār olup aḳlām heme ebḥār midād olsa
Ne mümkin olması vaşfinda cārı yā Resūla'llāh
- 4 Hezārān mu'cizāt ile nübüvvet zāhir olmuşken
Neden müşrik bu şirk üzre ḳarārı yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfā 'afvına maḡrūr olup evşāfiñ 'add eyler
O da bu fāniniñ miḥnet-güzārı yā Resūla'llāh

164

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūduñ 'āleme lafz u ma'ānī yā Resūla'llāh
Melā'ik oldı vaşfiñ dāstānı yā Resūla'llāh
- 2 Hūdā 'ilm-i ezelde eylemiş bā'is bu eflāke
Zuhūr itdi saña "levlāk" nişānı yā Resūla'llāh
- 3 Daḥi faḥr-i risālet olduḡın i'lān için Allāh
Hezār tevķırle gördüñ āsumānı yā Resūla'llāh
- 4 Şefā'at mülküni in'ām ile her 'āşī ümmetden
O demde görmeye dest-i zebānı yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf de 'āşī ümmetden biri olduḡunu bilmiş
Anın-çün itmese de dā'im fiḡānı yā Resūla'llāh

165

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Tūrāb-ı dāmeniñ ben bendesiyim yā Resūla'llāh
Şefā'at bābınıñ efgendesiyim yā Resūla'llāh
- 2 Nice 'uşşāk cemāliñ nūrını ārzū iderlerse
Bu nā-çār anlarıñ dem-bestesiyim yā Resūla'llāh
- 3 Baña İblīs hezār ifsād ta'līm eyledi gördüm
Neden iğvā ider bu ben nesiym yā Resūla'llāh
- 4 Saña ümmetlige bu bendesin halk eyledi Allāh
O luţfuñ dā'imā şermendesiyim yā Resūla'llāh
- 5 Güzār itdi hevā ile Nazīfiñ 'ömri derlerse
Disem haqqā cemāl aşüftesiyim yā Resūla'llāh

166

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ maṭla‘-ı burc-ı hidāyet yā Resūla’llāh
Çün olduñ ‘āleme ‘ayn-ı ‘ināyet yā Resūla’llāh
- 2 Rüsül ib‘āşına zāt-ı risālet olmaya bürhān
Mebādī olduğın güne delālet yā Resūla’llāh
- 3 Ḥabībimle seni tavşīf idince Ḥālīku’l-aşbāḥ
Ne mümkin ğayre bir zerre şebāhet yā Resūla’llāh
- 4 Muvaḥḥid zātını tevḥīd ideydi enbiyā içre
Yazılmaz deftere aşlā kabāḥat yā Resūla’llāh
- 5 Naẓīf ifrāṭı tavşīf eyleyem dirse maḥal bulmaz
Olunca cümleye senden şefā‘at yā Resūla’llāh

167

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Huzūrunda idem ben ḥasb-i ḥālim yā Resūla'llāh
Fenāda rūz u şeb üftāde-ḥālim yā Resūla'llāh
- 2 Gerekse sūy-ı elīmden gerekse ğayr-ı ḥālīmden
Nedendir bu başımda kı̄l u kı̄līm yā Resūla'llāh
- 3 Baña tevfīk ile āsāyiş in'āmıñ recā kı̄l kim
Rehā-yāb eyleye Ḥaḳ dil-fiğārım yā Resūla'llāh
- 4 Zelīl itme beni ğarḳ eyleyüp baḥr-ı 'uṣāt ile
'Azīz eyle benim her demde ḥālim yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf şimdi şefā'at bābına pekçe yapışdı kim
Yedinde kı̄l benim her dem zimāmım yā Resūla'llāh

168

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 'Ulüvv-i şān-ı zātıñ bī-bedeldir yā Resūla'llāh
Seni sevmeyen ebleh mübtezeldir yā Resūla'llāh
- 2 Ḥabīb-i Kibriyā maḥbūb-ı Raḥmān u Raḥīm sensin
Yüzün görmek cihāna bir emeldir yā Resūla'llāh
- 3 Maṭāf-ı kudsiyān ol ravza-i pāk-i münevverse
Cüyüş-ı 'āşıkāna hoş maḥaldir yā Resūla'llāh
- 4 Semavāt u zemīn icādına bādī vücūduñsa
Vuḥūş ile tıyūra muḥtemeldir yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfīñ nazm ile maṭlūbı ta'dād-ı nu'ūtuñdur
Ḥudā vaşfıñda olmağ tā ezeldir yā Resūla'llāh

169

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Sen olduñ bu cihānıñ mübtenāsı yā Resūla'llāh
'Ulüvv-i himmetiñ 'ālem-bahāsı yā Resūla'llāh
- 2 Çehār yār-ı güzīn oldu 'imādü'd-dīn bu 'ālemde
Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osmān hayāsı yā Resūla'llāh
- 3 'Alīyy-i Haydara şīr-i Hudā dendiye aqdemden
O oldu rāh-ı dīniñ Murtażāsı yā Resūla'llāh
- 4 Hasan ile Hüseyin şübbān-ı cennet olduğın bildim
Hüseyin oldu şehīdler Kerbelāsı yā Resūla'llāh
- 5 Füzūn eyle Yezīdiñ dā'imā ta'zībini yā Rab
Naẓīfīñ dem-be-dem bu iltimāsı yā Resūla'llāh

170

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ḥudānıñ olmadı böyle 'aṭāsı yā Resūla'llāh
Nihāyetde sen olduñ Muştafāsı yā Resūla'llāh
- 2 Seniñle nüh felek 'azm eyledi her demde devrāna
Seniñle oldu mevcūdāt beḳāsı yā Resūla'llāh
- 3 Seniñle 'ālemi ifnā ider Ḥaḳ yevm-i mev'ūdda
Seniñle dār-ı firdevsde liḳāsı yā Resūla'llāh
- 4 Seniñle rüz-ı maḥşerde ḥesābı ister ümmetden
Seniñle ola ol dem Ḥaḳ rızāsı yā Resūla'llāh
- 5 Seniñle olmasın ister Naẓīf bī-çāre ol demde
Seniñle 'afv olur elbet ḥaṭāsı yā Resūla'llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Çün oldı zāt-ı zī-şānıñ 'ināyet yā Resūla'llāh
Nice mücrimlere kıldıñ hidāyet yā Resūla'llāh
- 2 Sen olduñ 'ālemiñ icādına bādī o hengāmda
Seniñle buldılar dā'im şıyānet yā Resūla'llāh
- 3 Seni da'vet idüp ta'zīm ü terkīmle huzūrına
Anuñla buldı bu İslām metānet yā Resūla'llāh
- 4 Temessük eyleyen şer'-i şerīfñ üzre her demde
Bulur luṭf-ı Hudāsından şefā'at yā Resūla'llāh
- 5 Dem-ā-dem āteş-i 'aşkıñla sūzān olmasın ister
Naẓīfī bende-i şāhib-ķabāḫat yā Resūla'llāh

172

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Dem-ā-dem olmada cürm ü cināyet yā Resūla'llāh
Sen olduñ 'āleme şāhib-şefā'at yā Resūla'llāh
- 2 Münāfiķdan görünce mu'cizātıñ oldular mebhūt
Saña tābi' olan buldı selāmet yā Resūla'llāh
- 3 Cemāliñ nūrına aḥcār u eşcār cümlesi secde
İdüp buldı kemālinde metānet yā Resūla'llāh
- 4 Hele şakķ-ı kamer kışşası oldu şāhid-i 'ādil
Ne yüzden Ḥaķķa olmışdı qarābet yā Resūla'llāh
- 5 Murādı nāzım-ı bī-çāreniñ senden şefā'atdır
Nazīf bed-ḫāline kıldı nedāmet yā Resūla'llāh

173

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hayāl-i ḥüsnünün meh zerresidir yā Resūla'llāh
Cihān zıll-ı himāyeñ bendesidir yā Resūla'llāh
- 2 Gerek fānide mevcūdāt gerek bāķide maḥlūkāt
Cemāliñ nūrunün perverdesidir yā Resūla'llāh
- 3 'Araķ-rīz-i vücūduñ misk-i ezfer-i aşl olduķda
Esen bād-ı şabā zāt şemmesidir yā Resūla'llāh
- 4 Kebā'irden firār eylerse dūzaḥ ehl(i) ol demde
Şefā'at rāhınıñ efgendesidir yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfī dest-bend itmiş hele bāb-ı berāyādan
O kendi cürmünün şermendesidir yā Resūla'llāh

174

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ne vech ile gelür vaşfıñ dehāna yā Resūla'llāh
Sebeb olmuş iken zātıñ cihāna yā Resūla'llāh
- 2 Hūdaniñ zāt-ı 'ulyāya olan ihsānına fā'ik
Muvaffağ olmadı kimse nişāna yā Resūla'llāh
- 3 Ya ol hīn-i vilādetde bütün aşnām dehşetden
Düşüp 'arz eyledi hāli beyāna yā Resūla'llāh
- 4 Mehābetle nübüvvet emrini teblīğde Cebrā'il
Geline aşikār oldu nihāna yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf bāğ-ı risāletden koparsa bir gül-i hamrā
Nice şemm eylese başlar fiğāna yā Resūla'llāh

175

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Cenâb-ı Hâzret-i Hâkdan 'aţâsın yâ Resûla'llâh
Rumûz-ı sırr-ı Hâkka âşinâsın yâ Resûla'llâh
- 2 O rütbe feyzine maḥrem seni kılmış iken Allâh
Bahâda şad hezâr 'âlem-bahâsın yâ Resûla'llâh
- 3 Pey-â-pey âteş-i 'aşkıñla sūzân olduğı demde
Dil-i hicrâna her demde şifâsın yâ Resûla'llâh
- 4 Seḫâb-ı küfri ref' itdi Hudâ emţâr-ı feyzinden
Ḳulûb-ı ehl-i îmâna cilâsın yâ Resûla'llâh
- 5 Naẓîf(i) dâr-ı dūzaḥdan 'aceb ḥavf eylemiş gördüm
Bilürken ehl-i derde sen devâsın yâ Resûla'llâh

176

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ pertevi şems ü kamedir yā Resūla'llāh
Enīsiñ ol Ebū Bekr ü 'Ömerdir yā Resūla'llāh
- 2 Daḥi şāḥib-ḥayā ehl-i vefā 'Osmān-ı Zī'n-nūreyn
Çehārım Şāh 'Alīyy-i şīr-eşerdir yā Resūla'llāh
- 3 Muḳaddemden ḥavāriyyūnu yāver kıldı 'İsā'ya
O demde oldular ol ḳavme reh-ber yā Resūla'llāh
- 4 Çehār yār oldı bu dīn-i mübīnde cümleye vāfī
Şerī'at oldı anlardan münevver yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfā āteş-i 'aşkıñla yansun ağlasun tursun
Dem-ā-dem eylesün evşāfiñ ezber yā Resūla'llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cebîniñden yazılmış âyet-i nûr yâ Resûla'llâh
Gören bir laḥza rûyuñ oldu mağfûr yâ Resûla'llâh
- 2 Kalem şad sâl(i) terķīm eylese bir zerre vaşfıñdan
Hezâr sâl na'tıñı imlāya mecbûr yâ Resûla'llâh
- 3 Ḥabīb 'add eyleyince ol mucîbu's-sâ'ilîn zâtı
Kerîmiñden mübâhât üzre maḳşûr yâ Resûla'llâh
- 4 O deñlü Ḥaḳ seni kendüye ma'sûḳ eylemiş gördüm
Seniñ ismiñle oldu ismi meşṭûr yâ Resûla'llâh
- 5 Naẓîfe lerze gelsün yâd olunca nām-ı zî-şāniñ
Niyâzı olmaya bâbıñda menfûr yâ Resûla'llâh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hābīb-i lem-yezel zāt-ı risālet yā Resūla'llāh
Berāyā buldı luṭfuñla beşāret yā Resūla'llāh
- 2 Şunūf-ı enbiyāda olmadı senden aḡar bir ferd
Nuşūsında Hudā kıldı işāret yā Resūla'llāh
- 3 Mu'azzez muḥterem maḡşūd-ı 'ālem zāt-ı 'ulyāsı
Hudānıñ vaşfınıñ ġayri cesāret yā Resūla'llāh
- 4 Meger şevķi füzün olmak için vaşf eylemiş olsa
Olur ḡaḡķında her dürlü şıyānet yā Resūla'llāh
- 5 Amān bāb-ı hidāyetden Nazīfi bendeñi atma
Niyāzı rüz-ı dehşetde şefā'at yā Resūla'llāh

K 89, M 75, T 104

3a 'ulyāsı: 'ulyāyı M,T.

179

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Tūrāb-ı āsitānıñ dil-penāhım yā Resūla'llāh
 aşıñ mihrābına her dem nigāhım yā Resūla'llāh
- 2 Menām içre müşerref olsam āh nūr-ı cemālîñle
 Olur sūz u güdāzla intibāhım yā Resūla'llāh
- 3 O demde deşt ü şahrāda figān ile vaţan ıtsam
 Hemān sürsem yere rŭy-ı siyāhım yā Resūla'llāh
- 4 Hŭdā bir cānıma biñ cān 'ināyet eylemiş olsa
 Fedā kılmak seniñ rāhuñda h'āhım yā Resūla'llāh
- 5 Naẓfīm baħr-ı 'işıyānda kapatdım yelken-i keştī
 Rehā-yāb eyle luţfuñ bī-sipāhım yā Resūla'llāh

180

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cemāliñ nūrına pervāne bu dil yā Resūla'llāh
Kebūd oldı anuñla rūy-ı sünbül yā Resūla'llāh
- 2 Cihāniñ lezzeti her demde 'aşkıñla figān itmek
Anuñ-çün başladı āgāza bülbül yā Resūla'llāh
- 3 Cihād-ı ekbere şāh-ı 'Aliyyu'l-Murtaẓā nā'il
Olunca oldı şād tahtında Düldül yā Resūla'llāh
- 4 Yezīd-i bī-edeb şerm itmedi zāt-ı nübüvvetden
O hālātda Hüseyne tutdı gulgul yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfī āl ü aşhāba haķāret edeniñ ķahrın
Niyāz ile tutar bābında keşkül yā Resūla'llāh

181

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Sevād-ı çeşmiñ 'ālem gölgesidir yā Resūla'llāh
Cihān zāt-ı risālet ülkesidir yā Resūla'llāh
- 2 Hāḳāyık 'ilmini bir nokṭada Hāḳ eyledi iş'ār
O da zātın zemīnde türbesidir yā Resūla'llāh
- 3 Çün oldı şekl-i bāda ravza-i şāhib-risālet kim
Hāḳāyık ravzaniñ dil-bendesidir yā Resūla'llāh
- 4 Bu oldı "raḥmeten-lil-'ālemīn" olduğına bā'is
Dü 'ālem raḥmetiñ perverdesidir yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfī bulmadı dār-ı fenāda zerrece rāḥat
Meger 'uḳbād'olan rāyet-keşidir yā Resūla'llāh

182

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cihān içre nazır-i bī-bedelsin yā Resūla'llāh
Ezelden sen ḥabīb-i lem-yezelsin yā Resūla'llāh
- 2 Maḳāmiñ “Ḳābe ḳavseyni ev ednā” olduğı üzre
Cemī'-i enbiyādan sen güzelsiñ yā Resūla'llāh
- 3 Seniñle ehl-i imāna cinānda müjde tābī de
Mu'allā şer'-i te'yīde maḥalsiñ yā Resūla'llāh
- 4 Ğubār-ı ḥāk-i pāyın tūtiyā etmekde her 'āşık
Niyāzına muḥaḳḳaḳ müntaḥalsin yā Resūla'llāh
- 5 Huşūşā dil-figār olmış Nazīf vādī-i ḥayretde
Hezār-ı dil-figāra mültemessiñ yā Resūla'llāh

183

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ne gūne eylesem medḥiñ muşībim yā Resūla'llāh
Amān redd itme bābıñdan naşībim yā Resūla'llāh
- 2 Nice bir 'illet āzürde faķır bī-çāre oldumsa
Yine elṭāfını celbe raķībim yā Resūla'llāh
- 3 Ḥudānıñ sevgili bir dānesi maḥbūbı sen olduñ
Saña dā'im ḥiṭāb eyler Ḥabībim yā Resūla'llāh
- 4 Bu 'illetden beri kıl baķma sen rūy-ı siyāhıma
Ne var ise yedimde hep nehībim yā Resūla'llāh
- 5 Şeb-i mevlūdda vāķi' mu'cizātıñ ḥürmetine bu
Naẓīf söyler saña raḥm it ğarībim yā Resūla'llāh

184

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Sa'adet təcına 'ālemde şāyān yā Resūla'llāh
Sen olduñ olmadı ğayride i'lān yā Resūla'llāh
- 2 Nice peygamber-i zī-şān muḳaddemden güzār itdi
Ḥabīb nāmıñ saña Ḥaḳ ƙıldı cesbān yā Resūla'llāh
- 3 'Aẓīmu'ş-şān idi anlara taşdıḳ eylediñ bildiñ
Bu gūne olmadı iş'ār-ı bürhān yā Resūla'llāh
- 4 İlä yevmü'l-ḳıyām bürhān-ı zī-şānuñ fenā bulmaz
Şebātı var iken ümmetde Ḳur'ān yā Resūla'llāh
- 5 Velā raṭb u velā yābis bütün Ḳur'ān'da mezkūrdur
Naẓīfī cürmüne oldu peşīmān yā Resūla'llāh

185

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vücūdum rāhına bezl itme kārım yā Resūla'llāh
Seniñ vaşfıñladır leyl ü nehārım yā Resūla'llāh
- 2 Melā'ik āsumān içre zemīnde ins ü cin cümle
Seni ārzū ider sūy-ı çehārım yā Resūla'llāh
- 3 Ḥabīb-i lā-yezāl olmuş iken zāt-ı hümāyūnuñ
Amān hetk itme maḥşerde vaḳārım yā Resūla'llāh
- 4 Figān u nāle-i āhım semavāta şu'ūd itse
Sezā ben ḥaylī bir kemter 'ayārım yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf bī-çāre(y)i bāb-ı vişāliñden dirīg itme
Ser-ā-pā vaşf-ı dil-dārıñ şümārım yā Resūla'llāh

K 92, M 78, T 107

3b hetk: redd K.

186

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Cihānıñ ھاlkınıñ sen ekmelisiñ yā Resūla'llāh
Cemī'-i enbiyānıñ reh-berisin yā Resūla'llāh
- 2 Nişīn-i ھاyme-i küfri ھاlaş eylediñ imānla
Şırāt-ı müstaķīme mühtedīsin yā Resūla'llāh
- 3 O reh-zen bī-edeb İblīs musallaṭ oldı keyd üzre
Onuñ taslīṭini ṭarda ḳavīsin yā Resūla'llāh
- 4 Vekīl-i mālikü'l-mülk ü ḥabīb-i ḥālıķu'l-eşyā
Serīr-i şīt-i "levlāk"de nebīsin yā Resūla'llāh
- 5 'Aceb ḥavf eylemiş nāzım Nażīfī nār-ı düzaḥdan
Rehā-yāb ḳılmada anı celīsin yā Resūla'llāh

187

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Bulunmaz mişli bir baħr-ı himemsin yā Resūla'llāh
Naẓīri olmamış 'ayn-ı keremsin yā Resūla'llāh
- 2 Ne ƙudret bir işāretle semādan şems(i) inzālīñ
Gelüp tasdīƙ eden şāhib-şiyemsin yā Resūla'llāh
- 3 Nedir ħīn-i vilādetde o aşnām ser-nigūn olmak
O ma'nāda sücūda sen ehemsin yā Resūla'llāh
- 4 Ĥalāyīƙdan seni sevdi saña virdi ĥabīb nāmıñ
Vücūda kendi nūrundan gelensiñ yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīfā tūtiyā ƙılmaƙ diler ravẓañ türābından
Ƙabūl eyle niyāza mürtehensiñ yā Resūla'llāh

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Şefā'at kānı bir baħr-ı vefāsın yā Resūla'llāh
Nebīler ser-firāzı Muştafāsın yā Resūla'llāh
- 2 Şefī'u'l-müznibīn zāt-ı nübüvvet olduğı üzre
Ümemden mā-mezāya reh-nümāsın yā Resūla'llāh
- 3 Yed-i kudretle Hāķ Ādem Şafıyyu'llāhı taħmīrde
Zihī şüretle ħalkā ibtidāsın yā Resūla'llāh
- 4 Rüsülde cümleye tafđıl idüp zāt-ı mu'allāyı
Bu yüzden enbiyāya intihāsın yā Resūla'llāh
- 5 Muħaķķaķ bāb-ı luţfuñda Nażīfī sā'il olduysa
Mezāyā-yı su'āle āşınāsın yā Resūla'llāh

189

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Şefî' olduñ ser-ā-ser dü cihāna yā Resūla'llāh
Hezār 'izzetle çıkdıñ āsumāna yā Resūla'llāh
- 2 Hudānıñ zātına ihsān(1) vāķi' olmadı ğayra
Getürdi vaşfını bir bir beyāna yā Resūla'llāh
- 3 Hużūra iştikā için ba'ır rū-māl olduğda
'Aceb eşcārun āġāzı lisāna yā Resūla'llāh
- 4 Bu rütbe mu'cizātıñ nūr-ı eflāke tayanmışken
Muḥālifden ne olsun bu bahāne yā Resūla'llāh
- 5 Naẓīf imānınıñ taḥkīķine sa'y-ı belīg eyler
Meserretle çıķa ol gün dīvāna yā Resūla'llāh

K 93, M 80, T 109

5a eyler: eyle K.

190

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Saçın “ve'l-leyl” vechin “ve'd-đuḥā”dır yā Resūla'llāh
Yüzün nūruyla 'ālem pūr-cilādır yā Resūla'llāh
- 2 Lebiñdir ma'den-i ḥikmet kelāmın menba'-ı rahmet
Vücūduñ melce-i ni'met-nümādır yā Resūla'llāh
- 3 Şefi'-i ins ü cin olmak muḥaşşas oldı zātına
Melā'ik zīr-i sāyeñde be-cādır yā Resūla'llāh
- 4 Mübādī zāt-ı zī-şān olduḡuñ bilmiş iken İblīs
Vesāvis üzre iḡfālī ḥaṭādır yā Resūla'llāh
- 5 Maşūn eyle Naẓīfī şerr-i şeyṭānu'r-racīmden kim
Sürülmüş bī-edeb ḥaylī belādır yā Resūla'llāh

K 94, M 80, T 109

ḤARFÜ'L-HĀ EZ-FĀRİSĪ

- 1 يك نیازا آدم احسان تو یا رب بده
قانع من هرچه را فرمان یارب بده
- 2 لطف تو باشد بدیدار از همه پرسیده
بی‌نوایم خواهی از نان تو یارب بده
- 3 چون شدم مانند مود از مور را نبو دهره
زیرپایرا من زدم نالان تو یارب بده
- 4 مصطفی برعالمیا رحمت آمد هر جهت
از بر ایش میکنی پیمان تو یارب بده
- 5 این نظیف خواهد ربودن رنجرار نجیده
هم زعقبی یافتن ایقان تو یارب بده

K 94, M 81, T 109

M'de bu gazel yer almıyor.

T'de bu gazel sayfa kenarına yazılmıştır.

192

ḤARFÜ'L-YĀ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şarf-ı efkār eyleme bād-ı hevāya serserī
Gitme rāh-ı müstaķīmden mā-'adāya serserī
- 2 Dem-be-dem ezvāk-ı dünyāya hemīşe 'ömrünü
Şarf idüp olma zebūn her māsivāya serserī
- 3 Her ki nefse rām olup kılsa dem-ā-dem ķār-ı bed
'Aķıbet nādim olup başlar recāya serserī
- 4 Nefs-i pā-māl üzredir 'ālī-nişān-ı mefĥaret
İtmeyince başlama her ilticāya serserī
- 5 Dest-gīr olmuş iken saña şefī'u'l-müznibīn
İlticā itmek revā mı aĝniyāya serserī
- 6 Görmüşüz māl-ı firāvān şāhibin eyler rezīl
İĝtirār ile düşer her bir belāya serserī
- 7 Hıfz idüp kendin Nazīf kılma tekāpū anlara
Bu sebeble düşdiler herkes cefāya serserī

193

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Nām u zī-şānında dindi cümle 'ālem mefḥarı
Olmadı andan ziyāde sevgili peygamberi
- 2 'Āleme bā'is bu oldu didi Furḳānında Ḥaḳ
Hem anuñla eyledi itmām ṭarīḳ-i mihteri
- 3 Dest-i vālāsında kıldı cümle mevcūdı bütün
"Raḥmeten-lil-'ālemīn" nāmıyla buldı rehberi
- 4 Şer'-i pākiyle müzeyyen eyledi rāhın anuñ
Kim temessük eylediyse buldı firdevsde yeri
- 5 Bū'l-'aceb bu ehl-i dünyā ḥālını bir bir diyem
Şarf ider esbāb-ı ta'zībe o māl-ı evferi
- 6 Az 'amelle mālīk olursun cināna diseler
Olmaz aṣlā kimse bir aḳçeye aña müşterī
- 7 Bu ne ḥāldir ben de bilmem aṣlā zihnim varmadı
Bilmezem zihnim perīşān bilmem anlar serserī
- 8 Bāḳīyi ifnā idüp de fāniye meyl eyleyen
Bilmezem ḳanda bulur Yūsufdan a'lā dilberi

- 9 Nās-ı tevbihi murādın bu maḳālātda Nazīf
Kendiñe şoḳ ğayra şoḳma bu cihetle neşteri

194

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 'Äleme kıldı şefî' maḥbûb-ı Yezdânım seni
Ben neden vaşf itmeyem ey rûy-ı raḥşânım seni
- 2 Sensin 'allāmu'l-guyûbuñ ğaybına vâkıf olan
Sevdi Settāru'l-guyûb esrār ile cānım seni
- 3 Kim seni sevmez anı sevmez Cenāb-ı Kibriyā
Sevmez olur mı cihānda dīnim imānım seni
- 4 Şādıķu'l-va'di'l-emīn bā-beste oldu şānına
Bā'ış-i feyz-i hidāyet kıldı Sübhānım seni
- 5 Bu Nazīf 'illette āzürde 'ilāc eyle ṭabīb
Kıldı Hāķ derde devā her demde Loķmānım seni

195

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Hudānıñ nūr-ı pākinden cihāna muḳtedā geldi
Cemī'-i enbiyānıñ ser-firāzı müctebā geldi
- 2 Muḳaddem her bir 'aşra bir nebī kılmış idi ihsān
Anuñ-çün Nūḥ Neciyyu'llāhla Mūsā zü'l-'aşā geldi
- 3 Şifā-yāb oldu destinde marīz ü iñme vü abraş
Daḥi emvātı iḥyā eyleyen şāḥib-ḥayā geldi
- 4 O bir 'İs'ibni Meryem kim anı Ḥaḳḳ eyledi tebcīl
Zuhūr itdi aña İncīl beşikde Ḥaḳ şadā geldi
- 5 Nice böyle nebī ib'āsını Ḥaḳ kılsa da aḳdem
Hele şāḥib-sa'ādet cümleden fevḳa'l-'alā geldi
- 6 Ḥabīb nāmıyla taḥşış eyledi nām-ı mu'allāsın
Bu nām ile faḳaṭ Aḥmed Muḥammed Muştafā geldi
- 7 Naẓīfā nūr-ı maḥzından Hudā ḥaḳ eylemek üzre
Ne geldiyse cihāna cümlesi 'ayn-ı şifā geldi

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Emīnim seyyīdim peyk-i celīlden aldı aḥbārı
Beyān itdi aña bir bir Ḥudā'dan cümle esrārı
- 2 Didi şemsü'l-verā tācu'l-vefā zāt-ı şerīfîndir
Seniñ-çün kıldı ol dem nüh kıbābı Ḥazret-i Bārī
- 3 Bu şüretde Ḥabīb-i Kibriyāya cān fedā eyle
Muḥabbet bend idüp aña çıkar qalbünñden ağıyarı
- 4 Nedendir bu tekebbür cāh-ı dünyāya taşaddurla
Felek devrinde 'aks eyler bozarsın bir gün eṭvārı
- 5 Sebātın bulmamış bu fānī dünyānıñ geçenler hep
Neden sen bākī zannıyla fesād eylersin efkārı
- 6 Eger cāha tekebbür olma lāzım gelmiş olsaydı
Taḫınmazdı o dem zencīr(i) İblīs mel'anet kārī
- 7 Naẓīfā sözlerin pek istikāmet üzredir ammā
Felekde tutmuş olsayduñ ser-ā-ser cümle güftārı

197

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Atma bābıñdan dīger bāba Ḥudāyā sen beni
Kul diyü halk eyleyüp kıldıñ berāyā sen beni
- 2 Dā'imā müşrik muvaḥḥid çağrısur Allāh diyü
Hem Ḥabību'llāha kıl mışdın fedāyā sen beni
- 3 Ümmet olup eyledim her rüz u şeb aña niyāz
Söyledim düzaḥdan eyle gel ḥafāyā sen beni
- 4 Mücrime olur şefā'at diseler de dem-be-dem
Müttakīler zümresiyle it ḥimāyā sen beni
- 5 'Acizī kemter Naẓīfiñ kārı 'iṣyān olsa da
Bağmayup sūy-ı vişāle kıl rehāyā sen beni

K 97, M 83, T 113

2b fedāyā: Ḥudāyā M.

198

TĀRĪḤ

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şad hezār ḥamd eylesem lāyık Ḥudāya şubḥ u şām
Luṭf ile kıldı beni şermende ol Rabbü'l-enām
- 2 İtmedim insāc medāyiḥ silkine aġyār kim
Ḥaşr-ı maṭlab olmaġın maḥbūb-ı Raḥmāna tamām
- 3 Ben ne ḥaddim mādih-i Mevlā iken medḥ eylemek
Olsa olsa bu cihetle ḥāk-i pāy olmaḥ merām
- 4 Ḥāşılī ben fānī dūnyāyı ser-ā-pā aṅladım
Yoḡdur aşlā bī-vefālıkda buna mānend-i li'ām
- 5 Yādİġār olsun diyü her bir taraf ihvāna ben
Kıldım inşād müstefīd olsun bunuñla ḥāş du'ām
- 6 Kim buni taḥsīn ü tervīḥ eyleyüp yād eylese
Rūz-ı maḥşerde zebānī destine virmez licām
- 7 Söyledim mu'cemle ben tārīḥ-i zībā şöyle kim
Ḥamd ola Ḥaḡḡa Dīvānçem buldı luṭf ile ḥitām

1266/1849-1850

K 98, M 84, T 113

TARİḤ: TĀRĪḤ-İ RA'NĀ K.

MÜSEDDESLER

1

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

I

- 1 Tutmuşam ümmîd ile ben dest ü dāmān el-Ġıyās
Olmadı bir vech ile bu derde dermān el-Ġıyās
- 2 Var mıdır bâbuñdan a'lā bâb-ı ihsān el-Ġıyās
Gelmedi rūyuñdan a'lā rūy-ı tābān el-Ġıyās
- 3 Ey risālet mefharı maḥbûb-ı raḥmān el-Ġıyās
Vey şefā'at menşe'i mergûb-ı sübhān el-Ġıyās

II

- 1 Dü cihānuñ mebde'i nûru'l-verāsın sen ḥabīb
Nüh felek devrine bādī Muştafāsın sen ḥabīb
- 2 Cedd-i pāk-i Şāh Hüseyin-i Kerbelāsın sen ḥabīb
Bâb-ı ḥikmet ser-firāzı enbiyāsın sen ḥabīb
- 3 Ey risālet mefharı maḥbûb-ı raḥmān el-Ġıyās
Vey şefā'at menşe'i mergûb-ı sübhān el-Ġıyās

K 13, M 14, T 16

II/2a Cedd-i: Vech-i T,K.

II/3a raḥmān: 'ālem M.

III

- 1 Gelmedi senden muḳaddem sen gibi ‘ālem-bahā
Oldı mu dīgerde sende olmış iḥsān u ‘aṭā
- 2 İns ü cin oldı saña tābi‘ Resūl-i Kibriyā
Ben dimem bu nuṭḳ-ı pāk-i Ḥazret-i Bārī Ḥudā
- 3 Ey risālet mefḥarī maḥbūb-ı rahmān el-Ġıyās
Vey şefā‘at menşe’i mergūb-ı sübhān el-Ġıyās

IV

- 1 Ḥaḳ seni “levlāke levlāk” ile talṭīf eyledi
Dest-i pākinde ṭa‘ām tesbīḥ idüp hem söyledi
- 2 Ol şanādīd-i Ḳureyş efsādla ol dem neyledi
Cümlesi nār-ı caḥīmi bu fesādla boyladı
- 3 Ey risālet mefḥarī maḥbūb-ı rahmān el-Ġıyās
Vey şefā‘at menşe’i mergūb-ı sübhān el-Ġıyās

V

- 1 İtmedi nuṭḳ-ı hevādan ol nebīyy-i muḥterem
Vahy ile söylərđi “mā zāġa’l-başar” şāḥib-şiyem
- 2 Leyle-i Mi‘rācda Ḥaḳ kıldı aña nice kerem
Ey ḥabībim sen ne istersin anı ben virmeyem

III/3a rahmān: ‘ālem M.

V/1b başar: beşer K,T,M; şāḥib-şiyem: şāḥibü’ş-şiyem T.

- 3 Ey risālet mefḥarī maḥbūb-ı raḥmān el-Ġıyās
Vey şefā‘at menşe’i mergūb-ı sübhān el-Ġıyās

VI

- 1 Zātına hürmetle didi “şādıķu’l-va‘di’l-emīn”
Sensin elṭāfımla olmuş “raḥmete’n-lil-‘ālemīn”
- 2 Ben saña virdim şefā‘at mülkini ey meh-cebīn
Olmasañ olmazdı bu seb‘ a semāvāt u zemīn
- 3 Ey risālet mefḥarī maḥbūb-ı raḥmān el-Ġıyās
Vey şefā‘at menşe’i mergūb-ı sübhān el-Ġıyās

VII

- 1 Zāt-ı pākiñ enbiyā ib‘āsına oldu sebeb
Ceddımız Ādem ne yüzden ‘afvını kıldı taleb
- 2 Nūḥ nebīyyullāh necāt buldı tūfāndan ne ‘aceb
Ey Naẓīf faḥr-i cihāniñ ḥürmetine oldu hep
- 3 Ey risālet mefḥarī maḥbūb-ı raḥmān el-Ġıyās
Vey şefā‘at menşe’i mergūb-ı sübhān el-Ġıyās

1266/ 1849-1850: K’de bu tarih yer almıyor. Buradan itibaren T’de başta yer alan ve bizim de Divan’ın başına yazdığımız 3 takriz yer alıyor. Takrizlerden sonra ise şu ifade yer almaktadır:

“Şöhret-nām olup bu dünyāda eser-i kilik-i Kaşıkçızāde
Tamām şud bi-‘ināyetu’l-lāh 1272”

2

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

I

- 1 Şemīm-i çīn-i zülfüñ şemmesi meşmūm-ı āfākdır
Ruḥ-ı rengīnūññ nezzāresi ma'lūla tiryākdır
- 2 Zihī dendān-ı tābānıñ şemsden daḥi berrākdır
Cemāliñ nūrına ins ü melek her demde müştākdır
- 3 Şeb-i mevlūduñ ey şāh-ı nübüvvet 'ālem-ābāddur
Mübārek nām-ı zī-şān Aḥmed-i muḥtār u "levlāk"dir

II

- 1 Yed-i beyzāñ ile 'anber-feşān rüy-ı zemīn olduñ
'İtırnāk āyeti "seb'āl-meşānī"de mübīn olduñ
- 2 'Urūc-ı "Ḳābe kavseyñ"de efendim sen emīn olduñ
Ḥuzūr-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳa nevāzişle qarīn olduñ
- 3 Şeb-i mevlūduñ ey şāh-ı nübüvvet 'ālem-ābāddır
Mübārek nām-ı zī-şān Aḥmed-i muḥtār u "levlāk"dir

III

- 1 Be-nām olduñ benī Ādem yok iken h̄īn-i h̄ilḳatde
Ḳılup īḳāz reh-i Ḥaḳḳa uyurken h̄āb-ı ḡafletde
- 2 Rehā-yāb eylediñ bu ümmeti iḡlāz-ı zilletde
Egerçi gelmeseñ mücrim ḳalurdı dār-ı miḥnetde
- 3 Şeb-i mevlūduñ ey şāh-ı nübüvvet ‘ālem-ābāddır
Mübārek nām-ı zī-şān Aḥmed-i muḥtār u “levlāk”dır

IV

- 1 Şerī‘at bāḡınıñ bir bülbul-i nālānesi sensin
Gül-i şad-berg-i maḥbūb-ı Ḥudā bir dānesi sensin
- 2 Ser-ā-ser ehl-i virdiñ dā’imā eḡḡānesi sensin
Nebīyyü’l-enbiyā bāb-ı şefā‘at-ḡānesi sensin
- 3 Şeb-i mevlūduñ ey şāh-ı nübüvvet ‘ālem-ābāddır
Mübārek nām-ı zī-şān Aḥmed-i muḥtār u “levlāk”dır

V

- 1 Eyā şems-i nübüvvet bāb-ı luṭfuñda sa‘īd eyle
Şekāvet defterinde olmada andan ba‘īd eyle
- 2 Naẓīf’üñ zerrece a‘mālini baḥr-ı medīd eyle
O hengāmda su‘āl üzre cevābın sen sedīd eyle
- 3 Şeb-i mevlūduñ ey şāh-ı nübüvvet ‘ālem ābāddır
Mübārek nām-ı zī-şān Aḥmed-i muḥtār u “levlāk”dır

3

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

I

- 1 Hudānıñ sevgili peygamberi şemsü'l-verā birdir
Cihānıñ mebde'i nūru'l-hüdā bedrū'd-dücā birdir
- 2 Nübüvvet mihrine şāhib nebīyyü'l-enbiyā birdir
Bu yüzden mücrime şāfi' resūl-ı müctebā birdir
- 3 Efendim nūr-ı Hāḫ Ahmed Muḫammed Muştafā birdir
Gören mi'rācda dīdārı Ḥabīb-i Kibriyā birdir

II

- 1 Tekellüm ḥürmetine Ḥazret-i Mūsā Kelīm oldu
Daḫi iḫyā idüp emvāt(ı) 'İsā anda rūḫ oldu
- 2 Görünce ḫavm(i) bu aḫvāl(i) 'İsā bin Mesīḫ oldu
Ne yol kim tutsalar o cānib-i Hāḫda ḫabīḫ oldu
- 3 Efendim nūr-ı Hāḫ Ahmed Muḫammed Muştafā birdir
Gören mi'rācda dīdārı Ḥabīb-i Kibriyā birdir

III

- 1 Ȧ‘ām tesbīh ederdi dā’imā dest-i mu‘allāda
Nice bürhān ile izhār-ı Hāk olmakda āmāde
- 2 Hele inzāl-ı mähıñ āsumāndan oldu aķşāda
Bu cümle zātını tevķire bādī sūy-ı Mevlāda
- 3 Efendim nūr-ı Hāk Aḥmed Muḥammed Muştafā birdir
Gören mi‘rācda dīdārı Hābīb-i Kibriyā birdir

IV

- 1 ‘İnāyet eyle ey faḥr-i cihān bu ‘abd-i nā-çāra
Şifā iḥsān eden sensin dem-ā-dem ḳalb-i bīmāra
- 2 Neden böyle uzandı olmadı derdine bir çāre
Naẓīfñ ḥālī düşvār oldu ‘illet ile hem-vāra
- 3 Efendim nūr-ı Hāk Aḥmed Muḥammed Muştafā birdir
Gören mi‘rācda dīdārı Hābīb-i Kibriyā birdir

4

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

I

- 1 Seniñ mişliñ cihāna bir nebiyy-i mu'teber gelmez
Şefī'u'l-müznibīn nāmıyla "mā-zāğa'l-başar" gelmez
- 2 Hābīb-i Hāzret-i Allāh diyü başka eşer gelmez
Bu Furqān-ı Kerīmiñ ğayri Hāqdan bir haber gelmez
- 3 Cemāliñ gelmese bu 'āleme şems ü kamer gelmez
Vücūduñ olmasa ol dem Ebū Bekr ü 'Ömer gelmez

II

- 1 Serīr-i şān-ı "levlāk"e sezāsın yā Resūla'llāh
Maķām-ı "ķābe kavseyn"e rehāsın yā Resūlallāh
- 2 Cemī'-i enbiyāya Muşafāsın yā Resūla'llāh
'Uşāt-ı ümmete sen reh-nümāsın yā Resū'lallāh
- 3 Cemāliñ gelmese bu 'āleme şems ü kamer gelmez
Vücūduñ olmasa ol dem Ebū Bekr ü 'Ömer gelmez

K 34, M 35, T 40

III

- 1 Seniñ nūruñla halk oldu o dem Ādem Şafıyyu'llāh
Necāt(ı) buldı ğarqdan ğürmetine Nūh Neciyyu'llāh
- 2 Ne yüzden geldi Tūra Ğazret-i Mūsā Kelīmu'llāh
'Urūc etdi semāya ümmet(iñ) olmağda rūḥu'llāh
- 3 Cemāliñ gelmese bu 'āleme şems ü kamer gelmez
Vücūduñ olmasa ol dem Ebū Bekr ü 'Ömer gelmez

IV

- 1 Cinān u dūzahı dest-i mu'allāya rehīn kıldı
Şerī'at üzre bu dīn-i mübīni Ğağ metīn kıldı
- 2 Naẓīfā fağr-i mevcūdātı mevcūda rehīn kıldı
Ğudādan ne niyāz itdiyse mağbūle qarīn kıldı
- 3 Cemāliñ gelmese bu 'āleme şems ü kamer gelmez
Vücūduñ olmasa ol dem Ebū Bekr ü 'Ömer gelmez

TAKRİZLER

1

ŞUDŪR-I ‘İZĀMDAN VE VĀLĀ-YI AḤKĀM-I ‘ADLİYE A‘ZĀSINDAN
ḤĀLĀ NAḲĪBŪ’L-EŞRĀF TAḤSĪN BEG EFENDİ’NİN TAKRİZİDİR.

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Na‘t-ı pāk-i Muştafa’ya meyl idüp cân-ı Nazîf
Ḥāme-i idrāk yazdı cā-be-cā nazm-ı laṭîf
- 2 Cem‘ idüp âşarını şoñra benān-ı himmeti
Kıldı Taḥsîn’e muḳârin oldı dīvān-ı zarîf

2

MEKĀTİB-İ ‘UMŪMİYYE NĀZİRİ KEMĀL EFENDİ’NİN TAKRİZİDİR.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Nazîfî fâzılîñ ḥaḳḳâ ki bu dīvān-ı eş‘ârı
Bütün ehl-i suḥan ‘indinde maḳbûl u müsellemdir
- 2 Ne mümkün vaz‘-ı engüşt-i ta‘arruż ḥurde-girāne
O zâtîñ ekşer-i âşarı na‘t-ı faḥr-i ‘ālemdir

Takrizler M ve T’de iç kapakta, K’de ise sonda, 98. ve 99. sayfalarda yer almaktadır.
I Başlık vālā-yı: dānā-yı T.
I/1b laṭîf: Nazîf T.

3

MEKTEB-İ RÜŞDİYE HÂCELERİNDEN DÂRENDEVÎ ŞÂ'İB
EFENDİ'NİN TAKRİZİDİR.

Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün

- 1 Söz şav u gel bu dīvān medḥ-i nebiyy-i zī-şān
Aç besmeleyle ey cān ḥüsn-i ḳabûle şāyān
- 2 Bir 'āşık-ı ḥabîbiñ muḥtâcı her ṭabîbiñ
Bir şā'ir-i lebîbiñ tertîbi sem'a cesbān
- 3 Derk eyleyüp fenāyı terk eyleyüp hevāyı
Bu medḥ-i bā-şafāyı ḳıldı medār-ı gufrān
- 4 Cevher gelince Şā'ib tārîḥe oldu rāğıb
Şoñ mışra'ında ṭālib bulsun anı nümāyān
- 5 İḥvāna ḳıldı pendî kim diñledi begendi
Yapdı Nazîf Efendi medḥ-i resûlde dīvān

SÖZLÜK

ab-dān	: Su kabı, matara.
‘acīb	: tuhaf.
‘acz	: 1. Beceriksizlik, 2. ed. Düz yazıda bir fıkranın son cümlesi, 3. manzumede beytin ikinci dizesinin son yarısı
a‘dā	: Düşmanlar, yağılar.
‘adāvet-pīşe	: düşmanlık peşinde olan
ağarr	: 1. Kendini çok beğenmiş. 2. Beyaz 3. Alnında beyaz beneği, akıtması olan 4. asil, alicenap
āğāz	: Başlama
ağniyā	: Zenginler.
Ağreb	: En garip, pek tuhaf.
aḥcār	: Taşlar
aḥrā	: Daha layık, münasip.
aḥvec	: Muhtaç
‘aḫab	: 1. Topuk, ökçe. 2. Arka, art.
aḫdem	: İlk önce, önceki, daha önceki
aḫlām	: Kalemeler
‘aks	: Çarpma, çarpıp geri dönme.
aḫṣā	: Uzakta bulunan.
‘aḫve	: Evin önündeki açık alan,avlu.
Āl	: 1. Aile 2. Evlat 3. Sülale
āl	: Hile, düzen, dek
‘āl	: Yüce, yüksek.
‘alāyim	: Alamet.
‘allāmu’l-guyūb	: Görünmeyen şeyleri bilen, Allah.
aḫdem	: 1. Daha eski 2. Daha önde, daha ileri
a‘māl	: Ameller.
‘amīm	: Umuma ait, umumi, genel, yaygın.

‘araḳ-rīz	: Ter döken, terleyen
‘arṣ u kürsī	: Göğün arṣ kısmı ile altındaki kürsü.
aṣ‘ab	: Daha veya pek güç
-āsā	: Gibi, (gül-āsā: gül gibi)
Āsaf bin Berḥıyā	: Süleyman Peygamber’in veziri.
aṣbāḥ	: Sabahlar
aṣfıyā	: 1. Samimi, saf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler 2. Samimi dostlar, azizler
aṣfıyā	: İçi temiz, tuttuğu yolu doğru olanlar.
āsītān	: Eşik
āsītān	: Müneccimlerin hesaplarına göre insan hayatının uğursuz dakikaları
āṣūfte	: Çıldırırçasına seven, bu yüzden perişan bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, aşifte
‘aṭā	: Bağışlama, bahşiş
‘aṭāyā	: Hediyeler, bahşişler, armağanlar
āvān	: Vakit, zaman
‘ayn	: 1. Göz 2. Aslı, kendisi. 3. Bir şeyin eşi, tıpkısı. 4. Kaynak, pınar
‘ayyār	: 1. Hilekār, dolandırıcı 2. Zeki, kurnaz
‘azā	: Ölüm vukuunda sabır ve tahammül etme
a‘zār	: Bahaneler, engeller.
‘azīm	: Büyük, ulu.
‘āzim	: Niyetli, kesin karar veren.
‘azm	: Kasıt, niyet, karar
‘azm	: Kemik.
aḳm-i remīm	: Çürümüş kemik
āzürde	: İncinmiş, kırılmış, gücenmiş
bā, be	: İle,.. li.
ba‘īd	: Uzak, irak.

ba‘īr	: Erkek deve.
ba‘ūz	: Sivrisinek
bāc	: 1. Vergi, harç. 2. Gümrük vergisi.
bād	: 1. Yel, rüzgar. 2. Nefes, soluk. 3. Ah sesi, ah çekme. 4. tas. Allah’ın yardımı. 5. mec. Övme, söz. 6. Büyüklük taslama, kibir. 7. Şarap, bade
bādā	: Olaydı, olsun, ola.
ba‘d-ezīn	: Bundan sonra, bundan böyle
bādī	: İlk, başlangıç.
bādī	: Sebep, mucib.
bahāyim	: 1. Dört ayaklı hayvanlar, canavarlar. 2. Suriye’de bir sıradağ
bāhir	: 1. Belli, besbelli, açık, apaçık. 2. Çok koşan cins deve
bahr u berr	: Deniz ve kara
bā-hūşūş	: Hususiyle, en çok, hele
Bār	: Tanrı, Allah.
Bārī	: Yaratan, yaratıcı.
başt	: Yayma, serme, döşetme, açma
becā	: Yerinde olan, münasip, layık, uygun
becā	: yerinde, uygun
bedī-dār	: Meşhūr, görünür, ayan, aşikar
bedūh	: Mektup zarflarının üzerine yazılan aslı meçhul bir kelime.
be-ğāyet	: Pek çok, aşırı, son derecede, ziyade
behre	: Pay, hisse, kısmet, nasip
belīğ	: 1. Fasih, düzgün söz söyleyen. 2. Fasih, düzgün (söz veya eser).
belīl	: Yağmurlu, serin rüzgār.
be-nām	: Ünlü, meşhūr, namlı.
benān	: Parmaklar, parmak uçları.

ber	: 1. Göğüs, sine. 2. Meyve, yemiş. 3. Meme . 4. Kucak. 5. Yaprak. 6. Genç. 7. Evin kapısı. 8. En, genişlik.
berāyā	: 1. Halk, insanlar, mahlukat, yaratıklar 2. Halkın, haraç ve vergi vermeyen Müslüman ve kılıç ehli kısmı
ber-hevā	: Havaya gitmiş, kaybolmuş, uçurulmuş
berr	: Kara toprak.
beste	: 1. Şarkının makam ve ahengi. 2. s. Kapalı, bağlı, bitirilmiş. 3. s. Donmuş.
beşāret	: 1. Müjde, muştı 2. Çirkin kıyafet, yeni çıkan garip şey
bezl	: Bol bol verme, saçma
bī-çūn	: 1. Emsalsiz, eşsiz 2. Sebep sorulmaz, Allah.
bīdār	: Uyanık, uykusu olmayan
bidist	: Karış.
bi-ḥamdi'llāh	: Allah'a şükürler olsun.
bī-hūş	: Aklını kaybetmiş, şaşkın, sersem.
bī-muḥābā	: Pervasızca, kaydetmeksizin, korkusuzca.
bīn	: Bölge, mıntıka.
bi'şet	: Allah tarafından bir peygamberin veya özellikle peygamber efendimizin halkı İslam'a davetle görevlendirilmesi
bī-şümār	: Hadsiz, sayısız, pek çok.
būd nā-būd	: Varlık yokluk.
būd	: Varlık
burc	: 1. Kale, hisar çıkıntısı, kule. 2. Yuvarlak bina. 3. Güneşin ayrıldığı on iki kısımdan her biri. 4. Herhangi bir şekil gösterilen ve kendisine özel bir ad verilen hareketsiz yıldızlar kümesi
buruṣ	: Karın ağrısı.

buṭlān	: Batıllık, boşluk, çürüklük, beyhudelik.
bū'l-‘aceb	: Çok acayip, çok tuhaf.
bū'l-füzūl	: Fazla ve lüzumsuz söz söyleyen, tecavüzkarane harekette bulunan.
bū'l-füzūl	: Fuzuli.
bünyād	: 1. Asıl, esas, temel 2. Bina, yapı.
cā-be-cā	: Yer yer
cāh	: İtibar, makam, orun, mevki.
caḥīm	: Cehennem (cehīm)
cālis	: Cülüs eden, oturan, oturucu, tahta çıkan.
cān-gāh	: Can azaltıcı, ruh eksiltici.
cār	: 1. Komşu 2. Müşteri.
cārī	: Cereyan eden, akan, geçen, yürüyen. 2. sosy. Geçer
cāzim	: Karar veren, kestirip atan.
cebīn	: 1. Korkak, yüreksiz, alçak. 2. Alın
cehūl	: Pek cahil ve nadan
celb	: 1. Çekme, çekiş, kendine çekme. 2. Yazı ile çağırma
celī	: 1. Aşık, meydanda, belli. 2. Cilalı, parlak.
cerīde	: 1. Gazete. 2. Tutanak, zabıtname.
cesbān	: Yakışır, layık, şayetse.
ceste ceste	: Yavaş yavaş, parça parça, azar azar.
cevlān, cevelān	: Dolaşma, dolanma, gezinme.
cezb	: Kendine çekme, çekilme.
cezīl	: Çok bol, kesir.
cezm	: 1. Kesme, kat' 2. Kati karar verme.
cidd	: 1. Bir işi gerçekten çalışıp işleme. 2. Ciddilik.
cūr'a	: Yudum, içim.
cüyüş	: Askerler, ordular
çār-yār	: Dört dost. (Hz. Ebubekir, Ömer, Osman, Ali)

ḍayyık	: Pek dar.
dem-beste	: Nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş
denī	: Alçak, rezil, soysuz.
derk	: Anlama, tefekkür.
destār	: Sarık, tülbent.
dest-be-dest	: El ele.
dest-dırāz	: 1. El uzatma, sarkıntılık 2. El uzatan, zulmeden.
dest-gīr	: Elinden tutan, yardımcı.
devvār	: Devreden, çok dönen.
deyr	: Kilise, meyhane, meygede
dırāz	: Uzun
dilāver	: Yiğit, yürekli.
dil-cū	: Gönül alan, gönül çeken.
dil-figār	: Gönlü yaralı, aşık.
dil-figen	: Gönül yakıcı, yıkıcı, düşürücü.
dil-pezīr	: Gönle hoş gelen, gönlün beğendiği.
dil-sūz	: Pek acıklı, yürek yakan.
dirīġ	: 1. Esirgeme. 2. Eyvah, ah, aman, yazık. 3 Men etme, önleme.
dūçār	: Tutulmuş, yakalanmış, uğramış.
ḍuḥā	: Kaba kuşluk vakti
duḥūl	: Girme, dahil olma
dū-tā	: İki kat bükülmüş, eğilmiş, kamburu çıkmış
dücā	: Karanlık.
ebdān	: Toplum, vücutlar, kişiler.
ebḥār	: Bahr'ın c. Denizler.
ebleh	: Pek akılsız, ahmak, bön, alık.
abraş	: Baras (miskin illeti) hastalığına tutulan, yani vücudunda yer yer beyaz lekeler bulunan adam, ebraş, sam lekesi.
ebşār	: Gözler, görme hassaları.

ebvāb	: Kapılar.
ecel	: En büyük, en celil.
ecr	: 1. Bir iş karşılığında verilen şey, karşılık 2. Bir salih amel yahut sabır ve tevekkül ile telakki olunan bir musibete karşı verilen uhrevi mükafat
ecrām	: Cansız olan cisimler.
ecsād	: Vücutlar, tenler, gövdeler.
efgende	: 1. Yıkılmış, yere atılmış, düşürülmüş 2. Düşkün, biçare.
efsürde-gān	: Donmuş, donuk. Mec. Kansız, duygusuz, gayretsiz.
efşān	: Saçan, serpen, dağıtan, silken.
efzā	: arttıran, çoğaltan.
ehem	: daha ehemmiyetli, daha mühim
elest	: Allah'ın ruhları yarattıktan sonra "elestü bi-rabbiküm" "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" dediği zaman, insanların yaratılış başlangıcı (elestü: değil miyim?)
elīm	: Çok dert ve keder veren, acıklı; ağrı ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan, acıtan.
elvān	: Birkaç renkli, rengarenk, alacalı
eşmār	: Meyveler (semer kelimesinin çoğulu)
emvāc	: Dalgalar.
emvāl	: Mülkler, para ile alınan şeyler
emvāt	: Ölüler.
en'ām	: 1. Hayvan gibi kimseler. 2. At, deve, sığır.
enām	: 1. Bütün varlıklar, yaratılmış olan canlılar. 2. Halk, insanlar.
engüş	: Parmak.
enīs	: Dost, arkadaş, sevgili
enkāl	: İşkence aleti, zincir, pranga, işkence

ensāb	: 1. Soylar, baba tarafından hısımlar. İlm-i ensāb: nesebleri inceleyen ilim 2. Logaritma cetvellerinin sayıları.
ensāc	: Nesicler, dokular.
enver	: Daha nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.
erkān	: 1. Esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. Reisler.
esfel	: Pek alçak, pek dün.
eslāf	: selefler, öncekiler.
aşnām	: Putlar, Hristiyanların taptıkları heykeller, suretler.
eṭvār	: Hal ve hareketler, işler, tarzlar.
evṣān	: Vesen'in c. Putlar, haçlar.
evfaḵ	: Daha, pek muvafık, pek münasip.
evfer	: Daha çok, en çok.
evrād	: 1. Okunması adet olunan dini dualar. 2. Her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler.
evṣen	: Dalkavuk.
-ez	: -dan, -den manasına gelir.
ez-bāl	: Gönülden, kalpten.
eẓdād	: (ẓıddın c.) Karşıtlar, karşı olan şeyler.
ezfer	: Güzel kokulu (şey)
eẓhār	: Çiçekler.
eẓhār	: Satırlar, yüzler.
eẓkār	: 1. Anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler 2. Zikirler
ezvāḵ	: Tatlar, neşeler, lezzetler.
fā'īḵ	: Fevkinde olan, manevi olarak üstünde bulunan.
fā'īḵā	: Üstünde, diğerlerinden ileri, manevi olarak üstünde olan.
fāḥla'	: "İnni enā rabbeke fāḥla' na'leyke" "Ayakkabılarını çıkar!" "Musa, o ateşin yanına gelince kendisine: Ey Musa! Diye seslenildi. Ey Musa ben (evet) ben

	senin Rabb'inim! Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen kutsal vadide, Tuvā'dasın." (Tāhā, 20/11-12)
fevc fevc	: Bölük bölük.
fevķ	: Üst, üst taraf, yukarı.
fıřķ	: Hak yolundan çıkma.
fı'l-meşel	: Mesela, misaldeki gibi.
figen	: Atıcı, düşürücü, yıkıcı.
fırāvān	: Çok, bol, fazla, aşırı.
füc'eten	: Ansızın, birdenbire
fürü-bürde	: Aşağı, öne eğilmiş.
fütüh	: Zafer, galibiyet, üstünlük.
füzül	: Fazla ve lüzumsuz şey, söz.
-füzün	: Çok fazla.
ğār	: Mağara
ğārāt	: Yağmalar, çapullar.
ğaraż	: Hedef, hedef, gaye, meyil, istek.
ğāriķ	: Suda gark olmuş, boğulmuş, 2. Su içine dalmış.
ğārā	: Parlaklık, nümayiş, gösteriş.
gebř	: Erbaş, yiğit.
gec	: Eğri, çarpık.
germ	: Sıcak.
geřt	: Gezme, dolaşma, seyretme.
ğiyās	: Yardım, nusret.
giribān	: Elbise yakası.
giyāh	: Ot.
ğubār	: toz.
ğufrān	: Affetme, merhamet etme, yarlıgama.
ğulğul	: 1. Gürültü, şamata, bağrışıp çağrışma. 2. Ağzı dar bir kaptan akan suyun çıkardığı ses
gūnā (gūne)	: Gidiş, tarz, yol, türlü, sıfat
gūdāz	: Eriten, yakan, mahveden.

güftār	: Söz, lakırdı.
gümrah	: 1. Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış 2. Bol, gür
güşād	: Açma, açılma, açılış.
güzār	: 1. Geçme, geçiş. 2. Geçirici, geçiren. 3. Beceren, ödeyen, yapan
güzeşte	: Geçmiş.
ḥāh nā ḥāh	: İster istemez.
-ḥāh	: “İsteyen, ister” manasında kelimelere takılır.
ḥabl	: İp, urgan.
ḥabl-ı metīn	: İslam dini.
ḥacīl	: Utancından yüzü kızarmış
ḥacīl	: Üç ayağı beyaz olan at.
ḥadīdī	: Demirle ilgili, demirden yapılmış.
ḥafā	: Gizlilik, gizli olma, kapalılık.
ḥafāyā	: Sırlar, gizli şeyler.
ḥāk	: Toprak.
ḥakk	: 1. Kazıma, kazınma, bir şeyin üstünü çelik kalemle yazı, yahut resim olarak oyma 2. Yazıyı, yanlış kazıma.
ḥaḳḳā	: Doğrusu
ḥāk-rūb	: Süpürge, çārūb.
ḥāl	: Vücutta oluşan ben, nokta.
ḥal‘	: 1. Soyma 2. Boşanma 3. Tahttan indirme.
ḥālāt	: Haller, suretler, keyfiyetler, nitelikler.
ḥalā’iḳ	: Yaratılanlar, mahlukat, insanlar.
ḥalel	: 1. İki şey aralığı, boşluk 2. Bozma, bozukluk, eksiklik.
ḥalīm	: Tabiatı yavaş olan, yumuşak huylu.
Ḥallāḳ	: Halk edici, hālik.
Hāmān	: Hz. Musa zamanındaki Firavun’un vezirinin adı.

ḥāme	: Kalem.
ḥamrā	: (daha, pek, en, çok) Kırmızı, kızıl.
ḥamz	: Ekşilik, kekrelilik.
ḥande	: 1. Gülme, gülüş 2. İstihza, alay, eğlenme.
ḥārā	: Pek katı taş, mermer 2. Üzeri menevişli kumaş.
ḥār u ḥas	: Ot kırıntısı, çalı çırpı, çerçöp.
ḥarīdār	: Satın alıcı.
ḥark	: Yakma.
Hārūt	: 1. Arkadaşı Mārūt ile ün almış bir melek olup, büyü ile sihir ile uğraştıklarından kıyamete kadar kalmak üzere Babil’de bir kuyuya hapsedilmişlerdir. 2. s. Sihir yapan.
ḥasen	: Güzel, hoş, hüsünlü.
ḥāşıl	: Husula gelen, husul bulan, peyda olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.
ḥaşr	: 1. Sıkıştırma, sınırlanmış bir yerin içine alma. 2. Sınırlama, belirleme, mahdud ve muayyen etme.
ḥāşş	: Bir adama veya bir şeye mahsus olan, genele göre olmayan, özel.
ḥaṭāyā	: Kabahatler, suçlar, yanlışlar, yanlışlıklar
hebā	: 1. Gayet ince toz, zerre 2. Yok yere, boş, nafile
helā	: ünl. Ey, hey.
hem-çū	: Onun gibi.
heme	: Cümle, hep, bütün.
hem-tā	: Benzer, taydaş, denk, müsavī.
hem-zād	: Akran, yaşıt, yaşı bir.
her-bār	: Her defa, daima.
herçi	: Her ne şekilde.
herze	: Boş lakırdı, saçma.
Hetk	: Yırtma, yarma.
hevvās	: Cesur, yiğit.

hibāb	: Tohumlar, taneler.
hikem	: Hikmet.
himem	: 1. Gayretler, emekler, çalışmalar, yüksek iradeler. 2. Ermiş olanların tesirleri.
hīn	: An, zaman, vakit, sıra.
hōd-bīn	: Yalnız kendini düşünen, bencil, enaniyetli, kibirli.
hūbān	: Güzeller.
huceste:	: 1. Uğurlu, meymenetli, hayırlı, saadetli, kutlu.
hudā-yā	: Ey Tanrı, ey Allah.
hulḳ	: Huy, tabiat.
humḳ	: Ahmaklık, budalalık, akılsızlık, bölük.
hūn	: 1. Kan. 2. Öldürme, ök.
hurde	: 1. Ufak, değersiz şey, kırıntı. 2. Nükte, dakika. 3. g.s. Yazıya nüans veren bir tarz.
hurde-gīr	: Sözde ayıp, kusur arayan.
huṣūṣā	: Başkaca, ayrıca.
huṣḳ	: 1. Kuru. 2. Soğuk, kaba.
huccet	: Senet, vesika, delil.
hudā	: 1. Doğru yol gösterme. 2. Kuranı Kerim.
hümāyūn	: 1. Mübarek, kutlu. 2. Padişaha ait.
hüveydā	: Açık, apaçık, belli, besbelli.
hüviyet	: Mahiyet, hakikat, asıl.
ıklīm	: 1. Bir bölgenin ortalama hava şartlarıyla belirlenen hali. 2. Memleket, diyar, ülke.
ıṣr	: 1. Yüküm, mecburiyet 2. Yükümlü, görevli, memur 3. ahit, yemin, 4. kulağın küpe deliği.
‘ıtr-nāk	: Güzel kokulu.
ib‘āṣ	: Gönderme.
ībā	: Tiksindirme, tiksindirilme.
ibḳā	: Daim ve baki etme, bırakma.

ibrām	: Rica ve teklifte usandırıp mecbur edinceye kadar ısrar etme
ifnā	: Yok etme, tüketme, imha
ifrāt	: Aşırı gitme, ileri varma
iftikār	: 1. Fakirlik gösterme. 2. Büyük, çok ihtiyacı olma 3. Alçakgönüllülük.
iğfāl	: 1. Gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptırma. 2. Aldatma, aldatılma.
iğfāl	: Gaflette bırakma, gaflete düşürme, aldatma.
iğlāz	: Galiz, kaba sözler.
iğtirār	: 1. Aldanma, mağrur olma. 2. Gaflet üzre olma.
iğvā	: Azdırma, azdırılma, baştan çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma
ihdā:	: Hediye verme, hediye gönderme.
iḥfā	: Gizleme, saklama.
iḥşā	: Sayma, sayılma.
iḥtirām	: Saygı, hürmet.
iḥvān	: 1. Sadık, samimi, candan dostlar. 2. Bir tarikat arkadaşları.
iḥzār	: 1. Hazırlama, hazır etme. 2. Huzura getirme; birinin mahkemeye davet olunması.
īḳān	: Sağlam biliş, bilme.
iḳsār	: Çoğaltma, arttırma.
ikrāh	: 1. Birine zorla iş yaptırma. 2. İğrenme, tikslenme
iḳtidā	: Tabi olma, birini örnek alıp ona tabi olma.
‘ilel	: Hastalıklar.
iltimās	: 1. Kayırma. 2. Arka, kayırmacı. 3. Yapılmasını isteme.
‘imād	: Sütun, direk.
‘imādü’ d-dīn	: Dinin direği.

ihmāl	: 1. Mühlet verme 2. Bir zaman daha sonraya bırakma
imtūṣāl	: 1. Bir şeyi nümune ve misal ithaz edip ona tatbik-i hareket etme, uyma. 2. Alınan emre tamamıyla inkıyad ve itaat edip ona göre hareket etme.
imtizāc	: 1. Karışabilme 2. Birbirini tutma, uygunluk 3. İyi geçinme, uyuşma 4. kim. Kaynaşma
īn	: Bu.
‘inān	: 1. Dizgin 2. İdare etme, yürütme
in‘ām	: 1. Nimet verme, iyilik etme 2. Yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.
inḥidā‘	: Hud‘aya uğrama, hileye düşme, aldanma.
inhizām	: Hezimete uğrama, bozulma, yenilme, alt olma, bozgunluk.
inṣād	: 1. Şiir okuma, şiir söyleme. 2. Manzum bir sözü ahengine göre okuma.
intihā	: Son bulma, son, nihayet.
inzāl	: 1. İndirme, indirilme 2. Tanrı buyruklarının peygamberlere inmesi.
i‘rāz	: 1. Yüz çevirme, başka tarafa dönme. 2. Çekinme, sakınma.
irsāl	: 1. Gönderme, gönderilme. 2. Salıverme, koyuverme
irtikāb	: 1. Kötü bir iş işleme 2. Yiyicilik, rüşvet yeme.
irzā‘	: Süt emdirme, emzirme.
isrār	: Sır tutma, gizleme.
istib‘ād	: Uzaksama, uzak görme, ihtimal vermeme.
istingā	: 1. Nazlanma, ağır davranma. 2. Aza kanaat etme, tok gözlülük. 3. İhtiyaçsızlık.
istimdād	: Meded, yardım isteme.

istişmām	: Koklama, koku alma. 2. Karine ile anlama, hissetme.
iştikā	: Şikayet etme, yanıp yakılma.
iţfā	: Söndürme, ateşi bastırma.
i'tikād-ı cāzim	: Hiçbir şüphe götürmeyen kati inanış.
i'tizār	: Özür dileme.
itmām	: Tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme
itminān	: İyiliği başa kakma
ityān	: 1. Getirme, getirilme. 2. Söyleme, bildirme 3. İspat
iz'āc	: Zorlamak, baskı yapmak.
izdiyād	: Ziyadeleşme, artma, çoğalma.
'izām	: Büyük, ulu, azīm, kebir. İ'māl: imal, üretim.
i'zām	: Yollama, gönderme.
iẓhār	: Gösterme, aşık etme, ortaya çıkarma.
izmār	: Gizleme, saklama.
'izz	: İzzet, şeref, kıymet, itibar.
ka'r	: 1. Çukur şeyin dibi, dip, nihayet. 2. Derinlik.
Qābe kavseyn	: Hz. Muhammed'in göğes varmasından sonra Allah'a iki yay boyu yaklaşması.
kaḇīḥ	: Kötü, yakışıksız, kaba.
kaḍ	: Boy, kamet.
kālā	: Kumaş.
kaḷlāş	: Kalles, dönek, hilebaz.
kān	: 1. Maden ocağı, maden kuyusu 2. Bir şeyin kaynağı, menba.
kaṇi'	: 1. Kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen 2. İnanmış, kanmış.
kaṛābet	: Yakınlık, hısımlık, akrabalık.
kaṭī'	: Kat'eden, kesen, durduran.
kaṵī	: 1. Kuvvetli, güçlü. 2. Güvenilir, sağlam.
keḇā'ir	: Büyük günahlar (adam öldürme, zina gibi).

kebūd	: Gök rengi, mavi.
kec	: Eğri, çarpık.
kef	: 1. El içi, el ayası. 2. Avuç, avuç dolusu. 3. Ayak düzü, taban.
kef	: köpük.
Kelīm	: 1. Söz söyleyen, konuşan 2. İkinci şahıs 3. Tūr-ı Sina'da Cenabıhak'la konuşması dolayısıyla Hz. Musa'nın ünvanı.
kemā-kān	: Eskisi gibi, olduğu gibi.
kem-ter	: 1. Daha aşağı, aşağıda bulunan, hakir, itibarsız 2. Eksik, noksan.
kesel	: Gevşeklik, tembellik, gevşeklik.
keşende	: Çekici, çeken Mihnet-keşende: Sıkıntı çeken
keşīd	: 1. Yazılmış. 2. Çekilmiş. 3. Tartılmış. 4. Dizilmiş.
keşkūl	: 1. Eskiden dervişlerin veya dilencilerin kullandığı, Hindistan cevizi kabuğundan veya abanozdan yapılmış dilenci çanağı. 2. Üstü dövülmüş fındık, fıstık ve rendelenmiş Hindistan cevizi gibi şeylerle süslenmiş olan bir çeşit süt tatlısı, keşkūl-i fukārā
kevākib	: Yıldızlar.
kevn	: 1. Olma 2. Var olma, varlık, vücut.
kevneyn	: 1. Cismani ve ruhani alem 2. Dünya ve ahiret.
keyd	: Hile, oyun, dolap, dalavere.
ķillet	: Azlık, az miktarda bulunma.
ķīl ü ķāl	: Dedikodu, çok konuşma.
ķīl	: Söz.
kīş	: Din, mezhep.
kizb	: Yalan söyleme, yalan.
ķudsiyān	: Melekler.
kūrāb	: Serap, ılgım, yalgın.
ķurb	: Yakınlık, yakın bulunma.

ķurretü'l-‘ayn	: Göz bebeđi, göz sevinci (gönöl açan) Kuran’da 3 yerde geçer: Furkan 25/74, Kasas 28/9, Secde 32/17
kütāh	: Sonunu düşünmeyen, tedbirsiz.
küşāde	: 1. Açık 2. Ferah, Ően, mutlu.
lā vü ne‘am	: Evet ve hayır, evet ve hayır demeyip susma
lā yenām	: “Uyumaz” (Hayy ü Lā yenam: Allah diri, uyumaz.) Ayete’l-Kürsi, Hayy ü Kayyum.
lāne	: Yuva.
lā-taknaŕū	: Zümer süresinin ayetidir. (39/53) “Allah’ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin.”
lā-yezāl	: Zevalsiz, bitimsiz
lā-yuħŕā	: Sayılmaz, hesaba gelmez, pek çok.
lebīb	: Akıllı, zeki, fatin.
lec	: Tepme.
len terānī	: Sen beni görmeyeceksin (Tur dağında Hz Musa’ya Cenabı Hak tarafından verilen cevap).
levlāk, Levlāke	: Bir kutsi hadisten alınmıŖ olup Hz. Muhammed’e hitaptır. (Levlāke levlāke lemā halakt-ül- eflāke: Sen olmasaydın sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım. Hadis-i Kutsi).
leyāl	: Geceler
li‘ām	: Alçak, aŖađılık, pinti kimseler.
licām	: Hayvanın ağzına vurulan gem.
liķā	: 1. Görme, rast gelip kavuŖma. 2. Yüz, çehre.
ma‘ānī	: Manalar.
ma‘ārif	: 1. Bilme, ilim 2. Hüner, maharet, üstatlık, sanat.
ma‘āŖī	: 1. Asilikler, isyanlar. 2. Günahlar.
ma‘dūm	: Yok olan, mevcūt olmayan.
mādiħ	: Metheden, öven.
mağārib	: 1. Garplar, batılar 2. AkŖamlar.
mağbūn	: ŖaŖkın, ŖaŖırmıŖ.

mağfūr	: Allah tarafından günahları affedilmiş olması için dua edilen kimse, ölmüş, yarlıganmış
maḥall	: Yer.
maḥāsin	: Güzellikler.
maḥdūd	: Sınırlanmış, sınırlı.
maḥfil	: 1. Oturulacak, görülecek yer toplantı yeri. 2. Büyük camilerde hükümdarlara veya müezzinlere ayrılmış ve etrafı parmaklıkla çevrilmiş olan, yerden yüksek yer.
maḥmūd	: Hamd olunmuş, övülmüş, övülmeye değer.
maḥẓ	: 1. Su katılmamış, halis süt 2. Halis, katkısız, sade, tam, ta kendisi.
maḳāl	: 1. Söz, lakırdı. 2. Söyleme, söyleyiş.
maḳām-ı maḥmūd	: Hz. Muhammed'in en büyük şefaât makamı, cennet.
maḳar	: 1. Karar edilen, durulan yer, karargah 2. Oturulan yer 3. Ocak, merkez.
maḳarr	: 1. Karar edilen yer, durulan yer, karargah 2. Oturulan yer, ikametgah.
maḳdem	: Gelme, dönüp gelme.
maḳhūr	: Kahrolmuş, bozguna uğratılmış.
maḳşūd	: Kasd olunan, istenilen şey, istek.
maḳşūr	: 1. Kasrolunmuş kısaltılmış, kasılmış. 2. Alıkonulmuş. 3. bir şeye ayrılmış.
mā-meẓā	: Geçen şey, geçmiş şey, geçmiş zaman.
manẓar	: 1. Nazar edilen, bakılan, görülen yer. 2. Görünüş. 3. Çehre, yüz.
mār	: Yılan.
mārūt	: Arkadaşı Hārūt ile ün almış bir melek olup, büyü ile sihir ile uğraştıklarından kıyamete kadar kalmak üzere Babil'de bir kuyuya hapsedilmişlerdir.

mā-sivā	: 1. Bir şeyden başka olan şeylerin hepsi, Allah dışındaki tüm varlıklar. 2. Dünya ile ilgili şeyler.
maşūn	: 1. Saklanmış, mahfuz. 2. Sıyanet olmuş, korunmuş, korunan. 3. Salim, sağlam.
maṭāf	: Tavaf edilecek, etrafı dolaşılacak, ziyaret edilecek yer
maṭar	: Yağmur.
maṭāyā	: Binek hayvanları
maṭla‘	: 1. Doğacak yer. 2. Güneş ve sair yıldızların doğması. 3. tas. Kur’an’ı ezbere okuyan bir ermiş kimseye Allah’ın tecelli etmesi
maṭlūb	: 1. Talep edilen, istenilen, aranan şey 2. Alacak
maṭrūd	: Tard olunmuş, kovulmuş.
mā-zāga’l-başar	: Muhammed’in gözü şaşmadı. (Necm-53/16,18)
me’ḥaz	: Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer, kaynak.
me’vā	: Yurt, mesken, mahal.
-meāb	: 1. Geri dönülecek yer. 2. Sığınılacak yer.
mebādī	: Başlama, başlangıç, mebde’.
mebādī	: Evveller, başlangıçlar, ilk unsurlar.
mebde’	: Başlama, başlangıç.
mebhūt	: Hayrette kalmış, şaşmış, mütehayyir.
mebnī	: 1. Bina olunmuş, yapılmış, kurulmuş. 2. Bir şeye dayanan. 3. –den dolayı, –den ötürü.
mebsūt	: 1. Bast olunmuş, yayılmış, açılmış. 2. Uzun uzadıya anlatılan.
medār	: 1. Dönen bir şeyin merkezinde istinad itdiği yer, 2. Sebep, vesile, vasıta.
medāyih	: Övülmeye layık olan işler ve hareketler.
meḥḥar	: 1. Övünme. 2. Övünmeye sebep olan.
meḥḥaret	: Övünme, iftihar etme, koltukları kabarma.
mehābet	: Azamet, ululuk, korkunçluk, büyük görünme.

meḥin	: Mihnet, sıkıntı.
mehl	: Vade, vakit verme, bir işi muayyen bir zamana kadar bırakma.
mehter	: 1. Yüksek rütbeli hizmetkar. 2. Çadırlara bakan uşak. 3. At uşağı. 4. Mızıkacı. 5. Kavas, Babıali çavuşu. 6. Rütbe, nişan müjdecisi, çaylak.
meṣīl	: Benzer, şibih, nazir.
Melāmet	: Çıkışma, azarlama, serzeniş.
mel‘anet	: Mel’unluk, lanete sebep olan, lanet edilmeye sebep iş, hareket.
mel‘ān	: Dolu, taşkın.
melce‘	: Sığınma, iltica edecek, sığınacak yer, penah.
memdūd	: Çekilmiş, uzatılmış.
memdūḥ	: Medh olunmuş, övülmüş.
memlūk	: Kul, köle.
men teşā	: “Dilediğin” (Yüce Tanrının dilediğini dilediği gibi yapmaya muktedir olduğunu bildiren ayetlerden Al-i İmran 3/26, A’raf 7/155).
men‘ūt	: Methedilmiş, iyiliği, güzelliği söylenmiş.
menām	: 1. Uyunacak yer, yatak odası. 2. Uyku. 3. Düş.
menfez	: Bir şeyin nüfuz edecek yeri, delik, ağız.
mensūḥ	: Nesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, hükmü kaldırılmış.
menşūş	: Kur’an’da açıkça anlatılmış, hakkında ayet bulunan
merāḥim	: Merhametler, acımlar.
merdān	: 1. Erkekler, yiğitler, mertler. 2. Bir çeşit ney.
mergūb	: 1. Rağbet ve arzu olunan, istenilen, sevilen 2. Umumun rağbetine mazhar, herkes tarafından rağbet olunacak düzeyde güzel, makbul, pesendide

merhūn	: 1. Rehin edilmiş, ödünç olarak alınan bir şeye karşı garanti olarak verilen şey. 2. Muayyen zaman, bir şeye bağlı.
merḳad	: Kabir, sin, mezar.
merzūḳ	: Rızkı verilmiş.
mesā	: Akşam.
mesāḡ	: İzin, ruhsat, cevaz.
meserret	: Sevinç, şenlik.
messāḥ	: Çok ölçen, çok biçen.
mest-i müdām	: Durmadan şarap içen, şarap ayyaşı.
meštūr	: Satırlanmış, yazılmış, çizilmiş.
mešāmm	: Burun, koku alacak yer.
mešārīḳ	: Güneşin doğduğu taraflar, doğular.
mešhūd	: Gözle görülmüş, görülen.
mešmūm	: 1. Koklanmış. 2. Misk, ıtır gibi güzel kokulu şey.
mev'ūd	: Va'dolunmuş, söz verilmiş.
mevhūb	: Hibe edilmiş, ihsan edilmiş, verilmiş.
mevlūd	: Yeni doğmuş çocuk, mevlid.
mezād	: Arttırma ile yapılan satış, müzayede.
mezāyā	: Meziyetler, üstünlükler.
mi'yār	: Ölçü.
midād	: Yazı mürekkebi, yazı yazmaya mahsus siyah veya renkli sulu madde.
mih-ter	: Daha büyük
miḥver	: 1. Eksen, durduğu yerde dönmekte olan bir şeyin dolayında döndüğü varsayılan doğru çizgi 2. mat. Üzerinde bir pozitif cihet varsayılan sonsuz hat 3. Kağnı arabasının dingili.
mīnā	: Liman, iskele.
mīnā	: Şişe, cam, sırça, billur.
mišbāḥ	: Işık, چراغ, meşale.

mīzāb	: Su yolu, oluk.
mu‘allā	: 1. Yüce, yüksek. 2. Makamı, rütbesi yüksek.
mu‘cem	: 1. İ‘cam edilmiş, noktalanmış, noktalı. 2. ed. Ebced hesabında noktalı harfleri hesap ederek düşürülen tarih. 3. Bir ilmi müfredatıyla belirten eser.
mu‘izz	: İzzet ve ikram edici, ağırlayıcı, Allah.
mu‘allā	: Yüksek, yüce, mürtefi‘.
mu‘anven	: 1. Ünvanlı, 2. Debdebeli, tantanalı.
mu‘atṭar	: 1. Itırlı, güzel kokulu 2. Meşhur bir çeşit lale.
mu‘īn	: 1. Yardım eden, yardımcı. 2. Muavin, refik, yamak.
mucīb	: (cevab’dan) İcabet eden, kendisinden olunan talep veya suali kabul edip icra eden.
muḥallid	: Devamlı, sürekli kılan, ebedileştiren.
muḥarrik	: Tahrik eden, çok yakan.
mmuḥaṣṣaṣ	: Tahsis olunmuş, tayin edilmiş, ayrılmış.
muḥbir-i ṣādık	: Haber verdikleri şeylerden mesul olmamak için isimlerini gizleyenlerin aldıklarını unvan.
muḥib	: Sevişen, muhabbetli, muhabbeti olan.
muḥzin	: Hüzün verici, acıklandırıcı.
muḥaddem	: 1. Takdim edilen, sunulan. 2. Önde olan, önden giden. 3. Önce gelen, önceki. 4. Değerli, üstün. 5. mant. Önerti.
muḥallaḳ	: Kılık kıyafeti yerinde olan fakat başka marifeti olmayan.
muḫārin	: Bitişik, ulaşmış, yaklaşmış, erişmiş, bir yere gelmiş.
muḫīm	: İkamet eden, oturan
muḫtebes	: İktibas edilmiş, faydalanmak üzere aynen alınmış, aktarılmış

muḳtedā	: 1. İktida edilen, uyulan, örnek tutulan,. 2. Önde bulunan, kendisine uyulan, imam, reis vb.
muḳtezā	: 1. İktiza etmiş, lazım gelmiş. 2. Kanun icabına göre yazılan yazı, der kenar.
mūr	:1. Karınca. 2. Yoksulluk, fukaralık sembolü 3. Pas hastalığı
muraḥḥāş	: İzinli, ruhsatlı, mezun.
muraḳḳa‘	: Terki‘ edilmiş, yamanmış.
murtaẓā	: 1. İrtiza edilmiş, beğenilmiş, seçilmiş. 2. Hz. Ali’nin lakabı
murzi‘	: Çocuk emziren.
muşayḳal	: Cilalı, parlak, yaldızlı, perdahlı.
muşīb	: İsabet eden, hedefine varan, maksadına ulaşan, yanılmayan.
muṭāf	: Tavaf olunan, etrafında dönülen.
muṭayyeb	: Güzel kokular sürmüş.
muẓlim	: Karanlık, tire.
muẓmaḥill	: Çökmüş, çöküntüye uğramış, darmadağın olmuş, yok olmuş.
mübādī	: Ortaya koyan, meydana çıkaran
mübāhāt	: Övünme, iftihar, tefehhur.
mübīn	: 1. Hayrı, şerri, iyiyi ve kötüyü ayıran. 2. Besbelli. Din-i mübīn: açık, meydanda olan din
mübtenā	: 1. İbtina eden, kurulu, kurulmuş olan. 2. Dayanan, müstenid
mübtecel	: Büyük, ulu.
mübtezel	: 1. Pek bol ve ucuz şey 2. Orta malı, ortaya düşmüş 3. Değersiz, hor kullanılan.
müctebā	: Seçilmiş, intihab ve ihtiyar edilmiş, seçkin, muhtar, mümtaz

müdām	: 1. Devam eden, süren. 2. Devam eden, arası kesilmeyen.
müfevvez	: Sipariş olunmuş, ihale olunmuş.
mühtedī	: İhtida eden, hidayete erişen, İslam dinini kabul eden.
mülaqqab	: Telkib olunmuş, lakablanmış, lakablı.
mülcī	: İlca eden, zorlayan, zorla yaptıran.
mültemis	: İltimas eden, kayıran.
mümaşil	: Benzeyen, andıran.
münhezim	: Hezimete uğratılmış, bozguna uğratılmış, mağlub edilmiş.
münkirīn	: İnkâr edenler, kafirler.
münşī	: 1. İnşa eden, yapan 2. Yapısı, üslubu güzel olan, iyi kâtip
müntaḥil	: Eser çalan, başkasının eserini kendisininmiş gibi gösteren
münzel	: Nazil olunmuş, gökten indirilmiş, gönderilmiş.
müreccaḥ	: Tercih edilen, üstün tutulan.
mürsel	: Gönderilmiş, yollanmış.
mürtehen	: Rehin olarak alınan, ipotek edilen.
mürtehin	: Rehin olarak, ipotek olarak alan.
müsellem	: 1. Teslim edilmiş, verilmiş. 2. Su götürmez doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabul edilmiş olan.
müstebān	: Ayan, meydanda olan, şüphe bırakmayacak şekilde anlaşılan
müsteṭāb	: Hoş, güzel bulunan
müşevveş	: Belirsiz, karışık, düzensiz, karmakarışık.
müttakī	: 1. İttika eden, korkan, çekinen, sakınan. 2. Allah'tan korkan.
müyesser	: Kolayı olan, kolay gelen.
müzebzeb	: Bir şeye karar veremeyen, ikircimli.

müzeḅib	: Karıştıran, karma karışık eden
müẓill	: İzlal eden, zelil kılan.
müẓnib	: Günahkar, suçlu, muzlim.
na‘īm	: Nimet, bolluk.
nā’ib	: 1. Vekil, birinin yerine geçen. 2. Kadı vekili. 3. Kadı, şeriat hükümlerine göre hüküm veren. 4. nöbet bekleyen, nöbetle gelen.
nāb	: 1. Halis, saf, arı 2. Katıksız 3. Berrak 4. Oluk.
nādim	: Nedamet getiren, pişman.
naķīb	: 1. Bir kavim veya kabilenin reisi veya vekili. 2. Bir tekkede şeyhin yardımcısı olan en eski derviş veya dede.
naķībū’l-eşrāf	: Peygamber soyundan olanların işlerini görmek üzere içlerinde hükümetçe tayin olunan memur.
nās	: İnsanlar, halk, herkes.
naşş	: 1. Sarihlik, açıklık, kat’ilik 2. Manasında sarihlik, kat’ilik bulunan Kur’an ayetinin delil olarak gösterileni. 3. fels. İnak, dogma.
naşūh	: 1. Nasihatçi, öğütçü. 2. Halis, temiz.
nā-yāb	: Bulunmaz.
nāzım	: 1. Tanzim eden, düzene koyan, düzenleyen 2. ed. Nazım haline koyan, manzume yazan. 3. Düzenleyici. 4. mat. Normal.
neciyy	: Sırdaş.
nef̣	: Fayda, menfaat, sūd, asi.
nehīb	: 1. Yağmacı, çapulcu. 2. Dehşet, korku.
nevāz	: Okşayan, taltif ve tatyib eden, hoşlandıran.
nevāziş	: Okşama, gönül alma.
nezzāre	: Seyirci.
ni‘am	: Nimet.
nigāh	: Bakış, bakma, nazar.

nihād	: Tabiat, tıynet, huy, hilkat.
nihān	: 1. Gizli, saklı. 2. Bulunmayan, görünmeyen. 3. Sır.
niķāb	: Peçe, yüz örtüsü.
-nişīn	: “Oturana, oturmuş” manalarıyla kelimeleri sıfatlandırır.
niyāh	: Ağıt, ölü üzerine iyilikleri sayıp dökerek ağlama.
nizā‘	: Çekişme, kavga.
nizār	: Zayıf, arık, lagar.
nu‘ūt	: 1. Methederek anlatılan şeyler, vasıflandırmalar. 2. ed. Hz. Muhammed’i övmek için yazılan şiirler.
nuķaţ	: Noktalar.
nūn ve’l-ķalem	: Nun kaleme andolsun. (Kalem, 68/1)
nuşūş	: Naslar, doğruluğu şüphe götürmeyen bilgiler, düşünceler
nūh ķibāb	: (Dokuz kubbe) gökyüzü.
nūkte-senc	: Nükteyi yerinde kullanan.
-nūmā	: “Gösteren, bildiren” manasıyla kelimeleri katılır. Hūner-nūmā: hūner gösteren
nūmāyān	: Görünücü, görünen, meydanda
nūyyem	: Na’im, uyuyan, uykuda bulunan.
pādāş	: Ayakdaş, yoldaş.
pā-māl	: Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.
pās-bān	: Gece bekçisi.
pelīd	: 1. Pis, murdar 2. Alçak, rezil (kimse).
penāh	: Sığınma, sığınacak yer, melce’. –penāh: bir şeyin sığınağı, koruyucusu, dayanağı manalarıyla birleşik kelimeler yapar
pencāh	: Elli sayısı.
pertev	: Işık, parlaklık, yalım.

perverde	: 1. Beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş. 2. Üzüm şirasından yapılan bir çeşit tatlı.
pey-ā-pey	: 1. Birbiri ardınca. 2. Azar azar, pey-der-pey.
peyk	: Haber ve mektup getirip götüren,
peykān	: Temren, başak, okun ucundaki sivri demir. 2. mec. Sevgilinin kirpiği.
pīç-ā-pīç	: Pek karışık, karma karışık, dolaşık.
pinhān	: Gizli.
pīšvā	: Reis, başkan.
-pūş	: “Örten, giyen, giyinmiş” manalarına gelerek birleşik kelimeler yapar.
pūş	: 1. Örtü, örtünecek şey, elbise 2. zırh
pūşīde	: Örtü, perde.
pūte	: 1. İçinde maden eritilen tava. 2. Nişan tahtası.
rāfi‘	: 1. Kaldıran, yükselten 2. Allah adlarındandır.
rāğ	: 1. Dağ eteği. 2. Çayırılık çimenlik, bağlık, bahçelik.
rāğīb	: İstekli, isteyen, gayret eden.
rahl	: Semer, palan
raḥşān	: Parlak.
raṭb ü yābis	: 1. Kurudan yaştan, münasebetli münasebetsiz söz. 2. Yanlış doğru ağza geleni söyleme.
ravz	: Bahçeler, ağaçlık, bahçelik yerler.
rāyegān	: Bedelsiz, karşılıksız.
re’s	: Baş, kafa.
ref	: 1. Kalkındırma, yüceltme 2. Yukarı kaldırma 3. Lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma.
rehā-yāb	: Kurtulan, yolcu olan.
reh-nümā	: Yol gösteren, kılavuz.
reh-zen	: Yol kesen.
remed	: Göz ağrısı, göz ağrması.

remīm	: Çürümüş, çürük (en çok kemiğin, bilhassa ölmüş insan kemiğinin sıfatıdır.)
remmāl	: Falcı.
renc	: 1. Ağrı, sızı. 2. Zahmet, eziyet.
resān	: Yetiştiren, götüren, isal eden.
revāc	: 1. Sürüm, geçerlilik. 2. Kıymet, değer.
revāyih	: Kokular.
reviş	: 1. Gidiş, yürüyüş 2. Tarz, üslup 3. Tutum, yol
revnaķ	: Parlaklık, tazelik, güzellik, süs.
reyn	: 1. Kir, pas. 2. Gönül sıkıntısı, iç üzüntüsü.
rif'at	: Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe.
rihlet	: 1. Göç, göçme. 2. Ölüm, ölme.
rīk	: Kum, kurutmak için yazıya atılan toz.
rikāb	: 1. Boyun, gerden 2. Köle, halayık, esir.
ruchān	: Üstün olma, efdaliyet.
rū-gerdūn	: Yüz çeviren.
ruhām	: Mermer, seng-i hara.
rū-māl	: Yüz süren, yüz sürücü.
rumūz	: Remizler, işaretler.
rū'yet	: Görme, bakma, görülme.
rūchān	: Üstün olma, efdaliyet.
rūcū'	: Geri döndürme.
sa'ī	: Çalışma, çabalama.
sa'y	: 1. Çalış, çabalama, emek, gayret. 2. Geçinmek için iş işleme.
şā'ib	: 1. Yanlışsız, doğru, yanlışlık yapmayan. 2. Maksada, hedefe uygun. 3. Hedefe doğru ulaşan.
sa'il	: 1. Sual eden, soran. 2.i. Dilenci 3. (seyelandan) Akan, akıcı
şā'id	: 1. Yüksek, 2. Yukarı çıkan

şabūh	: 1. Sabah vakti sağılan süt. 2. Sabah vakti içilen şarap.
sāc	: Hindistan'dan gelen kerestesi makbul ve sert bir ağaç
şādıķu'l-va'd	: Sözünde duran, vadinde duran.
şādır	: Çıkan, zuhur eden.
Şafıyyu'llah	: Hz. Adem.
şahbā	: Şarap, hamr, bade.
şaķīm	: 1. Yanlış. 2. Hastalıklı.
sālib	: Alıp götüren, alıp yok eden. 2. Menfileştiren. 3. İnkâr eden
sālik	: 1. Bir yola giren, bir yolda giden. 2. Bir tarikata irmiş bulunan.
sālis	: Üçüncü.
şanādīd	: İleri gelenler, başkanlar.
şāni'	: Yapan, işleyen, yaradan, halk eden.
şavāb	: Doğruluk, dürüstlük.
şavāb	: Yanlış, değil, doğru.
sāye	: Gölge.
şayf	: Yaz, tābistān.
Seb'a'l-meşānī	: tekrarlanan yedi ayet, Fatiha süresi.
şebāt	: Yerinde durma, kımıldamama, sözünden, kararından vazgeçmeme.
sebu'	: Yırtıcı hayvanlar.
sedd	: 1. Kapama, tıkama, bağlama 2. Yüksek olan yer
sedīd	: Doğru, hak.
seḫāb	: 1. Bulut. 2. Karanlık. 3. Bulut gibi uçuşan böcekler.
Selās	: Üç.

semūm	: Çölden çok sıcak ve zehirli bir şekilde eserek bitkileri ve hayvanları helak eden bir rüzgar, sam rüzgarı da denir.
serd	: Soğuk.
ser-efrāz	: Başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerinden üstün olan
serīr	: 1. Taht. 2. yatacak yer.
ser-nigūn	: 1. Baş aşağı olmuş, ters dönmüş. 2. Talihsiz, bahtsız.
ser-tāc	: Baş tacı olan, çok sevilen.
setr	: Örtme, kapama, gizleme.
Settāru'l-'uyūb	: Ayıpları örten, Allah.
sevād	: 1. Karalık, siyahlık, karartı. 2. Yazı, karalama. 3. Uzaktan karartı halinde görülen kalabalık. 4. s. Kara, siyah. 5. Bir şehrin çevresindeki karartı halinde görünen bağ, bahçe ve bostanlar
sevķ	: 1. Önüne katıp sürme, ileri sürme 2. (sebeup olup) Bir neticeye bağlama 3. Yollama, gönderme
seyf	: Kılıç, tır, şemşir.
Seyyidü'l-keveyn	: İki cihanın efendisi, Hz. Muhammed.
şıyānet	: Koruma, korunma, hıfz, muhafaza.
sidre	: 1. bot. Arabistan kirazı. 2. En yüksek makam, (Ondan sonra Tanrı'ya gidilir.)
silk	: 1. İplik. 2. Sıra, dizi. 3. Yol; meslek, tutulan yol.
sipenc	: Misafirhane.
sirāc	: Işık, kandil, meşale.
şīt	: 1. Ün, iyi şöhret. 2. Çatırtı, patırtı.
siyemmā	: (mtn: Siyyemā) Hele, hususiyle, bahusus, her şeyden önce.
siyān	: Birbirine denk, müsavi.
söyünmek	: Söndürmek.

şu‘ūd	: Yukarı çıkma, yükselme.
sū’	: Kötülük, fenalık.
sū-be-sū	: Taraf taraf, her tarafa, her yana, her tarafta, her yanda.
şudūr	: 1. Göğüsler. 2. Sadrazamlar. 3. Kazaskerler.
şūf	: 1. Sof, yün yapağı. 2. Yün dokuma.
şun‘	: 1. Yapış, yapma 2. Te’sir, kudret.
şunūf	: Sınıflar.
şūr	: 1. Boynuzdan yapılmış büyük boru. 2. Hz. İsrail’in borusu.
şūretā	: Görünüşte.
sūy	: Taraf, cihet.
sūz u güdāz	: Yanıp yakılma.
sūz	: Yanma, tutuşma, ateş, hararet.
sühūlet	: 1. Kolaylık, 2. Kolaylık vasıtası, 3. Yavaşlık, usul, nazik muamele, 4. s. Elverişli, kullanışlı
sümūm	: (sem’in c.) Zehirler, ağular, acılar.
sūnen	: Sünnetler.
sūnūhāt	: Akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler.
sūrāğ	: İz, eser, işaret.
şād-āb	: Suya kanmış, sulu,taze.
şakī	: 1. Bahtsız, fena hareketli, habis, haylaz 2. Haydut, yol kesen.
şakķ	: 1. Yarma, yarılma, yırtma, paralama, kırma 2. Yarık, çatlak.
şamār	: El ayasıyla vurulan tokat.
şebāhet	: Benzeme, benzeyiş.
şecā‘at	: Mertlik, yiğitlik.
Şefī‘u’l-Müẓnibīn	: Günahkarların şefaathçisi, Hz. Muhammed. (Bakara 2/225, Al-i İmran 3/159)
şemeh	: Koku, koklama.

şemīm	: Güzel koku.
şemm	: Koklama, koklanma, koku alma.
şemme	: 1. Bir kere koklama. 2. Pek az şey.
şerār	: Kıvılcım.
şermende	: Utangaç, şerm-gīn, şerm-sār.
şerm-sār	: Utangaç
şiken	: Kıran, şikest iden, büt-şiken: sanemleri kıran.
şīrāze	: 1. Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan ince şerit. 2. Esas, düzen, intizam. 3. Bağ, örgü.
şiyem	: Huylar, tabiatlar.
şubān	: Çoban.
şübbān	: Gençler, delikanlılar
şümār	: Hesap, sayı
ta‘arruż	: 1. Sataşma, takılma, hakka tecavüz. 2. Düşmanın toprağına girip birinci olarak harbe girişme
ta‘ām	: Yemek, aş.
tab‘	: 1. Tabiat, huy, yaratılış 2. Mühür, damga basma 3. Kitap basma
ta‘dād	: 1. Sayma, sayı 2. Birer birer söyleme, sayıp dökme, sayım
tafđīl	: 1. Birini ötekilerden üstün tutma. 2. gr. En üstünlük
taḥmīl	: Yükletme, taşıtma
taḥmīr	: 1. Yoğurma, yoğrulma. 2. Mayalandırma
taḥmīr	: Eşek deme
taḥsīn	: 1. Güzel bulup takdir etme, beğenip alkışlama. 2. Güzelleştirme, güzel kılma
taḥti’e	: Yanlışını çıkarma.
taḥvīl	: 1. Değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme 2. Borç senedi, aksiyon

taḳarrüb	: Yaklaşma, yanaşma.
ṭama‘	: Açgözlülük, cimrilik, kıskançlık.
tārāc	: 1. Yağma, çapul, talan 2. yağma etme, talanlama.
ṭard	: 1. Koğma, sürme, uzaklaştırma. 2. Vazifeden, mektepten uzaklaştırma.
ṭarīḳ	: 1. Yol. 2. Usul. 3. Meslek. 4. Vasıta, sebep. 5. tas. Bir velinin Tanrı’ya ulaşması için tuttuğu yol.
taṣaddur	: Baş sedire geçme, en başta oturma.
taslīt	: Musallat etme, sataşma, sataştırılma.
taḥhīr	: Temizleme, paklama.
ta‘ṭīr	: Güzel koku ile kokulandırma.
ta‘zīb	: Eziyet etme,boşuna yorma.
ta‘zīm	: 1. Büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. Saygı gösterme, ikram etme.
te’yīd	: 1. Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma. 2. Doğru çıkarma, doğrulama, destekleme
tebb	: 1. Zarar, ziyan, kayıp 2. “Zarara uğrasın” anlamında bir beddua cümlesi.
tebcīl	: Ululama, ağırlama.
tebşīr	: Müjdeleme, müjde verme
tecellā	: 1. Görünme, belirme. 2. Kader, talih. 3. Allah’ın lütfuna nail olma.
tefvīz	: 1. İhale, sipariş etme 2. Dağıtım 3. Her şeyi Allah’tan bekleme
tehlīl	: İslam dininin tevhid akidesini hulasa eden “lāilāhe-illallah” sözünü tekrarlama.
tekāpū	: 1. Telaş ile koşarak araştırma. 2. Dalkavukluk, kavuk sallama.
tekebbür	: Büyüklük gösterme, kibir satma.
tekeffül	: Birine kefil olma, kefalet verme.

tekrīm	: Saygı gösterme, ululama.
telbiye	: Hac esnasında hacıların “Allahümme Lebbeyk” demesi.
telviş	: Bulaştırma, kirletme.
temekkūn	: Yerleşme, yer tutma.
temelluḡ	: Yaltaklanma, dalkavukluk.
temessūk	: Tutunma, sarılma.
tenzīr	: Korkutma.
terḡīm	: 1. Rakam atma, atılma. 2. Yarma 3. Yazma.
tervīḡ	: 1. Rayiha, koku verme, kokusunu arttırma, kokulandırma. 2. Rahatlandırma, rahatlandırılma.
tesḡīr	: Zapt ve istila etme, ele geçirme.
tevbīḡ	: 1. Tekdir, azarlama, paylama. 2. Memurlara uygulanan bir disiplin cezası.
tevḡīr	: Güzel karşılama, uğurlama.
tevlīd	: Doğurma, ortaya çıkarma, hasıl etme.
ṡıynet	: Yaratılış, mizaç, maya.
ṡīb	: Güzel koku, güzel kokulu nesne, güzel kokusu için sürülen şey
tiryāḡ	: Panzehir.
tuḡfe	: Hediye, armağan.
turfe	: Görülmemiş, yeni, tuhaf, şaşılacak şey. 2. Yahudilerce yenmesi haram olan. 3. Kaçınılması gereken.
tūtiyā	: 1. kim. Çinko. 2. Kadınların gözlerine çektikleri sürme.
ṡuyūr	: Kuşlar, mürgān.
tūrāb	: Toprak.
u‘cūbe	: Tuhaf şey, garip şey, yaratık.
‘udūl	: Sapma, yoldan çıkma.
‘ulūvv	: Büyüklük, yücelik, yükseklik.

‘ulyā	: Ala, yüce.
umūr	: İşler, hususlar.
‘urūc	: Yukarı çıkma, yükselme.
‘uzmā	: Daha büyük, pek büyük.
‘uṣāt	: 1. Asiler, itaatsizler, zorbalar 2. Günahkarlar.
üftāde	: 1. Düşmüş, düşkün, biçare. 2. Aşık.
ümem	: Ümmet.
üstüvār	: 1. Sağlam, dayanıklı, kuvvetli. 2. Güvenilir.
üşküfe	: Şükufe, çiçek.
vahal	: Bataklık, çamurlu yer, batac.
vālā	: Yüce, yüksek.
vaṣṣāf	: Vasıflarını bildirerek anlatan veya öven.
vāṣ‘	: Koma, bırakma, atma.
vāzgelmek	: Feragat etmek, vazgeçmek.
veṣen	: Put, (çelipa, sanem, salīb).
velā	: 1. Yakınlık, sahiplik. 2. Efendisinin, azat ettiği köle ve cariyesi ile olan münasebeti ve onlar üzerindeki hakkı.
verā	: 1. Arka, geri, öte. 2. Başka, gayri. 3. Kıç, geri, dübür.
verā	: Halk, mahluk, kainat.
vera‘	: Haramdan kaçınma.
verd	: Gül.
vesāvis	: Vesveseler, kuruntular.
vird	: 1. Öğrenci, şakird. 2. Mürit.
vird	: Belli zamanlarda okunması adet olan Kuran cüzleri, süreleri
vuḥūṣ	: Yabani hayvanlar.
yaḥ	: Buz parçası.
yāl	: Kuvvet, güç.
yed	: 1. El. 2. Kuvvet, güç. 3. Yardım. 4. Vasıta.

Yed-i beyzā	: (en beyaz el) Hz. Musa'nın Firavun'a karşı mucize olarak ışıklı görünen parlak eli.
Yevmü't-tenād	: Kıyamet günü.
Yezdān	: Hak teala hazretleri.
zebān	: 1. Dil, lisan. 2. anat. Dil
zebānī	: Cehennemlikleri cehenneme atmaya memur edilen melek
zebān-zed	: Dil persengi, söylenen, söylenir olan, alışılmış, kullanışlı.
zebḥ	: 1. Boğazlama, keserek öldürme. 2. Kurban kesme.
Zebḥ	: 1. Kesilmiş veya kesilecek kurban. 2. Hz. İsmail ile Hz. Muhammed'in babasının lakabı.
zebūn	: Zayıf, güçsüz, aciz.
zīb	: Süs, bezek.
zihī	: 1. Ne güzel, ne hoş. 2. Aferin, bravo.
zimām	: Kendi tarafını koruma, gözetme.
zimām	: Yuları elinde olan.
zīnet	: Süs, bezek.
zīr	: 1. Alt, aşağı. 2. Tiz perde.
zuhūl	: Kasden unuttur gibi olma, unutma.
zulem	: Karanlık.
zūrefā	: Zerafetli şahıs manasında, zarif.
zūll	: Alçalma, horluk, hakirlik.

SONUÇ

1- On dokuzuncu yüzyılda Peygamber Efendimiz'e duyduğu derin muhabbeti mısralarına döken ve bunu divan halinde bize sunan Nazîf, bu eseriyle, batılılaşma yolunda ilerleyen ve bu yönde yeni türlerle, yeni anlayışlarla boy gösteren Türk edebiyatı karşısında

damağımıza nostaljik bir tat bırakmıştır. Nedîm ve Şeyh Gâlib gibi son iki büyük üstadını yetiştiren divan edebiyatı, bir gerileme dönemine girmiş olsa da on dokuzuncu yüzyılda, hâlâ Nazîf gibi bu pınardan beslenen sanatçılar olmuş ve bu sanatçılar divan edebiyatının müstesnâ güzellerini hatırlatan beyitlere imza atmışlardır.

2- Çalışmamıza konu olan bu divanın yazarı kanaatimizce Sahaflar Şeyhi-zâde Ahmet Nazîf Efendi'dir. Bizi bu kanaate götüren sebepler ise şunlar olmuştur: Eserin, yazma olsun taşbasma olsun, tüm nüshalarının sonundaki tarihler (M: 1839, T: 1850, K: 1856) ile şairin Sultan Abdülmecit'i övdüğü birinci kasidenin sekizinci beyti bize elimizdeki eserin sahibinin Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) yaşamış olduğunu gösterir. Bu dönemde yaşamış Nazîf ya da Nazîfi mahlaslı şairler hakkında bilgi veren Tuhfe-i Naîlî ve Fatîn Tezkiresi adlı kaynaklarda Sahaflar Şeyhi-zâde Ahmet Nazîf Efendi'den bahsedilirken ona ait "senin" redifli birkaç beyit de örnek olarak verilmiştir. Bu beyitler elimizdeki Divan'da yoktur, ama senin redifli ve dil, üslup bakımından çok büyük benzerlik gösteren bir gazel (90. gazel) Divan'da mevcuttur. İşte tüm bu sebeplerden dolayı, kanaatimizce, elimizdeki bu eserin sahibi Sahaflar Şeyhi-zâde Ahmet Nazîf Efendi'dir.

3- Ahmet Nazif Efendi İstanbulludur. Ser-müsevvid Mustafa Efendi'nin oğludur. 1246 senesinde eğitimine başlamış, 1257 senesinde Kudüs mevleviyetine, 1267 senesinde Şam mevleviyetine, 1268'de Mekke-i Mükerreme mevleviyetine atanmıştır. 1275 senesinde ölmüştür. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen şairin Divançesi, çoğu tercüme ve şerh olmak üzere 17 eseri mevcuttur.

4- Nazîf, Divanı'nı kaside, gazel, müseddes ve takrizlerden oluşturmuştur. Kaside, gazel ve müseddesler konu itibarıyla tamamen birer na't örneğidirler. Divan'da 2 kaside, 198 gazel, 4 müseddes ve 3 takriz mevcuttur. Aruz ölçüsü bakımından fazla bir çeşitlilik arz etmez. Aruzun sadece 3 farklı kalıbı kullanılmıştır.

.....

5- Şair ayet ve hadis iktibaslarıyla, edebî sanatlarla eserini dil ve üslup bakımından zenginleştirmiştir. Şairin Divan’ında yapmış olduğu iktibaslardan en çok dikkatimizi çeken “Kābe kavseyni ev ednā” ve “rahmete’n-lil-‘ālemīn” ayetleri ile “levlāke levlāk” hadisidir. Bununla birlikte şairin edebî sanatlardan da en çok kullandığı sanat, bir na’t da bunu gerektirir zaten, hüsn-i talil sanatıdır. Fakat bu noktada hemen şu söylenebilir ki, Fuzûlî’de rastladığımız, o hüsn-i talil sanatının dil ve üslupla birleşerek harikulade kullanımını tam olarak Ahmet Nazîf Efendi’de bulamıyoruz, yer yer bu sanatın çok güzel örneklerine rastlasak bile.

6- Son olarak şu söylenebilir ki Ahmet Nazîf Efendi, Hz. Muhammed’e duymuş olduğu sevgiyle yazdığı ve na’tlardan oluşturduğu bu Divan’ıyla, on dokuzuncu yüzyılda sönmeye yüz tutan divan edebiyatı ateşini nisbeten de olsa parlatmaya çalışmıştır. Fakat bu dönem divan şairlerinin tamamında görülen üslup ve ifade zayıflığı şairimizde de vardır. Bununla birlikte Ahmet Nazîf Efendi bazen bize bu zayıflığı unutturacak kadar güzel beyitlere de imza atmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Bağdatlı İsmail Paşa, **Esmâ’ü’l-Mü’ellifîn**, İstanbul 1955, Maarif

Basımevi, C.I., s.188.

.....

- Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.II., İstanbul 1997, s.829.
- Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, İstanbul 1333, Matbaa-i Âmirîn, C.II., s.463-464.
- Davud Fatin Efendi, **Tezkire-i Hatimetü'l-Eş'âr**, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D. No: 2270, s.414.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 1993.
- Dilçin, Dr. Cem, "Divan Şiirinde Gazel", **Türk Dili**, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), S. 415-416-417, Ankara 1986, s.192-193.
- Ergin, Prof. Dr. Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak yay. İstanbul 1993.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, **Divan Şiiri**, Say yay., İstanbul 1994, C.2, s.407-408.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, İstanbul 1937, Devlet Basımevi, C.4-6, s.1114.
- Kabaklı, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul 1990, C.II., s.613.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C.V., Ankara 1961, s.1.
- Küçük, Cevdet, "Abdülaziz" maddesi, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.1., İstanbul 1988, s.179.
- Küçük, Cevdet, "Abdülmecid" maddesi, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.1., İstanbul 1988, s.259.
- Mengi, Prof. Dr. Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara 1999, s.231.
- Muallim Naci, **Lugat-ı Naci**, Çağrı Yay., İstanbul 1995.
-

Ortaylı, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Hil Yay., İstanbul 1983, s.18.

Osmanlı Ansiklopedisi, “II. Mahmud”, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, C.6, s.7-8-9-10.

Osmanlı Devleti Tarihi, Feza Gazetecilik Yay., Zaman, İstanbul 1999, C.I., s.101-102.

Pala, Doç. Dr. İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ötüken yay. İstanbul 1999.

Palmer, Alan, **Son Üç Yüz Yıl Osmanlı İmparatorluğu**, Türkiye İş Bank. Kültür Yay., Çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak, İstanbul 2002, s.86-87.

Redhouse, Sir James W., **Turkish and English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul 2001.

Süreyya, Mehmed, **Sicil-i Osmani Yahud Tezkire-i Meşahir-i Osmani**, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, D.No: 17138, C.IV., s.565.

Şemsettin Sami, **Kamus-ı Türki**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

Şemsettin Sami, **Kâmûsu'l-A'lâm**, C.6, s.4590.

Tanpınar, Prof. Ahmet Hamdi, **19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul 1988, s.77.

Tuman, Nail, **Tuhfe-i Nâîli**, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, C.II, s. 1074-1075.

Tuncer, Hüseyin, **Tanzimat Edebiyatı**, Akademi Kit., İzmir 1994, s.24.

Türküne, Mümtaz Er, “İslahat Fermanı”, **Osmanlı Ansiklopedisi**, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s.164.

.....

Uçarol, Dr. Rifat, **Siyasi Tarih**, Filiz Kit., Beyazıt-İstanbul 1985, s.44.

Yeni Tarama Sözlüğü, Düzenleyen: Cem Dilçin, Türk Dil Kurumu

Yay., Ankara 1983.

Yeniterzi, Yrd. Doç. Dr. Emine, **Divan Şiirinde Na't**, Türkiye Diyanet

Vakfı Yay., Ankara 1993.

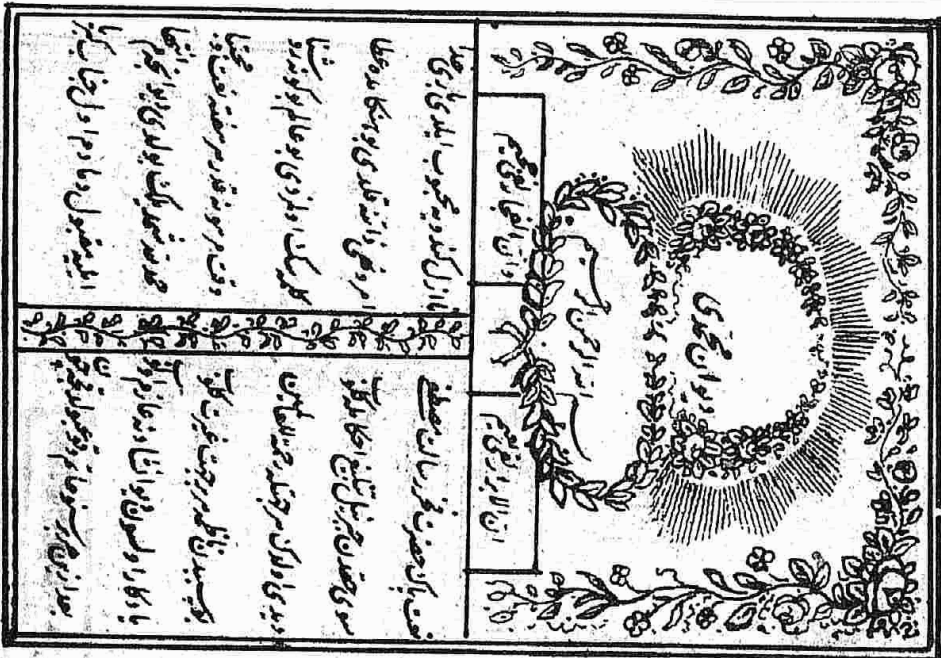

**NAZÎF DİVANI'NIN
TAŞBASMA NÜSHASI**

.....

صواب	مخطیئه	سک	خطا
تولید	۹	۱۴	تولد
صادر	۱۰	۱	صادر
اجرای	۱۴	۴	اجرای
صاحبیم	۱۷	۶	صاحبیم
کو	۱۹	۱	کو
اوزره روح	۲۱	۷	اولمقده ذوق
چارارگانم	۲۴	۹	چارار یارم
صولدن	۲۷	۱۰	بولدن
نوبهار	۲۹	۶	نوبهار
نوعروس	۳۰	۴	بوعروس
وصلنگامه	۳۲	۱۴	وصلنگامه
خالق الاشیا	۳۷	۹	خالق الانبیا
قلمش	۷۴	۵	قلمش
نقائمه	۱۰۴	۹	افغان ایل
صبحک	۱۰۹	۶	صبحک
دیو	۱۱۴	۱۴	سرو

بند و بند ۱۵ هجج اولم و چنتا و دورا	بند و بند ۱۵ هجج اولم و چنتا و دورا
اولدی بودن و چلدم و دیرنجون	اولدی بودن و چلدم و دیرنجون
ای تقیقت وارسه ریا چله کجمر لای	ای تقیقت وارسه ریا چله کجمر لای
انما انت حبیب بانیا لای	انما انت حبیب بانیا لای
زوت فضکات باجی کینت فی موش	زوت فضکات باجی کینت فی موش
کنت مجنونانا اشغ حبیبی ش	کنت مجنونانا اشغ حبیبی ش
ان کن انفت مالانک برآه اطل	ان کن انفت مالانک برآه اطل
رحمت اخضا کمر اخضا غل لای	رحمت اخضا کمر اخضا غل لای
رحمت الاخض زجی	رحمت الاخض زجی
باب طعنه من الما المدم من الما	باب طعنه من الما المدم من الما
بالنا ایدعنا بت بوی شغ کندن	بالنا ایدعنا بت بوی شغ کندن
عصفو بدوب سیکند ندر اولد و دروس	عصفو بدوب سیکند ندر اولد و دروس
بند و بند ۱۵ هجج اولم و چنتا و دورا	بند و بند ۱۵ هجج اولم و چنتا و دورا
اولدی بودن و چلدم و دیرنجون	اولدی بودن و چلدم و دیرنجون
ای تقیقت وارسه ریا چله کجمر لای	ای تقیقت وارسه ریا چله کجمر لای
انما انت حبیب بانیا لای	انما انت حبیب بانیا لای
زوت فضکات باجی کینت فی موش	زوت فضکات باجی کینت فی موش
کنت مجنونانا اشغ حبیبی ش	کنت مجنونانا اشغ حبیبی ش
ان کن انفت مالانک برآه اطل	ان کن انفت مالانک برآه اطل
رحمت اخضا کمر اخضا غل لای	رحمت اخضا کمر اخضا غل لای
رحمت الاخض زجی	رحمت الاخض زجی
باب طعنه من الما المدم من الما	باب طعنه من الما المدم من الما
بالنا ایدعنا بت بوی شغ کندن	بالنا ایدعنا بت بوی شغ کندن
عصفو بدوب سیکند ندر اولد و دروس	عصفو بدوب سیکند ندر اولد و دروس

چو کند ستاره العیوب سران لکرانی با رعد عالم قیامت بکافران شر فیکت بقدر سرنوید را ضی و لو بیکت راه منور ای طیف اولوق در عین صیانه نام	دو تر عیبا لکران مجید الیوب لکران برای دلم بر اوج طهر انور جلد عین الیوب قیوم شفاعت بو لکران و رسکا انعام میده حق الا
بالسج کریمت شمع بحر العطا بو بجه خمدون انک سمند و شدی یک کند نیانی قبلدی محمد است انبیا کتب کلی بود در دیدی با رعد شیخ اولوری کند وید مانده چانه کو رسیه نیانی است و حق است محمدی ای طیف عیبت ریکلانی قبلدی	خون فیض باد است شقایب العطا حق جمیل دما دم شانی ترغی و اینده دانه مخصوص کرج لال زکات محمدی بجه بو لکران و الا ایلر تو قیر لکران نه فلک دو راند با دی خدیجی کر چه وار و انبیا کتب فضلی عالم موجود اند قبلدی معانی شانی

تا بنابر است الیوب حضرت جبرائیل کا انشاء جبرائیل با غنچه قطعه دانا دید حق دعوی کند در بی تو دم در عقب اولدی تو انور الضحی بریز انبیا اولد و حنا اولدی نام تو نور دید بر سحر انجی فیلسون مبارک کبر جلد انجیا اولد و نظام وصف اند قصه مشهور در دلدیر انجیا چو بجه تو قیر لکران دیدی جبرائیل سکا مخصوص اولدی بو طیف بن شیخ انجم نه استرسون لکران استه هم بر شای خان بو بر متهم لکران ایلدیر جرم و عیبت و عیبت مبارک	نیز انجیرا دیو تو اولدی فرای کسین سودوی جبرائیل طهارت و شقایب چو آن فی جبرائیل کتب کلر حضرت کوشل بر بجه دعوت رحمان لکران عازم اولدی معنی قصیه بر کون سم داید و بی کی رکعت نماز لکران سربون برور بیا نه کر چه افانسم باز بر کون کل و صفاتی انک قاب تو سینه و همون اولد و محمد بو یلور لکران سفند کس نه انک سر نه استرسون خان سینه جبرائیل دید یاریت لکران یا الیه العالمین از قنده بو عیبت معلوم دنیا ده
--	---

جمله کلمات اینجا در ذره دلاری حیثیت بسبب دل و بر عاشق و آتش و در عشقه مرده ز بوجه کلمات نشسته می هم از دل و کز این	و در حاکمات باوری محی و بز کلمات مصداق الوعد الا بدین شاکله مکتوب باد فی خدی فی خدی معنی می ده ناما معنی شخص قرصک دریم ناما اولیه باعث وجود می خبر نشا بر علی سر شهاب اب دل هلاکم بوظیفه لوده دامان بجز فاعلم
جمله کلمات اینجا در ذره دلاری حیثیت بسبب دل و بر عاشق و آتش و در عشقه مرده ز بوجه کلمات نشسته می هم از دل و کز این	و در حاکمات باوری محی و بز کلمات مصداق الوعد الا بدین شاکله مکتوب باد فی خدی فی خدی معنی می ده ناما معنی شخص قرصک دریم ناما اولیه باعث وجود می خبر نشا بر علی سر شهاب اب دل هلاکم بوظیفه لوده دامان بجز فاعلم

سین مکان بود رضا بقدر را و ارکانی	کشته دلور درم کرم بر سنگ طلوع نیایی
مهر بر آینه سکار بر آینه بر دنیایی سب	سزدا سوز سر سده اندوه و درم زیبایی
سج خیا من شکست و دلور می در اختیار	وریدی احسان تو به طبعی عطایی
کنت بلور سوز و زاریا کون ستایی	فانی قیلید سیر فانی به سطله بخالی
نفسش سر ز خفاش و آریه صلی آیه	کوشش بد و کوشش بد هر جهت عفتی
ارض به سبط خدا بسطه ایلا و تعالی	بوند اندوه نکلن ایله ای ششایی
جلد بودی و دام اندان بخار	سم رجوع استند رسده کور و تیرگی
سینه بوجو بر بنای ویرانی ز تو خلا	باقی به یزدین بیکد ز رفتن عافیت
شود که کیم و دلی سالیگن ز دوری می	از دواج ایله سطره ایله سر خفانی
کند بدین قول ایله پادشاهام که خفانی	بیه کندی به خوار ایلا و پشت دعوتی
بوی خندان خافان مقدمه و دام	ایلی را و دلا و کور کورن در دلو و خفانی

تا علی مقصود اولوب دانیجی کبریا	مقید زره پندن دلم اراصا
درینا شریع البعیده سیرت کبریا	چون قدر دلم اولور دیکر اقصا
سویکی ووشندی شایسته طبعی سواد	سند غیبت ایلر بول برعوی لای
داصل وایغ وارید عصاره محبت	یوقد انا خلق یوقد اونی اوسور محبت
غالباً بد طینت اولقد سواد یوقد انا	نقد وچا اوسید جاد ویرد ویرد محبت
سیج ویکیم یوقد انا کمال فایده یوقد انا	صروت نکلا یوقد انا قید وادلا شوقد
یوقد انا کیم یوقد انا دوست طوطی غیرت	سوییک یوقد انا شیطا خدا علفه
مردا یسکن اراقتیغه یوقد انا اول	راه صده کیم ندر اولسه انا صحر محبت
صروت لبا انا فارسی	صروت لبا انا فارسی
یوقد انا کیم یوقد انا کمال درود	دشمنک یوقد انا شوقد انا کمال درود
توسعه وچو دانیجی سیرت کبریا	نالدر واینها صحر ارب غایت غلدرود
بنده کی کرمی کرمی کرمی کرمی کرمی	کرود برقص کیم یوقد انا کرمی

تدریسده فاسفی عفو ایلک غریب	لی و سید عفو انا علی اولور محبت
پارلق قابیل دنیا ده ایلک ایلک	ارجمی ایلر برده صوملی محبت
اختر ایلر برده طرقت شوقده ایلک	چند زره زره کرمی غریب محبت
اوغرا شوب دانیجی سید کرمی	بو الفصول ایلر یوقد انا کرمی محبت
دمیدیم کرمی سواد ایلر کرمی	بی خبر کیمیا جل عام صوملی محبت
دست بدست یوقد انا عفو ایلک	ایلا زره کرمی کرمی کرمی محبت
حق بزده ایلر دلم راه برده کرمی	سیرتیم یوقد انا کرمی کرمی محبت
عاصیم یوقد انا کرمی کرمی کرمی	عفو اولور عفو ایلر کرمی محبت
بردرنجی جلدر عفو ایلر کرمی	قلمی اندن کرمی کرمی کرمی محبت
قان دنیای فضا صحر ایلر کرمی	بوجبت اولدی علفه زره بالایه
اوسده ایلر دلم رضا ایلر کرمی	دیو یوقد انا کرمی کرمی کرمی محبت
عفو ایلر کرمی دلم ایلر کرمی	ای عفو ایلر دلم ایلر کرمی محبت

رحم دارا دست محمد از بدی ناپسند ایر تخلص عابد نشد بوده است و او	حرف التا از عیسی	کرز به آه که راه را عفو است بدیدار دور ریح را بخیزد نه خواستست تبارد
طهرت و دنیا ده سگ آفتاب سن دلالی پایدار اولی سگ نه زنده او فانیده	کهنه دمنه اولی از دیو پل و دانه اولی کلا کلائی بر کلیم اولی عصب ده سگ اولی اعلائی	پرخضب سوز پل و سگ اولی بوید و مشائی سن بد قلع کثرت بو حلالیده سگ اولی
دوست دوستید ز شنیدید پلید بر درج کث عدو اولی غیری فحم این عجز قیمت	سن بی فطنتی غنم در کند و به جراحی کوز کوزه اولی عدو صحرای سحرای	دوست دوست
چون بی نامه با سزا اید تو بخ بوی حق بی لیسیه سزا اید لوی بوی بوی	سوز قلع کثرت بو حلالیده سگ اولی کوز کوزه اولی عدو صحرای سحرای	دوست دوست
عبد که خضر دانی آن خلیفه ایست و داری عبد که خضر دانی آن خلیفه ایست و داری	سوز قلع کثرت بو حلالیده سگ اولی کوز کوزه اولی عدو صحرای سحرای	دوست دوست

۱۸

دات با گلستان بیاضا نشاند و لولوی	جدید آردم نه یوزدن صفوی فطری	ای طیف غریب کف حوسن و لولوی	
فرج بنی انداخت بولک کوه فانی	ای رسالت غریب بحال انقیاب	وی تویت منشی ز غویب جان	
			
راه فانی دروان و مقدمه بر یو لولوی	محمده اولی وادی طریک بر یو لولوی	از کباب یعدا لکان برینجه دلبر عشق	شمار و ناما ز یوز فانی ده بر کولدر
چو کوه عقاب ده خورید و اعدا دار لکن	کود میر سکن بر لکی کو فانی چون آه تویت	ارشد سکن دانا فزاید بلبلدر	ای طیف صاه بر یو لولوی
			
صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی
ای صحن بود ازین ارفا سر فانی	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی
شیفایه نوحه و آس و لالایم و آه	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی	صوت انجم از فارسی

۱۹

دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	
دست پالنده لعلام بیج بود کرم	دست پالنده لعلام بیج بود کرم	دست پالنده لعلام بیج بود کرم	
اول ضایع و ترش فانی و لولوی	اول ضایع و ترش فانی و لولوی	اول ضایع و ترش فانی و لولوی	
ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	
دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	
ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	
دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	
ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	
دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	دی شفاعت منشی ز غویب جان	
ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	ای رسالت غریب بحال انقیاب	

۴۸

مقدم انبیا بی مدی رقصه بیکر که دهد اولا انعام احسا اولدی و چکمه شفا حق ملک که غیر خمار قلم کرده نصوحه بیکر که بختی خلدی خلدی ملاکت رحم نجیده ساد قلم بر کرد مهر اولدی یک جمل سینه قدی خدی	بی انبیا تاج التور با ارجا شاد دی حسبک مصطفی اولدی و قلم بر کرد قبول بند که بنا برین زوضی است سر با انجین بر محمد انجین سما سر لر نه واقف اولدی و بی ترب نظیف بو عنایت بولن خرم سار نه
کند خدیو با شغیه کلمه قیل حال بی تعدا نندن سرن بو یا قلید بی سرن بدین عجیده بر یو فاکلیدن طام استه بویور ایک کون فون بچون ریجا دین بیز کر بلیدر لیل بر انا دن اولدی کیم خرم راحوالی مندر خدیو بر یو اولدی در خنده	نذر ای بلبل شیدا ایدر سر کلین شکر وی عادی عجمده بی بوی سده شکر نظر قیلدم کلمه بن جده دن قی قی بکافا لسه چان جلد کمدن عجمده صاق اولدی کمدن کمر کمر سار انجین نصوحه منده همد اولدی کلمه برین انجین

۴۹

انجین بلدی مشغول کلیم کونده فدا شخ بنا روم کور در معون کلیم کونده فدا شخ شفیع کلیم و ارا کیم کونده فدا شخ دخی اندره اولدی سهر کیم کونده فدا شخ امو کیم کونده فدا شخ	نظاره ایست کلمه کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ
و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ	و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ
و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ	و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ
و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ	و ارحم الراحمین الذا برین و انظر لعلها بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ بعضه کیم کرم کیم کونده فدا شخ

[illegible]

کلاه پندارمان غوغا سپید ابله پندار	نیکبخت روز خوشه و خیر شوم بد روز
خواهست ایله دل افشاری در مهر با باد	کج اندوه و دلخیزد و در صفای درج و جبه
اصل و ادب بی برز بخت اندیشه و دل	تنبه و غفلت جدا در سر جو با باد
مذربود با کمال به بخت پرست ساقا	بن آیدم اولسه و در تو هم جدا در جبه
مندان از تو میوه کفایتی فزیده	تو چون خطوبه بیدم ابله و در جبه
اگر چه بنی غنی و مسلم بدردم خصم	او در کمر او در دل و در جبه
بخواهند بنی غریب رسالت بنده می دلم	او عالمه نداده ملازم خطا در جبه
همه دیده و کمال و دلم و در سر کج	نظیف دست بندیت ماسود در جبه
طرز پستانان زاننده و ایله کلمه کلمات	دست بجز سنگ بود و جبه
بهر اینده و در و دلم و در و در و در	کوه و در و در و در و در و در و در
بهر اینده و در و دلم و در و در و در	خاک و در و در و در و در و در و در

لقد تبت لمحمد ربح راحت بولدم بولدم بولدم بولدم عالم شفاوت اوتوب بودنی دنیا به میل دوزخ جهالت حق برینش بولدم جهالت اولمده دره دار	حرف	حرف	حرف	حرف	حرف
کیم نبرن اولمده اولمده عالم جهالت دوزخ بولدم دوزخ بولدم دوزخ بولدم بن دوزخ دوزخ بولدم دوزخ بولدم بولدم بولدم بولدم بولدم بولدم	حرف	حرف	حرف	حرف	حرف

[illegible]

شکر الکریم بنو خاندان را شاد و برون دیر کیم امدادی تمام هر کلید عجب و ارتباطی صرف نیست بکوت خدا اعلیٰ ان بدین کرم باقی بار امید حیثیاتی لا شایسته شمع عالم و نظیف و صفا و درین کاه و کاکرین	سبحان طیب منافع بسیار و صحت اولی و دوما زینت وصال و شکر نه را غیب علیک کلام نه عا و حکمت بر مندن راه قفا کلام هر کلید برون جناب کبریا کلام جهان و صحت سبارک ذات و درین باره و صحت
یوسف همدان ایا بعلوم علم نه دار سکر خیر علم کاه و بکلامه بر با و حق جبینه یا حقش بکرم و صحت جوت بجای و صحت و بکلامه بر با و بکلامه بر با و صحت و بکلامه بر با و	جان و درین باره و صحت راه خاندان و صحت عازم او بکلامه بر با و صحت سر کلان بکلامه بر با و صحت بکلامه بر با و صحت

ما نیل ایلان سو بول قافان لذت چو کسب استا ایلان ایلان و صحت فی کفایت و در ایلان و صحت صد سو قار و ما نیل ایلان و صحت بکلامه بر با و صحت	استقامت و بند و صحت و در کرم و صحت او بکلامه بر با و صحت التماسیه قافان باقی و صحت ساکت و صحت
کولان و صحت نوده و صحت و در کرم و صحت بکلامه بر با و صحت و در کرم و صحت	اد و صحت نوده و صحت و در کرم و صحت بکلامه بر با و صحت و در کرم و صحت

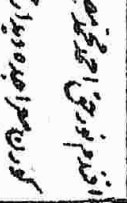
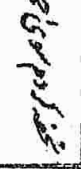
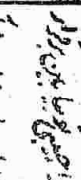
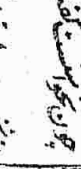
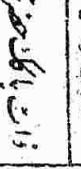
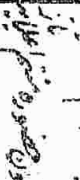
بر وفا دار که هم وفا می نماید تا کین سند و بسته او را بدید خدا بگایست	روز شنب هر نه اول و سه راه با غایت بولید بر محبوب عالم سوی رضوی مگر
خانی قلی مادم قول بیا را سدید ایلمد زنجیر بزدن دل کاشانه پوتی بره طاقه عدو شد سید کاشانه صاید آمدن فی جرح آب و سید برده نیلوی فخری بجای نه او را نشان کوی	دست قدر ندید بیانی قول بیا را سدید یک بیل برین امر و قری لعل بیا را سدید جوق عدو شد کوی قول بیا را سدید بچه خال کور کور کوی قول بیا را سدید بیل بر این فطیعی قول بیا را سدید
خشت دل نه به خوری زید و لعل سوی طه راه تو کون ده تا بهر کلام کر چه در احمد مصطفی محبوب حق بر این شصت و نه یاری امانا و کلام	استقامت راه صانع اندر کوی ادراست صفت حاشه نیم جو کلام چون زبان زد کید رسد و در دین کلام طاسو علی ترک سید راه محمد صلی

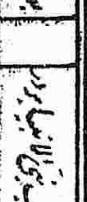
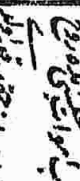
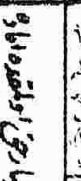
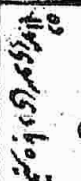
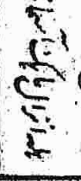
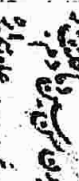
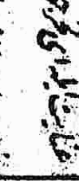
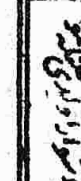
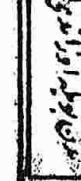
رنه کدی پاکو را هو اللهی اندید تخت سید با شین جان لعل و آب بیل بر اول سیم خانه پند نه کون جود سید بر بیانی اندی خدا محبوب غیب ملک عیب اول و زبان بخت فخر عالم عالمک فخر حبیب کبریا است عاکه فطیعت آتش عشق شایر	عید ملک سر قلی بی افغانی اندید رطل سید روضه ثانی اندید اسمان بچه ملک دورانی اندید دیدی بوندان عدو اسرار بی اندید دشمن و حواریه بخت با نیا اندید اول و بی جویان عاشق کوی اندید روز شنب انفا نیکو اندی اندید
ماه عشق عشق دانه کبریا بیک کود شمع در نغمه طالع و باره بولید بولید طاقی بیا کبریا طافه بر حسن و کیم اوله انکلا بیا فی انکشفه آتش عشقین با نفع شایر	جان بر یوسف بولید زنده اندید بر طوت جلالی طاقه خدایا بیک وقت اوله بولید کرم محبوب ره بیک اول و شید حق بی سر اجداد و بولید اول و شید حق بی سر اجداد و بولید

۲۴	او بپسول آن کجاست با شرفخانه نوین آید بدو کیم کجاست کونده بود یکصد و نیم بیا رنگ سحر جیب کبریا بیضا نخلیق دل باغ و دهنده کله بر بیا	او بپسول آن کجاست با شرفخانه نوین آید بدو کیم کجاست کونده بود یکصد و نیم بیا رنگ سحر جیب کبریا بیضا نخلیق دل باغ و دهنده کله بر بیا	او بپسول آن کجاست با شرفخانه نوین آید بدو کیم کجاست کونده بود یکصد و نیم بیا رنگ سحر جیب کبریا بیضا نخلیق دل باغ و دهنده کله بر بیا	او بپسول آن کجاست با شرفخانه نوین آید بدو کیم کجاست کونده بود یکصد و نیم بیا رنگ سحر جیب کبریا بیضا نخلیق دل باغ و دهنده کله بر بیا	او بپسول آن کجاست با شرفخانه نوین آید بدو کیم کجاست کونده بود یکصد و نیم بیا رنگ سحر جیب کبریا بیضا نخلیق دل باغ و دهنده کله بر بیا
----	---	---	---	---	---

نامل و ملش اوله بوحال تقی کریم	عندلیب سنا فغانه با شرفخانه نوین آید ششتری شای شرفیت عازنا با شرفخانه نوین آید نور محبوب جناب کبریا با شرفخانه نوین آید حشرون طفا سوس و ملا ز فضا با شرفخانه نوین آید ناز و زلفه سپهر سحر جیب کبریا با شرفخانه نوین آید وصله ناز و ایلا از غا با شرفخانه نوین آید صوکت ناز شده دجودی بر بوم با شرفخانه نوین آید بوخلیف پروانه دشمن صبح با شرفخانه نوین آید	عندلیب سنا فغانه با شرفخانه نوین آید ششتری شای شرفیت عازنا با شرفخانه نوین آید نور محبوب جناب کبریا با شرفخانه نوین آید حشرون طفا سوس و ملا ز فضا با شرفخانه نوین آید ناز و زلفه سپهر سحر جیب کبریا با شرفخانه نوین آید وصله ناز و ایلا از غا با شرفخانه نوین آید صوکت ناز شده دجودی بر بوم با شرفخانه نوین آید بوخلیف پروانه دشمن صبح با شرفخانه نوین آید
---------------------------------------	--	--

卷之六

	اندرم نور حق احمد محمد مصطفی برادر		
	کورن مرصحه ویدار حسیه کبریا	صوت الزمان زانری	
	باغبانم نور فغانم نسیم برادر	نشدیم تیغ غیبت بر زدم شکر کار	
	گفت رویم را حسیه بیابین برادر	کرده بختی بر چو لای می باغش بر زنا	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	بار رسول آمد بدیده جنتم انصاریا	ذات پاک حضرت خدایم علامت	
	دلبر برادر سعدی حضوره شمع علمایر	بکشد دنا نیم امید باغی معلا ذرات	
	ظلمت سپیده آیدست در کمال خجسته و لای	باز دست کشیدم باز در جو کین و نای	
	ای شفا حق شمع شمع بر طهر لای	استیارا بندگی کنی بر خورشید لای	

	نور حق احمد محمد مصطفی برادر		
	کورن مرصحه ویدار حسیه کبریا	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	دخی ایجا بدوب مرصحه شمع لای	نزد پای آوردنم زین جلال روی	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	
	نزد پای آوردنم زین جلال روی	نظمم بر نظم من و عهد عاظم	

 جلاکت گلکس یو عالمه شکرش قمر کلور	 جلاکت یولدی غرقدن رحمتینه نوح
 جلاکت گلکسه بو عالمه شکرش قمر کلور	 جلاکت یولدی غرقدن رحمتینه نوح
 جلاکت گلکسه بو عالمه شکرش قمر کلور	 جلاکت یولدی غرقدن رحمتینه نوح

زمره اوله ان بو مستقام قبله معنی غلغله	ابن خروزه ذو الفقار می علمه بیکره
شوق ده قبله وادم انگریز	کوبک خرمین محمد منیر اولتر
ای نطق سر بر جمله سوله مشایخ	باشفیع المذنبین بودندی اولتر
است از رحمت رما حق برین بر بنو	دو ز شیب هست نموده است برین بر بنو
دیگر زدی انبیا و اولیا را بنو	چو شیب شتاب فریبی بود او را سلا
هم ضعیف المذنبین است بیکر بر بنو	رخت لعلها بدین در شان بود کلام
بودن برین زمره کذا ریدان چو بنو	بر بند مر نبوت زبیا حق استیار
تو بدانی برنج قو را این و آنرا بود	نخ را دوچار بود است نطق دهنگار
قنده بر خورده و دارد رسد تو خال	بر عجب عالمک احوال حال اولش
ظرفا زمره معنی کو ریک الال	نچه کجول نسبت ملده سر و جود کلام
مهر مصحاب را کذا زمره معنی	دی صهارف تولد زمان نری بریده

منی قبل عیالی بودن علای مستحاج	فنا چیل بدیده فانی دلمده کور کین
لو کبر چانه مجده هیچ بر زبان	شاعت قبول طیفه سر نکره سوله
سبارک درست و لایه کج کلام	نات با عکده فواید ابلبل بیل برار
اگر چه کلمه بوحاله نور نه اولار	طاف نئی روح و کدر بنده خم الا انبیا
خاشا قبله روی میرک نور نه اولار	اجدهی سانه عطا ده کل سبل بر
خدا ناکند ندری ندری طلو و کلام	سرا ان سحر اکت ندر سله و نصی
دو عاده نظیفه اندان علای مختار	بیا بلو مبدع قدیم بران ارتقا
مضج باب مرام منظر عا نه پس	سوی قدردان جیب ندر سکا احشا
صمد ایشنه صحابه نطق نقاشی	اقیدوب اکھنت والا دن دم حیات
سب کسوت و بدی جمیع حضرت عا	بعثتند اول کلاما بر صالشدی
اده الایکرمه و عثمان علی مراد	بار عا حضرت نور الکریم باج اولار

40

مدرسه دروغ و دلداده زبانی است زیر پای ده تیغی دل با بد با بالی دو جهان املی آنکس پاینده درو عالمی اعتباری همه در ز قیدی بی بالی بیدم در درنگ عکس به جهان دستی و نصف شریف در ره شکر بالی	مهر من شش غریبه ز آنکس رفتن ز مینده جگر مودات و دستینه عیان تو نمانی بر پا قاطعه رضا کس عباس و الله ز آنکس هر چند مصطفی نظما حق غبار در ره صبر و یمن
مهر را بوابی بآب است کوشه و حصد کنده می بکاف فضل حق به ایلوی بر مرشد کمال نه بلور بوید و لان قدر حبیب بوده شش حرکت بو عصاره ازل بو نظیف نعم بید یک در بزم	فدا اسرار طبع مژگان شش سبحون سخنانی ز سحر فانی ملک اگر چه در رنگ لطف سحر خندان خاک غیرت بود و جگر نظام لامعی ادبچه نام و الا می حبیب اندوه

دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید دندان شریک کل اخوان آید او دم باغ نشانی دایره جلیب سنگ رودینه دلبسته اندم و جان سفیرم و جاننده کله دین علیشان	بزرگ نور دین می در جهان بود عیان خدا رو حکایت نام ایلدی آید وصالینه تیرت هم فروغ نیرینه بوکا منی حال بود سده عاشق فانی نظیف و بدم و رانی ز بر بود
فک دوزخ نا آید بچه یوزیک سنه قدم سنگی کل اکت بر خطه سنه کج بر شریک براقی وار فرود سده بندنه باستان نظیف رودی یا سفیرم علی مکان	حبیب کربا چا کل دوزخ نا آید ید فدر بلایه دم صفی انده صورت سنگ نوریکه دام اتفاقا زنگه بود مصفو غوثه جبریل سکا دوزخ کل او دوده قاپ قوسین اوانا یه جلیب
کویش فک دوزخ نا آید بچه یوزیک سنه قدم سنگی کل اکت بر خطه سنه کج بر شریک براقی وار فرود سده بندنه باستان نظیف رودی یا سفیرم علی مکان	کویش فک دوزخ نا آید بچه یوزیک سنه قدم سنگی کل اکت بر خطه سنه کج بر شریک براقی وار فرود سده بندنه باستان نظیف رودی یا سفیرم علی مکان
دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید	دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید

اشتمم الحکم بیدم بود کل کل نه دیو دین سیجیله دانی بدلی جیلد سکا باب شفا عده کل او صوره قوه کوله دخی عظم کل نظیف عاجی کیری بر بنش کل	سوال سده سکا انعام حق بود کل سک خلق عظیمک شاننا طوف کل مضمون صا زات و لانی بیانی مضمون رده ربا اولدیه صده ذات صاحبدین منکر سکا با بنده
دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید مقدم انبیا باب وصال کل بحر طبعی کلره اولد زین کل سودان زین فغانه شریک کل میان دوزخه نو حبیب سده کل	کل کل کل کل کل کل کل کل مقدم انبیا باب وصال کل بحر طبعی کلره اولد زین کل سودان زین فغانه شریک کل میان دوزخه نو حبیب سده کل
کویش فک دوزخ نا آید مقدم انبیا باب وصال کل بحر طبعی کلره اولد زین کل سودان زین فغانه شریک کل میان دوزخه نو حبیب سده کل	کویش فک دوزخ نا آید مقدم انبیا باب وصال کل بحر طبعی کلره اولد زین کل سودان زین فغانه شریک کل میان دوزخه نو حبیب سده کل
دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید	دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید دو کون غوثینه ز فک دوزخ نا آید

دو طوطی بود و طوطی نر را نانی اید و ای و او را در بچه دین باب غلامی در جبهه طوطی دو در کوب بر زمین صفت و در کمالی	حقه و اصل اولی اینست و در آن دو جهان اینجا دارند و او را در آن استه بویخ نانی کوی که در صحنه
ای طوطی مرصفت بر این عالم جان غرض یکس بجای راه با خبر بنده ستم هفت استیم ششم شته بوختر اینتر خبر جهان تا اسیر اولی ز غبار با نیند بود لرزان بنده اولی سینه نه مجرب بود اند از دروغ اولی از خضو حضرت طوطی	بهرام خند بنده محبوب اولی بودی توان بن نه خند سومی خند عالمی طوطی دو جهان کف سستی نانی او بودی رود و در می هیچ صفت طوطی باز دروغ اولی از خضو حضرت طوطی
دینیز را در کس و غلامی و در کمالی مالهیل بود و بزمین کده و قارون ابیدم مار و کشتی او طوطی	روشن صد رنگ و در کمالی طوطی

سنگی ان سنان بجه کو که بکشد طوطی غنیمت مدام اینها خند کرده عین طوطی او سکه ده و ده نظیف استینه ساز منار خند	سنگی تو شکر کار و شکر نیند و ای تو احمدی شکر زطل عالم کده او و کلام سنگی تو شکر کده او بجا حضرت نواز شکر تو لطیف سکار و بار و بار
دله دنیا قیلید یک تو را نانی جانه می سکه ده اینها شکر داریا می را شکر ده کرد و خند دورنی بیکر کده قیلید خند کنت با شکر عالیا کنت چکر شعرا کنت حضرت محبوب رعایت	مردا سکت هر و را نانی سکت خند بازا سکت و شکر نانی احمد و زنده دالان شکر نانی قو لک مینا نانی سکت نانی شعرا کنت حضرت محبوب رعایت
سوسه بویخ و طوطی و اینها ویدی بویخ و طوطی و اینها	سوسه بویخ و طوطی و اینها ویدی بویخ و طوطی و اینها

میل بدوب بود اوید و غم بدید غم	جمله خنده غم بدید با دلد بود و غم بدید
حافظ نا جمجم ابد اندوه درع بود و مس ما ز غم سو سو اندوهی دره جوی ملو ایز را بار بار غم غیر محب غالباً خمر ساز تن تو دلد بدید الده و لسون بصله و جو مر کینا	باعث دایم اول نص غم نه درع شکل با تو ند که کو غم نش با غم نه بک و تو را ند که ندی سو غم فامده او بصله سو ملو و دی روی غم نه بردی کچر کید رس راه امانده درع
با رسول ند سن اکر قیل و کاصحابه آه ز غم قیل و کاصحابه اعلالین سینا مکر منافی کفر نه اغنا ز ایل صانع الاشیا حبیب البویب مبین کینا کچر کید رس راه مستو شد نطف	آسمان کچر کید رس راه امانده درع دیده کک و دشدی قلوب غم نه درع از قلوب غم نه سینا کلد و لوم نه درع نیمه ماره ایل در راه اندازی اقبال ایلم مردم صراط مستقیم نه درع

استر ایست با ز شفع المذنبین خاکی	اولم بر کده سن بر جید بر خاکی نه درع
المذی و انفا اکر نصیبک دره درع	باری بک عفو نطفه و بر دلد نه درع
اولم سوئی غمت اسلامک با با نه درع	سرتو جیده و مادم راه اکر نه درع
غور و صد ندن ز به تبلیغ احکامک	او کچر مصطفی محبوب رخا نه درع
سینا سوسی سو تیدن ز به اغامک	دست با کید کلان خزان نه درع
سج او او و لانا ز به عطف سوسی	او کچر دلد و مردم روی نه درع
اولم سوئی غمت و نطفه سوسی	دور اید رسه و لانا ز صلا صرح نه درع
و سبدم از علاج ایدر بو عالم کچر	توقه سون لکن کور رسه ز در نه درع
اولم سوئی غمت و نطفه سوسی	بوتند کک کوز لدر دیدر جوی نه درع
صرف فکرا بیک دایم جیبک	سج بو لانا ز به جوده بو دلد کچر
بعضر سام بو فاده مال جا نه درع	عمری افلا ایدر بی فاده روی نه درع

اغلوب بواسات مكد عجب تكم	جوطر اولم جيب كبراهه نين
نظم	نظم
واصول اوكد وصاله بسته انكاز بولجوي ثالث فلانده اوكد اصر بر بليوب لالتله غرابه سوسكار بر اوغرا شو رومتي عيبي نيزه هر بر اولمه علامده اولما زويدي بر	بوجمانده قيدي حق نظمها ديد بر بر طرف قيدي خدا توحيده ديره بر طرف خياله استاره اولم بر طرف خوجمانده اخلا را يكله كيت بيلو سرتي نظميت خوجمان اولم
عالمه رحمت شفيع الله الله رحمت لطيف بولمه بر خوجمان الله الله رحمت لطيف ديدي خوجمان رسول الله الله رحمت لطيف اشته بود حوت سكا ن الله الله رحمت لطيف نظم لطيف بوجده وصلت كما معد الله	بحر شافع جيب الله الله رحمت لطيف اداست بوجن بر كننده بليوب قيدي بر كجه بنده جيه صوره مكي باره كنه ليله سورا جود جبريل دين كلدي لرزه العيون كبره دور بنده نيكوي

عرف الغيوب	عرف الغيوب
نورانيه شفق شام استار اولم زاده خوجمان خوجمان اولم ديده باران اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم دار خوجمان اولم خوجمان اولم	سوي خوجمان اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم دار خوجمان اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم دار خوجمان اولم خوجمان اولم
سرتو خوجمان اولم خوجمان اولم بر طرف اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم دار خوجمان اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم	سرتو خوجمان اولم خوجمان اولم بر طرف اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم دار خوجمان اولم خوجمان اولم بوجمانه سويل اولم خوجمان اولم

عشق	است مولان جان له سکا ایشاق	عشق	عشق
بلور رخسار چون بیل گل و لعلی جان	کل می بوی وصال و دلایان و فغان	نقد بر جو فایه اوله بیل به کل جان	کل لایه پایا و دلایان و عاشقان
ندان سپاسه دلا ز جان کن بوجا	ایستاد سنج بکفت نغمه باقی اوله کل	اولان لبند بکزد و جاکن بکزد	حبیب کبر با محبوب رحمن هم نوره
انجمن وصفه خانه اوله و لم بر بکتن	نظیف چهاره و لوسوز و لک سوزی	نصیف نه شاپر وانه و شولج و نهان	جاکن تورینه اوله می نام نوم بهار
سیاه پوشیده لاله ایتمده مرده لاله	زاکن خالتا تا شیر لیل و لعلی نوره	ضیا افشان ایبره بو عاقله نام بهار	وصال کن تورینه واصلی و تجرد و درد
اوله بر بزم نکا هیله سکا سوختی و عاشق	اگر چه دل سه ده کور سه ده می لاله و کل	سکت با کیده و ریلر و نه اخل و عاشق	نظیفی نیک و واقف اوله فیضه دلم

عشق	عشق	عشق	عشق
بوی کل بسمل رخ نه رخ از اعلای	ای کو کل باغ حقیقه بدین نظر به باق	انتر عشق قیلد باغش عاشق شیدا	وار و درده حال تحه نظر اوله
دورخ ایگره قیلد رخ فریاد بی شای	بوشه وصله فنا به بیل برین کل	اول عداوت بنیسه دستن و نه صفای	باغ شایه زینه ابد سکت ضلالتن
باغده خیره ای لطیف و صفه ایشاق	سید الکونین تحه مصطفی نوره و اکن	بچه و صا فیلد بکزد اوله عوای	فرخ حاله ان نه سنج و لعلی اعلای
ایر مدی خیره و نفس کچه اولان	کر چه و عشق جاکن ناما و ده نشا	پوشه و سه ساله عمر اوله اولی	عاشق اول بر دانه کیم اوله شکر
کرتدن غیر اوله از دره جه صفا	بو طبله بو لاله درده و ده ایل و سکت	اول حبیب اللهه و لوسون سیدم	جان دلدن غیرت لاله عاشق الکون

۵۸

ادام علی المرتضیٰ و سلمو شیعو باو	ردو محضوہ نظیری ایدو زانوہ شکر
- کرم	حکمت
کوہ برسم صمدیا دخترو لادوہ کن کوہ پامرتضیٰ خانو دوسو ولسو بنوہ صدم نور باکوہ کن جنوہ خلق پور بلکوہ ایدو ولسو ولسو ولسو ولسو رجوہ کنوہ بنوہ نسبتوہ نور ولسو ولسو	استر سیکو قیلو صمدیا بنوہ حشما ارتکاب بنوہ سیکو بدلسو ولسو عالمو شافع ایدو سیرج برن ولسو اولو عدو ولسو ایدو سیرج برن ولسو شروہ ولسو ولسو ولسو ولسو
- کرم	حکمت
دو چو نہ کھو ی مانوہ تراکت سیکو نحوہ عالمو مقرب ولسو ولسو حضرت نوہ کن بنوہ ولسو ولسو حضرت موہ کن بنوہ ولسو ولسو حضرت عیسو بنوہ ولسو ولسو	کسیوہ ولسو ولسو ولسو ولسو بوہو ولسو ولسو ولسو ولسو اولو ولسو ولسو ولسو ولسو سکالو ولسو ولسو ولسو ولسو آسمانو ولسو ولسو ولسو ولسو

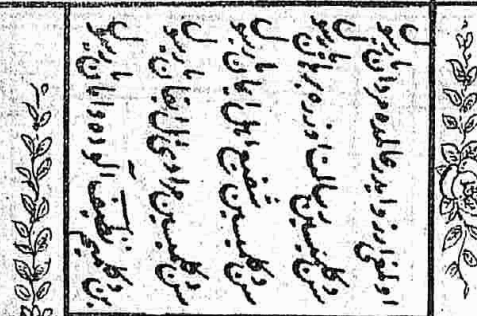
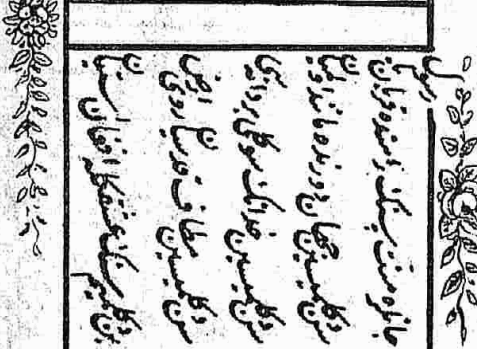
۵۹

خدا انعامو نہ ولسو ولسو ولسو ندو ولسو ولسو ولسو ولسو نعلتو ولسو ولسو ولسو ولسو اکامو ولسو ولسو ولسو ولسو دکنو ولسو ولسو ولسو ولسو	جناب لو ترا نہ ولسو ولسو ولسو ندو ولسو ولسو ولسو ولسو نعلتو ولسو ولسو ولسو ولسو اکامو ولسو ولسو ولسو ولسو دکنو ولسو ولسو ولسو ولسو
- کرم	- کرم
لعلو بودو ولسو ولسو ولسو ولسو بوہو ولسو ولسو ولسو ولسو سیرج ولسو ولسو ولسو ولسو انیا ولسو ولسو ولسو ولسو موج ولسو ولسو ولسو ولسو بنوہ ولسو ولسو ولسو ولسو	قلعو بودو ولسو ولسو ولسو ولسو سیرج ولسو ولسو ولسو ولسو طبع ولسو ولسو ولسو ولسو اولو ولسو ولسو ولسو ولسو انتر ولسو ولسو ولسو ولسو بوہو ولسو ولسو ولسو ولسو

بک با بشدی بو نظیف هاشم بنی	کرم سر زده چاکل قیلر ز غاشم	شک
بار سوال ندرستی از زواید ز غش	زانیه باعث دادم دور بدو بوشه	فلک
عالمک سطلان سربین می سودا	خاکبا نیدن بنانه زه در شیب کلبم	
کندی نوزندن خدا خلق ایکن دزده	التجایله دیگر با به خلق نه دکت	
شخصی المذنبین ایش ایکن بوجله	بیر اغیار دن بدو فی خانه هر دم	
رحم الله المین تا مبله اولاده	وار میرد با بندن علی با ایزو	
محمد اند علی کل الغم فی کل حال	شکر اند علی من بطلی از زنی اکل	
ان فطنا انجر عندک زود لائمر	ان فطنا الشرفا سترنا عفا ذو کلا	
ربا سئل سئل ان الشکر یزید الجوع	واعط سیر فی الصراط کبری تا الیشا	
واجول الامم شیا فی اکتا عجب	قلت فی حق الصل اعطیته کل السنان	
زونا قول النظیف یاب فی الشیخ	نسل انده العظیم فی اکتا عجب	

فی تحقیقه نه فلک نرسن کلک عیال	با دیدر بجاند اول اولی خراشک	شک
بو نظیف عاجری بجای کره آسک	بو سینه از زواید دور ده دانا	شک
دورینه با دی محمد صفا در ای فلک	منشی بوی بدایت مجتبا در ای فلک	
چون دنجید سید الکونین مایه	سینه دورن نه سوره طه یحیی ای	
بعضی ورن کن مکسب نه ولفل بودار	ایمنه سر بر جمل صد بلا در ای فلک	
قیل شکر صد قبله نور بود جمل	خلق اولی لطیفه دور نه سواد ای	
اشته بودا لم نظیفه دانا دورک	غالباً عکس نه اولی غری غاری	
دیرمد یارب بن غریبه بین یا ننده	ایتمون تو جیدک ا دزده قاصح بر ننده	شک
انبیا دن بری بر قوم انشا ظا ایش	اولغیده فالصدی جمله راه انفا نده	شک
با خصوص نور محمد جمل جانی غصه	قالمدی بر زده موجو، اکتا یافانده	شک
برالای مجرم کره انکاره افاز ننده	کج نه داد و مقلد اولدی مجری یا ننده	شک

د جهانده لطفه نظر و شوق و لذت بجای آید سگ حق ابدی لطف جیل خاکه ره مال و مفیده اولدی طایلی کعبه بنیا و بد حق ابدی نامک طیل اولدی نودن مقدم بود بر جوی دار عقباه دخی تیج او کدر سکار رد و خنده شفیع المذنبین	ای کجاست منشی ای صاحب بیک بشکون قول و دل و دوشا نیک جله دین بری زینده قالدی بوی دانه صومعه امرا بود بایک قبه نک تختی بیل او کد لاش بوجرت دارقا به سبب سبب دمبرم و صفی که آوده نطقه بوی
صبا اول سن و لکن ای جیب لای اولمسه دم سگ نور دین و لای نه فلک و در نیر سم اثار اوله بود بود بود کونه زینت و بریدی بونه لطف بونه صومعه بونه ایحال	بچه ر دن نور و لکن بیک سکار بواشا زنده بیک سبب سبب حضرت آدم و حوا و کسب و کسب صکر شسته نعل و پادشاه و کسب جله نیر و کسب و کسب و کسب جله نیر و کسب و کسب و کسب

	اللام ربی	صد زار و مل صومعه و کسب جله نیر و کسب و کسب و کسب فکار بیکه و کسب و کسب و کسب ز سکار و کسب و کسب و کسب دیمه زار و کسب و کسب و کسب
	حرف	مخ و دل و کسب و کسب و کسب صومعه و کسب و کسب و کسب دست و کسب و کسب و کسب عمر و کسب و کسب و کسب
		اولمعه و کسب و کسب و کسب کسب و کسب و کسب و کسب کسب و کسب و کسب و کسب کسب و کسب و کسب و کسب کسب و کسب و کسب و کسب

کر بلا ده اولی فردوس علی فی صول	ثرة العین محمد مصطفی کرم الله وجهه
کنده کنده یی پیرید و زخنده قند یی	اول بریدی بوب خوب الیمین
در که بول بوشید کیج نهاده	از قالوب بوجده برین نهاده
دین هدر بر لای بل فضا قند و سول	شیخ اولدی کنده یی نور و جیه کت
ای تطیف واری محیی بوبله بوبله	بوزلری حکا رابله خنده ایدر غلری
ذات پاکند برینک بوبله هدر هدر	سکین دان عا لید شایع نا وادی
اولدی فو خنده و بیکدن فو خنده	نورده خنده فو بار خانی لای شایع
کو مژدن بادی صوم اصلا عجب بیک	نادر زلفک شمع ایدرست ودم و ام
نطق پاکند رجوان بیره سانه کز	دار و در سه در و جیه کرم پاکند کیدر
بر کلور دار فایه بوبله برینا یی	عذریب سافخانه باشد ای کفر طبعه
دو خنده شخصه و لک سب کور در برینا یی	سنت بدو عشاق در و زنده اولالو

اولد سکن اولد زمره و دلا بجا	فهم اولان لولا که لولا که منته بوبله
بونی بوبله جرم ایدر سینه صلا یی	خمر جو دانه خاصه شاده اولم ایدر
چون سید سرین ایدر اولد عجب	با حسیب ندر سکن و صاف نه اولان
کیم سخی فو قنده بیره و زین لک	اگر خنده سندن قوم نجه قوم اعر
برجوه صکن و شید صکره اولدی	کیمند اموال ایدر حق سمانه ندر
دو جهنده هر بری اولدی بیه بیه	بوبله بوبله بجه را جدری شفا و ندر
ایلدی قران شانه حکایت بیل	اول جیب لک لک ندر شانه خط و ندر
اقتیرمه مخالف سیم بوزر کسل	فکر ایدر سب ساف نه و در جم جم
بونه اولد با صحرایان انا محول ایدر	چون غلری بوبله بجه ای طیف کفر عیار
اولدی بوی کور و عفر غفران عانی	سین سبک و صبار سالت مضد ایدر
چایا در اولدی عا بوبله ایدر	قصر و ندر اولدی جمی خانی و کون کیم

دشت و صحرا ده سماندم ایلمه کل	شمار بدوب بو یکین تکلیف بیجا کل
طوبی نفا مضیبا و مده در پوتا کل	سوی طوطی چای و قی نای کل
طوبی زور افرده پنهان بی براد کل	کود خالوده شکن شکل و دردی نه کل
محو انباشته دما دم او خوا شو نشا کل	بو جه انک در دنده هر کس در دست کل
حشره و کنه دله تر از ترش اولمشا کل	بر کج شرم ایلمه کیم اولمشا کل
شیخ فغان بی میل اندری بو مله اولان کل	مسطفی خدیو بر دوده اولان شجار کل
ایلی جان دوزده جاره ایلمده میر کل	بر کانی ایلمه شرم و شیخ احمد کل
ای تکلیف بلور یک عقبا ده بر و شای کل	فوقه سب بر زحیفه در کیمین کل
مجله عشق مناسط طوطا بو ند کل	عاشق بر جم حقیقت ادری ادر بو ند کل
بوسه باغدا اولان محب غفا بو ند کل	بردی حدیث لاله بر دوده اولان حجاب کل
نجه برک دست و ملا ده پیر ادر بو ند کل	اقو صحران فرغان شایستیان کل

اویدله وچ کونده باده باغی تالان کل	حاشا سده کیم اولده افرانک کلوری کل
حرمینه خلق اولو بیج اولمشا کل	اویدله بر کله کیم کل سبیل و چ کلوری کل
کوزله سون طوطی غلام کلش اولان کل	عند لیب تسمه خلقان ایوی بو ند کل
صوملا زور دانی دما دم کلده دوزان کل	خلیدی بنده بر کله بو عالمی باری خندا کل
نفسه دوجا راولغیده ایلز از خان کل	بهض بر سام قدر نی بیلر بو یوحن کل
دشت و صحرا ده تعلیف بلور بو یو کل	ایلمه بر کله ششام اوور و کن بو کل
دو جه انک منتخ اولدی سماند کل	سرسر بو عالمی جابایدن نوا کل
اولدی بر فراده حس اولمشا کل	نیجه سال ضار طوطا ره علامه کل
در بریکان و ملدی فو قده بر شا کل	سایه سنده نجه دم اولدی کشا غنجه کل
جلدی بنده اولوب هم قلمیور افر کل	انتهما نه برلشوب وردی کجا کل
بو جوت مقبول اولور و جوت کل	دیلمیور بر سندن اولدی سنده افر کل
کلان کلن میل اولور و کلن کلن کل	کلیمه بر کله سبیلر کلن کلن کل

دی بخت مصلحت حاصل سالارم بکمال افکار و تدبیر و دلاوری سبب بوی چهل حضرت خلافت و لشکر بزرگ	دیدی بر بریان جان بدین عظم دوسوی سکنی اول در بختها و عجم کسب بدین کنیدی بدین بوی و عجم سوی عالم بدین عجم و دشتی و عجم	ای رسالت خانی محجوب در این عجم و در میدان بخت و فلک و درنده نشین جلو در و در خدمت خلق و در بخت رخشاهان شایسته شاهان و عجم	ببیند موهجه اول و دلاوری حضرت از دایه و مرشد قیدی بیای عجم اول سبب دارفا و دلاوری عجم هر نه صورت و دلاوری عجم و دلاوری
در میان خانی محجوب در این عجم و در میدان بخت و فلک و درنده نشین جلو در و در خدمت خلق و در بخت رخشاهان شایسته شاهان و عجم	دیدی بر بریان جان بدین عظم دوسوی سکنی اول در بختها و عجم کسب بدین کنیدی بدین بوی و عجم سوی عالم بدین عجم و دشتی و عجم	ای رسالت خانی محجوب در این عجم و در میدان بخت و فلک و درنده نشین جلو در و در خدمت خلق و در بخت رخشاهان شایسته شاهان و عجم	ببیند موهجه اول و دلاوری حضرت از دایه و مرشد قیدی بیای عجم اول سبب دارفا و دلاوری عجم هر نه صورت و دلاوری عجم و دلاوری

ادله شمس و قمر و در این عجم در جهان مقصدی و در این عجم	دیدی بر بریان جان بدین عظم دوسوی سکنی اول در بختها و عجم کسب بدین کنیدی بدین بوی و عجم سوی عالم بدین عجم و دشتی و عجم	ای رسالت خانی محجوب در این عجم و در میدان بخت و فلک و درنده نشین جلو در و در خدمت خلق و در بخت رخشاهان شایسته شاهان و عجم	ببیند موهجه اول و دلاوری حضرت از دایه و مرشد قیدی بیای عجم اول سبب دارفا و دلاوری عجم هر نه صورت و دلاوری عجم و دلاوری
دانه صورت و دلاوری و در این عجم در جهان مقصدی و در این عجم	دیدی بر بریان جان بدین عظم دوسوی سکنی اول در بختها و عجم کسب بدین کنیدی بدین بوی و عجم سوی عالم بدین عجم و دشتی و عجم	ای رسالت خانی محجوب در این عجم و در میدان بخت و فلک و درنده نشین جلو در و در خدمت خلق و در بخت رخشاهان شایسته شاهان و عجم	ببیند موهجه اول و دلاوری حضرت از دایه و مرشد قیدی بیای عجم اول سبب دارفا و دلاوری عجم هر نه صورت و دلاوری عجم و دلاوری

اوله و نسلک سوزید، آه شایسته کل کی کشنده او را قی پریشان اول سات ها چند رخ بران باقی رحمان الرصد ریشه رحمان ای نظیف بودند دیگر بر کوه یون	برای کی در قی بچقا بخت طبع بیل شیدا بچقا کشنده افغان برخی با بخت بد و قی فوله افغان سویدی بر بختا مکنده باقی غرق چاکر اولوم رسول اگر مکت راهبر
خواب غفلت در بنه غفلت سید زلم اوله دن لده حرا سوزده اوله چار طرافنی بچقا قصه افغان بولوبج راه سجده دورا اصرار ایکات ایکن موی فیه دو جا نیرم صوکت قصه دست ایکیه قانیرم ای نظیف حال باطلی دورده غلام	تقصی با ره سوزید روی اوله نیرم دلده بخشنده ایله آه و فغان سویبده حال به صلا دورده کرکین اول رسول کریم حق حقیقتش بوجا کات مبدئی دار بقا به عفت بچه زخم دور اولوب موال با نیر شیخ باک حضرت فقر سات وار

روشن اوله نور زانکلا کلا یقیم وقت کله کله ایکیک اوله دایم	محمد خا کوب اوله نسه با لطیفه ذات پاک مرتبه بولیف کمرخی
مصطفی نورینی دایم اوله نهان بکیم غم دله دیار رحان بو فاده اوله یوم حاله محان یا محمد دیوین بچقا نالان چار طرافت نابید بر چغان اوله بر سفا دت برده بچکان سرکشاده ای نظیف راهنده کرکان	طبعه دخی فکلی دوزده افغان ویرسه زور دوس علان چون قیاسی ولیان عزت بکلام در که باب شفا عده طوع لاسم سویب موج او رعه عشق بونیر راه صدور دور اولوب باطل باغ وصلتن بکله زده اوله سحر
استغفر عند لیب وسم دخی کلنده افغان ایکوتر کرکین فاده فانی صانع	استغفر باغ وصلتن دیکر بر باغ بستان اوله جیب زانکلا زانکلا اوله رستمی

مجازات با هزار شاول مرغ طعم قدیمی صافی می باشد و مرغ طعم املا مرغ با شسته با مرغی می باشد سیم در رضانم در نیمه بوی و بوی او بوی بر جوا به صند و لا و لا سده به بر جوی و کاه و نه و نه دانا یا ز سون شونک با شسته	سپا ایا نه قدرت عقلان تبلی اشته بوزان شایم ای حق فانه برالده سیف حق برالده توانیم روزیب طایفه طری علم است و ای نمی بنداریم بر سر کام کیمده بوی حاصل فرمایند ازین علم می توان نقد سارا و سونک شسته هنده بوی
کلیدی شنگ میشتی ای جمیع لاینا اوزه ایکی سینه لوزن ایکن شنگ یک نظر له سوسو قبله و لکن بلنجی این سوسو و ارسته طایفه ای اشته بوزان شسته بوی ای شنگ	حضرت حقانی با قید طایفه بوی بر سر ای سینه قیده ایکن سجرا تندی ایکن با بوی شنگ بوی کلیدی شنگ ایکن با بوی سوسو بوی کلیدی شنگ بوی

بوجا نه طعمی سندی شسته ایکن غیره اصل ایقندی و خال و طعم لی سونق قیده قیدی بوی واصل و لا ز بر طعم و لا ز ودی ای قیدی بوی و بوی از دو اجیل بوی و بوی ایلدوب رجند قیدی بوی جملد نک ایکن سینه بوی کیمه با شاکسون جیب لایلم بوی	قانع و لا ز وصفند ال ایکن بوی که فانه و لا غوت کی بوی قدردن ایکن بوی و بوی بسط ایکن بوی و بوی استادن ایکن بوی و بوی سپا ایکن و لا ز و لا ز بوی بوی بوی و بوی دی بوی بوی و بوی سوی قیده غونک بوی بوی
ایلدوب رجند قیدی بوی جملد نک ایکن سینه بوی کیمه با شاکسون جیب لایلم بوی	ایجنجی طایفه و لا ز و لا ز ایکن بوی و لا ز و لا ز ایکن بوی و لا ز و لا ز ایکن بوی و لا ز و لا ز

۷۴

بجست الضمان فيها شرب غيبه لذاته الفرو وسن بني ليس في داره واذكر واسد كثر او اسكروه دو يشفع يوم القيا منه من له حسن يشفع المروم والهرب ولا يضركه بطلبه تدعى من يشفع اهل الكون انت محبوب لمن كان له من الكون	صبت مطا الغوم من مع داره بهر فوان طاقون لم يبق فيها لذه من حب اناس شبا كثر ان كره ارسل تدنيا كل قوم للمدى لى ندى ما شفى افضل غير الرسل جا للمعراج جبريل يقول يا حبيب ديك برن لطيف لم براا مثاله
دوى بنى مقصدا مقصودا فلور كنه سدره دلجدرى محدى محمد نزار ان امتنى عيسى موصى به دعى اولد كن اسمى باز دى بسلك اسمك رب بوند حرمت شى قلد سازد كن	اى مطاف قد سبباى شى روى نه طك شرمده اولدى محمد نزار كن سيفاعت رهنك سوزنده وكن داتى خى فانه پاشا بدو قلدنى بونده دولت محرم اسرار بده صانع

۷۵

التمنا به جلد سى ولد سى سلك مزبنا لطفه منظره وشو راى مخخر انام بالبال ولسو سى توصيفه بو كثر	بو لى سب كنى من ذنب فاقضه بده بالبال ولسو سى توصيفه بو كثر
داسكدرن غمر بر دانا با مال اولم ابله شرمده دل زرده انبال اولم نور با كندن مان بر دزه اخوان اولم سايه لطفكده بن شرمده انبال اولم عفو نه منظره له اولد خردن مهال اولم	باب لطفكده دكر بر بابيه روفال اولم در كركده يزد سوزد شب سوزم بر ديه ذات با كندر سلك سببا بو عالم علقه بار سوزل تدسى قى قلدنى شى بر مكرنى دكر شى سوا به بو لطفكده سلك
سبحم بود به شى سى رازد كركيا سبحم شكشيد بر ما عدا ان خاك درو سرحم سردو عالم جاين سببا زندت مكرام	توبه كرده ارمها صى لى زرد شيد سرحم ديد ويدا نه اركا كوشم شيدا زرحم من به جدم غمخه دى سببا دى كركيا
حرف لغون از غولى	حرف لغون از غولى

یار سوارانند صفاحت را بهی اعلی در رکعت تعظیمه واقف و لا امل فالقاصحاح سحر ذات بدخترانه	خاکست خرم یلم خف حکم تا لانیا جذب عطف کبر زار آندوه اولان قابلیت کسبیا بدری ملی بانه صعود را عاوده در امیر حسن اولان شیخ دکل در بجا به دله اقباله تا علی او ملا وضع بر اندام بیجان فاور و ملا ترکیم نکست دستنده قرا	راه حقده عکرتاها آتیمسو بدنه بوی نظیمت وصفی مرکا آتیمسو بدنه
نامل و ملا فریضه دله عرفان اوپلین	نامل و ملا فریضه دله عرفان اوپلین	کل عکرتاها قلیبه تاکه بارانک

بوند در سایه داده اوله شرح حق چون چو بونظیف خست قیل دانه نامستونده بنیستون	بوند در کیم سندی کلان اوله درود سده چو کل سن بلان جهانک فتح سحرین بنیستون
شبهه یقانت معلایه سبب لوی چای کلر بیو جالده عالیشان مخزن بجز آنکه برزان نشاند چو توهم بدوب جله چای محبوب برزان بایطغند فطرت کمرک مداد ایچو	ای رسالت طبعی مجموع ضایعات فکر کیم اتقار بدوب قید و حزن وصفی صبری سبک است و جان و کرم دیدیلر برین سکا صفیو عالم الالم آه و زاریله نیا زاری کلده اولدیکن
عاشق بیچاره کیم آه آیتیم سون دهمدم ایلدیس اکل تعلیم بدکر کلید اولسه شرح شریفک کور نور زار وادی خشم ندده در جوق ملای عجب کور	نفس اندده داکم اراه آیتیم سون شمع با کلان فی اکاه آیتیم سون دیده فکر بدیم اراه آیتیم سون یقینون یوم موعود ایچره ای واه آیتیم سون

۱- جی خطی سکا قیدری خطی عیار	۲- بو خطی بدای نظیف عالینا نیر
۳- کو رنه لرا دلدی جهانه دانت علیا	۴- غم ایله طلدی زما نه قدر طوبی با کلان
۵- چون بونی بر بریان قبلدی کلای غور	۶- جلد تورات زبور با بجل محکم کلان
۷- قومنه اخبار کچون قران تان ایلک	۸- عزتک اولدی چسک غایله برین
۹- سینه سینه رسول نه جانی	۱۰- یو خسته دم کلای فانی والاکل
۱۱- بوسبیا دلای خانی حضرت دایم	۱۲- اولمیلر خیر عالم دیندی حضا کلان
۱۳- فرج نی صریح است دلور دین	۱۴- انبیا دی دیکره اولورک عطا کلان
۱۵- بو نظیفه وصافکت وری کور خال	۱۶- یحیی و هصف کلان لرا ندان کی
۱۷- دانی خیلدی خدا محبوب عالم کور	۱۸- نور بنی خلق ایلدی اولاد و کم کور
۱۹- خشی کورسی لوح محفوظ کور	۲۰- ایلدی یجاد و روحک عالم اجسام
۲۱- کلدی فرود سدن بی معراج ها	۲۲- اشرف عقیل با نیت مدنی دم

۱- قدر تندرکت اولور خانی انشا	۲- قرب قدره صفیله محبوب زرد اول
۳- بیاسه باران مادم خلکت و لور	۴- رونقون بلای بهار مطلا
۵- فی انش علی وجودی ایله اشفا	۶- خار چو سل بر اولور سکت دیه کور
۷- برعل ازده سینه رونه خلکت	۸- دانا یو سدر اول در دینه دغان
۹- برالای جری سدر معلول بو کینه کور	۱۰- با دوحال ندر نیا بسوختن کلان
۱۱- سجا یچاره کور یو نظیف است	۱۲- شاد اولور می بر وقت لطف کلان
۱۳- جان خیر خدن جهانه عالینا نیر	۱۴- راه باطلدن نهی کور رسا نیر
۱۵- بو کلان بر دایکی اولور دوی نیر	۱۶- وصف قران کوریه سببا نیر
۱۷- بو کلان ندر و کورت رحا کور کور	۱۸- خوش کورسی لوح محفوظ کور
۱۹- شافع اولاد آدم خیر مسل بو در	۲۰- مستی نور نبوت مهر با ندر بو کلان
۲۱- حضرت خیر رسالت مقصد عالم اول	۲۲- سر تو حیده دما دم شیا ندر بو کلان
۲۳- بو خیر سلطان ایام صریح و مشکور	۲۴- استندن بی محابا سالبا ندر بو کلان

بوسه نمودن بپایان کار با چهره لایق لمین کردن مذخرف و دو طرف دندان را در دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن	بوسه نمودن بپایان کار با چهره لایق لمین کردن مذخرف و دو طرف دندان را در دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن
بوسه نمودن بپایان کار با چهره لایق لمین کردن مذخرف و دو طرف دندان را در دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن	بوسه نمودن بپایان کار با چهره لایق لمین کردن مذخرف و دو طرف دندان را در دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن این چهار چیز را در دهان از دنیا دیدن

[illegible]

۸۴	رختی ز نیکو یکدیگر بیای نو بهار از در زبان ز رخسار نقدار داید کمر کج جانی که بود او دلداری بختی در جگر کج بشمار کیدی ز لایحی خوش بودیم سوار دین کج نظیفاً بود خفا ده برودند	صمیمه اش در جگر کج بیل بیل جز در دلی مرغی مرغی کج زنده دلی باشی کدی ز صید قید و لطف کج یکی فاق قید قیدی برین با صیدی زار جبال مار قیل و ارباب و بیش از در
۸۵	ایمن دلان استند صفت صفت کج دل خفا کج لایحی دلیوب و دل ز کج بجای خفا ایمن فاق کج محراب دایم مال دایم ابرو بهر شایه قید صانع نظیفاً ابرو غش قید ایل قیامت	و چون عالم کج جانی با غش او دمه قیدی قیدی کند به فاق کج بود ز دین عالم کج محراب دایم روز زده چندی با به در غش طرح کج کج بر کج کج کج
۸۶	جانی فوج کج کند و صفت کج دل خفا کج کج کج کج کج	۸۷

۸۴	بشارت کند زارت کند و به نظیف جنان کند و زارت صفا کج کج نفاق طبع کج کج کج کج نظیف جان فدای تو زده نظیف	جبال ایل جالک کج و صفت کج صمیمه ایل کج کج کج کج خدا کج کج کج کج کج او بر کج کج کج کج کج
۸۵	جاک نو زنی قیدی کج کج نشا اول کج کج کج کج نخای و صفا کج کج کج جالی بود صفا کج کج کج نقد و کج کج کج کج کج طالک صفا کج کج کج کج اندر کج کج کج کج کج	دایم کج کج کج کج کج سو بند کج کج کج کج کج کشا و ایل کج کج کج کج بیل کج کج کج کج کج صفا کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج کج
۸۶	۸۷	۸۸

[illegible]

ایرود ضیاء بسند زمینی زمهرم و رنده در تصفه ای که فاقه فاقه فاقه در رقاب ابل در ده بکند نفعه در حکایت فاقه بر دق با بوب باز نفعه در	ایرود کمال و مشایخ و ملا و بچه ای که ایرود سواد و مشایخ و ملا و بچه ای که ایرود عجیده که از مشایخ و ملا و بچه ای که ایرود نظیفه که از مشایخ و ملا و بچه ای که ایرود
ایرود عجب حواله شایسته با نسله ای سراسر نسله که کمال	ایرود جوانی سوی کمال و ملا و بچه ای که ایرود بوی خوشه کمال و ملا و بچه ای که ایرود شکوه کمال و ملا و بچه ای که ایرود کیم بوی کمال و ملا و بچه ای که ایرود حقیق کمال و ملا و بچه ای که ایرود

ایله نور تجلیه عالم را در او	زایا فی الوقیعه هر تازه اوله فی ان
بوت هر فی تعلیمه کلامه سر او	بود در طلب عالم شیخ صالح
ایستیم سیم جان بدن بزم	محب شیخ او دوری بود بقیه غایب
یا بهشت از حقیقت مبداء هم	پو شیخ به خنده بین از لطف تودمان
مصطفی ما جا، الا رحمة و شاق	نو به نور راه دین از شیخ احمد پاد
مقبل اندام صحت بد سو بسو	هر که بنده باشد از شیخ باطل
شدر بر اینیا از رحمت بر جاق	چون ملائک سجده دارد نفس ختم
خاسم از دیوان محشر در با فاق	کفر و صاف ترا از شیخ به صفا
مطلب است و شیخ بر خاکی می بویاق	سید الملوک بین ختم الم سلیم شیخ
ده اجازت من بگویم در شب	خاکی بود من گویم سر بقیه
الها از غری	حرف
کاتک نوم القیقه شاق	ارسل اندر سواد الم بعد امثال

سموات زمبند جمله در او بود	او بگوید خدا انزاله قرآن نشانی
علل از ده سی بود کرامت عالم به	نظیف دینده سید را با طیف
خبا در روضه شیعی علیه در جلاد	شفا عت بعد از شیخ با غن
بو کونا دور افلاک سبب بدر جا	اگر چه اولسه و ملا زید می بود
بلور سن قدر فی اضداد و کشف	نذر او الک کون کفری نذر نموده
کشی کند و بی یزدی هضمه پاد	اگر خلق اولسه و شیخ جانک نذر
بو یزدی در یوزاروب خدایان	نظیفده دامن تو پیش بدوب
محقق شای حضرت بار خداد	حبیب کبریا نور المری بگری
جمع عالمک اجاسنه با دعی	اگر او اولسه و ملا زید می بود
بنار قیاب تو سینه قرینه شاد	عصانه در محشره شفاعت
جوانک فقر دست محله به	در محبوب عالم ملائک دسیم

۹۰

دخی ایجا ادا شیا به رند بر پرتو	جمع انبیا خلق و لدی خدیج بن حنفله
شفا عتیق سوری و سید پرتو	اکا سبجی جهانک تصد علی مدینه
دام خد مکن زرو اید در پرتو	رعا ایزد یکتا با طیف شفا خلق
ز می ایجا د قیلدی حریف خلق با پرتو	جاک و الضحی و الیل و الیل با پرتو
بجوتان به سنا به اید و اید پرتو	دخی شکر ضیا سبجی و لدی حنفله
اولوری طوری حریف و علف با پرتو	اشارت بیویک با هر یکی شریکیان
شفا عتیق سوری و سید پرتو	سنا خد سنی کار ایدت برده قوی
اولی پرتو که برده اید پرتو	بو نقطه ظهور ایدت بو نقطه سبجی
حما سبجی خلق علف با پرتو	خدا برداند سنی ایدت کرک با پرتو
بوزنگل انبیا اولدی بوزنگل با پرتو	سکنت و صفه در لولال و لولال
کرک سبجی کرک حریف و علف با پرتو	سلف انبیا سبجی سنی حریف و علف

۸۹

ما دیا یوم ایدت انا صرا اقرال	اسمه محبوب رعا حریف و علف
لی بی با سبجی صا قاه علف	قال فی القرآن تبصره علف
توره نور الهدی و احسن خلق	جا نصرته لنا مع غفراننا
انتم انما انظروا من حیث بصرکم	فی رسول الله و صفه کم کل حلف
سراسر عالم رو یک علف با پرتو	دهر یک سبجی خلق علف با پرتو
شفا عتیق سوری و سید پرتو	جهانده بر کیده ایدت ایدت علف
بوزنگل انبیا اولدی بوزنگل با پرتو	نصرت علف علف ایدت ایدت علف
سبب دهان خلق سید با پرتو	نه حاجت و صفی علف ایدت ایدت علف
سنان برنده لک سوری علف با پرتو	نظایم علف علف ایدت ایدت علف
جهان ساکده خلق و لدی حنفله	برجورک سا پرتو علف علف
انکجهان سا پرتو علف علف	جاک مافده اولدی علف علف

اول و سروده افغان خلیا یا رستم	تلفیظ اعتراف بپرداد و محرم حضرت
سبک بانبوده بود در نشانی رستم او جام نشسته در حالی دانا خا رستم نه بود در هیچ ایدیه کمتر زبا رستم پیدی لطیفه بود نقد و عیان خا رستم اسیری نام نفسی فاقا خا رستم	و کام دیده در بی فشا خا رستم برای عشق نشسته بود در لطیفه جمع مدنی و صیغه بدخ حال خا رستم فقط و مضطرب او نقد و عیان خا رستم نظیفه بجا در دق افق حضور خا رستم
جنا نه حاصل بود بر پندار رستم افغانی کار آمدن علی و شدر بار رستم احمد کن بدین مهر و کشتن بار رستم قلان در زنده آلوده شکند بار رستم بجاست ساکنی حق سو خا رستم	شربت راه بر راه پندار رستم بنا نشدیدی بکار بر خدایان خا رستم جمع بنیاد بر فراز ذات رستم شفا هنر با کشتن مختار خا رستم خزانی بر خدایان به لطیفه خا رستم

دبا کت نظفد کرد و شترابی را رستم	چنان فرود سدر و و شکن برابی را رستم
سبک و سنده در هیچ سبک رستم برای حق برده سن و دل کجای رستم سهر و دل اول و البت حسا رستم نه حکم حق و نه انبک ثواب رستم	نچه جان کت خدایا خیر و کده عاشقا رستم خبر و مکررین سستله اعمال رستم حبیب که با او دل و نقد و صفا رستم اگر امداد و دل و نظیفه خا رستم
وجود کت عامل اولی و پیا رستم اگر چه خوشه تاج و رسات رستم سنی بشیر نند بر دل خدایا رستم با سحر احکام و نقد و صفا رستم مقدم و حکم بر او بهجه دل رستم اگر دل از خیر خا رستم	وجود کت عامل اولی و پیا رستم اگر چه خوشه تاج و رسات رستم سنی بشیر نند بر دل خدایا رستم با سحر احکام و نقد و صفا رستم مقدم و حکم بر او بهجه دل رستم اگر دل از خیر خا رستم

باسم ملجم دردم شفا می رسد رسد	نظیف جام عشق شکوه عین بود رسد
و جو دگر بر باد افتاد ری بر رسول سکندر عالمک لیل نه روی بر رسول ابا بکرا و لدی غارک با ز غار می رسد علی شیر خدا شیر شفا می رسد تو که سون جنبه کمر عبادی بر رسول رسد	سنگ و صفت جهانک نور بهار می رسد مختص آن عبادیه عامل و لذت می رسد سختی سید تو چون عبادی بر رسول عز غنائد و بی سینه کدی بورت نظیف و نا عصبیا نور آوده اولد رسد
دل خشنا تو و صاف غدا در بر رسول غبار و صفا عالم سبب در بر رسول زبور و زارات انجیده غاود بر رسول بوا و صاف غدا ناظم نه کد در بر رسول او بیجا کمرادی بر عباد بر رسول رسد	جمالک نور بهار نور در بر رسول رکده جان فزا تین معانی در بر رسول نظیف و زینت آن کج به شخص می رسد بهر نصید زنده و جو دکن عالمک جسارت بهار نامر نظیف و صفا رسد

سین دلک بوجا ملک با سبب بر رسول علا کلمه و جمالک عا شفا می رسد بول و بطور بند لای جان بر رسول بها تو جسم بهی طوفانی بر رسول نظیف و زمری طوسه نانی بر رسول رسد	و جو دکن فیض لایک نشانی بر رسول مفاک قارب تو سنی و دنی بر رسول سها لطیفه نظم و دشن مطا نصفا ندرد و لایک کمری بر تو کد اول نعت اید و لایک و دکن و لایک کد و دکن رسد
چو ان دلک انبیا ملک نصفا بر رسول دینک و لدی و دکن نصفا بر رسول منا فنی و لدی و عالم لایک بر رسول سحر و جیفای دنی و صفا بر رسول ندرد به شکر شکر و تلایک بر رسول بینه و لایک و دنی و دکن و دنی بر رسول رسد	و بدیم بر طبقه عالمک بر رسول کرن موسی و دکن و دکن بر رسول مخلد و صفا دایان باطل و دکن ندامت و دکن و دکن و دکن شربت نور و صفا و دکن و دکن سختی نصفا و دکن و دکن و دکن رسد

شفاقت با بنک کنده ستم بارینو بوناچار لورک دهبسته ستم بارینو ندون خو ایدر بور بن ستم بارینو اولطفک دانا شرمند ستم بارینو دبسم حقا جمال شمسیم بارینو	زای واسکن بنده ستم بارینو بجهش قجاک نوین زرد ویدر بکابیس نزار افسا تعلیم ایلدی سکلا منکله بو بنده ستم بارینو لور ایلدی سو ایلد نظیفک دم در
چون دلک عالم عینی عایت ستم مبادی دلرض کنده دلایت ستم نه کلنجیره زوره نبات بارینو یا زلما رفقه اصلا قباح ستم اولنجه جلد یسندن شفا عین ستم	جاک مطمح بر جی بدایت بارینو رسل ایلچا نده ذات رسالت کیم جمیل سنی خ صیف بد بجه قاتق ستم مده دانی تو حیدر بدیدی بارینو نظیف فراط صیف علم در بوجان
خفا ده روز شب افا ده عالم بارینو	مضمونده ایدم جن عالم بارینو

بناده جبرک ستم عانی بارینو صا نورق کیریز کار شفا ستم نه کلن دلمی صنفده جانی ستم ندن شرک بو شرک دوزخه جانی ستم اوده بو فنا شک محنت لور زنی ستم	سوی لورک جند کنک عالمده واری ستم شب مولود نه سجده ایلد صفا لور مده شجرا روک اقام حیدر بارینو سزار منجر ایلد نبوت طاموشکن نظیف غصه نه مغرور اوکلا صفا لور
ملک دوزخ صفت دانا شفا ستم ظهور بدی سکا لورک نشانی ستم سزار تو قیر لور کورک آسمانی ستم اوده کور ویدر ستم زانی بارینو اکیون قیده دانا خفا زنی بارینو	و جودک عالم لفظ و صافی بارینو خدا علم ایلده ایلش باعث بو ایل دخی خور سارا دوزخون اعلان بوجان ستم شفا عین کلن ایلنا طوطی صفا ستم نظیف غصه دانا صفر کنی دوزخ ستم
ملک دوزخ صفت دانا شفا ستم	مضمونده ایدم جن عالم بارینو

ادو دلدی راده دینک مر تفتا یا ربو	علی و جبره شیر خدا دیند به قدرت
حسین دلدی شهید کر کار با نبی ربو	حسن و حسین با جنت و دین و علم
نظیف کت در مبدوم بود الفتا نبی ربو	مزدون بد نزدیک و اما تغییر نبی ربو
نماینده سیر لولک مصطفی یا ربو	خدا لک دلدی بود به عطا یا ربو
سنگد دلدی جوجو دات بقا یا ربو	سنگد نه فلک غم بکده هر دوده را
سنگد رازم دود سده نقاشی ربو	سنگد عالمی افشا اید رختی بوم و خود
پسنگد دلدی دلام حق رضا یا ربو	پسنگد رده زخنده شست استرشد
پسنگد عضو اول دلت خطا یا ربو	پسنگد اوله سون تر نظیف یا ربو
نچه جبره جبره کت به ایت یا ربو	چون دلدی نیت نشا عطا یا ربو
سنگد بود بود رازم صبا نبی ربو	سنگد لک عالمی بجا نه بادی
اننگد بود بود یوا سلام صبا نبی ربو	سنگد عوالت به تب عظیم کر نظیف نه

ندند بود با شمه قیل و قال یا ربو	کر که سوری آمدن کر کس غیر عا لک
رما یا اب لمیر جوج و فلک مرام یا ربو	بکا تو حق اید سانشا عطا یا ربو
عزیزا بد نیم دوده عالم یا ربو	دیل تبعه نبی غرق المیوب جبر عطا
پدنده قیل نیم مردم دلام یا ربو	نظیف شدر شفا عت یا به کجه یا ربو
سوی میمان بد به سیر لولک یا ربو	علا شفا عات لک بی بد لدر یا ربو
یوزن کو رنگ جمانه بر ملدر یا ربو	حبیب کبر با محبوب رجا جیم سون
جوجوش شفا نه خوش محمدر یا ربو	مطاف قدسیا نه اوفه کاکت
دو شیل طبره مکتدر یا ربو	سمو فی زمین بجا نه بادی جود
خدا و صقل اولش انا زلدر یا ربو	نظیف کت نظر ملو ب خدا و خود
علا عاتک عالم بهامی یا ربو	سنگد لک بوجا لک مبتا نبی ربو
ابو کر عطا جان حیا سی یا ربو	چکا با کر کون دلدی علی و دین عطا

[illegible]

۱۰۹

برایا بودای لطیفک شاد است با تو نصوحه صد اقدار است با تو خدا آنک و صفات غیر جماعت اول و آخر و هر دو صیانت بنازی در دشت شاد است با تو	چیزی از این اوقات رسالت با تو صنوف دنیا ده اول و بعد از آن مغز محترم مقصود عالم از این گرفتاری نروان و منی چون صفات اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که
قائمان هر اندر دم نکام با تو اول و آخر و هر دو صیانت میان و هر دو صیانت فدای من و هر دو صیانت اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که	تراب سنا آنک و دنیا هم با تو نام یکم و هر دو صیانت او دوده و هر دو صیانت فدای من و هر دو صیانت اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که
کبریا و هر دو صیانت اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که	اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که

۱۰۸

اینک دل با بکر هر در با تو بها هم شاد و هر دو صیانت او دوده و هر دو صیانت شهریت و هر دو صیانت و اما دم با تو	اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که
کورن بر خطه و هر دو صیانت سزاران و هر دو صیانت اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که	اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که
اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که	اما نانی بدیندن لطیفی نبوده که

۱۰۹	سکندر اهل با نه جانه مرده قاید خبا رفا یکت تو با نه بکله هر شاه خضوصا فلکارا و لفظینا ای	مصلحت شریخ ناییده محک با رسول نیا ز نه محقق مستحکم با رسول هزار و فلکارا مله محک با رسول
~~~~~		
نه کو با نایسم مد حکم نصیب با رسول بچه بر علت از ده خیر بجا به اولد خدا نیک سو کلمی بر دانه محجوب سن بو کلتن سن بر فعلی نه سن دی تپیا شعبا لوده و دفع مجزا نیک حرمینه	امان رو دایته با کبرن نصیب با رسول ینه اظهار خلیه بر قیوم با رسول سکا دام خطا با بر حسیم با رسول نه و اریسه بریده سب حسیم با رسول نظیف سو بر سکارا حرامت بر یوما	سکندر اهل با نه جانه مرده قاید خبا رفا یکت تو با نه بکله هر شاه خضوصا فلکارا و لفظینا ای
~~~~~		
سحارت تا جرنه عالمه شایا با رسول بچه خیر زینا خمدن کرا با رسول خظیم نشان بری نایره تصدیق با رسول	سکندر اهل با نه جانه مرده قاید خبا رفا یکت تو با نه بکله هر شاه خضوصا فلکارا و لفظینا ای	سکندر اهل با نه جانه مرده قاید خبا رفا یکت تو با نه بکله هر شاه خضوصا فلکارا و لفظینا ای

۱۰۵	جهانکند لندنی سرورده محمد کیکر خبا جهاد کی کیره شاه علی لندنی خبا بریندی از رب امجدی ت بو توت تظیف ال اصحابه حاکم تاده کت	انجمن باشندی نایره عیال با رسول او بجه اولدی شای خنده دل با رسول او عالانده سینه لندنی با رسول نیا ز نه لندنی با کبرن شکل با رسول
~~~~~		
سوسو اوجو کون عالم کو که سید با رسول خلاق عظمی بر نقطه حق بلدی شای جو ن ولدی کل با ده دفعه حاکم بو اولدی بر حاکم عالمین لندنی خبا نظیف خلیه لندی و از فاده دزه بر	جهانکند لندنی سرورده محمد کیکر خبا جهاد کی کیره شاه علی لندنی خبا بریندی از رب امجدی ت بو توت تظیف ال اصحابه حاکم تاده کت	انجمن باشندی نایره عیال با رسول او بجه اولدی شای خنده دل با رسول او عالانده سینه لندنی با رسول نیا ز نه لندنی با کبرن شکل با رسول
~~~~~		
جهان کچر نظیر سب بر سک با رسول سکانت قات قوسینا دنی و لندنی	انجمن باشندی نایره عیال با رسول او بجه اولدی شای خنده دل با رسول او عالانده سینه لندنی با رسول نیا ز نه لندنی با کبرن شکل با رسول	انجمن باشندی نایره عیال با رسول او بجه اولدی شای خنده دل با رسول او عالانده سینه لندنی با رسول نیا ز نه لندنی با کبرن شکل با رسول

صورت حکما را بدو با دو سواد بر سر می دیده ام از او فراقی دریا می پیوسته غری مرکز نفس را در اولو قلب منبسط گاه نفس با مال فزوده در عالم شناخت و شکر و شکر از این سکن شمعین گوشت زغال فراوان صا حیدر بر ناز حفظا بدو کسب از غنای خلق کجا بود	صورت پندیده را با دو سواد بر سر می صورت بدو پندیده زبونان را سواد بر سر باقیت نام دوم با شکر جا بر سر آینه شکر با شکر را اینجا بر سر النجای شکست روحی از اینجا بر سر اغترار بدو در غرض بر بلا بر سر بوسه بدو در شکر بر سر خفا بدو بر سر
نام و دنیا ننده در بندگی کجا بود عالم با بحث بود و در بندگی کجا بود دست و الا ننده قید مجبور بود سبح با کبر و بر این بدی را بدین گفت و صاحب بود از دنیا عالمی بر در دم	اولی و دومی در ناز و سواد بر سر می صورت انگشت بدلی تمام لم ربی مهر می در ناز و الا لنهین با شکر بدو بر سر کیم شکست با کبر سواد بدو بر سر صورت بدو با شکر سواد بدو بر سر

شفتیج اولادک سر در و چا ندیدیم خدا لک فانی است و این را ندیدیم حضوره اشنگا ایچون تبر و مال بوز تبر بجز آنک نور افکار طایف نظیف با ناک تحفیه سحر معراج	بزار و کر حقیق آن سعاد باریک کفر در حق صفی بر باریک بحب شجاک نفازی نایک مخالفند نه اولسون بر باریک مسر لر حقیق و کون بود باریک
صحنک و اللیل و چو کت و نصحا در بکدر مضر غمت کلاک منج شفیع منورین من خصصه قدی بهادری و دنیا بود یکیشین لیل صحنک و نظیف شریفان از جمجم	رخک نوبید عالم جبار باریک دودک بلجی غمت نادر باریک ملائک زیر سا کدو بجار باریک دسا و مرغ زره غفای خطا باریک سوار غمتی حبل مار باریک

حق المکمل انوار
 بنیان برادران احسان
 فاعلم من هم
 لطف تو باشد به بد تو
 بی تو غم خوارم از احسان
 چشم نامند و زرد از نور
 زبیر بر من ز لعل تو یار
 علی ای احسان
 به طغی کنی به کائنات
 از این شمشیر به کج تو یار
 زلف تو بود در دین تو یار
 زینت اینست افغان تو یار
 هم عجبی

[illegible]

اولما از اصلا کس به بر توفیق الهی شمری بلندم دهنم بر نشان یکم از سر سر سپهر قدم بود و اور یوسفدان اعلان کنند به صوفی غیره صوفی بود بهر کس	از عجله مالک دولور و سر خا نه به بوند حال در بنده یکم اصلا دهنم و سر باقی خا اید و بدیده فانیه میل دنیا تا سر تخی مرا دکن بود صلا لایه
بن دندان صفای بیمی روی و ششام سودگی ساز صوب سر را بهای سودم او دوری بر تاج دهنم با تم باخت فیض بهایت جگر می خا تخلیل می خا در ده دو و سر مدد هم	عالم خدای شمع محبوب زرا دهنم سپهرین عالم الغیوب یکم عبید و یکم سر خا نورانی سوم خا به کبر صا قی الوعد الالین بسند واری بوظیفه عقل از زره علاج ایام
جمع انبیا کت سر و زاری محمد علی ایکون نورانی اللهم صوفی و صوفی تخلیل می خا در ده دو و سر مدد هم	خدا مالک نور با بند جهان مقدرا مقدم هر بر بصره بر بنی خا دای

۱۱۸

قوله بطن الموب قبله بلان حم جيب الموب قبله بلان سولدم در رعدن ابله بلان مقیز دره بجلد ایت حلا سرت بیسوب سوبی ضال فوج دایان	اندر بکدن دیک با به خدا سپردن دانا مشرک و صدها غم شورا اندر امت دلوب بلدم در در زینب با بجز دلو شفاعت نیست دره دهم عاجری که زلفش کاه و عصیان
---	---

تاریخ

الطیفه قبله بلان شمرنده اول با هر مطلب و نصیب محبوب حلا سرت اولسه اولسه بوجمله فانی اولم بوقدر اهلل بوجالقه بوجکما اولم کلیم انشا و سنفیه و لک بوجکما در در خرد زان به پسته دریم حلا	صد هزار محمد ابراهیم بن محمد شام ایتم اسراج حاج سلک انفا کیم بن خدمت حاج مولی اکبر بن بک حاصل بن فانی بی سر انا اولم با کاه اولسون بر طرف انا اولم بکم نو خسته بن فانی بلوب با اولم
--	---

سولم کلون تاریخ زیبا شو کیم

در در خرد زان به پسته دریم حلا

۱۱۶۱

Süleymaniye U Kütüphanesi

Kısmi: / Haz. Mahmud ef.

Yeni Kayıt No 3769

Eski Kayıt No